

Дитрих Бонхефер

ЦЕНА ХРИСТОВОГ СЛЕДБЕНИШТВА

II издање

Ова књига је поклон Источноевропске мисије
(Eastern European Mission) [www.eemeurope.org]
захваљујући даровима верника широм света.
Ова књига није на продају.

2019

Назив оригинала: Dietrich Bonhoeffer, Nachfolge
Издавачка права за ово издање © 2016 Eastern European Mission

Издавач: Иконос, п. ф. 37, 11060 Београд

За издавача: ма Драшко Ћеновић

Уредник: др Бранко Бјелајац

Рецезент: мр Петар Петровић

Преводилац: ма Зоран Шикања

Лектор: Жарко Ђорђевић

Коректор: Биљана Долић

Дизајн корица: Ивана Перошевић

Техничка припрема: Скот Хејс

Штампа: Euro Dream, Нова Пазова

Тираж: 2.000

ISBN: 978-86-83661-37-4

У овој књизи за наводе из Старог завета коришћена је Студијска Библија, издање Библијске лиге 2008: Стари завет у преводу Ђуре Даничића. Наводи из Новог завета преузети су из превода др Емилијана Чарнића, издање Библијског друштва у Београду, 1973.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

27-246-277

274.5-1

274.5-725:929 Бонхефер Д.

БОНХЕФЕР, Дитрих, 1906-1945

Цена Христовог следбеништва / Дитрих Бонхефер ; [преводилац Зоран Шикања]. - Београд : Иконос, 2016 (Нова Пазова : Euro Dream). - 274 стр.: ауторова слика ; 21 cm

Превод дела: Nachfolge / Dietrich Bonhoeffer. - Тираж 2.000. - Стр. 5-8:

Предговор српском издању / Бранко Бјелајац. - О аутору: стр. 272-274. -

Напомене уз текст.

ISBN 978-86-83661-37-4

а) Бонхефер, Дитрих (1906-1945) б) Свето писмо. Нови завет - Тумачења

с) Лутеранска теологија

COBISS.SR-ID 227752716

Садржај

Предговор српском издању	5
Увод.....	9

I. БЛАГОДАТ И УЧЕНИШТВО

1. Скупоцена благодат	16
2. Позив на следбеништво.....	30
3. Једноставна послушност	52
4. Следбеништво и крст.....	59
5. Следбеништво и појединац	67

II. БЕСЕДА НА ГОРИ

Матеј 5:

О „изванредности“ хришћанског живота

6. Блаженства	76
7. Видљива заједница.....	86
8. Христова праведност	91
9. Брат.....	98
10. Жена	102
11. Истинитост.....	106
12. Освета.....	111
13. Непријатељ – „Изванредно“	117

Матеј 6:

О скривености хришћанског живота

14. Скривена праведност.....	126
15. Скривеност молитве	133

16. Скривеност побожне вежбе	140
17. Једноставност безбрижног живота	143

Матеј 7:

Издавање заједнице ученика

18. Ученик и они који не верују	152
19. Велика деоба.....	159
Закључак.....	166

III. ВЕСНИЦИ

Матеј 9,35 – 10,42

21. Жетва	170
22. Апостоли	173
23. Посао.....	175
24. Страдање весника	181
25. Одлука.....	185
26. Плод.....	188

IV. ЦРКВА ИСУСА ХРИСТА И СЛЕДБЕНИШТВО

27. Уводна питања	192
28. Крштење	196
29. Тело Христово.....	203
30. Видљива заједница.....	215
31. Свети.....	239
32. Слика Христова	264
О аутору.....	272

Предговор српском издању

Пробуђење у животу цркве увек са собом доноси и дубље разумевање Светог писма. До таквог пробуђења ретко када долази, али се код појединаца чешће догађа и то у форми личног просветљења. Доктрине и библијска поучења постају блиска и разумљива таквој особи. Компликована ситуација у нацистичкој Немачкој у којој је Дитрих Бонхефер служио у Лутеранској цркви као пастор и професор теологије, нарочито пошто се црква поделила на две струје, свакако је допринела његовом даљем проучавању не само црквеног и монастичког начина живота, већ и дубљем проучавању заједнице светих, што је била тема његове, претходно одбрањене, докторске дисертације. И уместо да се Бонхефер препусти меланхоличној успорености академског позива и метафизичким дисуксијама са студентима и колегама професорима, да и надаље ужива у похвалама Карла Барта и многих других виђенијих људи, или да остане пастор у Британији или Шпанији, односно професор у Америци, он се одлучио за радикалнији пут. На једном месту Бонхефер коментарише: „Стварни проблем лежи у томе да су Исусове речи прекривене са толико људског баласта - оптерећујућих норми и прописа, лажних нада и лажних утеха - да је постало изузетно напорно да човек донесе искрену одлуку и буде Исусов следбеник. И мада је наш циљ да проповедамо Христа и само Христа, није грешка наших критичара када чују у нашим проповедима толико напорних идеја и тема које су ван додира са менталним стањем наше публике.“

Опет је пред нама коментар на Исусову Проповед на Гори, мада је овај заправо животна филозофија и искуство младог човека који живи и служи у средини где је нацизам постао „оправдање“ у оној познатој протестантској доктрини, у Лутеровом оправдању вером; у средини где су лоши проповедници проповедали по црквама оно што је народ хтео да чује, како су их ‘уши сврбеле’ а у складу са временом тог доба, Бонхефер се залагао, и то свим силама, за добре проповеднике, за оне који су по Исусовој вољи. А њих није видео много око себе. И није остајао миран.

У таквој ситуацији, у којој се црква као организација предала националистичким и социјалистичким плановима нациста, и почела да затвара очи, уши и уста, пред прогонима Јевреја и других, Бонхефер сукобљава хришћанина као појединца, и као члана локалне заједнице, са тачкама у којима се испољава криза њихове вере: данашњи верници су позвани оној истој послушности коју су чули први следбеници, апостоли, од самог Исуса. Исто важи и данас. То је то „скупоцено“ следбеништво.

Зато се ова књига зове „Цена Христовог следбеништва“, или цена следовања Христа. Бонхефер нам каже да смо у обавези да следимо Христа, а према његовом позиву, иако не знамо где нас то слеђење води. У предвечерје 500-годишњице Лутерових 95 теза (2017), Бонхеферове речи снажно одјекују у изокренутој црквености тадашњице и данашњице: проповеда се опроштење а да се не тражи и очекује покајање, проповеда се крштење али не и црквена дисциплина, проповеда се учешће у Вечери Господњој али без вероисповедања... проповеда се благодат али без учеништва, милост али без крста свагдашњег, благодат без Исуса Христа, живог и отелотвореног!

Аутор нас позива на преиспитивање, на бескомпромисно слеђење Исуса, а према Проповеди на Гори. Како да

испунимо те назиглед немогуће услове који се очекују од Исусовог следбеника? Бонхефер каже да ћемо то постићи кроз послушност, без одустајања, сумње и других бесплодних преиспитивања.

Још од 1932. године Бонхефер је проповедао и писао на ове теме а верује се да је књига настала 1935. и 1936-те године, и први пут је објављена 1937. године. Како су му сви путеви да предаје теологију у Немачкој били затворени, Бонхефер се повукао у мање место Финкенвалд где је основао полутајни теолошки факултет за пасторе такозване „Исповедне цркве“ односног оног, мањег крила Лутеранске цркве које је било против нацистичког режима. Живот у Финкенвалду одвијао се према монашким правилима. Дан је почињао и завршавао са по пола сата заједничке молитве уз читање Псалама, потом је певана химна дана, онда се читало из Новог завета, заједнички исповедало Оченаш и на крају су биле слободне молитве. Остатак дана је протицао тако што су се држала предавања, заједнички оброци, службе помоћи једних другима и читања Светог писма. Студенти су касније сведочили да су Бонхеферова предавања о учеништву била интензивна, нагонила су студенте на дубоко размишљање о теми дана и понекад на расправу и жестину. Каже се да је увек имао времена за студенте. Можда је занимљиво овде споменути да су у Београду, 1911. и 1912. године, за време предавања Џона Мота на Београдском универзитету, а на теме из Проповеди на Гори, студенти толико дуго дискутовали о његовим речима и објашњењима да су дневне новине забележиле да се кафане нису затварале до дубоко у ноћ. И Толстој је, у своје време, имао огромних проблема са државном црквом због свог тврдог залагања, инсистирања чак, на томе да се хришћани строго придржавају Проповеди на Гори.

Бонхефер је често имао сукобе са нацистичким властима, али и са старешинама у сопственој цркви, поготово због

њиховог благонаклоног става према новој власти. Мало је познато да је Бонхефер држао проповед на радију само два дана пошто је Хитлер дошао на власт као канцелар Рајха. У тој проповеди говорио је о опасности да Немачка упадне у идолатрију са фирером (вођом) који, у ствари може да се преокрене у верфирера (зловођу), у оног који се подсмева самом Богу. У том тренутку, радио је прекинуо његову проповед. Касније је Бонхефер ту проповед умножио и поделио пријатељима да не испадне да је хвалио вођу кад није...

„Цена Христовог следбеништва“ нам свима свакако представља добар изазов. Када умремо и суочимо се са Исусом лицем у лице, нећемо му одговарати за чланство у овој или оној цркви, у овој или оној деноминацији, већ ће нас питати шта смо урадили, као верне слуге, са оним што нам је оставио у аманет (Матеј 28,18-20; Дела апостолска 1,8; и друга места). И у нашем времену, као и пре 80 година, хришћанин је онај који је обећао да ће следити Христа чак и ако то значи да ће скончити некавим неславним мучеништвом, јер одбија да прослави бога национализма, социјализма или комунизма, или бога неке неживуће, окоштале и оматеријализоване црквености. Јер када Исус позове некога, он га позива да умре себи и постане његов следбеник, а црква је ту локална заједница верних да помаже себи и другима. За Бонхефера је тај Исусов позив био јасан и гласан, позив саможртвујуће вере на солидарност са онима које је друштво одбацило, што је на крају довело до највишег захтева који вера има - да преда и сам живот.

*др Бранко Бјелајац
новембар 2016*

Увод

У временима црквене обнове разумљиво је да нам Свето писмо постаје све драгоцене. Иза нужних дневних и борбених парола црквене расправе буди се једна снажна потрага и питање о ономе о коме се једино и ради, о самом Исусу. Шта је Исус хтео да нам каже? Шта данас хоће од нас? Како нам помаже да данас будемо верни хришћани? Напослетку није нам важно шта овај или онај човек из цркве хоће од нас, већ желимо да знамо шта је то што Исус хоће. Када слушамо проповед, желимо да чујемо његову властиту реч. Ту се не ради само о нашој жељи, него такође и о жељи многих других којима су црква и њена порука постали страни. Ми такође мислимо да би сасвим други људи слушали Божију реч и да би се обратили када би у проповеди Исус био својим речима лично присутан међу нама. Не желимо да кажемо како проповед наше цркве није више Божија реч, али колико је ту нечистог звука, колико тврдох људских закона и колико погрешних надања и утехе који муте чисту Исусову реч и отежавају праву одлуку! Није само кривица других када нашу проповед, која тежи да буде искључиво христоцентрична, сматрају тешком и неразумљивом јер је оптерећена формулацијама и изразима који су им страни. Ипак, није тачно да свака реч која је данас усмерена против наше проповеди значи одбијање Христа, тј. антихришћанство. Да ли заиста желимо да се одрекнемо заједништва са онима којих је данас велики број и који долазе на нашу проповед, желе да је чују и сваки пут морају ожалосити да признају да им ми отежавамо приступ Христу? Они верују да није

у питању сама реч Исусова коју желе да избегавају, већ да је исувише оног људског, институционалног, доктринарног што се намеће између њих и Исуса. Ко од нас сада не би желео да одмах зна све одговоре који овде могу бити дати и уз помоћ којих се може лако ослободити одговорности за те људе. Зар то, исто тако, не би био одговор када бисмо се запитали да ли смо можда ми сами ти који често стају на пут Исусовој речи, тиме што се можда исувише везујемо за одређене формулације, за одређену врсту проповеди која се чврсто држи свог времена, места и структуре друштва, тиме што можда превише „догматски“ а премало животно проповедамо, тиме што извесне мисли из Писма увек радо говоримо а да притом не обраћамо пажњу на неке друге важне речи, тиме што стално исувише проповедамо своје мисли и убеђења, а недовољно проповедамо самог Исуса Христа? Не постоји ништа што би се дубље супротстављало нашој намери и што би уједно било штетније за нашу објаву, него када бисмо уморне и оптерећене, које је Исус позвао к себи, оптеретили тешким људским прописима (Мт 11,28) и тиме их поново отерали од њега. Колико бисмо тиме љубав Исуса Христа исмејали пред хришћанима и паганима! Будући да овде општа питања и самооптуживања ништа не помажу, вратимо се Писму, речи и позиву самог Исуса Христа. Из сиромаштва и скучености наших убеђења и питања тражимо овде ширину и богатство које нам је даровано у Исусу.

Жељанам је да говоримо о позиву на Исусово следбеништво. Да ли тиме људима стављамо један нови, тежи јарам? Треба ли овде, уз све те људске прописе под којима душе и тела уздишу, додати још теже и немилосрдније прописе? Треба ли уз подсећање на Исусово следбеништво зарити зашиљени жалац у узнемирену и повређену савест? Треба ли овде, по ко зна који пут у историји Цркве, да се постављају немогући, окрутни и ексцентрични захтеви чије би испуњавање било

побожан луксуз малобројних, а да с друге стране људи који раде и брину се за свој хлеб, посао и своју породицу морају бити одбачени као безбожници? Да ли је цркви стало до тога да успостави духовну власт над људима, тиме што ће самовољно под претњом земаљских и вечних казни одређивати и наређивати шта све човек мора да верује и ради како би постао блажен? Да ли реч цркве треба да донесе нову тиранију и насиље над душама? Може бити да неки људи чезну за таквим ропством. Али може ли црква икада служити таквом захтеву?

Када Свето писмо говори о Исусовом следбеништву, онда оно тиме најављује ослобађање човека од свих људских прописа, од свега што притиска, што оптерећује, што ствара бриге и мучи савест. Следећи Исуса људи излазе испод тешког јарма својих властитих закона и прелазе под благи јарам Исуса Христа. Да ли се тиме крши озбиљност Исусових заповести? Не, јер пуна слобода човека да буде у заједништву са Исусом биће могућа пре свега тамо где је цела Исусова заповест, где Исусов позив на неограничено следбеништво остаје да постоји. Ко у потпуности следи Исусову заповест, ко без поговора носи на себи Исусов јарам, томе ће терет који треба да носи бити лак, тај ће примити у лаком терету овог јарма снагу и прећи прави пут а да није изнемогао. Исусова заповест је тешка, нељудски тешка за онога који се опире. Исусова заповест је блага и није тешка за онога који јој се вољно предаје. „А његове заповести нису тешке“ (1.Јн 5,3). Исусова заповест нема ништа са душевним насилним терапијама. Исус од нас не захтева ништа, за шта нам не даје снагу да то и учинимо. Исусова заповест никада не жели да уништи живот, већ да га одржи, ојача, излечи.

Међутим, нас и даље мучи питање шта позив на Исусово следбеништво данас може да значи за радника, за пословног човека, за пољопривредника, за војника; питање да ли се овде

уноси неподношљив сукоб у живот човека и хришћанина, који у овом свету ради. Да ли је хришћанство Исусовог следбеништва ипак само ствар једног малог броја људи? Зар то не значи одбијање великих народних маса, презир према слабима и сиромашнима? Зар се управо тиме не пориче милосрђе Исуса Христа који је дошао грешницима и цариницима (Мт 9,10), сиромашнима и слабима, лутајућима и очајнима? Шта треба на то да кажемо? Да ли су малобројни или многобројни они који припадају Исусу? Исус је умро на крсту напуштен од својих ученика. Поред њега нису висила двојица његових присталица него двојица убица. Али, испод крста су стајали сви – непријатељи и верници, они који сумњају и плашљивци, подругљивци и ослобођени од нечистих сила и свима њима и њиховим гресима била је упућена Исусова молитва за опроштење грехова. Милосрдна љубав Божија живи међу својим непријатељима. То је онај исти Исус Христос који нас по својој милости позива на следбеништво и чија милост је злочинца на крсту спасила у његовом последњем часу.

Куда ће одвести позив на следбеништво оне који га следе? Које одлуке и резове ће донети са собом? С тим питањем морамо ићи пред онога који једини зна одговор. Једино Исус Христос који нуди следбеништво зна одговор куда води тај пут. Ми знамо да ће то извесно бити преко сваке мере милосрдан пут. Следбеништво је радост.

Данас изгледа да је врло тешко ићи у извесност уским путем црквене одлуке и притом остати у ширини Христове љубави према свим људима, у стрпљењу, милосрђу, „филантропији“¹ Божијој (Тит 3,4) са слабима и безбожнима; а ипак обоје мора бити једно уз друго, иначе ћемо ићи путевима људским. Нека нам Бог подари у свој озбиљности следбеништва радост, у свему да кажемо „не“ греху, а „да“ грешнику, у свакој

¹ Човекољубље – прим. уредника

одбрани од непријатеља савлађујућу и победничку реч Еванђеља. „Дођите к мени сви који сте уморни и оптерећени, и ја ћу вас одморити. Узмите мој јарам на себе и научите од мене, јер ја сам кротак и смиран у срцу, и наћи ћете одмор у својим душама. Јер је мој јарам благ и моје бреме је лако“ (Мт 11,28–30).

I. БЛАГОДАТ И УЧЕНИШТВО

1. Скупоцена благодат

Јефтина благодат је смртни непријатељ наше цркве. Наша борба данас је борба за скупоцену благодат.

Јефтина благодат означава благодат као бесцење, обезвређено опраштање, обезвређену утеху, обезвређену Свету тајну; благодат као неисцрпну црквену ризницу из које се непромишљено и безгранично расипа; благодат без цене, без трошкова. Суштина благодати нека буде управо то да се за сва времена унапред измири рачун. Због тог плаћеног рачуна све се добија бесплатно. Бесконечно су велики трошкови, а стога су бесконачно велике и могућности употребе и трошења. Шта би онда била благодат која није јефтина благодат?

Јефтина благодат значи благодат као учење, као принцип, као систем. Она значи и опраштање грехова као општу истину, значи љубав Божију као хришћанску идеју Бога. Ко је прихвати он већ има опроштење својих грехова. Црква која проповеда ово учење о благодати постаје и сама учесником у њој. У оваквој цркви свет проналази јефтино покриће својих грехова за које се не каје и којих заправо и не жели да се ослободи. Јефтина благодат је стога порицање Божије речи, порицање очовечења речи Божије.

Јефтина благодат значи оправдање греха а не грешника. Будући да благодат све сама чини, све може остати као што је и било. „Наше деловање је ипак узалудно“. Свет остаје свет, а ми остајемо грешници „и у најбољем животу“.² Нека и хришћанин такође живи као свет, нека се изједначи у свему са светом и нека не покушава у заносу јереси да у благодати

² Цитат из друге строфе песме Мартина Лутера „Из дубине невоље вичем ка Теби“.

води неки други живот него што то чини у греху! Нека се чува да не бесни против благодати, да срамоти велику, јефтину благодат и да успостави нову службу речи кроз покушај послушног живота према заповестима Исуса Христа! Свет је оправдан благодаћу и зато – због озбиљности те благодати! – нека хришћанин живи као и остали свет! Сигурно да би он учинио нешто изванредно, за њега је несумњиво најтеже одрицање да то не учини, већ да мора да живи световно. Али, он мора да приушти себи то одрицање, да вежба самоодрицање, како се својим животом не би разликовао од света. Утолико мора да дозволи да благодат заиста остане благодат да не би свету уништио веру у ту јефтину благодат. Нека хришћанин у својој световности, у овом неопходном одрицању које мора да учини због света – не, него због благодати! – буде утешен и сигуран у поседовању ове благодати која све сама чини. Дакле, нека хришћанин не следи, већ нека се теши благодаћу! То је јефтина благодат као оправдање греха, али не као оправдање грешника спремног на покајање који напушта свој грех и преобраћа се. Не опраштање греха које одваја од греха. Јефтина благодат је благодат коју имамо сами са собом.

Јефтина благодат је проповед опраштања без покајања, крштење без васпитавања заједнице, причешће без исповедања грехова, ослобађање без личне исповести. Јефтина благодат је благодат без следбеништва, благодат без крста, благодат без живог, оваплоћеног Исуса Христа.

Скупоцена благодат је скривено благо у пољу због кога човек иде и с радошћу распродаје све што има (Мт 13,44); скупоцени бисери за чију цену трговац даје све што има (Мт 13,45); царство Христово³ због кога човек ископа око своје које га саблажњава (Мк 9,47), то је позив Исуса Христа због кога ученици остављају своје мреже и одлазе за њим (Мк 1,16–20).

³ У речи βασιλεία коју је Лутер превео речју „царство (Бојје)“ крије се реч „краљ“; израз „Краљевство Христово“ више користе реформатски, а мање лутерански теолози.

Скупоцена благодат је Еванђеље које се увек тражи, дар за који се моли, врата на која мора да се куца (Мт 7,7).

Скупоцена је јер позива на следбеништво, благодат је јер позива на следбеништво Исуса Христа. Скупоцена је јер кошта људски живот, благодат је јер му тек на тај начин поклања живот. Скупоцена је јер проклиње грех, благодат је јер оправдава грешника. Благодат је скупоцена пре свега зато што је Богу била скупоцена, зато што је коштала живота његовог Сина – „ви сте, наиме, скупо купљени“ (1.Кор 6,20) – и зато што нам не може бити јефтино оно што је Богу било скупо. Благодат је, пре свега, зато што Богу његов Син није био скупоцен за наш живот већ га је предао за нас. Скупоцена благодат јесте оваплоћење Бога.

Скупоцена благодат јесте благодат као светиња Божија која мора да се чува пред светом, која не сме да се даје псима (Мт 7,6), она је зато благодат као жива реч, реч Божија коју он сам изговара како му се свиди. Погађа нас као благодатни позив на Исусово следбеништво, долази као опраштајућа реч уплашеном духу и сломљеном срцу (Пс 51,17). Благодат је скупоцена јер присиљава човека на јарам следбеништва Исуса Христа, благодат је кад Исус каже: „Јер је мој јарам благ и моје бреме је лако“ (Мт 11,30).

Петру је двапут упућен позив: Пођи за мном! То је била прва и последња реч Исусова упућена његовим ученицима (Мк 1,17; Јн 21,22). Цео његов живот налази се између ова два позива. Први пут на Христов позив Петар је на Генисаретском језеру оставио своје мреже и напустио свој посао и кренуо на његов позив. Последњи пут Васкрсли Христос га поново среће на његовом старом послу, опет на Генисаретском језеру и још једном каже: Пођи за мном! Између тога налази се цео живот Христових ученика у Христовом следбеништву. У средишту тог живота стоји признање Исусу као помазанику Божијем. Петру је трипут

објављено једно исто, на почетку, на крају и у Кесарији Филиповој (Мт 16,13.24), наине, да је Христос његов Господ и Бог. То је она иста благодат Христова која га позива: Пођи за мном! и која му се открива у признању Сина Божијег.

То је било троструко заустављање благодати на Петровом путу, благодат која је трипут различито објављена; тако је она била Христова властита благодат, а сигурно не благодат коју је ученик самом себи приписао. Била је то иста она благодат Христова која је овладала учеником да напусти све (Мк 10,28) зарад следбеништва, која је у њему изазвала признање које је целом свету морало изгледати као хуљење, и која је неверног Петра позвала у заједништво страдања и тиме му опростила све грехове. Благодат и следбеништво нераздвојиво припадају Петровом животу. Он је прихватио скупоцену благодат.

Ширењем хришћанства и све већом секуларизацијом цркве спознаја скупоцене благодати постепено је нестајала. Свет је био христијанизован, благодат је постала опште добро хришћанског света. Јефтино се добијала. Ипак, Римска црква је сачувала један део првобитне спознаје. Од пресудног значаја било је то што се монаштво није одвојило од цркве и да је мудрост цркве подносила монаштво. Овде је на ободу цркве постојало место на коме се спознаја, да је благодат скупоцена и да укључује следбеништво, одржавала будном. Људи су зарад Христа напуштали све што су имали и покушавали да следе строге Исусове заповести у свакодневним вежбама. Тако је монашки живот постао живи протест против секуларизације хришћанства, против појефтињења благодати. Тиме је црква издржала протест и није допустила да дође до избијања гнева, релативизовала га је, успела је чак да из њега извуче оправдање свог властитог световног живота; јер сада је монашки живот постао посебан успех појединца који није могао бити обавезан за масе црквеног света. Судбоносно ограничење Исусових заповести у њиховом значају за одређену групу посебно

квалификованих људи водило је ка разликовању највишег и најнижег успеха хришћанске послушности. Тиме је постигнуто да се при сваком наредном нападу на секуларизацију цркве укаже на могућност монашког пута унутар цркве, поред кога би онда била сасвим оправдана друга могућност лакшег пута. Тако је упозорење на прахришћанско разумевање скупоцене благодати, као што је у Римској цркви кроз монаштво требало да се очува, морало на парадоксалан начин опет да само да последње оправдање за секуларизацију цркве. При свему томе одлучујућа грешка монаштва није била у томе што – уз све садржинско нераздевање Исусове воље – пут благодати иде строгим следбеништвом. Монаштво се суштински много више удаљило од хришћанства тиме што је дозволило да његов пут постане слободан и посебан успех једног мањег броја људи и тако за себе захтевало посебну заслугу.

Када је Бог преко свог слуге Мартина Лутера у време реформације поново пробудио Еванђеље кроз чисту, скупоцену благодат, провео је Лутера кроз манастир. Лутер је био монах. Он је све напустио и желео је да следи Христа у потпуној послушности. Он се одрекао света и окренуо се хришћанској служби. Учио је послушност према Христу и његовој цркви јер је знао да само онај који је послушан може да верује. Позив у манастир коштао је Лутера комплетног животног ангажовања. Лутер није успео на свом путу ка Богу. Бог му је показао кроз Писмо да Исусово следбеништво није заслужени посебан успех појединца, него је то божанска заповест упућена свим хришћанима. Понизно деловање следбеништва постало је у монаштву заслужено дело светитеља. Самоодрицање следбеника (Мк 8,34) открива се овде као последње духовно самопотврђивање побожног човека. Тиме је свет продро усред монашког живота и опет деловао на најопаснији начин. Бежање монаха из света било је прозрето као најтананија љубав према свету. У овом неуспеху последње могућности побожног живота

Лутер се ухватио за благодат. У пропасти монашког света он је видео спасавајућу Божију руку испружену у Христу. Ухватио ју је у вери да је „наше дело такође и у најбољем животу узалудно“. Била је то скупочена благодат која му је подарена и која му је разбила целу његову егзистенцију. Морао је још једном да остави своје мреже и да пође за Христом (Мк 1,18). Први пут када је кренуо у манастир све је оставио, једино самог себе, своје побожно Ја, није. Овог пута му је и то било узето. Он није следио Христа својом заслугом, него због благодати Божије. Није му било речено: ти си додуше згрешио, али то је сада све опроштено, остани и даље где си био и теши се опроштењем! Лутер је морао да напусти манастир и врати се назад у свет, не зато што би свет по себи био добар и свет, већ зато што манастир није био ништа друго до свет.

Лутеров пут из манастира назад у свет значио је најоштрији напад који је вођен према свету још од прахришћанства. Одрицање монаха од света била је дечија игра према одрицању које је свет искусио кроз оног који се у њега враћао. Сада је напад дошао фронтално. Исусово следбеништво морало је сада да се живи у свету. Оно што је под посебним околностима и олакшицама манастирског живота морало бити спровођено као посебан успех, било је сада неопходно и заповеђено сваком хришћанину у свету. Потпуна послушност Исусовој заповести морала је бити спроведена у дневном пословном животу. Тиме се на несагледив начин продубио сукоб између живота хришћанина и живота света. Хришћанин је извршио притисак на свет. Била је то борба прса у прса.

Лутерово дело се може погрешно разумети ако се прихвати мишљење да је Лутер открићем Еванђеља чисте благодати прокламовао ослобођење од послушности Исусовој заповести у свету. Реформаторско откриће било је проглашавање светости, оправдање света кроз даровану благодат. За самог Лутера, позив хришћанина да живи у свету има своје

оправдање далеко више тиме што се у њему најављује протест против света у свој својој оштрини. Само док се световно занимање хришћанина спроводи у следбеништву Исуса, он прима ново право из Еванђеља. Разлог Лутеровог повратка из манастира није било оправдање греха већ оправдање грешника. Скупоцена благодат је била поклоњена Лутеру. Била је благодат јер је била вода за жедну земљу, утеха за страх, ослобађање од ропства путу који је сам одабрао, опраштање свих грехова. Благодат је била скупоцена јер није ослобађала од дужности према делу него је бескрајно изоштравала позив на следбеништво. И управо у чему је била скупоцена била је благодат и у чему је била благодат била је скупоцена. То је била тајна реформаторског Еванђеља, тајна оправдања грешника.

Ипак победник у историји реформације не остаје Лутерова спознаја чисте, скупоцене благодати, већ човеков будан религиозни инстинкт за место на коме се најјефтиније може добити благодат. Било је потребно једно лако, једва приметно померање акцента и најопасније и најпоқвареније дело је било учињено. Лутер је учио да човек, исто тако, на својим најпоқожнијим путевима и делима не може да издржи пред Богом јер он у основи увек тражи самог себе. Он је у тој муци ухватио у вери благодат слободног и безусловног опраштања свих грехова. Лутер је притом знао да га је та благодат коштала живота и да га свакодневно кошта; јер он кроз благодат није био ослобођен од следбеништва, већ је управо у њега угуран. Када је Лутер говорио о благодати, он је увек подразумевао свој властити живот који је тек кроз благодат дошао у пуну послушност Христу. Он није могао никако другачије да говори о благодати него управо тако. Да благодат то сама чини, то је рекао Лутер, а буквално су то понављали и његови ученици с једином разликом да су они убрзо то изоставили и нису мислили ни говорили оно што

је Лутер увек подразумевао, наиме следбеништво, оно што више није морао да каже јер је увек говорио као онај кога је благодат водила у најтеже следбеништво Исуса. Учење ученика било је дакле неприкосновено у односу на Лутерово учење, а ипак је то учење довело до краја и уништења реформације као откривења скупоцене благодати Божије на земљи. Из оправдања грешника у свету настало је оправдање греха у свету. Из скупоцене благодати настала је јефтина благодат без следбеништва.

Ако је Лутер рекао да је наше дело узалудно чак и у најбољем животу, и да зато пред Богом не вреди ништа, „него вреди благодат и наклоност да опрашта грехове“⁴, онда је он то рекао као неко ко се до тог тренутка и већ у том истом тренутку опет осетио позваним да следи Исуса и напусти све што је имао. Спознаја благодати за њега је био последњи радикални раскид са грехом свог живота, али никада оправдање греха. Она је у прихватању опраштања била последње радикално одбијање својевољног живота, она је заправо у томе била управо озбиљан позив на следбеништво. Она му је увек била „резултат“, наравно божански, а не људски. Овај резултат су наследници претворили у принципијелну претпоставку своје калкулације. У томе је читава катастрофа. Ако је благодат лично од стране Христа поклоњен „резултат“ хришћанског живота, онда тај живот ниједног тренутка није ослобођен од следбеништва. Уколико је, пак, благодат принципијелна претпоставка мог хришћанског живота, онда ја самим тим већ унапред имам оправдање мојих грехова које чиним у животу у свету. Ја сада могу да грешим захваљујући благодати, свет је у принципу оправдан благодаћу. Ја ћу остати стога у својој грађанско-световној егзистеницији као и до сада, све остаје по старом, и ја могу бити сигуран да ће ме благодат Божија покрити. Цео свет је по тој благодати постао „хришћански“, али хришћанство по тој благодати никада на тај

⁴ Из такође раније цитиране строфе црквене песме.

начин није постало свет. Појачан је сукоб између хришћанског и грађанско-световног пословног живота. Хришћански живот се састоји управо у томе да живим у свету и као свет, ни у чему се од њега не разликујем, нити уопште због благодати смем да се разликујем од њега, али да се у одређено време изместим из света у цркву како бих тамо добио опроштење својих грехова. Ослобођен сам од следбеништва Исусовог кроз јефтину благодат која мора бити најјачи непријатељ следбеништва, која истинито следбеништво мора да мрзи и омаловажава. Благодат као претпоставка јесте јефтина благодат; благодат као резултат јесте скупоцена благодат. Заstraшујуће је признати шта се ту налази, на који начин се изговара и користи та еванђеоска истина. То је иста она реч о оправдању само кроз благодат; а ипак погрешна употреба исте реченице води ка потпуном уништењу њене суштине.

Када Фауст на крају свог живота у раду на спознаји каже: „Видим да ништа не можемо знати“⁵, онда је то резултат и нешто сасвим друго него кад ту реченицу изговори студент у првом семестру својих студија како би тиме оправдао своју лењост (Кјеркегор). Као резултат реченица је истинита, као предуслов она је самообмана. То значи да спознаја не може бити одвојена од егзистенције у којој је добијена. Једино онај који је кадар у следбеништву Исуса да се одрекне свега што је имао, сме да каже да ће бити оправдан самом благодаћу. Позив на само следбеништво он препознаје као благодат и благодат као овај позив. Ко, пак, жели да се овом благодаћу ослободи следбеништва, обмањује самог себе.

Зар ни сам Лутер није упао у највећу близину овом потпуном обрту у поимању благодати? Шта значи оно кад Лутер може да каже: „*Pecca fortiter, sed fortius fide et gaude in Christo*“ – „Греши храбро, али веруј и радуј се у Христу још храбрије!“⁶

⁵ Уп. Јохан Волфганг фон Гете, Фауст, Први део трагедије, стих 364.

⁶ Ендерс III, стр. 208, 118 и даље.

Дакле, ти си грешник и никада се нећеш моћи решити греха; да ли си монах или световњак, да ли желиш бити побожан или зао, не можеш избећи замку овог света, ти ћеш грешити. Зато греси храбро и то управо због дате благодати! Да ли је ово отворени проглас јефтине благодати, пропусница за грех, укидање следбеништва? Да ли је то сраман захтев за намерно грешење услед благодати? Постоји ли ђаволје изругивање благодати као дарованој благодати Божијој да би се грешило? Зар римокатолички катихизис нема право у томе кад признаје грех против Светог Духа (Мт 12,31)?

Овде све зависи од схватања како ускладити разликовање резултата и претпоставке. Ако се Лутерова реченица узме као предуслов теологије благодати, онда се објављује јефтина благодат. Лутерова реченица се може правилно разумети не као почетак, већ искључиво као крај, као резултат, као завршни камен, као последња реч. Схваћено као предуслов ресса fortiter постаје етички принцип; принципу благодати мора одговарати принцип ресса fortiter. То је оправдање греха. Тако се Лутерова реченица претвара у своју супротност. „Греси храбро“ – то је за Лутера могло значити једино последње обавештење, охрабрење за онога који на свом путу следбеништва спознаје да не може бити безгрешан, који у страху од греха вапи за Божјом благодаћу. За њега „греси храбро“ није темељна потврда његовог непослушног живота, већ је то Еванђеље Божије благодати пред којом смо грешници увек и у сваком часу и која нас управо као грешнике тражи и оправдава. Храбро признај свој грех, не покушавај да му умакнеш, али „веруј још храбрије“. Кад си грешник онда и буди грешник, не жели да будеш нешто друго у односу на оно што јеси, свакодневно буди грешник и буди храбар у томе. Кома то сме да се каже ако не оном који се свакодневно одриче греха, који се свакодневно одриче свега што га спутава у следбеништву Исусовом и који је ипак

неутешан због своје свакодневне неверности и греха? Ко може то да слуша без страха за своју веру ако не онај који се кроз овакву утеху поново осећа позваним у следбеништво Христово? Тако Лутерова реченица, схваћена као резултат, постаје скупочена благодат која и јесте једина благодат.

Благодат као принцип, ресса fortiter као принцип, јефтина благодат је на крају само један нови закон који не помаже нити ослобађа. Благодат као жива реч, ресса fortiter као утеха у нападању и позиву на следбеништво, скупочена благодат је једина чиста благодат која заиста опрашта грехе и ослобађа грешника.

Као гавранови смо се окупили око леша јефтине благодати од које примамо отров од кога међу нама умире следбеништво Исусово. Учење о чистој благодати изазива додуше јединствену апотеозу, чисто учење о благодати постало је сам Бог, сама благодат. Посвуда Лутерове речи а ипак изокренуте из истине у самообману. Ако наша црква има само учење о оправдању, онда је она свакако једна оправдавајућа црква! – то значи то. У томе би, дакле, требало бити препознато право Лутерово наслеђе да је човек учинио благодат што је могуће јефтинијом. То би лутерански требало да значи да је следбеништво Исусово предато познаваоцима закона, реформатама или сањарима, све због благодати; да је свет оправдан и да су хришћани у следбеништву претворени у јеретике. Народ је постао хришћански, лутерански, али по цену следбеништва, по изузетно јефтиној цени. Јефтина благодат је победила.

Али, да ли ми знамо да је ова јефтина благодат у највећој мери била немилосрдна према нама? Да ли је цена коју данас с пропашћу организованих цркава треба да платимо, нешто друго него нужан след исувише јефтино стечене благодати? Објава и свете тајне су дате јефтино, крштавано је, миропомазивано, цео један народ је ослобођен од греха,

без питања и безусловно, светиња људске љубави дата је подругливцима и неверницима, благодат је даривана у огромним количинама без краја и конца, али позивање на строго следбеништво Христово се ретко чуло. Где су нестале спознаје ране цркве која је у катихуменату крштења тако брижно водила рачуна о граници између цркве и света као и о скупоченој благодати? Где су нестале Лутерове опомене о објави Еванђеља која је људима давала сигурност у њиховом безбожном животу? Када је свет страшније и ужасније христијанизован него овде? Шта је 3.000 побијених Саксонаца од стране Карла Великог у односу на милионе побијених душа у данашње време?⁷ Осведочили смо се да се грех очева преноси на децу у трећем и четвртном колену (2.Мој 20,5 и 5. Мој 5,9). Јефтина благодат је била веома немилосрдна према нашој Евангеличкој цркви.

Јефтина благодат је била немилосрдна такође и према већини нас лично. Она нам није отворила пут ка Христу него га је затворила. Није нас позвала на следбеништво, него нас је очврснула у непослушности. Или, зар није била немилосрдна и бездушна када смо тамо где смо једном чули позив на следбеништво Исусово као позив Христове благодати, где смо се можда једном усудили да направимо прве кораке следбеништва у дисциплини послушности против заповести, били надвладани речју јефтине благодати? Да ли смо могли ту реч другачије чути него да је хтела да заустави наш пут позивом на крајње световну трезвеност која је у нама угасила радост за следбеништвом с напоменом да је све само наш самостално одабрани, крајње опасан

⁷ Народна и националсоцијалистичка пропаганда искористила је против цркава чињеницу да је Карло Велики 782. године дао да се погубе хиљаде Саксонаца. Име Карла Великог често се повезује са староцрквеном формулом „filioque“: Дух исходи од Оца и од Сина. Карло Велики је у свом царству увео ово христолошко учење о Светом Духу. Немачки хришћани су после 1933. позивајући се на црквено-народну традицију прогласили постојање народног духа којим не управља Христос. У писму својој старамацији 20.8.1933., Бонхефер је написао: „Питање је заиста: или германизам или хришћанство“.

пут, потрошена снага, напор и дисциплина? Јер у благодати је већ управо све спремно и извршено! Тињајући фитиљ био је немилосрдно угашен (Ис 42,3; Мт 12,20). Било је немилосрдно тако говорити једном човеку јер је он, збуњен таквом јефтином понудом, морао да напусти свој пут на који га је позвао Христос јер је сада посегао за јефтином благодаћу која му је за увек затворила спознају скупоцене благодати. Другачије није ни могло бити него да се преварени, слаби човек у власништву јефтине благодати одједном осетио јаким (Рим 14), а у стварности је изгубио снагу за послушност, за следбеништво. Реч јефтине благодати уништила је више хришћана него било која заповест о делима.

Ми сада желимо у свему следећем да искористимо реч за оне који је управо оспоравају, за оне којима је реч благодати постала застрашујуће празна. Она мора да буде изговорена због истинитости зарад оних међу нама који исповедају да су с јефтином благодаћу изгубили следбеништво Христово, а са следбеништвом Христовим поново разумевање скупоцене благодати. Будући да не желимо да поричемо како више нисмо у правом следбеништву Христовом, да јесмо чланови Цркве која правилно исповеда веру у учење о благодати, али нисмо више чланови једне јединствене следбеничке Цркве, морамо покушати да опет разумемо благодат и следбеништво у њиховом правилном односу једног према другом. Ово данас више не смемо да избегавамо. Све се јасније исказује потреба наше Цркве у облику питања: Како данас можемо да живимо као хришћани?

Срећни су они који, иако већ на крају пута којим ми желимо да идемо, стоје и чудећи се схватају оно што се стварно чини несхватљивим, да је благодат скупоцена управо јер је чиста благодат, јер је благодат Божија која је у Исусу Христу. Срећни су они које је ова благодат савладала у наивном следбеништву Исуса Христа, да понизног духа смеју да хвале делотворну

благодат Исуса Христа. Срећни су они који у спознаји овакве благодати могу да живе у свету а да благодат не изгубе, онима у следбеништву Христовом којима је небеска отаџбина постала тако извесна да су заиста слободни за живот у овом свету. Срећни су они којима следбеништво Исуса Христа не значи ништа друго до живот по благодати и благодат ништа друго до следбеништво; они који су у овом смислу постали хришћани, којима је реч благодати била милосрдна.

2. Позив на следбеништво

И пролазећи виде Левија Алфејева где седи на царинарници, и рече му: хајде за мном.

И уставши пође за њим.

Мк 2,14

Позив је упућен, и без икаквог даљег посредништва следи послушни чин позваног. Одговор ученика није изговорено исповедање вере у Исуса већ је то послушно чињење. Како је могуће да после директног позива следи послушност? За здрав разум ово је крајње изазовно, он се мора потрудити да то раздвоји, нешто мора доћи између, нешто се мора разјаснити. У сваком случају мора се пронаћи некакво посредништво, психолошко, историјско. Поставља се неумесно питање да ли је цариник познавао Исуса још од раније и зато био спреман да следи његов позив. Управо о овоме текст упорно ћути. Очигледно је суштина у сасвим непосредној послушности чињења после позива. Њега не интересују психолошка образложења побожних одлука неког човека. Зашто не? Зато што постоји једно једино образложење за овај редослед позива и дела: сам Исус Христос. Он је тај који позива. Зато га цариник следи. Безуслован и непосредан Исусов ауторитет потврђен је у овом сусрету. Овде ништа не претходи и ништа не следи осим послушности позваног. То што Исус јесте Христос даје му овлашћење да позива и да захтева послушност. Исус позива на следбеништво не као учитељ и узор већ као Христос, Син Божији. Тако је у овом кратком тексту објављен Исус Христос и његов захтев човеку, друго ништа. Никаква похвала не следи ученику и његовом одлучном хришћанству.

Поглед не треба да падне на њега него искључиво на онога који позива, на његово овлашћење. Такође није показан пут ка вери, ка следбеништву, не постоји ниједан други пут ка вери осим послушности према Исусовом позиву.

Шта је овде речено о садржини следбеништва? Следи ме, иди за мном! То је све. Али, чини се да је ићи за њим нешто потпуно бесадржајно. То сигурно није животни програм чије би остварење могло да делује смислено, није идеал коме би требало стремити. То уопште није нека ствар за коју би према људском мишљењу вредело нешто или чак самог себе заложити. И шта се дешава? Позвани оставља све што има, не да би тиме учинио нешто посебно вредно, већ једноставно ради позива јер иначе он ни не може ићи за Исусом. Овом чину по себи није придодата ни најмања вредност. Он остаје у себи нешто потпуно безначајно, незапажено. Мостови су порушени и једноставно се иде напред. Човек је позван да изађе и треба да „изађе“ из досадашњег постојања, човек треба да „егзистира“ у строгом смислу те речи. Старо остаје иза, у потпуности се жртвује. Ученик је бачен из релативне животне сигурности у потпуну несигурност (тј. у истину, у апсолутну сигурност и безбедност Исусовог заједништва); из предвидивог и прорачунатог (тј. из оног у истини сасвим непрорачунатог) у потпуно непредвидиво, случајно (тј. у истини у једино нужно и прорачунато); из подручја крајњих могућности (тј. у истини из бескрајних могућности) у област бескрајних могућности (тј. у истини у једину ослобађајућу стварност).¹ То с друге стране није никакав општи закон; то је више права супротност сваком законодавству. То још једном није ништа друго до везивање за самог Исуса Христа, тј. управо потпуно кршење сваког програма, сваког идеала, сваког законодавства. Зато није могућ никакав даљи садржај

¹ Бонхефер користи филозофски појмовни пар „могућност/стварност“, „потенцијал/актуалност“. Појам стварности за Бонхефера у теолошком изразу има предност над могућношћу.

јер је Исус једини садржај. Поред Исуса овде не постоје више никакви садржаји. Он је сам то.

Позив на следбеништво је, дакле, само веза с личношћу Исуса Христа, кршење свих закона кроз благодат онога који позива. Он је милостиви позив, милостива заповест. Он је с оне стране непријатељства закона и Еванђеља. Христос позива, ученик следи. То је благодат и заповест у једном. „Ходићу слободно, јер тражим заповести твоје“ (Пс 119,45).

Следбеништво је веза с Христом; зато што је Христос, зато мора бити следбеништво. Идеја о Христу, систем поучавања, општа религиозна спознаја благодати или опраштања грехова не чини следбеништво неопходним, искључује га у истини, следбеништво је непријатељ. Зарад неке идеје човек ступа у однос спознаје, одушевљења, можда чак и остварења, али никад личног, послушног следбеништва. Хришћанство без живог Христа нужно остаје хришћанство без следбеништва, а хришћанство без следбеништва је увек хришћанство без Исуса Христа; то је идеја, мит. Хришћанство у ком постоји једино Бог Отац, али не и Христос као живи Син, управо поништава следбеништво. Овде постоји поверење у Бога, али не и у следбеништво. Баш зато што је Син Божији постао човек, јер је он посредник, следбеништво је прави однос са њим. Следбеништво је везано за посредника и где се правилно говори о следбеништву, ту се говори о посреднику Исусу Христу, Сину Божијем. Једино посредник, Богочовек, може да позове на следбеништво.

Следбеништво без Исуса Христа је властити избор једног можда идеалног пута, можда мученичког пута, али је оно без обећања. Исус мора да га одбаци.

И док су ишли путем, неко му рече: ићи ћу с тобом куд год ти поћеш. Исус му пак рече: лисице имају јаме и птице небеске гнезда, а Син човечији нема где да наслони главу. А једном другом рече: хајде за

мног. Али он рече: Господе, дозволи ми да прво одем и сахраним свога оца. Рече му: остави мртве нека сахрањују своје мртваце, а ти иди и објављују царство Божије. А рече и трећи: ја ћу за тобом, Господе; али ми прво дозволи да се опростим са својим домаћима. Исус му пак рече: за царство Божије није нико ко стави своју руку на плуг па се осврће натраг.

Лк 9,57–62

Први ученик се сам нуди Исусу за следбеништво, он није позван, Исусов одговор указује одушевљеном на то да он не зна шта чини. Он то уопште не може да зна. То је суштина одговора у ком се ученику живот с Исусом приказује у својој стварности. Овде говори онај који иде на крст, чији цео живот се у апостолству означава једном речју – „трпео“. То ниједан човек не може да жели по властитом избору. Нико се не може сам позвати, каже Исус, и његова реч остаје без одговора. Остаје непремостиви јаз између слободне понуде за следбеништво и стварног следбеништва.

Где, пак, Исус сам позива, ту он премошћава и најдубљи јаз. Други хоће да сахрани свог оца пре него крене за Исусом. Закон га обавезује.² Он зна шта хоће и шта мора да уради. Најпре мора да се испуни Закон, а онда ће кренути за Христом. Овде стоји јасна заповест Закона између позваног и Исуса. Он се јасно суочава с Исусовим позивом и управо сада ни у ком случају не сме да дозволи да се нешто испречи између Исуса и позваног, било да је у питању нешто велико и свето или да је у питању Закон. Управо сада мора да се деси да се Исуса ради Закон, који хоће да се испречи између, прекрши; јер он нема више никакав значај између позваног и Исуса. Тако се Исус овде поставља насупрот Закона и захтева следбеништва. Само Христос тако говори. Он има последњу

² Четврта заповест, 2.Мој 20,12: „Поштуј оца свога и матер своју“.

реч. Други не може да се успротиви. Овај позив и ова благодат су неодољиви.

Трећи разуме следбеништво као и први, као понуду коју он сам упућује, као властити животни програм који је сам одабрао. Он се за разлику од првог осећа овлашћеним да са своје стране поставља услове. Тиме се упетљава у савршену противречност. Он хоће да се прикључи Исусу, али истовремено ставља нешто између себе и Исуса: „Али ми прво дозволи.“ Он хоће да га следи, али он исто тако хоће самом себи да створи услове за следбеништво. Следбеништво је за њега могућност чијем остварењу припада испуњење услова и претпоставки. Тако следбеништво постаје нешто људски схваћено и разумљиво. Прво се ради једно па онда друго. Све има своју законитост и своје време. Ученик се сам ставља на располагање, али тиме он има право да поставља своје услове. Очигледно је да у овом тренутку следбеништво престаје да буде следбеништво. Оно постаје људски програм који ја себи распоређујем по мом суду који могу оправдати рационално и етички. Овај трећи, дакле, хоће да следи Христа, али тиме што је изговорио он више и не жели да га следи. Он својом понудом укида само следбеништво; јер следбеништво не подноси никакве услове који би се могли наћи између Исуса и послушности. Овај трећи, дакле, не противречи само Исусу већ и самом себи. Он не жели оно што жели Исус, и не жели ни оно што сам хоће. Он суди самом себи, има подвојену личност и све то кроз: „Али ми прво дозволи“. Исусов одговор му сликовито потврђује подвојене личности коју следбеништво искључује: „За царство Божије није нико ко стави своју руку на плуг па се осврће натраг.“

Следбеништво значи учинити одређене кораке. Већ први корак који следи по позиву раздваја онога који следи Христа од његовог дотадашњег начина живота. Тако се позив на следбеништво одмах претвара у једну нову ситуацију. У

старој ситуацији остајање и слеђење се искључују. То је на почетку било сасвим видљиво. Цариник је морао да напусти царинарницу, а Петар мреже како би следили Исуса (Мк 2,14; 1,16–18). Још тада је према нашем схватању све могло бити другачије. Исус је могао царинику да саопшти ново Богопознање и остави га у његовој старој ситуацији. Да Исус као Син Божији није постао човек, то би било могуће. Будући да Исус јесте Христос, зато је од почетка морало бити јасно да његова реч није учење, већ једно ново стварање егзистенције. Заиста је вредело поћи с Исусом. Кога је он позвао, томе је тиме било речено да за њега постоји још само једна једина могућност вере у Исуса, наиме та да све напусти и крене са Сином Божијим који је постао човек.

Овим првим кораком следбеник је стављен у ситуацију да може да верује. Ако не крене, заостаје и тако не може научити да верује. Позвани мора да преже из свог стања у ком не може да верује у стање у ком је то могуће. Овај корак у самом себи не садржи програмску вредност, он је оправдан једино кроз заједницу с Исусом Христом која се стиче. Докле год Леви седи на царини или Петар поред мрежа, докле год поштено и верно обављају свој посао, дотле могу имати стара или нова Богопознања, али ако желе да науче да верују у Бога, онда морају да следе Сина Божијег који је постао човек, да иду с њим.

Раније је то било другачије. Тада су могли мирно и неопажено да живе и раде у свом месту, држали су Закон и чекали Месију. Сада је он био ту, сада је упућен његов позив. Сада веровати више не значи бити миран и чекати, него ићи с њим, следити га. Сада је његов позив да га следе разрешио све везе зарад једине везе с Исусом Христом. Сада су морали бити порушени сви мостови, морао је бити учињен корак у бескрајну несигурност да би се препознало шта Исус захтева и шта Исус даје. Цариник Леви је могао да има Исуса

као помоћника у свакој невољи, али он га није препознао као Господа коме треба да преда цео свој живот, он није научио да верује. Мора се створити ситуација у којој се може поверовати у Исуса, Бога који је постао човек, немогућа ситуација у којој је све стављено на једну коцку, наиме на Исусову реч. Петар је морао да изађе из чамца и крене по води (Мт 14,29) како би искусио своју немоћ и свемоћ свог Господа. Да није изашао из чамца, не би научио да верује. Потпуно немогуће, етички сасвим неодговорно стање на узбурканом мору морало је бити показано да би се могло веровати. Пут ка вери иде кроз послушност Христовом позиву. Корак се мора учинити, иначе Исусов позив остаје без одјека и сва наводна следбеништва без овог корака на који Исус позива постају лажни заноси.

Велики је значај разликовања једне ситуације у којој се може веровати од једне такве у којој то није могуће. Притом мора бити сасвим јасно да се, као прво, никада у ситуацији као таквој не види или не препознаје које је врсте. Једино позив Исуса Христа квалификује је као ситуацију у којој се може веровати, човек то никад не може да одреди. Следбеништво није понуда човеку. Једино позив ствара то стање. Треће, ова ситуација никада не садржи у себи властиту вредност. Она је оправдана једино кроз позив. Коначно и суштински, ситуација у којој се може веровати увек је омогућена једино у вери.

Појам неке ситуације, у којој се може веровати, само је опис стања ствари у коме важе следеће две реченице које су истините на једнак начин: „Само је онај који верује послушан“ и „Само послушан верује.“

То је један тежак губитак библијске верности ако прву реченицу лишимо оне друге. Ми сматрамо да разумемо реченицу: Само је онај који верује послушан. Онда кажемо да послушност следи веру као и добар плод добро дрво (Мт 7,17). Најпре је вера па тек онда послушност. Ако овим треба да се

потврди да само вера оправдава, а не и дело послушности, онда је то свакако нужна и необорива претпоставка за све остало. Ако тиме треба да се да некакво временско одређење да најпре треба веровати, а да касније следи послушност, онда ће се вера и послушност међусобно раздвојити и остаће отворено крајње практично питање када треба да почне послушност. Послушност остаје одвојена од вере. Зарад оправдања вера и послушност морају бити раздвојени, али та раздвојеност никада не сме да поништи њихову целину која је садржана у томе да вера постоји једино у послушности, никада није без послушности, и да је вера једино вера у чину послушности.

Зарад несвојствености говора о послушности као последице вере, зарад указивања на неразрешиво јединство вере и послушности мора се сада реченици, да је једино онај који верује послушан, супротставити она друга: Само послушан верује. Ако је тамо вера предуслов послушности, онда је овде послушност предуслов вере. Управо на исти начин на који се наводи да је послушност последица вере, треба навести да је она такође предуслов вере.

Само послушан верује. Послушност мора постојати према конкретној наредби како би се могло веровати. Мора се учинити први корак послушности како вера не би постала побожна самообмана, јефтина благодат. Битан је први корак. Он се квалитативно разликује од свих следећих. Први корак мора одвести Петра од његових мрежа, из чамца, мора одвести младића од богатства (Мк 1,16–18; Мт 14,29; 19,21). Једино у тој новој егзистенцији, створеној кроз послушност, може се веровати.

Овај први корак сада треба посматрати најпре као спољашње дело које постоји у замени једног начина постојања неким другим. Овај корак може свако да учини. Човек

има ту слободу. То је чин унутар *justitia civilis*³ (грађанско државно право, прим. прев.) у којој је човек слободан. Петар не можа да се преобрати, али може да напусти своје мреже. У Еванђељима је садржајно с првим кораком већ захтевано одређено деловање које се тиче целине живота. Римска црква је захтевала један овакав корак само као изванредну могућност монаштва, док је за друге вернике била довољна спремност да се безусловно потчине Цркви и њеним заповестима. И у лутеранским исповедним списима такође је на значајан начин препозната важност првог корака: након што је принципијелно отклоњена опасност синергијског неспоразума⁴, може и мора бити остављен простор за оно прво спољашње дело које се захтева за веру: то је овде корак ка Цркви у којој се проповеда реч спасења. Овај корак може бити учињен у потпуној слободи. Дођи у Цркву! Ти то можеш захваљујући својој људској слободи. Можеш недељом да напустиш своју кућу и да одеш на проповед. Ако то не чиниш, својеволјно се искључујеш с места на ком може да се верује. Тиме лутерански исповедни списи потврђују да им је позната ситуација у којој може да се верује и она у којој вера није могућа. Ова спознаја, додуше, остаје овде скривена, готово као да је се човек стиди, али она постоји, једна и иста спознаја о значају првог корака као спољашњег чина.

Ако је ова спознаја сигурна, онда као друго мора да се каже да овај први корак као чисто спољашњи чин јесте и остаје мртво дело Закона које само по себи никада не води ка Христу. Као спољашњи чин нова егзистенција остаје сасвим стара; у најбољем случају достиже се један нови животни закон, нови стил живота који пак нема никакве

³ „Грађанска правда“ (за разлику од правде вере) у Лутеровим Исповедним списима често коришћен термин за спољашњу правду које човек са својим природним снагама – разум и слободна воља – може да се придржава, док се *justitia spiritualis* („духовна правда“) дарује једино Светим Духом.

⁴ Реформатори су одбацили као неспоразум да је човекова „сарадња“ (синергија) заслужна за милост и да може допринети спасењу.

везе с новим животом с Христом. Пијанац који остави пиће, богаташ који подели свој новац, тиме ће сигурно бити ослобођени од алкохола и новца, али не и од себе самог. Он, дакле, остаје свој, можда чак и више него пре, он остаје под захтевом дела сасвим у смрти старог живота. Дело, додуше, мора да се уради, али оно само по себи не одводи из смрти, непослушности и безбожништва. Ако и сами разумемо наш први корак као предуслов за благодат, за веру, онда смо већ осуђени кроз наше дело и сасвим одвојени од благодати. Притом је у спољашње дело укључено све што уобичавамо да назовемо убеђењем, добром намером, све оно што Римска црква назива *facere quod in se est*.⁵ Ако учинимо први корак у намери да се ставимо у ситуацију да можемо да верујемо, онда та могућност веровања опет није ништа друго до дело, до једна нова животна могућност унутар наше старе егзистенције и тиме потпуно погрешно схваћена, па ми остајемо у невери.

Ипак, спољашње дело мора да се одвија, ми морамо доћи у ситуацију да можемо да верујемо. Морамо учинити тај корак. Шта то значи? То значи да је овај корак исправан само ако га не учинимо у погледу нашег дела које мора да се уради, већ ако га учинимо у погледу речи Исуса Христа која нас на то позива. Петар зна да не сме на своју руку да изађе из чамца, први корак би већ била његова пропаст, зато он и каже: „Заповеди да дођем к теби по води“ и Христос му одговара: „Дођи“ (Мт 14,28). Дакле, Христос мора да позове, једино на његову реч може бити учињен тај корак. Тај позив је његова милост која позива из смрти у нови живот послушности. Сада, будући да га је Христос позвао, Петар мора да изађе из чамца како би дошао Христу. Тако је заправо први корак послушности већ сам чин вере у реч Христову. Вера као вера би била потпуно погрешно схваћена ако би

⁵ „Чинити своје“, тј. чинити оно што од неког зависи.

се сада из тога извукао закључак да први корак више није неопходан јер је вера већ ту. Насупрот томе усуђујемо се да кажемо следеће: пре него што се поверује мора се учинити корак послушности. Непослушан не може да верује.

Жалиш се да не можеш да верујеш? Нико не треба да се чуди ако нема вере све док се на било ком месту у свесној непослушности супротставља или избегава Исусову реч. Ти не желиш да потчиниш Исусовој заповести било коју грешну страст, непријатељство, наду, своје животне планове, свој разум? Немој да се чудиш што не примаш Духа Светога, што не можеш да се молиш, што твоја молитва за веру остаје празна! Радије иди и помири се са својим братом (Мт 5,24), ослободи се греха који је овладао тобом и опет ћеш моћи да верујеш! Ако одбијаш да прихватиш Божију заповест, онда нећеш примити ни његову благодатну реч. Како можеш пронаћи заједништво с оним кога свесно на било ком месту избегаваш? Непослушан не може да верује, само послушан верује.

Овде благодатни позив Исуса Христа на следбеништво постаје строг закон: чини ово! Остави оно! Дођи из чамца к Исусу! Ко се изговара својом вером или својим неверовањем, томе Исус каже: Прво буди послушан, чини видљиво дело, напусти оно што те веже, одустани од оног што те раздваја од воље Божије! Не говори: „Немам вере за то.“ Немаш је све док остајеш у непослушности, све док не пожелиш да учиниш први корак. Не говори: „Имам веру, више не морам да учиним први корак.“ Немаш је све док не пожелиш да учиниш први корак и зато што у неверовању упорно истрајаваш под видом понизне вере. Лош је изговор да се иде од мањкаве непослушности ка мањкавој вери и од мањкаве вере опет ка мањкавој послушности. Непослушност „верујућих“ је у овоме: где се захтева њихова послушност, исповедају своју неверу и том исповешћу (Мк 9,24) се ругају. Ако верујеш, онда

учини први корак! Он води ка Исусу Христу. Ако не верујеш, онда учини исти корак јер ти је заповеђен! Питање твоје вере или твоје невере није ти наложено, већ ти је заповеђен чин послушности и заповеђено ти је да га одмах учиниш. У њему је дато стање у коме је вера могућа и у коме заиста постоји.

Дакле, није стање послушности јер оно само од себе не постоји, већ ти Он даје стање у коме можеш да верујеш. Треба доћи у оно стање у коме је вера права вера, а не самообмана. Управо зато што је искључиво реч о правој вери у Исуса Христа, јер будући да је сама вера циљ („из вере у веру“ Рим 1,17) ово стање је неизбежно. Ко овде исувише брзо и исувише протестантски протестује, мора да се запита да ли је то јефтина благодат о којој говори. Јер заиста, обе реченице, ако остану да стоје једна поред друге, не могу да постану сметња правој вери, док наравно свака за себе мора бити велика саблазан – само је онај који верује послушан; само послушан верује. Ако прва реченица остане сама, онда ће онај који верује бити препуштен на милост и немилост јефтиној благодати тј. проклетству; ако друга реченица остане сама, онда ће онај који верује бити препуштен на милост и немилост делу, тј. проклетству.

Одавде сада смемо да се осврнемо на хришћанску бригу о спасењу душе. За духовника је од велике важности да говори познајући обе реченице. Он мора да зна да јадиковање над мањком вере увек долази из свесне или не толико свесне непослушности и да то јадиковање исувише лако одговара утехе јефтине благодати. Притом, непослушност остаје непрекидна, реч благодати постаје утеха коју непослушни самом себи приписује, опроштење грехова које самом себи додељује. Тиме објава за њега постаје празна и он је више не чује. Иако он себи и хиљаду пута опрости грехове, није у стању да верује у стварно опроштење, управо зато јер му, уствари, није ни даровано. Невера се храни јефтином

благодаћу јер инсистира на непослушности. То је често стање у данашњој хришћанској бризи о спасењу душе. Сада мора доћи до тога да човек кроз опроштење грехова које је самом себи дао упорно истрајава у својој непослушности и тврди да не може да препозна ни добро ни Божију заповест. То је двосмислено и допушта разна тумачења. У почетку још, јасно знање о непослушности тамни све више и више и прелази у тврдокорност. Овде се непослушни сам ухватио и запетљао тако да више не може да чује реч. Овде се заиста више не може веровати. Између тврдокорног и духовника могао би се одвијати следећи разговор: „Не могу више да верујем“. – „Слушај реч која ти се проповеда!“ – „Чујем је, али ми ништа не говори, остаје празна, пролази поред мене.“ – „Ти не желиш да чујеш.“ – „Напротив, желим.“ Сада је достигнута тачка на којој се духовни разговор углавном прекида јер духовник не зна на чему је. Он зна само једну реченицу: Једино је онај који верује послушан. Овом реченицом није више у стању да помогне тврдокорном који ову веру управо нити има нити може да је има. Духовник сматра, дакле, да се налази пред последњом загонетком да Бог једном поклања веру коју другом ускраћује. Овом реченицом се капитулира. Тврдокорни остаје сам и жали се резигнирано даље на своју муку. Али, управо овде се налази прекретница у разговору. То је потпуни преокрет. Више се не аргументује, питања и невоље другог се више не узимају озбиљно, утолико више и сам други хоће да се сакрије иза њих. Сада се дешава пробој зидина тврђаве, коју је овај направио, реченицом: Једино послушан верује. Дакле, разговор се прекида и следећа духовникова реченица гласи: „Ти си непослушан, ти одбијаш послушност Христу, ти желиш део своје власти да задржиш за себе. Ти не можеш да чујеш Христа јер си непослушан, ти не можеш да верујеш у милост јер не желиш да се покораваш. Ти си отврдно у неком делу свог срца према Христовом

позиву. Твоја мука је твој грех.“ Сада је поново Христос у центру, сада он напада ђавола у другом који се до тада крио иза јефтине благодати. Сада се све своди на то да духовник има спремне обе реченице: Једино послушан верује и једино онај који верује слуша. Он мора да позове у име Исуса на послушност, на деловање, на први корак. Напусти оно што те спутава и следи га! У том тренутку све зависи од овог корака. Став који је непослушни имао мора бити сломљен; јер у њему се више није могао чути Христос. Бегунац мора напоље из свог скровишта које је себи направио. Тек напољу може поново бити слободан, чути, веровати. Додуше, пред Христом се тиме што је дело учињено ништа није добило, само по себи то остаје мртво дело. Ипак, Петар мора на узбуркано море (Мт 14,29) како би могао да верује.

Кратко речено, чињенично стање је следеће: човек се отровао јефтином благодаћу кроз реченицу да је само верујући послушан. Он остаје у непослушности и теши се опроштењем које је самом себи приписао и тиме се затворио за реч Божију. Пробој зидина тврђаве не успева све док му се искључиво понавља реченица иза које се крије. Мора доћи до преокрета, други мора бити позван на послушност: Једино послушан верује!

Да ли се тиме неко наводи на пут властитих дела? Не, више му се указује на то да његова вера није вера, он се ослобађа од заплитања у самог себе. Он мора слободно да одлучи. Тако ће бити у стању да поново чује Исусов позив на веру и на следбеништво.

И тако смо дошли до приче о богатом младићу.

И гле, један му приступи и рече: учитељу, какво добро да учиним да имам живот вечни? А он му рече: што ме питаш за добро? Један је добар; ако пак хоћеш да уђеш у живот, држи заповести. Рече му: које? А Исус рече: „Не убиј, не чини прељубе, не кради, не сведочи

лажно, поштуј оца и мајку, и љуби ближњега свога као самога себе“. Рече му младић: све сам то држао; шта ми још недостаје? Рече му Исус: ако желиш да будеш савршен, иди, продај своје имање и дај сиромашнима, и имаћеш благо на небу, и хајде за мном. А младић чувши ову реч оде ожалошћен; јер је имао многа имања.

Мт 19,16–22

Младићево питање о вечном животу јесте питање о спасењу, оно је управо једино озбиљно питање. Али, није лако правилно поставити ово питање. Ово се види по томе што младић који очигледно мисли на ово питање, у основи поставља једно сасвим друго, тако да он, заправо, избегава то питање. Наиме, он упућује своје питање „добром учитељу“. Он жели да чује мишљење, савет, суд доброг и великог учитеља о овом питању. Овим признаје две ствари: прво, њему је његово питање од највећег значаја, Исус мора да је рекао нешто значајно о томе. Као друго, он очекује од доброг и великог учитеља битну изјаву, али ипак не неку безусловно обавезујућу божанску наредбу. Питање о вечном животу за младића је питање о коме жели да разговара и дискутује с „добрим учитељем“. Али, већ овде му се на путу испречила Исусова реч: „Зашто ме зовеш добрим? Нико није добар осим једнога Бога“. Питање је већ открило његово срце. Он је желео да разговара с добрим учитељем о вечном животу, а сада је чуо да са овим питањем у ствари не стоји пред добрим учитељем већ пред самим Богом. Неће добити одговор од Сина Божијег који би био нешто друго, а не јасно указивање на заповест једнога Бога. Неће добити одговор од „доброг учитеља“ који би очигледној вољи Божијој придодао још неко властито мишљење. Исус указује на самог доброг Бога, а себе жели да сачува као савршено послушног Сина Божијег. Ако онај који пита стоји пред самим Богом, онда је уједно ухваћен као

онај који је бежао од очигледне заповести Божије коју и сам зна. Младић зна заповести. Али, то и јесте његово стање да не може бити задовољан њима, да жели да пређе преко њих. Његово питање је прозрето као питање самоизмишљене и самоодабране побожности. Зашто младићу није довољна очигледна заповест? Зашто се понаша као да одавно не зна одговор на своје питање? Зашто жели да оптужи Бога да га је у овом одлучујућем животном питању оставио у незнању? Тако је младић већ ухваћен и доведен пред суд. Он је позван да пређе од необавезујућег питања о спасењу према једноставној послушности према очигледним заповестима.

Затим следи други покушај бега. Младић одговара следећим питањем: „Које?“ (Мт 19,18). У овом једном питању крије се сам сатана. Овде је био једини могући излаз за онога који себе види као ухваћеног. Наравно да младић зна заповести; али ко може да зна од гомиле заповести која управо важи за њега у датом тренутку? Откривење заповести је вишезначно, нејасно је, каже младић. Он не види заповести већ опет само себе, своје проблеме, своје конфликте. Повлачи се од јасне Божије заповести ка занимљивој неоспорно људској ситуацији „етичког конфликта“. Нема ништа погрешно у томе што он зна тај конфликт, већ да се тај конфликт одиграва против Божије заповести. Оне су управо зато и дате да би се окончао етички конфликт. Етички конфликт као етички прафеномен човека после греховног пада је и сам противречност човека према Богу. Змија у рају је усадила тај конфликт у срце првог човека. „Је ли истина да је Бог казао?“ (1.Мој 3,1) Човек је отргнут од јасне заповести и безазлене дечије послушности кроз етичку сумњу, кроз упутство да је заповести свакако потребно тумачење. „Је ли истина да је Бог казао?“ Човек треба да о томе сам одлучује, снагом свог знања о добру и злу, снагом своје савести шта је

добро. Заповест је вишезначна, Бог жели да човек то појасни и протумачи и да одлучи у слободи.

Тиме је већ одбијена послушност према заповести. На место безазленог деловања ступило је двојако мишљење. Човек слободне савести је хвалисав пред дететом послушности. Позив на етички конфликт јесте отказивање послушности. То је повлачење пред Божијом стварношћу и прелазак на људске могућности, од вере ка сумњи. Тако се сада дешава неочекивано да исто питање у коме младић тражи да прикрије своју непослушност, открива га као онаквог какав јесте, наиме, као грешног човека. Ово разоткривање се одвија кроз Исусов одговор. Наводе се јасне Божије заповести. Тиме што их Исус наводи он их изнова потврђује као Божије заповести. Младић је поново препуштен себи. Он се још једном понадао да ће моћи да уђе у необавезан разговор о вечним питањима. Нада се да ће му Исус понудити решење етичког конфликта. Уместо тога на удар није дошло питање већ он сам. Једини одговор на проблем етичког конфликта је сама Божија заповест, а тиме и захтев да се сада више не дискутује већ да се коначно буде послушан. Једино ђаво може да понуди решење етичког конфликта, а оно гласи: Постављај питања и бићеш слободан од послушности. Исус не циља на младићев проблем већ на самог младића. Он не узима за озбиљно етички проблем за разлику од младића који томе приступа смртно озбиљно. За њега је озбиљно само једно, наиме, да младић коначно чује заповест и буде послушан. Управо тамо где етички конфликт може бити озбиљно схваћен, где мучи и поробљава човека јер му не дозвољава да дође до ослобађајућег чина послушности, управо тамо се открива цела његова безбожност и он тамо очигледно мора, у свој својој безбожној неозбиљности, постати дефинитивно непослушан. Озбиљан је једино послушан чин који окончава и уништава конфликт, и у коме смо слободни да постанемо

Божија деца. То је божанска дијагноза која се поставља младићу.

Младић је двапут стављен пред истину Божије речи. Он више не може да избегне Божију реч. Наравно, заповест је јасна и човек јој мора бити послушан! Али – није довољно! „Све сам то држао; шта ми још недостаје“? Биће да је младић овим одговором остао убеђен у часност своје молбе као и у свему претходном. Управо у томе и јесте његов пркос према Исусу. Он зна заповест, држи је, али мисли да то не може бити у потпуности воља Божија, мора да постоји још нешто изванредно, јединствено. Он хоће да то учини. Очигледна заповест Божија није потпуна, каже младић у свом последњем бегу пред стварном заповешћу, у свом последњем покушају да остане при свом, да сам одлучује о добру и злу. Заповест је сада потврђена, али је истовремено и фронтално нападнута. „Све сам то држао; шта ми још недостаје?“ У Еванђељу по Марку на овом месту је додато: „А Исус га погледа и заволе га“ (Мк 10,21). Исус препознаје колико се младић безнадежно затворио за живу реч Божију, како са свом озбиљношћу, читавим својим бићем бесни против живе заповести, против једноставне послушности. Он хоће да помогне младићу, он га је заволео. Зато му и даје последњи одговор: „Ако желиш да будеш савршен, иди, продај своје имање и дај сиромашнима, и имаћеш благо на небу, и хајде за мном.“ Младић у овим речима треба да обрати пажњу на три ствари: прво, сада је Исус тај који наређује. Исус који је младића упутио од доброг учитеља на Бога који је једино добар, користи сада власт да сам каже последњу реч и заповест. Младић мора да препозна да пред њим стоји сам Син Божији. Било је то скривено синовство Исусово које је младића упутило од себе ка Оцу чиме се Он савршено ујединио са својим Оцем. То је исто јединство које сада Исусу дозвољава да говори заповест самог Оца.

То је младићу морало постати несумњиво јасно када је чуо Исусов позив на следбеништво. То је збир свих заповести, младић треба да живи у заједници с Христом, Христос је циљ заповести (Рим 10,4). Тај Христос стоји сада насупрот њему и позива га. Више нема оправдања за неистинитост етичког конфликта. Заповест је јасна: Хајде за мном! Друго: и овај позив на следбеништво такође захтева још једно појашњење како би био јасан. Младићу се не сме дозволити да погрешно разуме само следбеништво као етичку авантуру, као необичан, интересантан и, у датом случају, као поништавајући пут и стил живота. Следбеништво би тада такође било погрешно схваћено ако би га младић могао видети као последњи завршетак свог досадашњег деловања и своје запитаности, као сабирање претходног, као допуна, употпуњавање, усавршавање досадашњег. Стога мора, ради несумњивог појашњења, бити створена ситуација која не дозвољава човеку да се врати назад, и уједно у њој мора бити јасно да она никако није само допуна досадашњег. Ова, преко потребна, ситуација ствара се кроз Исусов захтев за добровољним сиромаштвом. Она је егзистенцијална и душебрижничка страна ове ствари. Она жели да помогне младићу да напokon правилно разуме и да буде стварно послушан. Она извире из Исусове љубави према младићу. Она је само веза између младићевог досадашњег пута и следбеништва. Али она, да се разумемо, није идентична са самим следбеништвом, она није чак ни први корак у следбеништво, већ је послушност у којој следбеништво тек може да се оствари. Најпре младић треба да оде и прода све што има и подели сиромасима па тек онда да дође и да иде за Исусом. Циљ је следбеништво, пут у овом случају је добровољно сиромаштво. И треће: Исус се надовезује на младићево питање шта му још недостаје: „Ако желиш да будеш савршен...“ то би могло да пробуди привид да се овде заиста говори о допуни досадашњег. То је такође

додатак у чијем садржају је већ закључено поништавање свега досадашњег. Младић управо до сада није савршен; он је погрешно разумео и вршио заповест. Он је сада једино може правилно разумети и вршити у следбеништву, али управо овде само зато што га је Исус Христос позвао на то. Тиме што је прихватио младићево питање он му га је уједно и избио као адут из руке. Младић је питао за свој пут у вечни живот, а Исус му одговара: Ја те позивам и то је све.

Младић је тражио одговор на своје питање. Одговор гласи: Исус Христос. Младић је хтео да чује реч доброг учитеља, а сада је препознао да је та реч сам човек коме је поставио питање. Младић стоји пред Исусом, Сином Божијим, сусрет је у потпуности остварен. Сада постоји само још да или не, послушност или непослушност. Младићев одговор је не. Младић је отишао жалостан, био је разочаран, преварен у вези са својим надањем и једноставно није могао да напусти своју прошлост. Имао је многа имања. Позив на следбеништво овде, исто тако не добија никакав други садржај осим самог Исуса Христа, везу с њим, заједништво с њим. Постојање следбеника није одушевљено обожавање доброг учитеља, већ послушност Сину Божијем.

Ова прича о богатом младићу има своју пуну подударност у причи о милостивом Самарјанину. „И гле, један учитељ закона уста да га куша и рече: учитељу, шта треба да учиним, па да наследим живот вечни? А он му рече: шта је написано у закону? Како читаш?⁶ А он одговори и рече: „Љуби Господа Бога свога свим срцем својим, и свом душом својом, и свом снагом својом, и свом мишљу својом“, и „Љуби ближњега свога као самог себе“.⁷ Рече му: право си одговорио; чини то па ћеш живети. Он пак желећи да се оправда, рече Исусу: а ко је мој ближњи?“ (Лк 10,25–29)

⁶ Бонхефер је у свом „Nestle“ издању (критичко издање Новог завета на грчком језику – прим. прев.) овде прибележио Мих 6,8.

⁷ Учитељ Закона цитира 5.Мој 6,5 и 3.Мој 19,18.

Питање учитеља Закона је исто оно које је поставио и младић. Само је овде од почетка јасно да се ради о питању за искушавање Исуса. Решење за онога који искушава је већ утврђено. Оно треба да произађе из апорије⁸ етичког конфликта. Исусов одговор овде у потпуности личи на одговор богатом младићу. Онај који поставља питање у суштини зна одговор на своје питање, али тиме што пита, иако већ зна, жели да се ослободи послушности Божијој заповести. За њега остаје још само информација: чини оно што знаш и живећеш.

Тако се изборио за своју прву позицију. Као и код богатог младића, овде још једном следи бег у етички конфликт: ко је мој ближњи? Од тада је безброј пута лаковерно и наивно поновљено ово питање учитеља Закона, склоног да искушава, оно ужива у угледу озбиљног и разумног питања човека који трага. Али, контекст није правилно прочитан. Цела прича о милостивом Самарјанину је одбијање и уништавање овог питања од стране Исуса као сатанистичког питања. Она је питање без краја, без одговора. Она произлази из „свађања људи покварена ума и лишених истине“, „препирања и свађања“. Из ње произлази „завист, свађа, хуљења, зла подозрења“ (1.Тим 6,4.5). То је питање надмених „које свагда уче, а никако не могу да дођу до познања истине“, „који имају обличје побожности, али су се одрекли њене силе“ (2.Тим 3,5–7). Они су неспособни да верују, они питају тако јер „су жигосани у својој савести“ (1.Тим 4,2), јер не желе да буду послушни речи Божијој. Ко је мој ближњи? Постоји ли одговор на ово питање да ли је то мој рођени брат, мој сународник, мој брат у Христу, или мој непријатељ? Зар било ко од овде наведених не може бити потврђен или оспорен? Није ли крај овог питања раздор и непослушност? Да, ово питање је побуна против саме Божије заповести. Хоћу да

⁸ Апорија – безизлазност, безизлазна ситуација. То је измишљена логички верна ситуација која не може да постоји у стварности (прим. прев.)

будем послушан, али Бог ми не каже како ја то могу. Божија заповест је двосмислена, оставља ме у вечном конфликту. Питање – шта треба да урадим? – била је прва превара. Одговор гласи: врши заповест коју знаш. Не треба да питаш, већ да извршаваш. Питање – ко је мој ближњи? – јесте последње питање у очајању или самопоуздању, у коме се оправдава непослушност. Одговор гласи: ти си сам ближњи. Иди и буди послушан у делу љубави. Бити ближњи није квалификација другог, него је то захтев према мени, и ништа друго. У сваком тренутку, у свакој ситуацији ја сам онај од кога се захтева да делује, да буде послушан. Буквално нема времена да се пита за вредност другог. Морам да делујем и да будем покоран, морам другоме бити ближњи. Ако још једном уплашено питаш – зар не морам пре тога знати и размислити како треба да делујем? – за то постоји једино упутство да не могу другачије знати ни размислити него као што управо увек чиним, тако што знам да се то од мене увек тражи. Шта је послушност учим једино у покорности, не кроз питања. Тек у послушности препознајем истину. Из гриже савести и греха Исус нас позива на једноставност послушности. Исус је богатог младића позвао у благодат следбеништва, а учитељ Закона који је искушавао Исуса одгурнут је назад и упућен на заповести.

3. Једноставна послушност

Када је Исус од богатог младића захтевао добровољно сиромаштво, знао је да ту постоји једино послушност или непослушност. Када је Леви био позван да напусти царину, а Петар мреже, није било сумње да је Исус мислио озбиљно када је упутио тај позив. Требало је све да напусте и да га следе. Када је Петар био позван на узбуркано море, морао је да устане и одважи се на тај корак (Мт 19,21; Мк 2,14; 1,16; Мт 14,29). У свему томе захтевано је само једно, ослонити се на реч Исуса Христа, сматрати ту реч сигурнијим ослоном него што су све сигурности овог света. Силе које су хтеле да се испрече између Исусове речи и послушности биле су велике и тада као и данас. Разум је противречио, савест, одговорност, пијетет, сам Закон и принцип „*sola scriptura*” посредовали су како би заштитили ову спољашњост, ову незакониту „одушевљеност“.⁹ Али, Исусов позив је сломио све то и створио себи послушност. Била је то сопствена Божија реч. Захтевана је једноставна послушност.

Када би Исус Христос данас неком од нас овако говорио кроз Свето писмо, вероватно бисмо аргументовали на следећи начин: Исус наређује нешто сасвим одређено, то је истинито. Када Исус наређује, онда треба да знам да он никада не захтева послушност према Закону, већ да он од мене хоће само једно, наиме, да верујем. Моја вера није везана за сиромаштво или богатство или нешто слично, напротив, у вери могу да будем

⁹ Овде као и на стр. 30 Бонхефер се окреће против жигосања једноставне послушности као неформатске „јереси“, приговор који су лутерани често стављали, нпр. код П. Алтхауса (P. Althaus), у Духу лутеранске етике (*Der Geist der lutherischen Ethik*), 45: „Такође и међу нама је сила онога што су реформате називали одушевљеност“ у виду „хришћанско-пацифистичких и осталих погрешних закључака“. – прим. уредника.

обоје, и сиромашан и богат. Не зависи од тога да ли имам имања, него да поседујем имања тако као да их немам, и да сам духовно слободан од њих, да ми срце није заробљено мојим богатством. Дакле, Исус отприлике каже овако: Продај своја имања! Исус заправо мисли: у стварности није толико битно да ли ћеш ти то сада у потпуности спровести, већ напротив, ти треба да задржиш имања, али тако као да их немаш. Не дозволи да ти срце буде заробљено богатством. Наша послушност према Исусовој речи састојала би се дакле у томе да одбијемо послушност као закониту како бисмо били послушни „у вери“. Тиме се разликујемо од богатог младића. Он није био у стању да се у својој жалости умири тиме што би рекао: ја хоћу, додуше, упркос Исусовој речи да останем богат, али духовно желим да будем слободан од мог богатства и да се тешим у свој својој недовољности опроштења грехова и да у вери имам заједништво с Исусом. И онда је отишао жалостан одатле (Мт 19,22) и због послушности је изгубио веру. У томе је младић био потпуно искрен. Он се одвојио од Исуса и извесно је да ова искреност има веће обећање него оно привидно заједништво с Исусом које почива на непослушности. Очигледно да према Исусовом мишљењу младић није могао да духовно буде слободан од свог имања. Вероватно је младић као искрен и вредан човек то и сам покушавао хиљаду пута. Да му то није успело показује чињеница да, у одлучујућем тренутку, није био способан да се покори Исусовој речи. У томе је, дакле, младић био искрен. Ми се уопште разликујемо с нашом аргументацијом од библијског слушаоца Исусове речи. Када му Исус каже: Остави све и пођи за мном, напусти своје занимање, своју породицу, свој народ и родитељски дом, онда је он знао: на овај позив постоји једино одговор једноставне послушности и то стога јер је управо овој послушности дато обећање заједништва с Исусом. Ми бисмо пак рекли: Исусов позив

додуше „треба обавезно озбиљно схватити“, али истинска послушност према њему састоји се у томе да ја управо останем у свом занимању, у својој породици и да му ту служим и то у истинској духовној слободи. Исус би, дакле, позвао: Изађи напоље! Ми га разумемо онако како он заправо мисли – Остани унутра! – наравно као неко ко је духовно изашао. Или Исус би рекао: Не брините се (Мт 6,25); ми бисмо разумели: наравно да морамо да се бринемо и радимо за породицу и нас. Све друго би било неодговорно. Али, наравно је да духовно треба да будемо слободни од такве бригае. Исус би рекао: Ако те ко удари по твом десном образу, окрени му и други (Мт 5,39); ми бисмо разумели: управо у тучи, управо у узвраћеном ударцу треба истинска љубав према брату да постане велика. Исус би рекао: Тражите прво царство и праведност његову (Мт 6,33); ми бисмо разумели: наравно да најпре треба да тражимо разне друге ствари. Како треба иначе да постојимо? Мисли се на крајњу духовну спремност потпуног ангажовања за царство Божије. Посвуда је једно исто, наиме, свесно поништавање једноставне, буквалне послушности.

Како је могуће тако погрешно схватање? Шта се догодило па да Исусова реч мора да прихвати такву игру и буде извргнута подсмеху света?¹⁰(Мк 15,20) Где год се у свету издају наређења, односи су јасни. Отац каже детету – Иди у кревет! – и дете зна на чему је. Псеудотеолошки дресирано дете би сада морало да аргументује на следећи начин: Отац каже: Иди у кревет. Он мисли: ти си уморан; он не жели да сам ја уморан. Ја могу да превазиђем умор тако што ћу отићи да се играм. Дакле, отац додуше каже – Иди у кревет! – али он заправо мисли: Иди да се играш. Са оваквом једном аргументацијом дете би код оца, и грађанин код власти наишао на сасвим јасан одговор, наиме на казну. Једино Исусова заповест треба другачије да

¹⁰ Изругивање иде уз Исусово разапињање.

се тумачи. Овде треба једноставна покорност да се изокрене и да буде непослушност. Како је то могуће?

Могуће је тако што се овој напачкој аргументацији у основи налази заиста нешто исправно. Исусова заповест богатом младићу односно позив на ситуацију у којој може да се верује, заиста има само један циљ, а то је да човека позове на веру у њега тј. у његово заједништво. На крају крајева ништа не зависи од овог или оног људског дела него све зависи од вере у Исуса као Сина Божијег и посредника. На крају крајева ништа не зависи од сиромаштва или богатства, брака или безбрачности, посла или незапослености, него све зависи од вере. Утолико смо, дакле, потпуно у праву да је могуће веровати у Христа и поред богатства и поседовања имања овога света, тако да их човек има, а као да их нема (1.Кор 7,29 и даље). Али, ова могућност јесте последња могућност хришћанске егзистенције уопште, могућност која има у виду озбиљно очекивање другог Христовог доласка који је непосредно пред нама, и она није прва и једноставна могућност. Парадоксално разумевање заповести има своје хришћанско право, али никад не сме да доведе до тога да укине једноставно разумевање заповести. Оно, напротив, има своје право и своју могућност једино за онога који у неком тренутку свог живота озбиљно схвати једноставно разумевање, који се налази у заједништву с Исусом, у следбеништву, у очекивању краја. То је бескрајно тешка, људски речено немогућа могућност да се парадоксално разуме Исусов позив, и он је управо као такав стално у крајњој опасности да се претвори у своју супротност и да постане удобан излаз за бег испред конкретне послушности. Ко не зна да би му било неупоредиво лакше да једноставно разуме Исусову заповест и буквално буде покоран, отприлике да на једну Исусову заповест заиста преда имања уместо да их задржи, тај нема право на парадоксално разумевање Исусове

речи. Нужно је, дакле, да се у разумевање Исусове речи увек укључи буквално схватање.

Конкретан Исусов позив и једноставна послушност имају свој безуслован смисао. Исус тиме позива на конкретну ситуацију у којој му се може веровати; зато он позива тако конкретно и жели управо да тако буде схваћен јер зна да једино у конкретној послушности човек постаје слободан да верује.

Где се принципијелно елиминише једноставна послушност, тамо по ко зна који пут из скупоцене благодати Исусовог позива настаје јефтина благодат самооправдања. Тиме је тамо такође успостављен погрешан закон који је човека учинио глумим за конкретан Христов позив. Овај погрешан закон јесте закон света насупрот коме одговара и стоји закон благодати. Овде свет није онај у Христу побеђени нити онај који свакодневно у заједништву с њим треба да се побеђује, већ је он постао крути, несаломиви, принципијелни закон. Благодат онда није више дар живог Бога у ком смо избављени од света и стављени у послушност Христу, већ је она један општи божански закон, божански принцип о коме се једино ради када је реч о његовој примени на специјални случај. Принципијелна борба против „законитости“ једноставне послушности успоставља сами најстрашнији закон, закон света и закон благодати. Принципијелна борба против законитости је сама највећа законитост. Законитост се може победити једино стварном послушношћу Исусовом благодатном позиву да га следимо, и у том следбеништву кроз самог Исуса Закон је испуњен и укинут.

Где се принципијелно елиминише једноставна послушност, тамо се уводи нееванђеоски принцип Писма. Предуслов за разумевање Писма јесте располагање кључем за разумевање Писма. Тај кључ овде није сам живи Христос у суду и благодати, и примена овог кључа не лежи више

само у вољи живог Светог Духа, него је кључ Писма једно опште учење о благодати и ми сами располажемо његовом применом. Проблем следбеништва овде се испоставља такође и као херменеутички проблем. Еванђеоској херменеутици мора без даљњег бити јасно да се ми не можемо директно идентификовати са онима које је Исус позвао; напротив, позвани у Писму припадају речи Божијој а тиме и објави. У проповеди не чујемо само Исусов одговор на младићево питање, које такође може бити и наше питање, већ су и питање и одговор заједно као реч Светог писма предмет објаве. Једноставна послушност би се херменеутички могла погрешно разумети када бисмо хтели да у директној истовремености делујемо с позваним и да га следимо. Али, Христос који нам је објављен у Писму је кроз сваку своју реч онај који поклања веру послушном и једино послушном дарује веру. Не смемо и не можемо да се од реалних догађаја скривамо иза речи, већ смо пуном речју Писма позвани да следимо Христа управо зато што Писму кроз принцип, па макар то било и учење о благодати, не желимо да учинимо законско насиље.

Остаје дакле при томе да парадоксално схватање Исусове заповести укључује једноставно разумевање управо зато што ми не успостављамо закон већ желимо да објавимо Христа. Овим постаје сувишна реч против сумње да је могуће овом једноставном послушношћу сада говорити о било каквој људској заслуги, о једном *facere quod in se est*¹¹, о предуслову за веру који треба испунити. Послушност Исусовом позиву никада није својевољно дело човека. Раздљивање имања само по себи није, дакле, ни у ком случају захтевана послушност; могло би сасвим бити да се овим кораком управо не представља послушност Исусу већ да је то слободан став

¹¹ „Чинити своје“, тј. чинити оно што од неког зависи.

власитог начина живота, хришћанског идеала, фрањевачког¹² идеала сиромаштва. Управо у разделивању имања човек би могао потврдити самог себе и идеал, а не Исусову заповест, не бити ослобођен од самог себе него управо супротно. Корак у ову ситуацију управо није човекова понуда Исусу, него је то увек благодатна понуда Исуса човеку. Једино тамо где се овај корак учини тако, он је легитиман, али тамо он није више слободна човекова могућност.

А Исус рече својим ученицима: заиста вам кажем да ће богаташ тешко ући у царство небеско. И опет вам кажем, лакше је камили да прође кроз иглене уши, него да богаташ уђе у царство Божије. А ученици чувши уплашише се јако и рекоше: ко онда може да се спасе? Исус их погледа и рече им: људима је ово немогућно, али је Богу све могућно.

Мт 19,23–26

Из страха ученика када су чули Исусову реч и из њиховог питања ко онда може да се спасе, произлази да они случај богатог младића нису сматрали појединачним случајем већ управо најопштијим случајем. Они не питају „Који богаташ?“ већ сасвим уопштено „Ко“ онда може да се спасе?, управо зато што су сви, па и сами ученици спадали у богаташе којима је тако тешко да уђу у царство Божије. Исусов одговор потврђује ово тумачење својих речи кроз ученике. Бити спасен у Христовом следбеништву није могуће људима, али Богу је све могуће.

¹² Фрањевци су монашки ред у Римокатоличкој цркви познати по завету сиромаштва. (прим. прев.)

4. Следбеништво и крст

И поче их учити да Син човечији мора много да пострада и да буде одбачен од старешина, првосвештеника и књижевника, да ће га убити и после три дана ће васкрснути. И то говораше отворено. А Петар га узе насамом и поче га корити. Но он се окрену и видевши своје ученике укори Петра и рече: иди од мене, сатано, јер ти не мислиш о оном што је божанско него о оном што је људско. И дозвавши народ са својим ученицима рече им: ко хоће за мноме да пође, нека се одрекне самога себе, па нека понесе крст свој и иде за мноме. Јер ко хоће да спасе свој живот, изгубиће га; а ко изгуби свој живот због мене и Еванђеља, спашће га. Јер шта користи човеку да задобије сав свет, а живот свој изгуби? Јер шта ће човек дати у замену за свој живот? Јер ко се постиди мене и мојих речи у овом прељуботворном и грешном роду, њега ће се постидети и Син човечији када дође у слави свога Оца са светим анђелима.

Мк 8,31–38

Позив на следбеништво стоји овде у вези с објавом о Исусовом страдању. Исус Христос мора да пострада и да буде одбачен. То је мораће Божијег обећања да се испуни Писмо. Страдање и одбацивање није исто. Исус који страда могао је још бити слављени Христос. На страдању би могло почивати читаво сажалење и чуђење света. Страдање би као трагично могло у самом себи носити властиту вредност, властиту част и поштовање. Исус је у страдању одбачени Христос. Бити одбачен одузима страдању сваку част и поштење. То треба

да буде једно бешчасно страдање. Страдање и одбацивање су сажети израз за Исусов крст. Смрт на крсту значи страдати и умрети као одбачен, као отпадник. Исус мора да страда и да буде одбачен силом божанске нужности. Сваки покушај да се спречи нужно јесте сатански. Штавише или управо зато што долази из круга ученика; јер он не жели да дозволи Христу да буде Христос. Да је то Петар, стена Цркве, који је овде себе окривио непосредно по исповедању вере и свом ангажовању кроз њега (Мт 16,22 и даље) говори да се Црква од почетка противила страдалом Христу. Она не жели таквог Господа и не жели да јој се као цркви Христовој кроз њеног Господа намеће закон страдања. Петров протест јесте његово негодовање да буде послат на страдање. Тиме је сатана ушао у Цркву. Он жели да је одвоји од крста њеног Господа.

Тако је за Исуса дата нужност да се неопходност страдања сада такође јасно и недвосмислено преноси на његове ученике. Као што је Христос једино Христос ако страда и бива одбачен, тако је и ученик једино ученик ако страда и бива одбачен као састрадалник на крсту (Рим 6,6). Следбеништво као веза с личношћу Исуса Христа ставља онога који га следи под Христов закон, тј. под крст.

Саопштење ове неутуђиве истине ученицима почиње сада зачудо тиме да Исус своје ученике још једном сасвим ослобађа. „Ако неко хоће да иде за мном...“ каже Исус. То се не подразумева само по себи чак ни међу ученицима. Нико не може бити присиљен на то, то се чак не може ни очекивати од некога, штавише: „Ако неко“, упркос свим могућностима које му се нуде жели да га следи. Још једном је све на одлуци, усред следбеништва, пред којом се налазе ученици, све се још једном руши, остаје отворено, ништа се не очекује, ни на шта се не присиљава. Оно што сада треба да се каже изузетно је радикално. Дакле још једном, пре него

што се објави закон следбеништва, ученици морају сами да се ослободе.

„Ако неко хоће да иде за мношвом, нека се одрекне самога себе.“ Као што је Петар приликом одрицања од Христа рекао: не знам тога човека (Мт 26,74) тако сада онај који иде за Христом треба то да каже самом себи. Самоодрицање не може никада да се развије у једном таквом обиљу појединачних чинова самомучења или аскетских вежби; то не значи самоубиство јер овде такође може да процре човекова самовоља. Самоодрицање значи познавати једино Христа, не више самога себе, већ видети једино њега који иде испред, а не више пут који нам је претежак. Самоодрицање опет каже само: Он иде напред, чврсто се држи за Њега.

„...И узми свој крст на себе“. То је Исусова благодат да је своје ученике припремио за ову реч кроз реч о самоодрицању. Ако смо заиста заборавили на себе, ако више не познајемо сами себе, једино тада можемо бити спремни да носимо крст њега ради. Ако познајемо још једино њега, онда више не знамо за болове нашег крста, онда видимо још једино њега. Да нас Исус није тако лепо припремио за ову реч, не бисмо могли да је носимо. Он нас је тако оспособио да можемо такође да чујемо и ову строгу реч као благодат. Она нас среће у радости Христовог следбеништва и ојачава нас у њему.

Крст није несрећа и тешка судбина већ је страдање у ком узрастамо из односа с Исусом Христом. Крст није случајно него неопходно страдање. Крст није страдање повезано с природном егзистенцијом него је страдање повезано с Христом. Крст уопште није само суштинско страдање него је страдање и одбаченост и овде, строго узевши, одбаченост Христа ради, не зарад било каквог другог понашања или исповедања. Хришћанство које следбеништво није схватило озбиљно, које је од самог Еванђеља створило јефтину утеху вере и за које су уосталом природна и хришћанска егзистенција

биле спојене једна с другом, морало је разумети крст као свакодневну несрећу, као муку и страх нашег природног живота. Овде је било заборављено да је крст увек истовремено означавао и одбаченост, да понижење страдања припада крсту. Одбачени у страдању, презрени и напуштени од стране људи као код псалмопевца¹³, ово суштинско обележје страдања на крсту хришћанство више не може да разуме, оно не уме да раздвоји грађанску и хришћанску егзистенцију. Крст је састрадавање с Христом, христорстрадање. Једино повезаност с Христом онако како се она одвија у следбеништву стоји озбиљно под крстом.

„Нека узме свој крст“ – он већ лежи од самог почетка, потребно га је само подићи. Не треба нико да помисли како мора себи да потражи некакав крст, да својевољно тражи страдање, јер Исус каже да је свакоме већ припремљен његов крст који му је Бог одредио и одмерио (Мт 16,24). Свако треба да носи меру страдања и одбачености која му је одређена. Код свакога је то другачија мера. Једнога Бог удостоји великог страдања, подари му благослов мучеништва, другOME не дозволи искушење више него што може да поднесе. Ипак, то је један крст.

То је заповеђено сваком хришћанину. Прво страдање ради Христа које свако мора да искуси, јесте позив који нас зове да напустимо повезаност с овим светом. То је умирање старог човека у сусрету с Исусом Христом. Ко ступи у Христово следбеништво, предаје се Исусовој смрти, он предаје свој живот смрти, то је од почетка тако; крст није страхан крај једног побожног и срећног живота, већ стоји на почетку заједништва са Исусом Христом. Сваки Христов позив води у смрт. Било да с првим учеником морамо да напустимо кућу и посао како бисмо га следили, било да са Лутером одлазимо

¹³ Упореди у групи псалама тужбалица у псалтиру нпр. Пс 69,7 и даље: „...и срамота попаде лице моје. Туђин постадох браћи својој...“ са стихом 22 овог псалма – жуч и оцаг – ово подсећа на извештај о распећу Мт 27,34–48.

из манастира у световно занимање, у оба случаја нас чека смрт, смрт у Исусу Христу, изумирање нашег старог човека у Исусовом позиву. Будући да Исусов позив богатом младићу доноси смрт, јер може да га следи само као неко ко је умро својом властитом вољом, јер свака Исусова заповест нас позива да умремо са свим нашим жељама и страстима, и јер не можемо да желимо своју властиту смрт, зато Исус Христос у својој речи мора бити наша смрт и наш живот. Позив на Исусово следбеништво, крштење у име Исуса Христа јесте смрт и живот. Крштење ставља хришћанина у свакодневну борбу против греха и ђавола. Тако сваки дан са својим побијањем тела и света доноси ученицима нова страдања Исуса Христа. Ране задобијене овде и ожиљци које хришћанин носи из ове борбе јесу живи знак заједништва с Исусом на крсту. Ниједан хришћанин није поштеђен још једног другог страдања и одузимања части. Једино је додуше Христово властито страдање, страдање помирења; јер је Христос страдао због грехова света и јер је на њега пао сав терет кривице и јер је Исус Христос посветио својим следбеницима плод свога страдања, зато и ученика оспоравају и на њега пада грех, он га покрива искључиво срамотом и истерују га као жртвеног јарца изван градских врата (Јев 13,12 и даље). Тако хришћанин постаје носиоцем греха и кривице за друге људе. Он би се под тим теретом морао сломити када га и самог не би носио онај који је понео све грехове. Тако он може снагом Христовог страдања победити грехове који падају на њега тиме што ће их опростити. Хришћанин постаје носиоцем терета, – носите бремена један другога, па ћете тако испунити Христов закон (Гал 6,2). Као што Христос носи наше бреме, тако и ми треба да носимо бреме нашег брата. Христов закон који мора да се испуни јесте ношење крста. Бреме брата које треба да носим није само његова спољашња судбина, његов начин и његова склоност, већ је то у правом смислу речи његов грех. Ја не

могу никако другачије да га носим осим да га опростим снагом Христовог крста у ком имам удела. Тако Исусов позив на ношење крста ставља у заједништво опраштања грехова сваког ко хоће да га следи (Лк 23,34). Опраштање грехова јесте заповеђено христострадање учениково. Оно се односи на све хришћане.

Како треба ученик да зна шта је његов крст? Он ће га примити када постане следбеником страдалног Господа, он ће у заједништву с Исусом препознати свој крст.

Страдање тако постаје обележјем Христовог следбеника. Ученик није над учитељем (Мт 10,4). Следбеништво је *passio passiva*, страдање као морање. Тако је Лутер страдање могао да рачуна као знак праве Цркве. Тако је припремни документ за дефинисање Аугсбуршког вероисповедања вере одредио цркву као заједницу оних који су прогоњени и мучени због Еванђеља. Ко не жели да узме свој крст и да преда свој живот страдању и да буде одбачен од људи, тај нема заједницу с Христом и није његов наследник. Ко пак изгуби свој живот у следбеништву, у ношењу крста, тај ће га поново наћи у самом следбеништву, у крстоносном заједништву с Христом. Насупрот следбеништву стоји одрицање од Христа, од крста, саблазан према крсту.

Следбеништво јесте веза са страдалним Христом. Зато Христово страдање није нешто чудно. Штавише то је сама благодат и радост. Списи првих мученика цркве сведоче да је Христос њихов тренутак највеће патње преобразио кроз неописиву извесност своје близине и заједништва. Тако им је усред најстрашнијих мука које су подносили ради свог Господа подарена највећа радост и блаженство заједништва с њим. Ношење крста показало им се као једини начин да победе страдање. То важи за све који следе Христа јер је то важило и за самог Христа.

И отиде мало даље и паде на своје лице молећи се и говорећи: Оче мој, ако је могуће нека ме мимоиђе ова чаша; али не како ја хоћу него како ти... Опет, по други пут оде и помоли се говорећи: Оче мој, ако не може да ме мимоиђе ова чаша, да је не пијем, нека буде твоја воља.

Мт 26,39.42

Исус је молио Оца да га мимоиђе чаша и Отац је услишио Синовлјеву молбу. Чаша страдања ће мимоићи Исуса али само тако да је попије. Када се по други пут моли у Гетсиманији Исус зна да ће га страдање мимоићи тако што ће га претрпети. Једино ће кроз ношење крста страдање бити савладано и побеђено. Његов крст је његова победа.

Страдање је далеко од Бога. Зато онај који је у заједништву с Богом не може страдати. Исус је потврдио ову реченицу из Старог завета (Мт 27,46; Пс 22,1). Управо зато он узима на себе страдање целог света и побеђује га. Он носи ту Божију удаљеност од страдања. Баш због тога што испија чашу мимоилази страдање. Исус жели да победи страдање света и зато мора да га у потпуности искуси. Тако, додуше, страдање остаје далеко од Бога, али у заједништву са страдањем Исуса Христа страдање бива побеђено страдањем, заједништво с Богом се управо дарује у страдању.

Страдање мора бити ношено како би се мимоишло. Или свет мора да га носи и да тако пропадне или ће оно пасти на Христа и тако бити побеђено. Христос тако као посредник страда за свет. Једино је његово страдање избављујуће. Такође и Црква сада зна да страдање света тражи носиоца. Страдање тако пада на следбеништво Христово и оно га носи тако што је и само ношено од стране Христа. Заједница Исуса Христа стоји као посредник пред Богом за свет тако што га свет следи под крстом.

Бог је Бог који носи. Син Божији је носио наше тело, зато је носио крст, носио је све наше грехове и кроз то ношење створио је помирење. Тако је и сваки онај који га следи позван на ношење. У ношењу је суштина хришћанина. Као што Христос у ношењу чува заједништво с Оцем тако и онај који га следи чува у ношењу заједништво с Христом. Човек може и да одбаци бреме које му је наметнуто. Али, он се тиме уопште неће ослободити бремена већ он сада носи једно много теже, неподношљивије бreme. Он носи јарам самога себе који је сам изабрао. Исус је позвао све који су оптерећени разним страдањима и теретима да збаци свој јарам и да на себе приме његов јарам који је благ и чије је бreme лако (Мт 11,30). Његов јарам и његов терет јесте крст. Ићи под тим крстом није беда и очај него окрепљење и мир за душе, то је највећа радост. Овде се више не крећемо под самостално направљеним законима и теретима, већ под јармом онога који нас познаје и који и сам иде под јармом. Под његовим јармом сигурни смо у његову близину и заједништво. Он сам је тај кога онај који га следи проналази када узме свој крст.

„Ствари не морају ићи према твом разуму него изнад твог разума; спусти се у твој неразум и ја ћу ти дати свој разум. Неразум је прави разум; не знати куда идеш то је право знање куда идеш. Мој разум те неће учинити неразумним. Тако је Авраам кренуо из своје отаџбине и није знао куда даље. Препустио се мом знању и отпустио је своје знање и правим путем је стигао на прави циљ. Види, то је пут крста, не можеш га наћи него те ја морам водити као некаквог слепца; стога не ти, не човек, никакво створење, него ја, лично ја ћу ти својим Духом и речју указати на пут којим треба да се крећеш. Не дело које си одабрао, нити страдање које си смислио већ треба да буде против твог одабира, мишљења, страсти; ту ме следи, ту те позивам, ту буди ученик, испунило се време, твој учитељ је стигао“ (Лутер).

5. Следбеништво и појединац

Ако ко дође к мени, а није му мрзак његов отац, и мајка, и жена, и деца, и браћа, и сестре, па и сопствени живот, не може да буде мој ученик.

Лк 14,26

Христов позив на следбеништво чини ученика појединцем. Хтео или не он мора да одлучи, сам да одлучи. Није сопствени избор хтети да будеш појединац него Христос позваног чини појединцем. Свако је појединачно позван. Он мора сам да га следи. Из страха од ове самоће човек тражи заштиту код људи и у стварима око себе. Одједном открива све своје одговорности и хвата се за њих. У њиховом заклону он хоће да донесе своје одлуке, али не жели да стоји сам насупрот Исусу па да гледајући га мора да одлучи. Ни отац ни мајка, ни жена ни деца, ни народ ни историја не заклањају позваног у том часу. Христос жели да човека учини усамљеним јер он не треба да види ништа друго до онога који га зове.

У Исусовом позиву већ је извршен раскид са природним стањем у коме човек живи. Не извршава га онај који следи Христа већ га је сам Христос извршио када га је позвао. Христос је разрешио човека његове непосредности са светом и поставио га у непосредан однос са самим собом. Ниједан човек не може да следи Христа а да није признао и потврдио већ извршени раскид. Не води ученика у раскид самовоља себичног живота већ то ради сам Христос.

Зашто то мора бити тако? Зашто не постоји непрекидно узрастање, једно полагаано свето напредовање из природног поретка у заједништво с Христом? Каква се то гневна сила

поставља између човека и богомданог поретка његовог природног живота? Зар тај раскид није легалистичка техника? Зар то није онај жалосни презир добрих дарова Божијих који нема ништа заједничко са слободом хришћанина? Тачно је да се нешто заиста поставља између онога кога је Христос позвао и датости његовог природног живота. Али то није жалосни потцењивач живота, то није закон побожности већ је то живот и само Еванђеље, то је сам Христос. Он се својим очовечењем поставио између мене и датости овога света. Ја више не могу назад. Он је у средишту. Он је позваном украо сваку непосредност ка овим датостима. Он жели да буде средство, све треба да се одвија искључиво кроз њега. Он не стоји само између мене и Бога него управо тиме стоји у средини између мене и света, између мене и других људи и ствари. Он је посредник не само између Бога и човека, него такође између човека и човека, између човека и стварности. Јер цео свет је кроз њега и за њега створен (Јн 1,3; 1.Кор 8,6; Јев 1,2) и зато је он једини посредник у свету. С Христом нестаје непосредни однос човека било према Богу или према свету; Христос жели да буде посредник. Богови су се додуше довољно нудили човеку у обезбеђивању непосредног приступа, и свет је покушао свим средствима да се непосредно односи према човеку, али управо у томе лежи непријатељство према Христу посреднику. Богови и свет желе да истргну Христу оно што им је отео, наиме, да буду једини уз човека.

Раскид с непосредностима према свету није ништа друго до признање Христа као Сина Божијег, као посредника. То никада није самовољни чин у коме се човек зарад неког идеала одриче веза са светом, мали идеал који се замењује великим. То би била занесеност, самовоља, поновна непосредност према свету. Једино признање испуњене чињенице, наиме да је Христос посредник, раздваја Исусовог ученика од света људи и ствари. Исусов позив, уколико се схвати не као идеал

већ као реч посредника, спроводи на мени овај извршени раскид са светом. Ако би се радило о одмеравању идеала, онда би у сваком случају морала да се тражи нагодба која би онда можда могла да буде у корист хришћанског идеала, али никада не би смела да буде једнострана. Са становишта ових идеала, „одговорностима“ живота не би могло да се оправда радикално обезвређивање природног животног поретка насупрот хришћанском идеалу живота. Штавише, могло би се рећи много више у корист обрнутог вредновања – да се разумемо, управо са становишта хришћанског света идеала, хришћанске етике одговорности или свести! Будући да се уопште не ради о идеалима, вредностима, одговорностима, него о испуњавању чињеница и њиховог признавања, дакле о самој личности посредника који се поставио између нас и света, зато ту постоји раскид с непосредностима живота, зато позвани мора постати појединац пред посредником.

Онај кога Исус позива тако учи да је у свом односу према свету живео у обмани. Та обмана се зове непосредност. Она га је спутавала у вери и послушности. Он сада зна да ни сам не може имати никакве непосредности у најужим везама свога живота, у крвној вези с оцем и мајком, с децом, браћом и сестрама, у брачној љубави, у историјским одговорностима. Појавом Исуса не постоје за његове ученике природне, историјске нити искуствене непосредности. Између сина и оца, између мушкарца и жене, између појединца и народа стоји Христос, посредник, без обзира на то да ли га они могу или не могу препознати. За нас више не постоји пут ка другом осим пута преко Христа, преко његове речи и нашег следбеништва. Непосредност је превара.

Будући да превара, која нам скрива истину, мора постати омражена, зато и непосредност ка природним датостима живота мора бити омражена ради посредника Исуса Христа. Где год нас некаква заједница спречава да будемо

појединци пред Христом, где год нека заједница захтева непосредност, она тамо мора бити омражена ради Христа; јер свака непосредност је, свесно или не, мржња према Христу посреднику, и то управо тамо где жели да буде схваћена као кришћанска.

То је тешка заблуда теологије када Исусово посредништво између Бога и човека користи за то да би тиме оправдала непосредности живота. Ако је Христос посредник, тако се каже, онда је он тиме понео грехове свих наших непосредности према свету и тиме нас оправдао. Исус је наш посредник пред Богом како бисмо опет могли с чистом савешћу да се непосредно односимо према свету који је разапео Христа. Тиме је љубав према Богу доведена на заједнички именилац с љубављу према свету. Раскид с датостима света постаје сада „законски“ неспоразум Божије благодати која је управо хтела да нас поштеди овог раскида. Из Исусових речи о мржњи према непосредностима сада настаје разумљиво, радосно Да „богомданим стварностима“ овога света. Из оправдања грешника по ко зна који пут настаје оправдање греха.

„Богомдане стварности“ за Исусовог следбеника постоје само кроз Исуса Христа. Оно што ми није дато кроз Христа који је постао човек, није ми дато ни од Бога. Оно што ми није дато Христа ради, не долази од Бога. Захвалност за дарове створења одвија се кроз Исуса Христа и молба за милосрдно очување овог живота дешава се ради Христа. За оно зашта не могу да захвалим Христа ради, за то не смем уопште да захваљујем јер ми је то грех. Такође и пут ка „богомданој стварности“ другог човека с којим заједно живим иде кроз Христа или је странпутица. Сви наши покушаји да путем природних или душевних веза савладамо јаз који нас дели од других људи, несавладиву удаљеност, различитост, отуђеност другог човека, морају пропасти. Никакав властити пут не води од човека ка човеку. Саосећање с пуно љубави,

промишљена психологија, природна отвореност не долазе до другог човека, не постоје душевне непосредности. Христос је тај који стоји између. Једино кроз њега иде пут ка ближњем. Зато је молитва најсигурнији пут ка другоме, и заједничка молитва у име Христово јесте истинско заједништво.

Не постоји право разумевање Божијих дарова без спознаје посредника зарад кога су нам једино и дати. Не постоји права захвалност за народ, породицу, историју и природу без дубоког покајања које Христа над свим прославља. Не постоји стварна веза с датостима створеног света, не постоје стварне одговорности у свету без признања раскида којим смо већ раздвојени од њих. Не постоји стварна љубав према свету осим љубави којом је Бог заволео свет у Исусу Христу. „Не посвећујте љубав свету“ (1.Јн 2,15). Али: „Јер Бог је тако заволео свет да је свог јединородног Сина дао, да сваки – ко верује у њега – не пропадне, него да има вечни живот“ (Јн 3,16).

Раскид с непосредностима је неизбежан. Да ли ће се он привидно одвијати као раскид с породицом или народом, да ли ће неко бити позван да овде видљиво носи Христово понижење, да на себе преузме прекор мржње према људима (*odium generis humani*¹⁴), х који једино он зна и мора да га носи у приправности да га у сваком тренутку учини видљивим, ту нема никакве разлике. Авраам је постао пример за обе могућности. Он је морао да напусти пријатеље и родитељски дом (1.Мој 12,1), Христос је стао између њега и његових. Ту је раскид морао бити видљив. Авраам је постао странац ради обећане земље. То је био његов први позив. Касније је Бог позвао Авраама да жртвује свог сина Исаака. Христос је стао између оца вере и сина обећања (упореди 1.Мој 15,5 и 22,1–19). Овде није разбијена само природна непосредност већ и сама духовна. Авраам мора да научи да обећање не

¹⁴ Мржња према људском роду.

зависи од Исаака него управо од самог Бога. Нико није сазнао за овај Божији позив, чак ни слуге које су Авраама пратиле до места за приношење жртве. Авраам остаје потпуно сам. Он је опет потпуни појединац као и онда када је кренуо из родитељске куће. Он прихвата позив како је и дошао, прихвата Божију реч и спреман је да се покори. Против сваке природне непосредности, против сваке етичке непосредности, против сваке религиозне непосредности он је послушан речи Божијој. Он приноси свог сина на жртву. Вољан је да тајни раскид учини видљивим посредника ради. Ту му је у истом часу опет поклоњено оно што је дао. Авраам добија назад свог сина. Бог му је показао бољу жртву уместо Исаака. То је преокрет за 360 степени којим је Авраам поново добио Исаака, али сада другачије него пре. Има га кроз посредника и ради посредника. Као неко ко је био спреман да буквално послуша и изврши Божију наредбу, он сме да има Исаака као да га није имао, сме да га има кроз Исуса Христа. Нико није знао ништа о томе. Авраам се спушта с брда с Исааком онако како се и попео, али све је сада другачије. Христос је стао између оца и сина. Авраам је све оставио и кренуо за Христом и у том следбеништву сада поново сме да живи у свету у ком је пре живео. На први поглед све је остало по старом. Старо је прошло, види, постало је ново (2.Кор 5,17). Све је морало проћи кроз Христа.

То је друга могућност да се буде појединац, усред заједнице, у народу и родитељском дому, имању и власништву, да се буде Христов следбеник. Управо је Авраам тај који је позван на ту егзистенцију. Авраам који је раније и сам био прошао кроз видљив раскид чија вера је постала узор Новом завету (Јев 11,8–17; Рим 4,18). Сувише лако желимо да уопштимо ову Авраамову могућност, да је законски разумемо, тј. да је без даљег пренесемо на нас саме. Нека то управо буде наше хришћанско постојање усред власништва добара овог света

да следимо Христа и тако да будемо појединци. Извесно је да је за хришћане лакши пут да буду вођени у спољашњи раскид него да носе тајни раскид скривен у вери. Ко то не зна тј. ко то не зна из Писма и из искуства, тај се сигурно заваравана на другом путу. Он ће пасти назад у непосредност и изгубити Христа.

Није у нашој самовољи да бирамо ову или ону могућност. Ми смо Исусовом вољом позвани на овај или онај начин из непосредности и морамо постати појединци јавно или тајно.

Управо исти онај посредник који нас чини појединцима је тиме такође и разлог потпуног новог заједништва. Он стоји у средини између других људи и мене. Он раздваја, али он такође и спаја. Тако је, додуше, одсечен сваки непосредни пут ка другоме, али сада се преко посредника ономе који следи Христа указује на нови и једини стварни пут ка другоме.

Петар поче да му говори: види, ми остависмо све и пођосмо за тобом. Исус пак одговори и рече: заиста, кажем вам, нема никога ко остави кућу, или браћу, или сестре, или мајку, или оца, или децу, или њиве ради мене и ради Еванђеља, а да не прими сад стоструко, у ово време куће, и браћу, и сестре, и мајке, и децу, и њиве – уз прогањања – а у будућем свету вечни живот. Но многи први биће последњи и последњи први.

Мк 10,28–31

Исус овде говори онима који су постали појединци њега ради, који су све оставили када је он позвао, који за себе могу да кажу: види, ми остависмо све и пођосмо за тобом. Њима се даје обећање новог заједништва. Према Христовим речима они треба већ у ово време да приме стоструко све оно што су оставили. Исус овде говори о својој заједници која се налази у њему. Ко напусти оца ради Исуса, он ће сигурно овде опет пронаћи оца, пронаћи ће браћу и сестре, чак су му њиве

и куће припремљене. Свако сам улази у следбеништво, али нико не остаје сам у следбеништву. Ономе који се усуди да постане појединац због речи, даровано је заједништво Цркве. Он се опет налази у видљивом братству које му стоструко надомешта оно што је изгубио. Стоструко? Управо због тога што сада све има кроз Исуса, кроз посредника, то заправо значи „уз прогањања“. „Стоструко“ – „уз прогањања“, то је благодат заједнице која следи свог Господа под крстом. То је, дакле, обећање за оне који следе Христа, да постану чланови заједнице крста, народ посредников, да буду народ под крстом.

„А кад беху на путу улазећи у Јерусалим, иђаше Исус пред њима и чуђаху се, а који иђаху за њима бојаху се. И узевши опет Дванаесторицу поче им говорити шта ће се њему догодити“ (Мк 10,2). Као потврда озбиљности његовог позива да га следе и истовремено немогућности следбеништва на основу људске снаге, и обећања да му припадају уз прогањања (упореди Мт 19,26), Исус сада иде у Јерусалим да буде распет, а они који га следе чуде се и плаше пута на који их позива.

II. БЕСЕДА НА ГОРИ

Матеј 5: О „изванредности“ хришћанског живота

Матеј 6: О скривености хришћанског живота

Матеј 7: Издајање заједнице ученика

Матеј 5: О „изванредности“ хришћанског живота

6. Блаженства

Исус на гори, маса света, ученици. Народ гледа: ту је Исус са својим ученицима који су му приступили. Ученици – они су све до недавно у потпуности припадали маси света. Били су као и сви други. Онда је стигао Исусов позив; оставили су све и кренули за њим. Од тада потпуно припадају Исусу. Сада иду с њим, живе с њим, следе га куд год да их поведе. Њима се десило нешто што другима није. То је једна крајње узнемирујућа и увредљива чињеница која је овде видљива народу. Ученици гледају: ту је народ из ког долазе, изгубљене овце дома Израилјева (Мт 10,6). То је позвана Божија заједница. То је народна црква. Када су кроз Исусов позив одабрани из овог народа, чинили су за изгубљене овце дома Израилјева оно што се подразумева и што је неопходно, следили су глас доброг пастира јер су знали његов глас (Јн 10,4–11). Они, дакле, својим путем припадају том народу, живеће у том народу, одлазиће у њега и проповедати му Исусов позив и величанственост Христовог следбеништва. Али шта ће бити крај? Исус гледа: ту су његови ученици. Они су му јасно приступили из народа. Сваког је појединачно позвао. Свега су се одрекли због његовог позива. Сада су се одрекли свега и живе у оскудици, они су сиромашнији од најсиромашнијих, нападанији од најнападанијих, гладнији од најгладнијих. Они имају само њега. И са њим немају у

свету ништа, баш ништа, али имају све код Бога. То је мала заједница коју је пронашао и то је велика заједница коју тражи када погледа народ. Ученици и народ припадају једни другима, ученици ће постати његови гласници, они ће такође на разним местима пронаћи слушаоце и вернике. Ипак, међу њима ће постојати непријатељство све до краја (уп. Мт 10,16–25). Сав гнев против Бога и његове речи пашће на његове ученике и биће одбачени с њим. Крст долази до изражаја. Христос, ученици, народ – то је већ потпуна слика Исусовог страдања и његове заједнице.¹⁵

Зато: блажени! Исус говори ученицима (уп. Лк 6,20 и даље). Он се обраћа онима који већ стоје под влашћу његовог позива. Овај позив их је учинио сиромашнима, нападнутима, гладнима. Он их назива блаженима не због њихове оскудице или одрицања од свега. Нити оскудица нити одрицање од свега нису сами по себи на било који начин разлог за блаженство. Само позив и обећање ради којих следбеници Христови живе у немаштини и одрицању од свега су довољан разлог. Запажање да се у неким блаженствима говори о немаштини, а у другима о свесном одрицању од свега, односно о посебним врлинама ученика, је без значаја. Објективна немаштина и лично одрицање имају свој заједнички разлог у Христовом позиву и обећању. Ниједно од ово двоје немају у себи вредност ни захтев.¹⁶

¹⁵ Ово је егзегетски исправно због *αποστειν το στομα* на шта се већ у староцрквеној егзегези снажно обраћала пажња. Неколико тренутака тишине претходи Исусовом говору.

¹⁶ Конструкција супротности између Еванђеља по Матеју и Еванђеља по Луки нема никаквог основа у Писму. Нити се код Мт ради о спиритуализацији првобитних блаженстава код Лк, нити се код Лк ради о политизацији првобитних блаженстава која су се односила на „убеђења“. Нити је код Лк немаштина основ за блаженство, нити је код Мт одрицање. Штавише код обојице је немаштина или одрицање, духовно или политичко једино оправдано кроз позив и обећање Исусово који је једино блажене учинио да буду оно што јесу и који је једини разлог њиховог проглашења блаженима. Римокатоличка егзегеза је хтела да на основу Климентових списа прогласи блаженом врлину сиромаштва притом мислећи с једне стране на *paupertas voluntaria* (добровољно сиромаштво) код монаха, а с друге на свако добровољно сиромаштво ради Христа. У оба случаја се налази погрешно тумачење да се не тражи само позив и обећање Исусово, него и некакво људско понашање као основ за блаженство.

Исус благосиља своје ученике. Народ слуша и запрепашћени је сведок онога што се дешава. Оно што по Божијем обећању припада целом израиљском народу, овде припада малој заједници ученика које је Исус одабрао. „Ваше је царство небеско“. Али ученици и народ се слажу у томе да су они заједница коју је Бог позвао. Тако Исусово благосиљање треба свима да буде одлука и спасење. Сви су позвани да буду оно што у стварности јесу. Благословени су ученици ради Исусовог позива који су следили. Благословен је цео народ Божији ради обећања које важи за њега. Али, да ли ће Божији народ сада прихватити обећање такође у вери у Исуса Христа и његову реч, или ће се у неверовању одвојити од Христа и његове заједнице? То остаје питање.

„Блажени су сиромашни духом, јер је њихово царство небеско“. Ученици су у свему у оскудици. Они су потпуно „сиромашни“ (Лк 6,20). Никаква сигурност, никакво власништво које би могли назвати својим, ниједно парче земље које би смели назвати својом отаџбином, никаква земаљска заједница којој у потпуности смеју да припадају. Али такође ни властита духовна снага, искуство, спознаја на које се позивају, којима би могли да се теше. Све су изгубили њега ради. Када су кренули за њим, изгубили су и сами себе, а тиме и све што их је могло учинити богатима. Сада су сиромашни, тако неискусни, тако наивни да не могу више ничему да се надају осим ономе који их је позвао. Исус познаје такође и оне друге, представнике и проповеднике народне религије, ове моћне, угледне који су на земљи чврсто укореењени у народном обележју, духу времена, народној побожности. Али не њима, већ искључиво својим ученицима каже: блажени – јер је ваше царство небеско. Над њима, који управо ради Исуса живе у одрицању и немаштини, отвара се царство небеско. Они су у сиромаштву наследници царства небеског. Они своје благо држе дубоко у скривености, имају га на крсту.

Царство небеско им је обећано у видљивој величанствености и даровано им је у потпуном сиромаштву крста.

Овде се Исусово благосиљање сасвим разликује од његове карикатуре у виду политичко-социјалног програма. И анти-христ благосиља сиромашне, али он то не чини ради крста на коме је закључено и благословено све сиромаштво, него управо ради одбране од крста кроз политичко-социјалну идеологију. Он воли да ову идеологију назива хришћанском и управо у њој постаје Христов непријатељ.¹⁷

„Блажени су жалосни, јер ће се они утешити.“ Са сваким следећим благословом продубљује се јаз између ученика и народа. Све се јасније изражава учеништво. Жалосни су они који су спремни да живе одричући се оног што свет зове срећом и миром, они који нису у сагласности са светом, они који не могу да се изједначе са светом (Рим 12,2). Они носе патњу света, његову кривицу, његову судбину и његову срећу. Свет слави, а они стоје са стране; свет виче: радујте се животу, а они тугују. Они виде да је брод, на коме је свечана прослава, већ пробушен.¹⁸ Свет фантазира о напретку, снази, будућности, ученици знају за крај, суд и долазак царства небеског за које свет уопште није спреман. Зато су ученици странци у свету, непожељни гости, бунтовници који морају бити одбачени. Зашто Исусова заједница, код толико весела народа у коме живи, мора да остане напољу? Да ли она више не разуме своје ближње? Да ли је запала у мржњу и презир према људима? Нико не разуме своје ближње боље од Исусове заједнице. Нико не воли ближње више од Исусових ученика – управо зато они стоје напољу, управо су зато жалосни. Значајно је и лепо да је Лутер грчку реч овде превео са „они који носе

¹⁷ Програм партије Националсоцијалиста прокламовао је у члану 24: „Партија као таква заступа становиште позитивног хришћанства.“

¹⁸ Алузија на енглески пароброд „Титаник“ који 1912. приликом своје прве пловидбе ударио у санту леда и потонуо. Истовремено скривена алузија: свечана прослава је инсценирана у Немачкој на олимпијади 1936. Националсоцијалистичка организација за излете „Снага кроз радост“ такође је организовала путовања бродом.

патњу, тугу, бол, тј. жалосни“. Наиме, суштина и јесте у ношењу. Заједница ученика не одбацује патњу као да нема ништа с тим, већ је носи. Управо је у томе изражена њихова повезаност с ближњима. Истовремено тиме је речено да не траже патњу самовољно, да се у тврдоглавом презиру према свету не склањају, већ носе оно што им је наметнуто и што им припада ради Исуса Христа кога следе. Коначно, ученици не постају због жалости безвољни, смрвљени и огорчени тако да због тога пропадају. Они то, штавише, носе снагом онога који њих носи. Ученици носе патњу која им је наметнута једино снагом онога који је на крсту носио сву патњу. Они стоје као жалосни у заједништву с распетим. Они стоје као странци у снази оног који је свету био толико стран да га је разапео. Ово је његова утеха, штавише овај је њихова утеха, њихов утешитељ (уп. Лк 2,25; Јн 16,7). Заједница странаца се теши крстом, теши се тиме да ће бити одгурнута на оно место где их чека утешитељ Израилља. То ће код распетог Господа пронаћи своју праву отаџбину, овде и у вечности.

„Блажени су кротки, јер ће они наследити земљу.“ Никакво властито право не штити ову заједницу странаца у свету. Они то ни не захтевају јер то су кротки који у одрицању од сваког властитог права живе ради Исуса Христа. Ако их псују, они су мирни, ако их муче, они трпе, ако их гурају, они се повлаче. Они се не суде због свог права, не скрећу пажњу када им се деси неправда. Они не желе своје властито право. Они желе једино Божије право; *non cupidi vindicate*¹⁹ гласи староцрквено тумачење. Што је право њиховом Господу, то и њима треба бити право. Једино то. У свакој речи, у сваком покрету очигледно је да не припадају овој земљи. Дајте им небо, каже свет сажаливо, они тамо припадају.²⁰ Али Исус каже: они треба да наследе земљу. Овим обесправљенима

¹⁹ Не жудети за осветом.

²⁰ Цар Јулијан је написао подругљиво у свом 43. писму да конфискује хришћанска имања само зато да би могли да у царство небеско оду сиромашни.

и немоћнима припада земља. Они који је сада поседују силом и неправдом треба да је изгубе, а они који су је се потпуно одrekli, који су били кротки све до крста, треба да владају новом земљом. Овде се не мисли на унутарсветски кривични суд Божији (Калвин), него када дође царство небеско (уп. Отк 21,2) онда ће се обновити обличје земље и постаће земља Исусове заједнице. Бог не напушта земљу. Он ју је створио. Послао је свога Сина на земљу. Саградио је своју заједницу на земљи. Тако је почетак створен већ у ово време. Дат је знак. Већ овде је немоћнима дато парче земље, они имају цркву, своју заједницу, своја имања, браћу и сестре – усред прогона све до крста. Али и Голгота је такође парче земље. Од Голготе где је умро најкроткији земља треба да постане нова. Када дође царство Божије, онда ће кротки поседовати царство земаљско.

„Блажени су гладни и жедни праведности, јер ће се они наситити.“ Они који следе Христа живе не само у одрицању од властитога права него чак и у одрицању од властите праведности. Они немају славу у ономе што чине и зашта се жртвују. Не могу имати праведност другачије осим у глади и жеђи за њом; нити властита нити Божија праведност на земљи; они све време гледају на будућу праведност Божију, али не могу сами да је успоставе. Они који следе Исуса биће гладни и жедни на путу. Након опраштања свих грехова и потпуне обнове захтевају ново настајање земље и савршену праведност Божију. Још их покрива клетва овог света, још пада грех света на њих. Тај кога следе мора умрети на крсту као проклетник. Очајничко захтевање праведности јесте његов последњи крик; Боже мој, Боже мој, зашто ме остави? (Мт 27,46) Ученик није над учитељем (Мт 10,24). Њега следе. Блажени су у томе јер им је обећано да ће се наситити. Праведност треба да приме не само кроз уши већ треба да им се деси телесна ситост праведношћу. Треба да једу хлеб

истинског живота на будућој вечери са својим Господом (Јн 6,35; Лк 14,15). Блажени су ради тог будућег хлеба јер га већ сада имају. Онај који је хлеб живота јесте у њиховој глади међу њима. То је спасење грешника.

„Блажени су милостиви, јер ће они бити помиловани.“ Ови који ништа не поседују, ови странци, ови немоћни, ови грешници, ови следбеници Исусови живе сада с њим такође у одрицању од властите части, јер су милостиви. Није им доста властито сиромаштво, властита немаштина него постају учесници туђег сиромаштва, туђег понижења, туђе кривице. Они имају неодољиву љубав према малима, болеснима, беднима, према униженима и угњетаванима, према онима који страдају због неправде и према отпадницима, према свему што их мучи и брине; траже оне који су запали у грех и кривицу. Ниједно сиромаштво није сувише дубоко, ниједан грех није престрашан, милост им долази. Милостиви поклања властиту част ономе који је осрамоћен и узима његову срамоту на себе. Дозвољава да га пронађу код цариника и грешника и добровољно носи срамоту заједништва са њима (Мт 9,9–13). Жртвују највише добро једног човека, властито достојанство и властиту част, и милостиви су. Они познају само једно достојанство и једну част: милосрђе свога Господа по коме једино и живе. Он се није стидео својих ученика (Јев 2,11)²¹, он је људима постао брат, носио је њихову срамоту до смрти на крсту (Фил 2,8). То је Исусово милосрђе по коме једино желе да живе они који су за њега везани, милосрђе Распетога. Ово милосрђе дозвољава свима да забораве своју част и своје достојанство и да једино траже заједницу грешника. Ако и падне срамота на њих, они су ипак блажени. Јер они треба да достигну милосрђе. Бог ће се једном дубоко нагнути према њима и преузети њихове грехе и њихову срамоту. Божија је

²¹ Стих 17 ово назива „милосрдан“.

част да носи срамоту грешника и да их заодене својом чашћу. Блажени су милостиви јер имају милостивог за Господа.

„Блажени су чисти срцем, јер ће они Бога гледати.“ Ко је чистог срца? Само онај ко је своје срце потпуно предао Исусу да он једини у њему влада; ко своје срце није упрљао властитим злом, али такође ни властитим добром. Чисто срце је наивно срце детета које не зна ни за добро ни за зло, срце Адамово пре пада, срце у ком не влада савест већ Исусова воља. Ко се одрекао властитог добра и зла, властитог срца, ко се каје и само од Исуса зависи, његово срце је чисто кроз Исусову реч. Чистота срца овде стоји насупрот читавој спољашњој чистоти којој још припада и чистота доброг уверења. Чисто срце је чисто од добра и зла, оно сасвим и неподељено припада Христу, оно гледа само њега који иде напред. Бога ће гледати (1.Кор 13,12) једино онај који је у овом животу гледао само Исуса Христа, Сина Божијег. Његово срце је слободно од упрљаних слика, није растрзано тамо-амо кроз разноврсност сопствених жеља и намера. Оно подноси само гледање Бога. Бога ће гледати онај чије срце је постало огледало слике Исуса Христа (2.Кор 3,18).

„Блажени су миротворци, јер ће се они синови Божији назвати.“ Исусови следбеници су позвани на мир. Када их је Исус позвао, нашли су свој мир. Исус је њихов мир. Сада не треба само да имају мир већ и да га стварају.²² Тиме се одричу насиља и побуне. У стварима у вези с Христом то никад није било од помоћи. Царство Христово је царство мира и Христова заједница се поздравља поздравом мира. Ученици Исусови држе мир тако што радије сами страдају него да неком другом нашкоде, чувају заједницу где је други кидају, одричу се властитих тврдњи и заустављају мржњу и неправду. Тако побеђују зло добрим (Рим 12,21). Они су тако

²² Ειρηνοποιος има двојако значење: такође реч *friedfertig* (мирољубив) треба према Лутеровом тумачењу схватити не само пасивно. Енглески превод *reconciler* је једностран и постао је повод за погрешно схваћен хришћански активизам.

утемељивачи Божијег мира усред света мржње и рата. Нигде њихов мир неће бити већи него тамо где сусрећу зло у миру и где су спремни да страдају. Миротворци ће носити крст са својим Господом; јер је мир створен на крсту (Еф 2,14–16). Будући да су тако ушли у миротворство Христово, позвани на дело Сина Божијег, зато ће и они сами бити названи Синови Божији.

„Блажени су прогнани ради праведности, јер је њихово царство небеско.“ Овде није реч о Божијој праведности него о страдању ради праведне ствари, ради праведног суда и дела Исусових ученика. Они који следе Исуса у одрицању од власништва, среће, права, праведности, части, силе разликоваће се од света у суду и делу; за свет ће бити саблазан. Зато ће ученици бити прогоњени праведности ради. Плата за њихову реч и њихово дело од стране света неће бити признање него одбацивање. Важно је да Исус такође благосиља своје ученике и тамо где нису непосредно због исповедања његовог имена, него страдају ради неке праведне ствари. Биће им дато исто обећање као и сиромашнима. Као прогоњени једнаки су с њима.

Овде на крају блаженстава настаје питање: које место у овом свету још преостаје једној таквој заједници? Постало је јасно да за њих постоји само једно место, наиме, оно на коме се могу наћи најсиромашнији, најнападанији, најкроткији, а то је крст на Голготи. Заједница блажених јесте заједница Распетог. С њим је изгубила све и с њим је пронашла све. Што се тиче крста, сада се каже: блажени, блажени. Исус сада говори искључиво онима који могу да разумеју, ученицима, зато у директном обраћању: „Блажени сте када вас нагрде и успрогоне и набеде сваким злом лажући мене ради. Радујте се и кличите, јер је награда ваша велика на небесима; јер су тако прогнали пророке који су били пре вас.“ „Мене ради“ – ученици ће бити посрамљени, али погођен ће бити сам

Исус. На њега пада све јер ће њега ради бити посрамљени. Он носи кривицу. Погрдна реч, смртно прогањање и зла клевета запечаћују спасење ученика у њиховој заједници с Исусом. Не може бити другачије него да се свет живљава над кротким странцима речју, силом и клеветом. Сувише је опасан и сувише бучан глас ових сиромашних и кротких, сувише трпељиво и тихо њихово страдање; ово стадо ученика сувише насилно сведочи Исуса кроз сиромаштво и страдање од неправде овога света. То је смртоносно. Док Исус зове: блажени, блажени, свет виче: губите се, губите се! Да, губите се! Али куда? У царство небеско. Будите радосни и утешени, јер ћете на небу бити награђени. Сиромашни стоје у сали радости. Сам Бог брише сваку сузу с очију (Отк 7,17) онима који плачу, он храни гладне својом вечером (Отк 7,16 и 3,20). Рањена и мучена тела стоје ту озарена и уместо хаљина греха и покајања носе белу хаљину (Отк 7,13 и даље) вечне праведности. Из ове вечне радости пробија се већ овде позив за заједницу Христових следбеника испод крста, Исусов узвик: блажени, блажени!

7. Видљива заједница

Ви сте со земље; ако со обљутави, чиме ће се осолити? Не вреди више ни за шта, него само да се избаци и да је људи изгазе. Ви сте светлост света. Не може се сакрити град који лежи на брду; нити се пали светиљка и ставља под мерицу, него на свећњак, и светли свима у кући. Тако нека засветли ваша светлост пред људима, да виде ваша добра дела и прославе Оца вашег који је на небесима.

Мт 5,13–16

Овде се обраћа онима који су у блаженствима позвани у благодат слеђења распетог Исуса Христа. Док су се блажени до сада пројављивали као достојни царства небеског, али очигледно истовремено сасвим сувишни и недостојни живота на овој земљи, сада су означени као симбол незаменљивог добра на земљи. Они су со земље. Они су најдрагоценије добро, највиша вредност коју земља поседује. Без њих земља не би могла дуже да живи. Земља се одржава сољу и управо ради тих сиромашних, безвредних, слабих које је свет слудео, земља живи. Она уништава њихов властити живот тако што одбацује ученике – и гле чуда! – управо ради тих одбачених земља сме даље да живи. Ова „божанска со“ (Хомер)²³ чува се у њеној делотворности. Она делује кроз целу земљу. Она је њена супстанца. Тако ученици нису усмерени само на царство небеско већ и подсећени на њихово послање на земљи. Као они који су везани једино за Исуса, упућени су на земљу чија су со. Када Исус назива сољу не себе већ

²³ Алузија на Хомерову Илијаду.

своје ученике, тада им преноси делотворност на земљи. Он их упућује у свој посао. Он остаје у израиљском народу, али ученицима препушта целу земљу (Мт 15,24 и апостолска заповест Мт 28,18–20). Једино тако што ће со остати со и очувати очишћујућу и зачинску снагу соли, земља може да се одржи кроз њу. Себе ради као и земље ради со мора остати со, заједница ученика мора остати оно што је кроз Христов позив. У томе лежи њихова стварна делотворност на земљи и њихова добијена снага. Со не сме да се квари да би могла да остане трајна снага очишћења. Зато Стари завет треба со као жртву, зато се у римокатоличком чину крштења детету ставља со у уста (2.Мој 30,35; Јез 16,4). У некваљивости соли лежи залог трајности заједнице.

„Ви сте со“ – а не: ви треба да будете со! Није препуштено вољи ученика да ли желе да буду со или не. Такође им није упућен ни позив да постану со земље. Већ они то јесу, хтели то или не, снагом позива који им је упућен. Ви сте со – а не: ви имате со. То би било скраћење ако би се по реформаторима со изједначила с поруком ученика. Овде се мисли на њихову читаву егзистенцију све док је изнова заснована на позиву Христа да га следе, ова егзистенција о којој говоре блаженства. Ко је због позива кренуо да следи Исуса, он је тим позивом у читавој својој егзистенцији постао со земље.

Друга могућност се, додуше, састоји у томе да со постане бљутава, да престане бити со. Да престане да делује. Онда наравно ни за шта више не ваља осим да буде бачена. То је одлика соли. Свака ствар мора бити засољена. Али, со која постане бљутава никада се више не може користити да засоли. Све је могуће па и да се најпокваденија ствар спаси сољу, једино со која обљутави је безнадежно пропала. То је друга страна. То је претећи суд који стоји над заједницом ученика. Земља треба да се спасе кроз заједницу, једино сама заједница која престане да буде оно што јесте, неповратно

је изгубљена. Позив Исуса Христа значи бити со земље или бити уништен, следити Христа или ће сам позив уништити позване. Додатна могућност за спасење не постоји. Не може је бити.

Исусовим позивом заједници ученика додељено је не само невидљиво деловање соли, него и видљиво сијање светлости. „Ви сте светлост“ – опет не каже: ви треба да сте светлост! Сам позив их је створио за то. Сада више не може бити никако другачије, они су светлост која је видљива; када би било другачије, онда позив очигледно не би био код њих. Какав немогућ, бесмислен циљ би био за Исусове ученике, за те ученике, да су желели да постану светлост свету! Они су, штавише, кроз позив створени за то, у слеђењу Христа. И опет не: ви имате светлост, него: ви јесте светлост! Не нешто од вас дато, дакле – отприлике – ваша проповед је светлост, већ сте ви сами светлост. Исти онај који за себе каже: ја сам светлост (Јн 8,12), каже својим ученицима: ви сте светлост у целом свом животу све док останете у позиву. Будући да сте ви то, зато не можете више остати сакривени без обзира да ли ви то желите. Светлост сија и град на брду се не може сакрити. Не може. Он се види далеко на земљи било да је град или тврђава или развалина. Град на брду – који Израиљац ту не би помислио на Јерусалим, град на висини! (Отк 21,1–3) – јесте заједница ученика. Они који следе Христа са свим овим нису више стављени пред одлуку: једина одлука која за њих постоји је већ донета. Сада морају бити оно што јесу или нису: следбеници Исусови. Они који следе Христа јесу видљива заједница, њихово следбеништво јесте видљиво дело кроз које се уздижу из света – или то једноставно није слеђење Христа. И стога је идење за Христом тако видљиво као светлост у ноћи, као брдо у равници.

Бег у невидљивост јесте порицање позива. Исусова заједница, која жели да буде невидљива, није више заједница која

следи Христа. „Не пали се светиљка и ставља под мерицу, него на свећњак“ (Мт 5,15) – то је опет друга могућност да се светлост самовољно сакрива, да се угаси под мерицом, да се порекне позив. Мерица под којом видљива заједница сакрива своју светлост може бити исто тако људски страх као и свесно уобличавање света зарад неког циља – било да су мисионарске врсте или да извиру из погрешно схваћене љубави према људима! Може такође бити – а то је још опасније – тзв. реформатска теологија која се усуђује да себе назове *theologia crucis*²⁴ и која свој знак има у томе да „фарисејској“ видљивости претпоставља „понижавајућу“ невидљивост у лику тоталног раста у обликовању света. Не изванредна видљивост него очување у *justitia civilis*²⁵ постаје овде ознака заједнице. Критеријум хришћанства овде је управо то што светлост не светли. Исус каже: нека ваша светлост засветли пред незнабошцима. То је у сваком случају светлост Исусовог позива која овде светли. Али, каква је то сада светлост у којој ови следбеници Исусови, ови ученици блаженстава треба да светле? Каква светлост треба да дође с оног места на коме једино ученици имају право? Шта имају заједничко невидљивост и скривеност Исусовог крста под којим стоје ученици и светлост која треба да светли? Зар не треба из оне скривености да следи да ученици треба да стоје у скривености, а не управо у светлости? То је лош софизам који из Исусовог крста изводи црквено обликовање света. Зар наивни слушалац сасвим јасно не препознаје да је управо тамо на крсту настало нешто изванредно видљиво? Да ли је све то *justitia civilis*, да ли је крст обликовање света? Зар није крст нешто што је, да би уплашило друге, управо у потпуној тами постало невероватно видљиво? Зар није довољно видљиво да је Христос одбачен и да је морао да страда и да

²⁴ Теологија крста.

²⁵ Грађанска правда.

је његов живот окончан изван градских врата на брду срама (Јев 13,12)? Зар је то невидљивост?

У овој светлости треба да се виде добра дела његових ученика. Не треба да виде вас него ваша добра дела, каже Исус. Шта су та добра дела која могу да се виде у овој светлости? Не могу се видети никаква друга дела осим оних која је сам Исус у њима створио када их је позвао, када их је учинио да буду светлост свету под његовим крстом – сиромаштво, статус туђинца, кроткост, мирољубивост и на крају прогон и одбаченост, и у свему томе само једно: ношење крста Исуса Христа. Крст је чудесна светлост која ту светли како би се једино у њој могла видети та добра дела ученика. У свему томе се не говори да је Бог видљив него да се виде добра дела и да људи преко тих дела славе Бога. Видљив је крст и видљива су дела крста, видљиви су сиромаштво и одрицање блажених. Преко дела и такве заједнице не може се више славити човек него једино Бог. Ако би добра дела била разне људске врлине, онда се преко њих не би прослављао Отац него ученик. Тако не остаје ништа за прослављање ученика који носи крст, за прослављање заједнице чија светлост светли тако да је видљива на брду – по њиховим (добрим делима) може се прослављати само Отац на небесима. Тако они гледају крст и заједницу крста и верују у Бога. То је заправо светлост васкрсења.

8. Христова праведност

Не мислите да сам дошао да разрешим закон и пророке; нисам дошао да разрешим него да испуним. Јер заиста вам кажем, док не прође небо и земља, неће ни једна иота или једна цртица од закона нестати, док се све не збуди. Ко дакле разреши једну од ових најмањих заповести и научи тако људе, најмањи ће се назвати у царству небеском; а ко изврши и научи, тај ће се велик назвати у царству небеском. Јер вам кажем: ако ваша праведност не буде много виша од праведности књижевника и фарисеја, нећете ући у царство небеско.

Мт 5,17–20

Не чуди да су ученици с таквим обећањима која су примили од свог Господа, у којима је све што је у очима народа вредело било поништено, и све што је било безвредно било благословено, мислили да је дошло до укидања Закона. Они су били прозвани и означени као они којима је управо све припало по слободној Божијој благодати, као они који су сада све поседовали, као извесни наследници царства небеског (Мт 5,3–10). Они су имали потпуну и личну заједницу с Христом који је све ново створио. Били су со, светлост, град на брду. Све старо је прошло, ишчезнуло (2.Кор 5,17; Јев 8,13). Изгледало је као да ће Исус сада извршити коначно разграничење између себе и старог (Закона, прим. прев.), да ће укинути Закон Старог савеза и себе у Синовској слободи разрешити од њега, ставити га ван снаге за своју заједницу. После свега што се десило ученици су могли да размишљају као

Маркион²⁶ који је уз приговор јудаистичком фалсификовању предузео следећу измену текста: „Да ли мислите да сам дошао да испуним Закон или Пророке? Дошао сам да укинем, а не да испуним.“ Многобројни су после Маркиона тако читали и тумачили Исусову реч. Али, Исус каже: „Немојте мислити да сам дошао да укинем Закон и Пророке...“ Христос је закон Старог савеза прогласио валидним.

Како то треба разумети? Знамо да су прозвани Христови следбеници, они који су повезани само с Исусом Христом. Никакав закон није смео да спречи заједницу Исуса са својим ученицима, то је постало јасно приликом тумачења Лк 9,57 и даље. Слеђење Христа јесте веза са самим Исусом Христом и то непосредно. Ипак, овде сада наступа потпуно неочекивана веза ученика са старозаветним Законом. Исус овим каже две различите ствари својим ученицима: како ово, да ослањање на Закон још увек није слеђење Христа, тако и да се незаконито повезивање с личношћу Исуса Христа не сме назвати Христовим следбеништвом. Он сам управо упућује на Закон оне којима је даровао пуно обећање и потпуну заједницу. Будући да он, кога ученици следе, то чини, онда и за њих важи Закон. Сада се мора појавити питање: шта је на снази, Христос или Закон? С чим сам повезан? С њим самим или опет са Законом? Христос је рекао да никакав закон не сме да се испречи између њега и његових ученика. Сада каже да би укидање Закона значило одвајање од њега. Шта то значи?

Тај Закон је Закон Старог завета, никакав нови закон, већ онај стари Закон на који су, као на откривену вољу Божију били упућени како богати младић тако и учитељ Закона који га је искушавао, (Мт 19,16–22; Лк 10,25–29). Једино тако што Христос везује своје следбенике за овај Закон настаје нова заповест. Не ради се, дакле, о некаквом „бољем закону“ од

²⁶ Маркион је живео у другом веку после Христа.

оног фарисејског, то је тај један те исти закон, то је закон који мора остати и бити испуњен у сваком слову све до краја света, који мора бити испуњен у свакој јоти. Али ради се, додуше, о једној „бољој праведности“. Ко нема ту бољу праведност, тај неће ући у царство небеско, управо зато јер се онда разрешио Христовог следбеништва које га упућује на закон. Нико није способан да поседује ту бољу праведност од оног ко је овде прозван, кога је Христос позвао. Услов за бољу праведност јесте Христов позив, јесте сам Христос.

Тако постаје јасно да је Христос у овом делу Беседе на гори први пут говорио о самом себи. Између ученика и боље праведности коју он захтева од ученика стоји он сам. Он је дошао да испуни Закон Старог завета. То је предуслов за све остало. Исус указује на своје пуно јединство с вољом Божијом у Старом завету, у Закону и Пророцима. Он у суштини ништа не додаје Божијим заповестима, он их држи – то је једино што он додаје. За себе каже да испуњава Закон. Зато је тај Закон истински Закон. Он га испуњава до последње јоте. Тиме што га испуњава „десило се све“ што је требало да се деси ради испуњења Закона. Исус ће учинити оно што захтева Закон и зато ће морати да претрпи смрт; јер једино он разуме Закон као Божији закон; тј. нити је Закон сам Бог нити је сам Бог Закон тако да би могао да замени Бога. Тако је Израиљ погрешно разумео Закон. Израиљев грех био је претварање Закона у Бога и Бога у Закон. Обрнуто, одвајање Закона од Бога и Бога од Закона могло је бити погрешно схваћено и могло би одвести ученике у грех. Бог и Закон би у оба случаја били одвојени једно од другог или изједначени једно с другим, што би у суштини било једно те исто. Када би Јевреји изједначили Бога и Закон, онда би то учинили како би се уз помоћ Закона домогли самог Бога. Бог се претворио у Закон и није више био господар тог Закона. Ако би ученици помислили да смеју да одвоје Бога од његовог Закона, онда

би то учинили како би се обећаним спасењем домогли Бога. У оба случаја су замењени дародавац и дар, и помоћу Закона или обећаног спасења негиран је Бог.

Упркос овим неспоразумима Исус поново успоставља и оживљава Закон као Божији Закон. Бог је дародавац и господар Закона који се испуњава једино у личном заједништву с Богом. Нема испуњења Закона без заједништва с Богом нити има заједништва с Богом без испуњења Закона. Прво вреди за Јевреје, а друго за ученике.

Исус, Син Божији, који једини има пуно заједништво са Богом, поново успоставља Закон у његовом изворном облику и долази да испуни Закон Старог завета. Будући да је он једини који је то учинио, једини је и могао да правилно поучава Закон и његово испуњење. Ученици су морали да знају и разумеју када је то рекао јер су знали ко је он. Јевреји то нису могли јер му нису веровали. Зато су одбацили његово поучавање Закона као богохулно (Мт 26,65). Тако Исус мора да страда од бранилаца кривотвореног Закона ради истинитог Закона Божијег. Исус умире на крсту као богохулник, као преступник Закона јер је хтео да успостави истински Закон уместо погрешно схваћеног, кривотвореног Закона.

Испуњење Закона о коме говори Исус не може никако другачије да се догоди осим да он као грешник буде прибијен на крст. Само он као распети представља потпуно испуњење Закона.

Зато је и речено да једино Исус Христос испуњава Закон јер је он једини који има потпуно заједништво с Богом. Он лично ступа између својих ученика и Закона, а не Закон између њега и његових ученика. Пут ученика према Закону води преко Христовог крста. Исус поново веже ученике уз себе тако што их упућује на Закон који само он испуњава. Он мора одбацили повезивање с њим без Закона јер је то занесењаштво и стога није повезивање већ је одвајање од Христа. Отклоњена је брига

ученика да би их повезаност са Законом могла одвојити од Исуса. Она је могла једино произаћи из погрешно схваћеног Закона које је Јевреје заиста одвојило од Бога. Уместо тога постаје очигледно да права повезаност с Исусом може бити дарована једино у повезаности с Божијим Законом.

Исус стоји између ученика и Закона не да би их разрешио држања Закона већ да им да снагу да могу да испуне Закон. Управо у повезаности с Исусом ученици имају обавезу послушности. И ученици сада имају обавезу да испуне Закон до последње јоте јер је Исус то исто учинио. Испуњено је, то је све. И управо зато јер је тек сада заправо на снази, тако да ће се сада у царству небеском назвати великим онај који држи и поучава Закон. „Држи и поучава“ – може се такође замислити поучавање Закона које не обавезује на држање већ Закон служи знању што његово испуњење чини немогућим. Такво поучавање се не може позвати на Исуса. Закон треба да се држи онако како је то и сам Исус чинио. Ко остаје да следи Христа који је испунио Закон, тај држи и поучава Закон у следбеништву Христовом. У заједништву с Исусом може остати само онај који држи Закон.

Ученик се од Јеврејина не разликује по Закону него по бољој праведности. Праведност ученика надилази праведност књижевника. Она је превазилази, она је нешто изванредно, особито. Овде се први пут јавља појам *τεριστευειν* који ће нам бити од велике важности у 47. стиху истог поглавља. Морамо се запитати: у чему се састојала праведност фарисеја? У чему се састоји праведност ученика? Извесно је да фарисеј никада не би пао у заблуду која је супротна Писму да Закон треба само поучавати, а не и држати. Фарисеј је желео да буде онај који држи Закон. Његова праведност се састојала управо у томе да буквално испуњава заповести које су дате у Закону. Његова дела су била његова праведност. Његов циљ је била потпуна усклађеност његових дела са заповестима. Ипак увек је

морао остати један део који је морао бити опроштен. Његова праведност остаје несавршена. Праведност ученика такође се могла састојати само из испуњавања Закона. Праведним се није смео назвати нико ко није држао Закон. Али, ученици су превазишли фарисеје тиме што њихова савршена праведност надилази несавршену праведност фарисеја. Како то? Предност ученикове праведности састоји се у томе да између њега и Закона стоји онај који је савршено испунио Закон и у чијем заједништву се он налази. Он није себе видео пред неиспуњеним већ пред испуњеним Законом. Пре него што је почео да се покорава Закону, Закон је већ био испуњен и његовом захтеву је већ било удовољено. Праведност коју захтева Закон је већ ту; то је праведност Исуса који је ишао на крст ради Закона. Будући да та праведност није нешто што треба урадити, већ је то савршено и истинско лично заједништво са самим Богом, зато Исус не само да има ту праведност већ је он сама та праведност. Он је праведност ученика. Својим позивом Исус је дао ученицима да имају удела у њему самоме, он им је даровао своје заједништво, тако им је дао да имају удео у његовој праведности, даровао им је своју праведност. Праведност ученика јесте Христова праведност. Управо да би то рекао Исус започиње свој говор о бољој праведности указивањем на његово испуњавање Закона. Христова праведност је заиста и праведност ученика. Она наравно остаје, у строгом смислу те речи, дарована праведност, поклоњена кроз позив на следбеништво. То је праведност која управо постоји у следбеништву и која већ у блаженствима прима обећање царства небеског. Праведност ученика јесте праведност под крстом. То је праведност сиромашних, нападаних, гладних, кротких, миротвораца, прогоњених – ради Исусовог позива, видљива праведност оних који су ради тог позива светлост света и град на брду. У томе је праведност ученика „боља“ од праведности фарисеја,

она почива искључиво на позиву на заједништво онога који једини испуњава Закон; зато је праведност ученика истинска праведност јер чини вољу Божију која је испуњавање Закона. Христова праведност такође се не сме само поучавати него управо чинити. У супротном она неће бити ништа боља од Закона који се поучава, а не испуњава. Све даљње говори о том испуњавању Христове праведности од стране ученика. Једном речју то је следбеништво. То је истинско, једноставно испуњавање Христове праведности у вери. Христова праведност је нови Закон, Христов Закон (Гал 6,2).

9. Брат

Чули сте да је речено старима: „Не убиј“, а ко убије биће крив суду. А ја вам кажем да ће сваки који се гневи на брата свога бити крив суду. Ако ко каже брату своје „рака“, биће крив синедриону. Ако ко каже „будало“, заслужиће пакао огњени. Ако дакле приносиш дар свој на жртвеник и онде се сетиш да твој брат има нешто против тебе, остави онде свој дар пред жртвеником, и иди прво измири се са братом својим, па тада дођи и принеси дар свој. Покажи добру вољу противнику своје брзо, док си још с њим на путу; да те противник не преда судији, а судија судском службенику, и да те не баце у тамницу. Заиста ти кажем: нећеш изићи оданде док не платиш последње паре.

Мт 5,21–26

„А ја вам кажем“ – Исус овим сажима све што је речено о Закону. Према ономе што је пре тога речено, само по себи је искључено да се Исус овде разуме као револуционар, или да се овде ради о једном начину супротстављања мишљења како су то чинили рабини. Штавише, Исус овде наставља оно што је рекао и доводи то у јединство са Законом Мојсијевог савеза и управо у истинском јединству с Божијим Законом појашњава да је он Син Божији, господар и дародавац Закона. Једино онај ко Закон прихвата као Христову реч, може да га испуни. Грешни неспоразум у коме су се нашли фарисеји треба да нестане. Једино у спознаји Христа као господара и онога који испуњава Закон налази се истинска спознаја Закона. Он присваја тај Закон и користи га и чини оно што

Закон уистину тражи. У овом јединству са Законом погрешно разумевање постало је Исусов непријатељ. Тиме што чини част Закону Исус је на себе навукао непријатеље, погрешне ревнитеље Закона.

Закон на који Исус најпре упућује своје следбенике, забрањује им убиство и заповеда им да брину за брата. Братовљев живот дат је од Бога и у Божијој је руци, и једино Бог има власт над животом и смрћу. За убицу нема места у заједништву с Богом. Он потпада под суд који је сам изабрао. Да брат који је под заштитом Божије заповести није само брат из заједнице (1.Кор 13,13; Мт 5,24), несумњиво је јасно да је једино мерило деловања за Исусовог ученика само у Исусу Христу кога следи у послушности. Убиство му је забрањено под претњом Божијег суда. Живот брата за Исусовог следбеника јесте граница која се не сме прећи. Једно такво прелажење границе дешава се већ у гневу, дешава се кроз злу реч (рака) која нам се омакне, дешава се коначно кроз свесно срамоћење другог (будало). Сваки гнев усмерен је против живота другог човека и тежи ка његовом уништењу. Не постоји такође разликовање између такозваног праведног и неправедног гнева.²⁷ Ученик уопште не сме да зна за гнев јер ће се тако огрешити о Бога и о брата. Реч која нам се тако лако омакне, а коју ми не узимамо за озбиљно, открива да ми не поштујемо другог, да се уздигемо изнад њега и да тако свој живот више ценимо него његов. Та реч је ударац за брата, ударац за његово срце. Она треба да погоди, повреди, уништи. Свесно срамоћење одузима брату његову част у јавности, жели да га други омрзну, циља у мржњи на уништење његове унутрашње и спољашње егзистенције. Ја му судим. То је убиство. Убица ће бити крив суду.

Ко се гневи на свог брата, ко му упућује ружну реч, ко га

²⁷ Додатак εικη у више манускрипата (не у Aleph (Sinaiticus) и В (Vaticanus)) јесте прво пажљиво исправљање оштрине Христове речи.

јавно срамоти или клевеће, тај више нема места пред Богом. Одвојивши се од брата одвојио се и од Бога. Он више нема приступ Богу. Његова жртва, његово богослужење, његова молитва неће више бити мили Богу. За Исусовог следбеника служење Богу не може се више, као што је то био случај код рабина, одвојити од служења брату. Презирање брата значи скрнављење богослужења и губитак сваког Божијег обећања. Како појединац тако и заједница која жели да приступи Богу срцем које презире или је непомирљиво заправо се игра с идолом. Све док се брату ускраћују служење и љубав, док је изложен презиру, док брат има нешто против мене или заједнице, дотле жртва неће бити примљена. Не само да мој властити гнев спречава пут ка Богу, већ је то и чињеница да је ту и брат који има нешто против мене, кога вређам, срамотим или понижавам. Тако се испитује заједница Исусових ученика да ли је ради света мрзела, срамотила и презирала и да ли је тако крива за смрт брата. У тренутку када се окупља на молитву и богослужење заједница треба да се запита да ли има неко нешто против ње, јер ако има њена молитва неће бити услышена. Нека се такође испита да ли Исусова заједница пружа љубав онима које је свет осрамотио и понизио, љубав која жели да носи и чува живот. У супротном јој неће помоћи ни најисправније богослужење, ни најпобожнија молитва, ни најхрабрије исповедање, већ ће морати да сведочи против ње јер је напустила Исусово следбеништво. Бог не жели да се одвоји од нашег брата. Он не жели да буде прослављан ако је брат понижен. Он је Отац. Он је Отац Исуса Христа који нам је свима постао брат (Јев 2,17). У томе лежи најважнији разлог зашто Бог не жели више да се одвоји од нашег брата. Његов властити Син био је понижен и осрамоћен ради Очеве славе. Али, Отац не жели да се раздвоји од Сина као ни од оних којима је његов Син постао једнак и ради којих је његов Син носио срамоту (Јев 13,12 и даље). Будући да је Син

Божији постао човек више није могуће одвојити служење Богу од служења брату. Ко каже да воли Бога, а мрзи свога брата јесте лажов (1 Јов 4,20).

Тако онеме који жели истински да служи Богу следећи Христа, остаје само један пут, пут помирења с братом. Ко с непомиреним срцем прима реч и вечеру Господњу, прима свој суд. Он је убица пред лицем Божијим. Зато „иди прво измири се са братом својим, па тада дођи и принеси дар свој“. Тежак је пут који Исус захтева од свог ученика. Тај пут је повезан с много властитог понижења и срамоте. Али то је пут ка њему, распетом брату, и зато је пун благодати. У Исусу је служба брату и служба Богу постала једно. Он је отишао и помирио се с братом и онда је принео Оцу једну истинску жртву, самога себе (Јев 9,14).

Још увек је благодатно време јер још увек имамо брата с „којим смо на путу“. Пред нама је суд. Још увек можемо да се нагодимо с братом, још увек можемо њему, чији смо дужници, да платимо дуг. Ближи се час када ћемо бити предати судији. Тада ће бити прекасно, тада наступа правда и казна док се не плати до последње паре. Разумемо ли да за Исусове ученике брат не представља Закон него благодат? Благодат је да можемо да се нагодимо с братом, да можемо да му дамо за право, да можемо да се помиримо с њим. Брат је наша благодат пред судом.

Зато нам може говорити онај који је сам као наш брат постао наша благодат, наше помирење, наше спасење пред судом. У човештву Сина Божијег дарована нам је благодат брата. Када би само Исусови ученици право промислили шта она значи!

Служба брату која му угађа и даје право и живот јесте пут у самоодрицање, пут на крст. Нико нема веће љубави од ове: да неко положи свој живот за своје пријатеље (Јн 15,13). То је љубав распетог. Зато се овај Закон испуњава једино на Исусовом крсту.

10. Жена

Чули сте да је речено: „Не чини прељубе“. А ја вам кажем да сваки који гледа жену с тим да је пожели, већ је учинио прељубу с њом у срцу своје. Ако те твоје десно око саблажњава, ископај га и баци од себе; јер ти је боље да пропадне један од твојих удова и не буде цело твоје тело бачено у пакао. И ако те десна рука твоја саблажњава, одсеци је и баци од себе; јер ти је боље да пропадне један од твојих удова и да цело твоје тело не оде у пакао. Речено је даље: „Ко отпусти своју жену, нека јој да књигу отпусну“. А ја вам кажем да сваки који отпушта своју жену, осим због прељубе, наводи је да учини прељубу, и ко се ожени отпуштеном, чини прељубу.

Мт 5,27–32

Повезаност с Исусом Христом не дозвољава никакву пожуду која би била без љубави већ је забрањује ономе који га следи. Будући да је следбеништво самоодрицање и потпуно повезивање с Исусом, то ученик ни на једном месту не сме да допусти пожудне жеље. Такве пожуде, па макар трајале и само један трен, одвајају од следбеништва и доводе цело тело у пакао. С њима човек продаје своје небеско првородство за једно јело (Јев 12,16; 1.Мој 25,33.34) зарад тренутка уживања. Он не верује ономе који може да му узврати стотруком (Мк 10,30) срећом ако се одрекне пожуде. Он се не поуздаје у невидљиво него граби видљиве плодове пожуде. Тако пада с пута Исусовог следбеништва и одваја се од њега. Нечистоћа пожуде је невера. Управо због тога треба да буде одбачена. Ниједна жртва коју Исусов

следбеник због тога треба да поднесе није велика. Око је мање вредно од Христа и рука је мање вредна од Христа. Ако око и рука служе пожуди и тако цело тело спречавају у чистоти Исусовог следбеништва, онда је боље жртвовати њих уместо Исуса Христа. Добитак који доноси пожуда је мањи од штете коју наноси – добијаш ужитак ока и руке на један тренутак, а губиш тело у вечности. Бог не може да гледа твоје око које служи нечистим пожулама (уп. Мт 5,8).

Зар сада на овом месту не треба поставити питање да ли је Исус поставио своју заповест у буквалном или пренесеном смислу? Зар читав наш живот не зависи од јасног одговора на ово питање? Није ли, гледајући држање ученика, већ дат одговор? Пред тим привидно смртно озбиљним питањем наша воља нас саветује да бежимо од одлуке. Али само ово питање је погрешно и зло. Оно не може наћи одговор. Ако би, наиме, било речено: „Наравно да ово не треба схватити буквално“, онда бисмо већ побегли пред озбиљношћу заповести, ако би било речено: „Наравно да ово треба схватити буквално“, онда би до изражаја дошла начелна апсурдност хришћанске егзистенције и тако би се омаловажила заповест. Управо то да није могуће одговорити на ово начелно питање омогућава нам да у потпуности будемо ухваћени у Исусову заповест. Не можемо побећи ни на једну страну. Ухваћени смо и морамо да се покоримо. Исус не присиљава ученике да живе у нељудском грчу, он им не забрањује поглед већ настоји да га усмери према себи и зна да ће поглед овде остати чист чак и када буде усмерен ка жени. Он не ставља ученицима неподношљив јарам Закона већ им милостиво помаже кроз Еванђеље.

Исус не тражи од својих ученика да се жене. Он благосиља брак по Закону тако што га проглашава нераскидивим, а тамо где дође до развода због једног од супружника, он забрањује други брак (1.Кор 7,10 и даље). Овом заповешћу Исус ослобађа

брак од себичне пожуде и жели да брак служи љубави онако како је једино и могуће у следбеништву. Исус не критикује тело и његове природне потребе, него неверу која се у њему крије. Он не укида брак, него га учвршћује и благосиља кроз веру. Ученик ће тако своју повезаност с Христом морати очувати и у браку кроз покорност и одрицање. Христос је такође господар његовог брака. Тиме што је брак ученика нешто друго него што је грађански брак, не омаловажава се брак, него се благосиља.

Чини се да се Исус својим захтевом за нераскидивост брака супротставља старозаветном Закону. Али, он сам потврђује своје јединство са Мојсијевим законом (Мт 19,8). „С обзиром на тврдоћу срца“ Израиљцима је била допуштена отпусна књига, тј. да би се спречила већа разузданост. Намера старозаветног Закона је ипак у складу с Исусовом јер се ради искључиво о чистоти брака, о браку који се води с вером у Бога. Та чистота тј. чедност чува се у заједништву с Исусом, у следбеништву.

Будући да је Исусу стало до потпуне чистоте, тј. чедности његових ученика, зато он мора да каже да је и потпуно одрицање од брака вредно слављења ради царства небеског (Мт 19,11 и даље; Лк 14,26). Исус од брака или безбрачности не прави никакав програм, него ослобађа своје ученике од блудништва у браку и ван њега, јер то није само грех против властитог тела, него и грех против самог Христовог тела (1.Кор 6,13–15). Учениково тело такође припада Христу и следбеништву, наша тела су удови његовог тела. Будући да је Исус, Син Божији, имао људско тело и будући да ми имамо заједништво с његовим телом, зато је блудништво грех према Исусовом властитом телу.

Исусово тело је било распето. Апостол каже о онима који припадају Христу да разапну своје тело с његовим страстима и пожулама (Гал 5,24). Тако ће једино и бити испуњен овај

старозаветни Закон у распетом и измученом телу Исуса Христа. Поглед на то тело, које је за њих било предато (1.Кор 11,24), и заједништво с њим, даје ученицима снагу за чистоту коју заповеда Исус.

11. ИСТИНИТОСТ

Опет сте чули да је речено старима: „Не куни се криво, а испуни Господу заклетве своје“. А ја вам кажем: не куните се никако; ни небом, јер је престо Божији; ни земљом, јер је подножје ногама његовим; нити Јерусалимом, јер је град великога цара; не заклињи се ни главом својом, јер не можеш ни једну влас учинити белом или црном. Него нека реч ваша буде да-да, не-не; а што је више од овога, од зла је.

Мт 5,33–37

Тумачења ових стихова различита су од почетка Цркве па све до наших дана. Још од ране Цркве разилазила су се тумачења ових стихова почев од ригорозног одбацивања било какве заклетве као греха па до благог одбијања лакомислене заклетве и кривоклетства. Најшире признање у раној Цркви добило је тумачење да је заклетва забрањена „савршеним“ хришћанима, док је за оне слабије дозвољена у одређеним границама. Августин је између осталих заступао ово мишљење.²⁸ У вредновању заклетве он се подударао с паганским филозофима као што су Платон, питагорејци, Епиктет, Марко Аурелије. Они су заклетву честитог човека сматрали недостојном. Реформаторске цркве у својим исповедањима потврдиле су заклетву коју су захтевале световне власти. Главни аргументи су од почетка гласили да је у Старом завету заклетва заповеђена (2.Мој 22,10; 5.Мој 6,13), да се и сам Исус заклео пред судом, да се апостол Павле више пута послужио формулама које су личиле на заклетве

²⁸ Види Augustinus „De sermone Domini in monte I,“ 17, 53.

(Мт 26,63; 2.Кор 1,23; Рим 1,9; Фил 1,8; 1.Кор 15,31). За реформаторе је овде, поред непосредног доказа из Писма, одлучујући значај имало раздвајање духовног и световног царства.

Шта је заклетва? То је јавно призивање Бога као сведока поводом изјаве о нечем прошлом, садашњем или будућем. Свезнајући Бог је осветник у случају неистине. Зашто Исус говори да је заклетва грех, да је „од зла“ ек тоῦ повηροῦ да је сатанска (Мт 5,37)? Зато што је Исусу стало до потпуне истинитости.

Заклетва је доказ лажи у свету. Када човек не би могао да лаже, онда ни заклетва не би била неопходна. Заклетва је брана против лажи. Али, управо у томе је она и потпомаже; јер тамо где једино заклетва захтева последњу истинитост, истовремено је дат простор лажи, признато јој је извесно право на живот. Старозаветни Закон одбацује лаж кроз заклетву. Исус пак одбацује лаж кроз забрану заклињања. И овде као и тамо ради се о једном те истом, о уништењу неистине у животу верника. Заклетва коју Стари завет уводи против лажи, била је нападнута од саме лажи и стављена је у њену службу. Она је могла да се осигура и оправда кроз заклетву. Зато Исус мора да хвата лаж тамо куда је побегла, у заклетви. Зато заклетва мора да падне јер је постала заштита лажи.

Атентат лажи на заклетву могао је да се догоди на два начина, тако да се она потврђивала заклетвом (кривоклетство) или да се уведе у облик заклетве. У овом случају лаж није користила у заклетви призив живог Бога, него призив некакве светске или божанске силе. Ако је лаж продрла тако дубоко у заклетву, онда се потпуна истинитост може обезбедити само забраном заклетве.

Нека ваша реч буде да-да и не-не. Овим се не укида одговорност ученика за искреност пред свезнајућим Богом. Штавише, управо тиме што се изричито не призива име

Божије, ученик сваку своју реч изговара у присуству све-знајућег Бога. Будући да уопште не постоји реч која не би била изговорена пред Богом, зато Исусов ученик не треба да се заклиње. Свака његова реч треба да буде ништа друго до истина, тако да није потребна никаква потврда кроз заклетву. Заклетва све његове речи онда ставља у таму сумњивог. Зато је она „од зла“. Ученик треба да буде светлост са свим својим речима.

Ако је заклетва из тог разлога одбијена, онда је јасно да је једини циљ истинитост. Разумљиво је да Исусова заповест не трпи никакав изузетак, без обзира на суд. Исто тако мора да се каже да ускраћивање заклетве не сме да послужи скривању истине. Тамо где је то случај, тј. тамо где се ради истине треба заклетви, одлуку о заклињању треба донети због појединца, а не то генерализовати. Реформаторске цркве су мишљења да је то случај код сваке заклетве коју захтева световна власт. Мора остати под знаком питања да ли је оваква општа одлука могућа.

Неупитно је да тамо где се појављује овакав случај човек може да се закуне једино где, под један, влада потпуна транспарентност шта је садржајно укључено у ту заклетву, а под два, треба разликовати између заклетви које се односе на прошле или садашње чињенице које су нам познате, и на такве које имају карактер завета. Пошто хришћанин у свом знању прошлих догађаја никада није без заблуда, призивање свезнајућег Бога не служи као потврда његове изјаве, него служи чистоти његовог знања и савести. Пошто хришћанин никада не располаже својом будућношћу, један завет, нпр. заклетва на верност, представља за њега од самог почетка велику опасност да се неће испунити. Хришћанин не само да не држи у руци своју властиту будућност, него ни будућност онога с којим је повезан заклетвом. Зато је, дакле, немогуће ради истинитости и Исусовог следбеништва дати такву

заклетву, а да се не узме у обзир Божија воља у вези с нашом будућношћу. За хришћанина не постоји никаква апсолутна земаљска веза. Заклетва на верност која жели да га апсолутно веже, постаје лаж, јесте „од зла“. Призивање Божијег имена никада не може у једној таквој заклетви бити потврда завета, него само и једино потврда да смо у Исусовом следбеништву повезани једино с Божијом вољом, и да свака друга веза Исуса ради има тај услов. Ако се тај услов у случајевима сумње не изрекне или не призна, онда не може доћи до заклетве јер бих управо том заклетвом завео онога који ми је одузима. Нека ваша реч буде да-да и не-не.

Заповест потпуне истинитости само је друга реч за целовитост следбеништва. Само онај ко је у следбеништву везан са Христа, стоји у пуној истинитости. Он пред својим Господом нема шта да крије. Он живи отворено пред њим (2. Кор 3,18). Исус га је спознао и ставио у истину. Он је грешник пред Исусом. Није се он открио Исусу, него када се Исус открио њему у свом позиву на следбеништво, тада је спознао свој грех. Потпуна истинитост постоји само по откривању грехова који је Исус опростио. Ко у исповедању својих грехова стоји у истини пред Исусом, тај се не стиди истине ма где она морала бити речена. Истинитост коју Исус захтева од свог ученика састоји се у самоодрицању које не прикрива грех. Све је видљиво и светло.

Будући да се у истинитости ради о разоткривању човека у целом његовом бићу пред Богом, стога ова истинитост изазива противљење грешника, стога је прогоњена и распета. Истинитост ученика има своју основу у Исусовом следбеништву у коме нам је на крсту открио наше грехе. Једино крст као Божија истина о нама чини нас истинитима. Ко познаје крст, не плаши се више истине. Ко живи под крстом, за њега је заклетва као закон за успостављање истинитости непотребна; јер је он у савршеној истини Божијој.

Не постоји никаква истина према Исусу без истине према људима. Лаж уништава заједништво. Истина, пак, раздваја лажно заједништво и утемељује истинско братство. Не постоји никакво Исусово следбеништво без живота у разоткривеној истини пред Богом и пред људима.

12. Освета

Чули сте да је речено: „Око за око, зуб за зуб“. А ја вам кажем да се не противите злу; него ако те ко удари по твом десном образу, окрени му и други; и ономе који хоће да се парничи с тобом и да ти узме хаљину, подај му и огртач; и ко те потера једну миљу, иди са њим две. Дај ономе који од тебе тражи, и не okreћи се од онога који хоће од тебе да позајми.

Мт 5, 38–42

Исус овде упоређује речи: око за око, зуб за зуб са раније поменутих старозаветних заповестима као што је нпр. забрана убијања која се налази у Декалогу (Десет заповести). Он је несумњиво признаје као Божију заповест. Она не сме бити укинута, већ до краја испуњена. Наше степеновање старозаветних заповести у корист Десет Божијих заповести Исус не познаје. За њега је заповест Старог завета једна и он упућује своје ученике на њено испуњавање.

Исусови следбеници живе, њега ради, у одрицању од властитих права. Он их назива кроткима и благосиља их. Ако би пожелели да задрже своје власништво, након што су се одрекли свега ради заједништва с Исусом, онда би напустили следбеништво. Тако се овде не дешава ништа друго до даљње развијање блаженстава (Мт 5,5).

Старозаветни Закон ставља право под заштиту божанске освете. Не постоји зло које не би било освећено. Овде се ради о успостављању праведног друштва, о разоткривању и савладавању зла, о његовом уклањању из заједнице народа Божијег. Томе служи право које кроз освету остаје на снази.

Исус преузима ову вољу Божију и потврђује снагу освете да би разоткрио и савладао зло и да би осигурао заједништво ученика као истинског Израиља. Ученик у Исусовом следбеништву треба да се докаже кроз праведну освету којом се уклања зло.

Таква праведна освета, према Исусовим речима, састоји се само у томе да се не супротставља злу.

Овим речима Исус одваја своју заједницу од политичко-правног поретка израиљског народа и чини је оним што она у стварности и јесте, наиме, заједница верујућих која није везана за политичко-националне програме. Ако би се освета, у израиљском народу који је изабран вољом Божијом, у политичком виду састојала од узвраћања ударца ударцем, онда би се за заједницу Исусових ученика, која се одрекла таквог права, освета састојала у трпљењу таквог ударца, како се зло не би увећавало. Заједништво се заснива и чува једино на томе.

Овде је јасно да Исусов следбеник коме је нанета неправда не зависи више од свог властитог права као некаквог власништва које у сваком случају треба одбранили, него да ће он, потпуно слободан од сваког власништва и везан искључиво за Исуса Христа тиме што сам сведочи о тој повезаности с Исусом, стварати једини могући темељ заједништва и тако грешника предати у Исусове руке.

Савладавање другога уследиће сада тако да се умртви његово зло, да не нађе оно што тражи, наиме, отпор, а тиме и једно ново зло на коме се ово може поново распламсати. Зло слаби тако што не наилази ни на какав отпор, него на спремност да се добровољно носи и трпи. Овде зло наилази на противника коме није дорасло. Наравно искључиво тамо где је укинут и последњи остатак отпора, где је одрицање од освете зла злим потпуно. Зло овде не може достићи свој циљ да створи ново зло, и зато остаје само.

Трпљење пролази тако што се носи. Зло ће проћи тако што га трпимо без опирања. Понижавање и срамоћење огледа се као грех ако га Христов следбеник и сам не чини, него га носи без опирања. Насилност је осуђена тако да јој се не пружа никаква сила. Неправедан захтев за мојом кошуљом разоткрива се тиме што дајем и свој огртач, искоришћавање моје услуге постаје као такво видљиво да му не постављам никакве границе. Спремност да напустимо све што се од нас тражи јесте спремност да једино с Исусом Христом имамо довољно, да желимо једино њега да следимо. Добровољним одрицањем од опирања потврђује се и јасно показује безусловна повезаност следбеника с Исусом, слобода и одрицање од самога себе. Зло се може победити искључиво том повезаношћу.

Притом се не ради само о злу, него о Злом. Исус Злога назива злим. Никакво извињење нити оправдање насилника који врши притисак на мене не треба да буде моје понашање. Не као да желим својим трепљењем да изразим разумевање за право Злога. Исус нема ништа с таквим сентименталним разматрањима. Понижавајући ударац, насилништво, искоришћавање увек остају зло. Ученик треба то да зна и да сведочи као што је и Исус сведочио управо зато што Зли не може другачије бити погођен и побеђен. Али, управо зато што се Зли, који напада ученика, не може оправдати, зато ученик не треба да се опире, него да трпећи Злога доведе до краја и да га победи. Вољно трпљење је јаче него зло и његова је смрт.

Није, дакле, могуће замислити никакво дело у ком би зло било тако велико и снажно, да би став хришћанина требао бити другачији. Што је зло страшније, то ученик мора бити спремнији за трпљење. Зли мора пасти Исусу у руке. Не ја, него Исус треба да се обрачуна с њим.

Реформатско тумачење је на овом месту увело једну одлучујуће нову мисао према којој треба разликовати између

онога што је мени лично учињено и онога што ми је учињено у мојој служби тј. у одговорности коју ми је Бог наложио. Ако у првом случају делујем онако како ми је Исус заповедио, онда сам у другом случају од тога ослобођен, штавише у истинској љубави имам обавезу да делујем обрнуто, наиме да на силу одговорим силом како бих се супротставио продору зла. Овим се оправдава став реформатора поводом рата и сваке употребе јавних правних средстава за одбрану од зла. Исусу је страно ово разликовање између мене као приватне личности и као носиоца службе. Он нам о томе ништа не каже. Он ословљава своје следбенике као оне који су све напустили (Мк 10,28) како би га следили. „Приватно“ и „службено“ треба бити потпуно подређено Исусовој заповести. Исусова реч се односи на обоје. Он захтева неподељену покорност. Поменуто разликовање је заиста изложено нерешивим потешкоћама. Где сам ја у стварном животу приватна личност, а где службеник? Зар ја нисам, где год да ме зло нападне, истовремено отац моје деце, проповедник у мојој заједници, државник мог народа? Зар нисам из тог разлога дужан да се одупрем сваком нападу управо ради одговорности за моју службу? Зар нисам у свако време такође и у мојој служби ја лично онај који стоји сам пред Исусом? Да ли с овим разликовањем треба да буде заборављено да је Исусов следбеник увек сасвим сам, појединац који на крају само за себе може да делује и одлучује? Не лежи ли управо у том деловању најозбиљнија одговорност за оне који су ми поверени?

Ипак, на који начин се Исусова реченица може оправдати пред искуством да се зло распламсава управо над слабима и да се неометано искаљује над немоћнима? Није ли ова реченица једноставно идеологија која нема ништа са стварношћу и не рачуна с грехом света? Ова реченица би можда могла имати своју вредност унутар заједнице. За свет она личи на

сањалачко превиђање греха. Будући да ми живимо у свету који је зао, управо зато ова реченица не може да вреди.

Исус каже: будући да живите у свету и будући да је свет зао, зато важи следећа реченица: не треба да се супротстављате злу.²⁹ Тешко да се Исусу може приговорити да није познавао моћ зла, он који је од првог дана свог живота водио борбу с ђаволом (уп. Мт 4,1–11). Исус зло означава као зло и управо зато тако говори својим следбеницима. Како је то могуће?

Све што је Исус рекао својим следбеницима заиста би могло бити чисто занесењаштво, ако бисмо ове реченице разумели као општи етички програм, ако бисмо реченицу, да се зло само добрим побеђује (Рим 12,21), схватили као општу светску и животну мудрост. То би онда било неодговорно фантазирање о законима којима се свет никада не покорава. Непружање отпора као принцип живота у свету представља безбожно разарање реда у свету који Бог благодатно одржава. Али, Исус овде не даје никакав програм, него говори овде о побеђивању зла кроз страдање, јер је он сам на крсту био савладан тим злом и из тог пораза је изашао као победник. Не постоји никакво друго оправдање ове Исусове заповести осим његовог властитог крста. Само онај који у Исусовом крсту проналази веру у победу над злом, може да се покорава његовој заповести и једино таква послушност има обећање. Које обећање? Обећање заједништва Исусовог крста и заједништва његове победе.

Исусово страдање као савладавање зла кроз божанску љубав јесте једини могући темељ за послушност ученика. Својом заповешћу Исус позива следбеника у заједништво свог страдања. Како проповед о страдању Исуса Христа може бити јасна и веродостојна свету, ако ученици узмичу пред овим страдањем и ако је својим властитим телом срамоте?

²⁹ Нигде није речено да је Исус то рекао, зато нема наводних знакова.

Исус на крсту³⁰ сам испуњава Закон који даје и кроз своју заповест истовремено чува своје следбенике у благодати и заједништву свог крста. Само на крсту постаје јасно да је освета и савладавање зла могуће само у љубави која трпи. Ученицима је даровано заједништво крста кроз позив на следбеништво. Због тог видљивог заједништва они су проглашени блаженима.

³⁰ Лакомислено је, позивајући се на Јн 18,23, тврдити да сам Исус није буквално испунио своју заповест и тиме настојати да се избегне послушност. Исус зло назива злом, али он га трпи без супротстављања све до своје смрти на крсту.

13. Непријатељ – „Изванредно“

Чули сте да је речено: „Љуби ближњега свога“ и мрзи непријатеља свога. А ја вам кажем: љубите непријатеље своје и молите се за гонитеље своје, да будете синови Оца свога који је на небесима, јер он чини да његово сунце гране злима и добрима и даје кишу праведнима и неправеднима. Јер ако љубите оне који вас љубе, какву награду имате? Зар не чине то исто и цариници? И ако поздрављате само своју браћу, шта особито чините? Зар не чине то исто и многобошци? Будите дакле савршени као што је савршен Отац ваш небески.

Мт 5,43–48

Овде се, први пут у Беседи на гори, помиње реч у којој је сажето све што је до сада речено: љубав, укључујући и љубав према непријатељу. Љубав према брату је заповест којом можемо погрешно да разумемо Исуса, а љубав према непријатељу непогрешиво јасно објашњава шта Исус жели.

Непријатељ за ученике није био никакав празан појам. Они су га добро познавали. Свакодневно су се сусретали с њим. Постојали су они који су их проклињали као преступнике Закона и као оне који уништавају веру; постојали су и они који су их мрзели јер су све оставили ради Исуса, јер су све слабо ценили ради заједништва с њим; постојали су и они који су их вређали и ругали им се због њихове слабости и понизности; постојали су прогонитељи који су у ученицима наслућивали нарастајућу револуционарну опасност и који су гледали да их униште. Један од непријатеља је био међу заступницима народне побожности који никако нису могли

да поднесу Исуса и његову јединствену тврдњу о самом себи. Уживали су велики углед и имали велику моћ. Други непријатељ, на кога је сваки Јеврејин морао помислити, био је политички непријатељ у Риму. За њих је он представљао угњетача. Поред ових двеју непријатељских група постојало је и лично непријатељство које је погађало сваког ко се није приклањао већини, свакодневна клевета, срамота и претња.

У Старом завету, додуше, нигде не постоји реченица која би заповедала мржњу према непријатељу. Штавише, заповеда се љубав према непријатељима (2.Мој 23,4 и даље; ПрС 25,21 и даље; 1.Мој 45,1 и даље; 1.Сам 24,7; 2.Цар 6,22 итд.). Али, Исус овде не говори о природном непријатељству, него о непријатељству између Божијег народа и света. Ратови које је водио Израил били су једини (свети) ратови који су постојали у свету. То су били ратови Бога против света идола. Исус не осуђује то непријатељство јер би иначе морао да осуди целу историју Бога са својим народом. Штавише, Исус потврђује Стари савез. И њему је стало једино до победе над непријатељем, до победе Божије заједнице. Својом заповешћу он, по ко зна који пут, издваја своју заједницу ученика из политичке структуре израиљског народа. Тиме више не постоје ратови за праву веру, тиме је Бог обећао победу над непријатељем љубављу према њему.

Љубав према непријатељу не представља неподношљив ударац само за обичног човека. Она надилази његову снагу и у супротности је с његовим поимањем добра и зла. Још је важније да се љубав према непријатељу човеку под Законом чини као преступ Закона Божијег: одвајање од непријатеља и његово осуђивање је захтев Закона. Али, Исус узима Закон Божији у своје руке и тумачи га. Победа непријатеља љубављу према њему јесте воља Божија у његовом Закону.

Непријатељ у Новом завету је увек онај који је непријатељски расположен према мени. Исус не рачуна на онога који

би само могао бити непријатељ ученику. Непријатељу треба да припадне оно што припада и брату, а то је љубав Исусовог следбеника. На ученика не треба да утиче никакво дело или став људи, него само Исус и његова воља.

Реч је о непријатељу, дакле о оном који остаје непријатељ и кога моја љубав не дотиче; који ми ништа не опрашта када ја њему све опраштам; који ме мрзи када га ја волим; који ме то више омаловажава што му ја озбиљније служим. „За љубав моју устају намене, а ја се молим“ (Пс 109,4). Али, љубав не треба питати да ли јој је узвраћено, она, штавише, тражи онога коме је потребна. Кома је љубав потребнија, него ономе који и сам без љубави живи у мржњи? Ко је, дакле, достојнији љубави од мог непријатеља? Где се љубав може величанственије славити него међу својим непријатељима?

Ова љубав не познаје никакву разлику између различитих врста непријатеља осим оне да што је непријатељ већи, то му је потребнија моја љубав. Био то политички или верски непријатељ, он од Исусовог следбеника не треба да очекује ништа друго до неподељену љубав. Ни у мени самом та љубав не познаје никакав конфликт између мене као приватне и мене као службене личности. У обе личности могу бити само једно или то уопште нисам, наиме, следбеник Исуса. Питају ме како делује та љубав? Исус одговара: благосиљањем, добротинствима, молитвама, без постављања услова, без обзира на углед личности.

„Љубите непријатеље своје“. Док се у претходној заповести говори само о подношењу зла без опирања, Исус овде иде корак даље. Не само да треба стрпљиво да подносимо зло и злога, не само да не смемо на ударац узвраћати ударцем, него треба наше непријатеље да сусрећемо у срдачној љубави. Искрено и чисто треба да служимо и помажемо нашим непријатељима у свим стварима. Ниједна жртва коју бисмо поднели за љубљенога не може нам бити превелика

нити сувише скупоцена за нашег непријатеља. Ако смо дужни да нашем брату искажемо љубав нашим добрима, нашим поштовањем, нашим животом, онда то на исти начин дугујемо и нашем непријатељу. Да ли тиме учествујемо у његовом злу? Не, јер како би љубав, која је рођена у снази а не у слабости (2.Тим 1,7), која не долази из страха већ из истине (1.Јн 4,18), могла учествовати у мржњи другога? И коме би таква љубав морала бити дарована ако не ономе чије срце се гуши у мржњи?

„Благосиљајте оне који вас проклињу“. Ако нас непријатељ проклиње јер не може да поднесе наше присуство, онда треба да подигнемо наше руке и да благосиљамо: ви, наши непријатељи, ви од Бога благословени, ваше проклињање нас не може повредити, али нека се ваше сиромаштво испуни Божијим богатством, благословом онога против кога се узалуд борите. Ми такође желимо да носимо ваше проклињање ако је то вама на благослов.

„Чините добро онима који вас мрзе.“ Ово не треба да остане само на речима и мислима. Чињење добра дешава се у свим стварима свакодневног живота. „Ако је твој непријатељ гладан, нахрани га; ако је жедан, напој га“ (Рим 12,20). Као што брат помаже брату у невољи, повија му ране, ублажава болове, нека то исто чини наша љубав према непријатељу. Где у свету постоји већа потреба, теже ране и болови, него код нашег непријатеља? Где је добротворство потребније и благословеније, него код нашег непријатеља? „Блаженије је давати него ли примати“ (Дап 20,35).

„Молите за оне који вас вређају и прогоне.“ То је захтев да се да све од себе. У молитви приступамо непријатељу и стајемо на његову страну, с њим смо, уз њега смо и за њега смо пред Богом. Исус нам не обећава да наш непријатељ кога волимо, кога благосиљамо, коме добро чинимо, неће вређати и прогонити. Он ће то чинити. Али, он ни овде не може да нам

нашкоди нити да нас победи ако ми учинимо последњи корак према њему у посредничкој молитви. Тако ми преузимамо његову муку и сиромаштво, његов грех и изгубљеност и приступамо Богу за њега. Посреднички чинимо за њега оно што он није у стању да учини. Свака нанесена увреда чини нас ближима Богу и спаја с нашим непријатељем. Свако прогањање може служити само томе да се непријатељ доведе ближе помирењу с Богом и да љубав постане још више непобедива.

Како љубав постаје непобедива? Тако што никада не пита шта непријатељ њој чини, него само за оно што је Исус учинио. Љубав према непријатељу води ученика на пут крста и у заједништво распетого. Што је извесније да је ученик на том путу, то је сигурније да његова љубав остаје непобедива и да ће надвладати мржњу непријатеља; јер то није његова властита љубав. Она је искључиво љубав Исуса Христа који је ради својих непријатеља ишао на крст и за њих се молио на крсту. Пре крсног пута Исуса Христа ученици такође увиђају да су и они сами били међу Исусовим непријатељима, али су његовом љубављу били побеђени. Та љубав чини ученика да види и препозна брата у непријатељу и да с њим поступа као са својим братом. Зашто? Зато што и он сам живи љубављу онога који је с њим поступао као с братом, који га је прихватио као непријатеља и увео у своје заједништво као свог ближњег. Тако љубав чини да Христов следбеник прогледа да и непријатеља види укљученог у љубав Божију, да га види под крстом Исуса Христа. Бог код мене не пита за добро и зло, јер је и моје добро такође безбожно пред њим (Рим 1,18). Божија љубав тражи непријатеља коме је потребна, кога он сматра достојним те љубави. Он велича своју љубав над непријатељима. Следбеник то зна. Кроз Исуса он учествује у тој љубави. Јер Бог дозвољава да сунце сија и да киша пада и праведницима и неправедницима. То

није само земаљско сунце и земаљска киша над добрима и злима, него је то, такође, и „сунце правде“, сам Исус Христос, и киша божанских речи која објављује милост Оца небеског над грешницима. Неподељена, савршена љубав јесте дело Оца, она је такође и дело синова Оца небеског као што је била и дело јединороднога Сина.

Заповести љубави према ближњем и уздржавања од освете посебно ће иступити у Божијој борби којој идемо у сусрет и у којој смо делимично већ годинама, где ће се на једној страни борити мржња, а на другој љубав. Због тога је преко потребно да се свака хришћанска душа озбиљно припреми. Долази време када ће свако ко исповеда живог Бога ради тог исповедања бити не само предмет мржње и беса – тако далеко смо већ стигли – него ће такође бити искључен из 'људског друштва', како се то већ назива, бити протериван из места у место, чак и физички нападан, мучен, а можда и убијен. Приближава се један општи прогон хришћана и то је заправо прави смисао свих покрета и борби наших дана. Противници хришћанске Цркве и хришћанске вере не могу да живе заједно с нама јер у свакој нашој речи и у сваком од наших дела, чак и ако то уопште није уперено против њих, виде осуду својих речи и дела и притом виде и осећају да ми уопште не питамо за осуду коју су они над нама изrekli јер они сами себи морају да кажу да је та осуда потпуно ништавна и да ми, дакле, како би то њима одговарало, не стојимо на истом степенику међусобне свађе и препирања с њима. А како се борити у тој борби? Доћи ће време када ћемо ми, не више као појединци у усамљеници, него заједно као заједница, као Црква, подићи руке на молитву, и у мноштву, иако можда малом мноштву, између хиљада и хиљада отпалих од вере признати и славити распетог и васкрслог

Господа и његов поновни долазак. А која је то молитва, које исповедање, која слављеничка песма? То је управо молитва најискреније љубави према тим изгубљенима који стоје око нас и гледају нас очима пуним мржње, који чак можда већ подижу руке на нас и желе да нам задају смртни ударац; то је молитва за мир за те заблуделе и растројене, сметене и опустошене душе, молитва за исту љубав и исти мир којима се и ми радујемо; молитва која ће продрети дубље у њихове душе и која ће их дирнути у срце јаче него што они могу дирнути у наше срце крајњим напором своје мржње. Да, Црква која заиста очекује Господа, која заиста схвата ово време с његовим знаковима коначног дељења, мора се дати свом снагом своје душе, заједничким снагама свог светог живота на усрдну молитву љубави.

А.Ф.Ц. Вилмар, 1880

Шта је неподељена љубав? То је љубав која се не окреће само онима који нам на љубав узвраћају љубављу. У љубави према онима који нас љубе, према нашој браћи, нашем народу, нашим пријатељима, нашој хришћанској заједници слични смо паганима и цариницима. Она је сама по себи разумљива, редовна, природна, али никако хришћанска. Да, ту је заиста „исто“ оно што чине пагани и хришћани. Љубав према онима који ми припадају по крви, историји или пријатељству иста је и код пагана и код хришћана. Исус нема много шта да каже о овој љубави. Људи сами знају о каквој љубави је реч. Он не мора посебно да је распламсава, наглашава, истиче. Природне датости захтевају њено признање и код пагана и код хришћана. Исус не мора да каже да неко треба да воли своју браћу, свој народ, своје пријатеље, то се само по себи подразумева. Али, управо тиме што на такву љубав не троши речи и заповеда једино љубав према непријатељу, Исус јасно каже шта је љубав и до какве љубави му је стало.

По чему се разликује ученик од паганина? У чему се састоји оно „хришћанско“? Овде сада долази реч на коју се односи цело пето поглавље, у којој је сажето све пређашње: хришћанско је оно „изванредно“ περισσὸν, особито, нерегуларно, оно што се само по себи не подразумева. То је ‘већа праведност’ која ‘надмашује’ ону фарисејску, која је надвисује, оно ‘више’. Природно је τὸ αὐτὸ (једно те исто) за пагане и хришћане, хришћанско почиње с περισσὸν и поставља природно у право светло. Где нема тог особитог, изванредног, ту нема ни хришћанског. Хришћанско се не догађа унутар природних датости, него у њиховом надвисивању. Περισσὸν се никада не губи у τὸ αὐτὸ. Протестантска етика је у великој заблуди када дозвољава да љубав према Христу пређе у љубав према отаџбини, пријатељима или послу и да боља праведност пређе у *justitia civilis*. Исус тако не говори. Хришћанско овиси о „изванредном“. Зато хришћанин не може да се изједначи са светом јер му на уму мора бити само περισσὸν.

У чему се састоји περισσὸν, то „изванредно„? То је живот благословених, Христових следбеника, то је светлост која светли, град на брду, то је пут самоодрицања, савршене љубави, савршене чистоте, потпуне истинитости и потпуног уздржавања од употребе силе; то је неподељена љубав према непријатељу, љубав према оном који никога не љуби и кога нико не љуби; љубав према верском, политичком, личном непријатељу. То је пут који своје испуњење проналази у крсту Исуса Христа. Шта је то περισσὸν? То је љубав самога Исуса Христа која трпећи и послушно иде на крст, то је крст. „Особито“ хришћанског је крст који хришћанину омогућава да буде над светом и који му даје победу над светом. То страдање у љубави Распетога – то је оно „изванредно“ хришћанског постојања.

Изванредно је несумњиво видљиво и тако се слави Отац на небесима. Оно се не може сакрити. Људи га морају видети.

Заједница Исусових следбеника, заједница боље праведности јесте видљива заједница која је иступила из редова овога света, она је све напустила како би задобила Христов крст.

Шта је чини особитом? Оно „изванредно“ – и то је уједно највећи камен спотицања – то је дело Христовог следбеника. Мора бити учињено – као и боља праведност – на видљив начин! Не у етичкој ригорозности, не у ексцентричности хришћанских облика живота, него у једноставној хришћанској послушности према Исусовој вољи. Ово дело ће се исказати као „особито“ само ако води у Христово страдање. Оно је континуирано трпљење. У њему Христос трпи у свом ученику. Ако то није тако, онда то није дело на које Исус мисли.

Περὶ τοῦ ἐστὶν ἰσχυρὸν τὸ εἶναι τὸν νόμον, κρατῆσαι τὰς ἐπιτάγας. „Изванредно“ постаје догађај у Христу Распетоме и његовој заједници.

Овде су они који неподељено љубе савршени као Отац небески. Ако је то била неподељена, савршена Очева љубав која нам је даровала његовог Сина на крсту, онда је трпљење у заједништву тога крста савршеност оних који следе Исуса. Савршени нису нико други до они које је Исус назвао блаженима.

Матеј 6: О скривености хришћанског живота

14. Скривена праведност

Пазите да праведност своју не вршите пред људима, да вас они виде; иначе немате награде код Оца вашег који је на небесима. Када дакле чиниш милостињу, не труби пред собом, како чине лицемери у синагогама и по улицама, да их људи славе. Заиста вам кажем, примили су своју плату. А ти када чиниш милостињу, нека не зна твоја лева рука шта чини десна, да буде твоја милостиња у тајности; и Отац твој који гледа у тајности узвратиће ти.

Мт 6,1–4

Након што је у петом поглављу било говора о видљивој заједници Христових следбеника што је имало свој врхунац у $\tau\epsilon\rho\iota\sigma\sigma\acute{o}\nu$, након што је постало јасно да се хришћанско мора разумети као нешто што излази из света, као нешто што надвисује свет, нешто изванредно, следеће поглавље се директно надовезује на израз $\tau\epsilon\rho\iota\sigma\sigma\acute{o}\nu$ и открива га у његовој двосмислености. Сувише велика опасност је вребала ученике да погрешно схвате Исуса, да одмах започну с радом на остварењу царства небеског на земљи кроз презирање и уништавање поретка у свету, у занесеној равнодушности према овом еону да пред очима свих учине „изванредно“ новог света, да се са свом радикалношћу и непомирљивошћу одвоје од овог света како би се изнудило

оно што је хришћанско, што је примерено следбеништву, „изванредно“. Исувише лако је могло доћи до забуне да им се овде проповеда један нови, слободни, одушевљени, побожни облик живота. И како би они радо били спремни да на себе преузму, управо да траже то „изванредно“, то сиромаштво, истинитост, трпљење, само ако би тиме била задовољена жеља срца да нешто види својим властитим очима, а не само да верују. Сигурно је постојала спремност да се мало помери граница тако да се побожни облик живота и послушност приближе речи и да на крају уопште не могу да се раздвоје. Све се догађало само због једног циља, да оно „изванредно“ коначно буде остварено.

С друге стране су се налазили они који су једва чекали да Исус нешто каже о „изванредном“ па да га бесно нападну. Тако би коначно био разоткривен тај занесењак, тај револуционарни ентузијаста који жели да преокрене свет из основа, који налаже својим ученицима да напусте овај свет и саграде један нови. Да ли је то послушност према речи Старог завета? Зар то није савршена самоизабрана властита праведност која се овде успоставља? Зар Исус не зна довољно о греху овога света у коме све што он нареди мора пропасти? Зар он ништа не зна о откривеним заповестима Божијим које су дате да би прогнале грех? Зар то „изванредно“ које се овде захтева није доказ духовне охолости која је почетак сваког занесењаштва? Не, баш не то „изванредно“, него сасвим свакидашње, редовно, скривено, то је знак праве послушности и праве понизности. Да је Исус своје ученике упутио међу народ, на њихов посао, њихову одговорност, послушност према Закону као што су то књижевници тумачили народу, онда би се он показао као побожни, истински понизни и послушни учитељ. Тада би он дао један снажни подстицај за озбиљнију побожност и строжу послушност. Он је поучавао оно што су књижевници такође знали, али извесно је да би

радо слушали то још снажније изражено, наиме, да се права побожност и праведност не састоји само у спољашњем делу, него и у срцу, и опет не само у срцу већ и у делу. То би заиста била „боља праведност“ коју је народ требао и какву нико не би могао избећи. Али, сада је све било пропало. Уместо понизног учитеља Закона препознали су охолог занесењака. Извесно је да су у свим временима постојали занесењаци који су својом проповеди одушевљавали људско срце, и то управо оно племенито. Али, зар ти учитељи закона нису знали да из људског срца и у добру и у злу говори само глас тела, зар нису и сами познавали ту силу побожног тела над људима? Исус је такорећи узалудно жртвовао најбоље синове Израиља, искрено побожне, у једној борби за циљ који је неостварив. „Изванредно“ је било управо добровољно дело које је израсло из срца побожног човека. Била је то пренаглашена људска слобода у односу на послушност према Божијој заповести. То је било недопуштено самооправдање човека, које Закон никада не допушта. То је било незаконито самопосвећење које Закон мора одбацити. Оно је било слободоумно дело које се поставило насупрот обавезујућој покорности.³¹ То је било уништење Божије заједнице, порицање вере, хуљење Закона, богохуљење. „Изванредно“ које је Исус поучавао заслуживало је према Закону смртну казну.

Шта каже Исус на све то? Он каже: „Пазите да праведност своју не вршите пред људима, да вас они виде.“ Позив на „изванредно“ је велика и неминовна опасност следбеништва. Зато пазите на то „изванредно“, на то „видљиво“ у следбеништву. Исус не допушта непромишљену, непрекинуту, праволинијску радост у том видљивом како би то хтели ученици. Он даје „изванредном“ један жалац. Исус позива на размишљање.

³¹ Бонхефер се овде окреће против злоупотребе Лутерове теолошке спознаје о неслободној вољи (M. Luther, De servo arbitrio. 1525).

Ученици треба да имају то „изванредно“ само у размишљању. Они треба да пазе на то. „Изванредно“ се не сме догодити само да би било виђено. „Изванредно“ се не сме чинити само „изванредног“ ради, видљиво се не сме чинити само видљивог ради. Ова боља праведност ученика не треба да буде циљ самој себи. „Изванредно“ се, додуше, мора чинити и постати видљиво, али пазите да се не чини да би било виђено. Очигледност следбеништва има један нужан разлог, наиме позив Исуса Христа, али она никада није циљ самој себи; јер би онда само следбеништво изгубило на важности, тада би наступио тренутак тишине, следбеништво би било прекинуто и у сваком случају не би било на оном месту на коме смо желели да се одморимо, да наставимо, већ бисмо у истом тренутку били враћени на почетак. Морали бисмо да приметимо да више уопште нисмо следбеници. Дакле, нешто мора бити виђено, али – парадокс: увидите да се то не дешава да би то људи видели. „Тако нека засветли ваша светлост пред људима...“ (Мт 5,16), али: пазите на скривеност! Пето и шесто поглавље се међусобно оштро супротстављају. Видљиво треба истовремено да буде и скривено; оно не сме да истовремено буде виђено. Размишљање, о коме је било речи, треба усмерити тако да не паднемо само у размишљање о нашем „изванредном“. Обраћање пажње на нашу праведност треба управо да служи томе да не обраћамо пажњу на њу. Иначе „изванредно“ више неће бити „изванредно“ следбеништво, него „изванредно“ једне властите жеље и чежње.

Како треба разумети ову супротност? Прво питање гласи: Коме треба бити скривено ово видљиво следбеништво? Одговор гласи: Не другим људима, јер баш они треба да виде светлост Исусовог ученика, него управо ономе који чини то видљиво. Он треба да остане у следбеништву и да гледа онога који иде испред њега, а не себе и оно што сам чини. Следбеник

је сам себи скривен у својој праведности. Наравно да он види и оно што је „изванредно“, али он остаје скривен самом себи; он то види једино ако гледа Исуса, а тада он то више не види као нешто „изванредно“, него као нешто редовно, нешто што се само по себи подразумева. Тако му је оно видљиво заиста скривено, наиме у послушности према Исусовој речи. Ако би му „изванредно“ било важно само као „изванредно“, онда би он то чинио занесењачки на властиту руку. Будући да Исусов ученик ради у једноставној послушности према свом Господу, зато он „изванредно“ може да види једино као чин послушности који се подразумева сам по себи. Према Исусовим речима не може бити другачије него да је следбеник светлост која светли, он за то ништа не чини, он је управо у следбеништву које само гледа на Господа. Дакле, управо зато што је хришћанско нужно, тј. индикативно (Мт 5,13.14: „Ви сте...“, а не „Ви треба да сте...“), „изванредно“ јесте, и зато је уједно и редовно, скривено. Другачије оно не би било хришћанско, послушно према вољи Исуса Христа.

Друго питање гласи: У чему се састоји садржај јединства видљивог и скривеног деловања у следбеништву? Како иста ствар може истовремено бити и видљива и скривена? Одговор нам се даје у тумачењу оног што се даје у петом поглављу. „Изванредно“, видљиво јесте Христов крст под којим стоје ученици. Крст је истовремено и оно нужно, скривено и видљиво, изванредно.

Треће питање гласи: Како се може решити противречност између петог и шестог поглавља? Решава га сам појам следбеништва. Оно је једина веза с Исусом Христом. Тако следбеник увек гледа само свог Господа и следи га. Ако би гледао само „изванредно“, онда више не би био у следбеништву. Следбеник у једноставној послушности спроводи вољу Господњу као то „изванредно“ и зна да другачије ни не може бити, да он, дакле, чини нешто сасвим природно.

Једино и заповеђено следбениково размишљање односи се на послушност, следбеништо и љубав, а да при томе ни не зна за то. Ако чиниш добро, нека твоја лева рука не зна шта чини твоја десна рука. Не треба да знаш за своје властито добро. Иначе је то заиста твоје добро, а не Христово. Христово добро, добро у следбеништву, догађа се без знања. Право дело љубави је дело које ми је увек скривено (1.Кор 13,8–12). Пазите да оно увек остане скривено! Само тако је оно Божије добро. Ако желим да спознам властиту доброту, властиту љубав, онда то више није љубав. Такође и „изванредна“ љубав према непријатељу остаје скривена за следбеника. Када љуби, он непријатеља више не види као непријатеља. Ова заслепљеност, или боље рећи, овај кроз Христа просветљен поглед следбеника јесте његова сигурност. Скривеност његовог живота пред њим самим јесте његово обећање.

Скривености одговара јавно. Ништа није скривено што се неће открити (Мт 10,26). Тако је пред Богом пред којим је све скривено већ открито. Бог хоће да нам покаже скривено, да га учини видљивим. Обелодањивање је награда коју је Бог одредио за скривеност. Питање је само где и од кога човек прима ту награду? Ако жели да је добије у јавности, онда ју је већ примио. Нема разлике да ли се притом ради о грубљој или финијој форми исказивања награде. Где моја лева рука зна шта чини моја десна, где моју скривену доброту износим на светлост, где желим да знам своју властиту доброту, тамо већ самом себи припремам награду у јавности коју ми је Бог припремио и с којом само он може да располаже. Ја сам онај који себи показује властито скривено. Не чекам да ми то Бог сам покаже. Тако сам већ примио своју плату. Ко истраје у скривитости до краја (Мт 24,13), тај ће јавно примити од Бога плату. Али, ко може да живи тако да чини „изванредно“ у скривености? Да лева рука не зна шта чини десна? Каква је то љубав која не зна за саму себе, него остаје скривена

пред собом све до Судњег дана? То мора бити јасно: Будући да је то скривена љубав, она не може бити видљива врлина, спољашњост човека. Пазите – каже се – да не замените истинску љубав врлином љубазности, с једним људским „квалитетом“! Ради се о љубави која је у правом смислу те речи заборавила саму себе. У таквој љубави мора умрети стари човек са свим својим врлинама и квалитетима. У таквој љубави ученика која је повезана једино с Христом умире стари Адам. У реченици: „Нека твоја лева рука не зна шта чини твоја десна“ објављена је смрт старог човека. Дакле, још једном: Ко може живети тако да уједини пето и шесто поглавље? Нико осим онога који је у Христу умро са својим старим човеком и пронашао нови живот у заједништву Христовог следбеништва (Рим 6,6 и 6,4). Љубав као дело једноставне послушности јесте умирање старог човека који се поново пронашао у Христовој праведности и у брату. Сада више не живи он, него Христос у њему (Гал 2,20). Љубав Христа распетога која старог човека предаје смрти, јесте оно што живи у следбенику. Он се сада налази само још у Христу и у брату.

15. Скривеност молитве

И када се молите, не будите као лицемери; јер се радо моле стојећи у синагогама и на раскршћима, да се покажу људима; заиста вам кажем, примили су плату своју. А ти када се молиш, уђи у своју собу, затвори врата своја и помоли се Оцу своме у тајности; и Отац твој који гледа у тајности испуниће ти. А када се молите, не говорите много као многобошци; јер мисле да ће због многих речи бити услишени. Не будите дакле као они; јер зна Отац ваш шта вам треба, пре но што га замолите.

Мт 6,5–8

Исус учи своје ученике да се моле. Шта то значи? Да смемо да се молимо није само по себи разумљиво. Молитва је, додуше, природна потреба људског срца, али тиме још нема своје право пред Богом. Чак и тамо где се практикује у строгом васпитању и вежби, она може бити бесплодна и без обећања. Ученици смеју да се моле јер им то говори Исус који познаје Оца. Он им обећава да ће им Бог услишити молитву. Они се моле јер су у заједништву с Исусом, у његовом следбеништву. Ко је повезан с Исусом у следбеништву, тај има преко њега приступ Оцу. Тако је свака права молитва посредничка молитва. Не постоји молитва која није посредничка. Не постоји у молитви непосредан приступ Оцу. Само преко Исуса Христа можемо у молитви пронаћи Оца. Предуслов молитве јесте вера, повезаност с Христом. Он је једини посредник наше молитве. На његову реч се молимо. Тако је наша молитва увек молитва повезана с његовом речју.

Молимо се Богу у кога верујемо кроз Христа. Стога наша молитва никада не може бити заклинање или глума пред Богом. Он зна шта нам је потребно и пре него га за то замолимо. То даје нашој молитви велико поуздање и радосну сигурност. Не образац, не број речи, већ је вера та која дотиче очинско срце Божије које нас одавно познаје.

Права молитва није дело, вежба, побожно држање, него је молитва детета упућена Очевом срцу. Зато молитва никада није упадљива, нити пред Богом, нити пред нама самима, нити пред другима. Када Бог не би знао шта ми је потребно, тада бих ја морао да размишљам како да то кажем Богу, шта да му кажем, да ли да му кажем? Тако вера у којој се молим искључује свако размишљање, сваку намерну изложеност погледима.

Молитва је нешто што је потпуно скривено. Она је на сваки начин супротстављена јавности. Ко се моли, тај више не познаје самог себе, већ само Бога кога призива. Будући да молитва сама по себи не делује на свет, него је упућена искључиво Богу, стога је она апсолутно најскривеније дело.

Наравно да овде такође постоји и изопаченост молитве и то онда када се она изложи погледима. То се не дешава само кроз јавну молитву која постаје брбљање. Данас ће се то веома ретко десити. Нема никакве разлике, штавише опасније је ако од самог себе створим посматрача своје молитве, ако се молим пред самим собом, било да као задовољни посматрач уживам у том стању, било да у том стању ухватим себе као постиђеног или чудног. Јавност улице је само један наивнији облик јавности коју сам себи припремам. Ја и у мојој собици могу да приредим значајну демонстрацију јавности. Дотле можемо искривити Исусову реч. Јавност коју тражим састоји се у томе да сам ја истовремено онај који се моли и онај који слуша. Слушам самога себе и услишавам самога себе. Будући да не желим да чекам и видим Божије услишење моје

молитве, ја сам себи стварам услишење. Констатујем да сам се побожно молио и у тој констатацији се налази задовољење услишености. Моја молитва је услишена. Примео сам своју плату. Будући да сам самог себе услишио, Бог ме неће услишити јер сам самом себи у јавности припремио плату, Бог ми неће дати више никакву плату.

О каквој то соби говори Исус, ако нисам сигуран пред самим собом? Како се затворити у ту собу да нико не ремети скривеност молитве и да ми не украде плату скривене молитве? Како да се заштитим од самога себе, од свог размишљања? Како да својим размишљањем уклоним размишљање? Речено је да мора умрети моја властита воља којом у молитви стављам самог себе у први план. Моја воља умире тамо где у мени влада само Исусова воља и где је моја воља предата његовој, у заједништву с њим, у следбеништву. Тада могу да се молим да буде воља онога који зна шта ми је потребно пре него га и замолим. Једино је тада моја молитва сигурна, јака и чиста ако долази од Исусове воље. Тада молитва заиста постаје мољење. Дете моли Оца кога познаје. Мољење представља суштину хришћанске молитве, а не опште обожавање. То одговара човековом држању пред Богом да с испруженом руком моли онога за кога зна да има очинско срце.

Ако је истинска молитва скривена ствар, онда тиме ипак није искључена заједничка молитва, без обзира на то колико могу постати јасне њене опасности. На крају крајева, није битно да ли се молимо на улици или у соби, дуго или кратко, молитвеницима или само једним уздахом некога ко чак ни не зна за шта треба да се моли (Рим 8,26), да ли самостално или у заједништву, него је битно сазнање: ваш Отац зна шта вам треба. То усмерава молитву само према Богу. То чува ученика од погрешних корака.

Овако се дакле молите: Оче наш, који си на небесима, нека се свети име твоје; нека дође царство твоје; нека буде воља твоја и на земљи као на небу; хлеб наш насушни дај нам данас; и опрости нам дугове наше, као што смо и ми опростили дужницима својим; и не уведи нас у искушење, него нас избави од зла. Јер ако опростите људима њихове грешке, опростиће и вама Отац ваш небески; ако ли не опростите људима, ни Отац ваш неће опростити грешака ваших.

Мат 6,9–15

Исус својим ученицима није само рекао како да се моле, него и за шта треба да се моле. Молитва Оче наш није само један пример за молитву ученика, него тако треба да се моли како их је Исус учио. Ову молитву ће Бог сигурно услишити. Оче наш је савршена молитва. Свака молитва ученика има у њему своју суштину и границу. Исус не оставља своје ученике у неизвесности, он их молитвом Оче наш води ка савршеној јасноћи молитве.

„Оче наш, који си на небесима.“ Исусови следбеници се заједно моле свом небеском Оцу који већ све зна шта је потребно његовој љубљеној деци. Они су постали браћа кроз Исусов позив који их повезује. У Исусу су препознали Очево пријатност. У име Сина Божијег они смеју да Бога зову својим Оцем. Они су на земљи, а њихов Отац је на небесима. Он с висине гледа на њих, а они подижу своје очи ка њему.

„Нека се свети име твоје.“ Божије очинско име, како је следбеницима откривено у Исусу Христу, треба да буде свето међу ученицима; јер у том имену је обухваћено читаво Еванђеље. Не дао Бог да његово свето Еванђеље потамни и буде искварено погрешним учењем и грешним животом. Нека би Бог објавио ученицима своје свето име у Исусу Христу да они могу све више и више да га спознају. Нека би водио све проповеднике на искључиво објављивање

благословеног Еванђеља. Нека их сачува од заводника и нека обрати непријатеље свог имена.³²

„Нека дође царство твоје.“ Следбеници су доживели у Исусу Христу долазак царства Божијег на земљи. Овде су надвладали сатану, моћ света, греха и смрти. Царство Божије се још налази у трпљењу и борби. Мала заједница позваних учествује у томе. Они се налазе под царском влашћу Бога у новој праведности, али усред прогона (Мк 10,30). Нека Бог помогне да се повећа царство Исуса Христа у његовој заједници на земљи и нека оконча ускоро царство овога света и нека успостави своје царство у сили и слави.

„Нека буде воља твоја и на земљи као на небу.“ У заједништву с Исусом Христом следбеници су своју вољу сасвим предали Божијој вољи. Они се моле да Божија воља буде на целој земљи. Ниједно створење не сме да му се супротстави. Будући да зла воља још увек живи у следбеницима и жели да их отргне из заједништва с Исусом, зато се они такође моле да над њима влада Божија воља, да свакодневно дође и сломи сав њихов пркос. На крају ће цео свет да се покори Божијој вољи, да му буде захвалан и у потреби и у радости. Небо и земља треба да се потчине Богу.

Исусови ученици треба пре свега да се моле за име Божије, царство Божије, за вољу Божију. Богу, додуше, није потребна та молитва, али кроз ову молитву ученици треба сами да добију део у небеским добрима за која се моле. Такође, овом молитвом они могу да помогну да крај што пре дође (2.Пет 3,12).

„Хлеб наш насушни дај нам данас.“ Док год су на земљи, ученици не треба да се стиде да се моле свом небеском Оцу за добра телесног живота. Онај који је створио људе на земљи жели да очува њихово тело. Он не жели да његова творевина буде понижена. То је заједнички хлеб за који се

³² Бонхефер износи ове молитве у облику мољења.

моле ученици. Нико не треба да га задржи само за себе. Они се такође моле да Бог свој својој деци на целој земљи да њихов насушни хлеб; јер они су њихова браћа по телу. Ученици знају да хлеб који расте из земље долази одозго (Јак 1,17) и да је искључиво Божији дар. Зато они не узимају хлеб, него се моле за њега. Будући да је хлеб од Бога зато он сваког дана долази нов. Следбеници се не моле за залихе, него за свагдашњи Божији дар кроз који могу да наставе свој живот у заједништву с Исусом и да славе Божију доброту. У овој молитви се искушава вера ученика у живо деловање Божије на земљи, на њихово добро.

„И опрости нам дугове наше, као што смо и ми опростили дужницима својим.“ Спознаја властитог греха свакодневна је жалост Исусовог следбеника. Они који би у заједништву с Исусом требали да живе без греха, свакодневно греше невером, лењошћу за молитву, разузданошћу, самодопадањем, завишћу, мржњом и болесном амбициозношћу. Зато треба сваки дан да се моле за опроштење грехова. Бог ће услишити њихову молитву само ако и они једни другима спремно и братски опросте грехове. Тако они заједнички носе свој грех пред Богом и заједно се моле за благослов. Нека Бог не опрости само мени мој грех, него нама наш грех.

„И не уведи нас у искушење.“ Многа су искушења Исусових следбеника. Сатана их напада са свих страна и жели да их доведе до пада у грех. Лажна сигурност и безбожна сумња снажно их нападају. Ученици који су свесни своје слабости не изазивају искушења да би помоћу њих исказали снагу своје вере. Они се моле Богу да не искушава њихову слабу веру и да их избави у часу искушења.

„Него нас избави од зла.“ На крају ученици треба да се моле да буду спасени од овог злог света и да наследе царство небеско. То је молба за блажени крај и спасење заједнице у последњим временима овога света.

„Јер је твоје царство...“³³ Ову сигурност ученици свакодневно примају изнова у заједници с Исусом Христом, у коме се налази испуњење свих њихових молби. У њему је Божије име свето, у њему долази царство Божије, у њему се остварује Божија воља. Њега ради одржава се телесни живот ученика, њега ради они примају опроштење својих грехова, његовом снагом су избављени од искушења и спасени за живот вечни. Његово је царство и сила и слава у векове у заједништву Оца. Ученици су уверени у то.

Као сажетак молитве Исус још једном каже ученицима да све зависи од опроштења које ће примити и које ће им бити додељено као братству грешника.

³³ Овај завршетак молитве који Бонхефер преузима „Јер је твоје царство и сила и слава у векове!“ налази се већ у једном правилу заједнице и то већ на почетку другог века, али се у новозаветним рукописима појављује тек касније. (Наведено према напомени у Светом писму у преводу Мартина Лутера на немачком језику – прим. прев.)

16. Скривеност побожне вежбе

А када постите, не будите намргођени као лицемери; јер помрачују своја лица, да се покажу људима како посте; заиста вам кажем, примили су плату своју. А ти када постиш, помажи своју главу и опери своје лице, да се не показујеш људима да постиш, него Оцу своме који је у тајности; и Отац твој који гледа у тајности узвратиће ти.

Мт 6,16–18

Исус претпоставља као само по себи разумљиво да његови следбеници упражњавају побожну вежбу поста. У живот следбеника спада и строга вежба у уздржању. Једини циљ таквих вежби јесте да следбенике учине спремнијим и радоснијим за пут и дело који су им заповеђени. Самодовољна и трома воља која се не одазива на службу, васпитава се, а тело се понижава и кажњава. У вежби уздржања јасно се осећа отуђење мог хришћанског живота од света. Живот без аскетске вежбе који себи приушти све жеље тела, чак и ако су „допуштене“ према *justitia civilis*, тешко ће бити спреман за службу Христу. Сито тело не моли се радо и не прилагођава се служби која захтева одрицање.

Тако живот ученика има потребу за строгом спољашњом дисциплином. Не да би се овим могла сломити воља тела, као да се свакодневно умирање (1.Кор 15,31) старог човека дешава кроз нешто друго, а не кроз веру у Исуса. Али управо верник, следбеник, чија воља је сломљена, који је умро у свом старом човеку у Исусу Христу, познаје побуну и свакодневну гордост свог тела. Он познаје своју лењост и разуданост

и зна да је то извор надмености која мора бити уклоњена. То се дешава свакодневном и изванредном вежбом дисциплине. Ученик зна да је воља јака, али да је тело слабо. Зато „бдите и молитве се“ (Мт 26,41). Дух препознаје пут следбеништва и спреман је да иде по њему, али тело је уплашено, пут му је превише мучан, несигуран, напоран. Тако дух мора да заћути. Дух потврђује Исусову заповест безусловне љубави према непријатељу, али тело и крв су исувише јаки, тако да се то дело не остварује. Зато тело у свакодневној и изванредној вежби и дисциплини мора спознати да нема никакво властито право. Овде помаже свакодневна, редовна вежба молитве као и дневно разматрање Божије речи, а помажу и разне вежбе телесне дисциплине и уздржљивости.

Противљење тела дневном понижавању долази на почетку фронтално, касније се скрива иза речи духа, тј. у име еванђеоске слободе. Где еванђеоска слобода од присиле Закона и умртвљења истине истисне дисциплину, вежбу и аскезу, где се разузданост и нередовност у молитви, у опхођењу према речи Божијој, у телесном животу оправдава у име хришћанске слободе, тамо је очигледно противљење Исусовој речи. Тамо се више ништа не зна о животу у следбеништву који би био стран свету, исто тако не зна се за радост и то у истинској слободи која се стиче правом вежбом у животу ученика. Где хришћанин препозна да је заказао у својој служби, да његова спремност посустаје, да се огрешио о туђи живот, о туђи грех, да његова радост према Богу посустаје, да нема више снаге за молитву, тамо ће предузети напад на своје тело како би се кроз вежбу, пост и молитву (Лк 2,37; 4,2; Мк 9,29; 1.Кор 7,5) боље припремио за службу. Остаје потпуно празан приговор да би хришћанин уместо аскезе требало своје уточиште да пронађе у вери и Божијој речи. Он је немилосрдан и без снаге да помогне. Шта је живот у вери, ако не трајна и разнолика борба духа против тела (Гал 3,3)? Како неко жели да живи

у вери, ако га молитва успављује, ако му је реч Писма досадна, ако му спавање, јело и супротни пол отимају радост у Богу.

Аскеза је самоизабрано трпљење, оно је *passio activa*³⁴, а не *passio passiva*³⁵, и управо је у томе највише угрожена. Аскезу стално вреба једна безбожно побожна жеља да се трпљењем учини једнака Христу. У њој дрема захтев да ступи на место Христовог страдања, да сама изврши дело Христовог страдања, наиме, да убије старог човека. Овде аскеза узима себи за право да присвоји горку и последњу озбиљност Христовог избавитељског дела. Овде са страшном чврстином почиње да се излаже погледима. Добровољно страдање које би само на основу Христовог страдања требало да служи бољој служби, већој понизности, постаје овде ужасно изобличење самог Христовог страдања. Оно сада жели да буде виђено, сада је оно немилосрдни живи прекор људима; јер је постало „пут спасења“. У таквој „јавности“ плата је већ изгубљена, јер се тражи од људи, а не од Бога.

„Помажи своју главу и опери своје лице“, могло би послужити по ко зна који пут као прилика за још профињенији ужитак или самопохвалу. Тада би то могло погрешно да се протумачи као претварање. Исус пак каже својим ученицима да у добровољним вежбама понижења остану сасвим понижени, да их никоме не намећу као прекор или Закон, него да буду захвални и радосни што смеју да остану у служби свог Господа. Овде се не мисли на радосно лице ученика као на хришћански тип, него на исправну скривеност хришћанског деловања, на понизност која не зна за себе, као што ни око само себе не види, него само другога. Оваква скривеност ће се једном открити, али само кроз Бога, никад кроз саму себе.

³⁴ *Passio activa* – активно трпљење (прим. прев.).

³⁵ *Passio passiva* – пасивно трпљење (прим. прев.).

17. Једноставност безбрижног живота

Не сабирајте себи блага на земљи, где мољац и рђа уништавају и где лопови поткопавају и краду; него сабирајте себи благо на небу, где не уништава ни мољац ни рђа, и где лопови не поткопавају нити краду; јер где је благо твоје, онде ће бити и срце твоје. Светило тела је око. Ако је око твоје бистро, све тело твоје биће светло; ако ли је око твоје рђаво, све тело твоје биће мрачно. Ако је дакле светлост, која је у теби, тама, колика ће тама бити? Нико не може служити двојници господара; јер ће или једнога мрзети, а другога волети, или ће једном бити привржен, а другога презирати; не можете служити Богу и мамону.

Мт 6,19–24

Живот Христовог следбеника показује се тиме да ништа не стоји између Христа и њега, ни Закон, ни властита побожност, а такође ни свет. Следбеник гледа само Христа. Он не види Христа и Закон, Христа и побожност, Христа и свет. Он не улази у то разматрање, него у свему следи само Христа. Његово је око једноставно. Оно сасвим почива на светлости која му долази од Христа и нема никакве таме ни двосмислености у себи. Као што око мора бити једноставно, јасно и чисто, како би тело остало у светлости, као што нога и рука ни од чега другог не примају светлост него од ока, као што нога посрће и рука промашује ако је око мутно, као што је цело тело у таме ако се око угаси, тако је и следбеник онолико дуго у светлости, док једноставно гледа Христа, а не на нешто друго; зато срце ученика мора бити усмерено

само на Христа. Ако око види нешто друго од онога што је стварно, онда је цело тело преварено. Ако се срце прилепи за светлост света, за створење уместо за Створитеља, онда је ученик изгубљен.

Добра овога света су та која желе да одврате срце ученика од Исуса. Питање је уз шта пристаје учениково срце? Пристаје ли уз добра овога света, пристаје ли само уз Христа и уз та добра или само уз Христа? Око је светлост телу, светлост следбеника јесте срце. Ако је око тамно, како ли тек тело мора бити тамно. Ако је срце тамно, како ли је тамно у ученику. Срце постаје тамно ако се веже уз добра овога света. Колико год био продоран, Исусов позив ипак не може да нађе пролаз до човека јер је срце затворено, јер припада неком другом. Као што светлост не продире у тело ако је око зло, тако не продире више ни Исусова реч до ученика, ако се његово срце затвори. Реч је угушена као зрно семена међу трњем, „у бригама, богатству и пожудама овога живота“ (Јк 8,14).

Једноставност ока и срца одговара оној скривености која не зна ни о чему другом до о Христовој речи и позиву која се састоји у потпуном заједништву с Христом. Како следбеник Христов једноставно треба да се опходи према земаљским добрима?

Исус им не забрањује употребу добара. Исус је био човек, јео је и пио као и његови ученици. Тиме је очистио употребу земаљских добара. Христов следбеник треба са захвалношћу да једе храну коју има и која служи за подмиривање дневних потреба његовог тела.

Човек мора да иде као ходочасник,
слободан, наг и истински празан;
много сакупљање, држање, трговање,
отежава наш пут.

Ко жели, нека се оптерети;
путоваћемо раздвојено,
задовољни с малим;
то ће нам бити потребно само у нужди.

Терстеген³⁶

Добра су дата да се користе, а не да се сакупљају. Као што су Израиљци у пустињи свакодневно добијали ману од Бога и нису се бринули за јело и пиће, и као што се мана коју су хтели да сачувају за следећи дан убрзо кварила (2.Мој 16), тако и Исусов ученик треба свакодневно да прими од Бога своја добра; али ако жели да их гомила за трајно власништво, поквариће и добра и себе. Срце ће се везати уз нагомилано богатство које ће ступити између мене и Бога. Где је моје богатство, тамо је и моје поверење, моја сигурност, моја утеха, мој Бог. Богатство је идолопоклонство.³⁷

Али, где пролази граница између добара која смем да користим и богатства које не треба да имам? Ако преокренемо реченицу и кажемо: где је срце твоје, тамо је и благо твоје – онда је одговор већ дат. То може бити и сасвим незнатно благо, величина није битна, битно је срце, ти си битан. Ако даље питам, како да препознам где је моје срце, онда је одговор једноставан и јасан: све што те спречава да волиш Бога више од свега, све што се испречи између тебе и твоје послушности према Исусу, јесте благо за које је везано твоје срце.

Будући да се човеково срце веже уз благо, зато човек према Исусовој вољи треба да има благо,³⁸ али не на земљи где

³⁶ Овако гласи оригинал: „Man muss wie Pilger wandeln,/ frei, bloß und wahrlich leer;/ viel sammeln, halten, handeln/ macht unsern Gang nur schwer./ Wer will, der trag sich tot;/ wir reisen abgeschieden,/ mit wenigem zufrieden;/ wir brauchen's nur zur Not“ (Tersteegen). Песма уз Мт 7,13.14 коју је написао Герхард Терстеген (Gerhard Tersteegen (1697–1769)).

³⁷ Није случајно да у Павловим „Каталозима порока“ (Lasterkatalogen) блудништво и похлепа стоје једно уз друго и да су означени као идолопоклонство.

³⁸ Треба приметити да Исус човековом срцу не одузима оно што му је потребно: благо, част и славу. Али, он му даје један другачији садржај: част од Бога (Јн 5,44), славу крста (Гал 6,14), благо на небу.

пропада, него на небу где остаје за вечност. Благо на небу, о коме Исус говори, очигледно није у једнини, тј. сам Исус, већ је то благо које су сакупили Исусови следбеници. Тиме је изречено једно велико обећање да у Исусовом следбеништву ученик стиче небеска богатства која нису пролазна, која га чекају, с којима треба да се сједини (Еф 2,10; 2.Тим 1,12). Каква друга блага то могу бити ако не оно „изванредно“, оно „скривено“ у животу ученика, плодови Христовог страдања које носи следбеник?

Ако ученик своје срце има само код Бога, онда му је јасно да не може служити двојци господара. То није могуће. У следбеништву је то немогуће. Блиско му је искушење да искаже своју хришћанску мудрост и искуство управо тако што ће умети да служи оба господара, и мамона и Бога и свакоме дати његово ограничено право. Зашто не бисмо као Божија деца уједно били и радосна деца овога света која се радују добрим Божијим даровима и примају своје благо као Божији благослов? Бог и свет, Бог и блага супротстављени су једни другом јер и свет и добра посежу за нашим срцем и тек кад га освоје постају оно што јесу. Без нашег срца свет и добра нису ништа. Они живе од нашег срца. Тако су против Бога. Наше срце можемо у пуној љубави дати само једном господару. Оно што стоји насупрот тој љубави, потпада под мржњу. Према Исусовим речима према Богу постоји само један осећај, или га волимо или га мрзимо, не постоји ништа између. Бог је такав и управо је у томе Бог да га се мора или мрзити или волети. Овде постоји само или-или: или волиш Бога или волиш добра овог света. Ако волиш свет, онда мрзиш Бога, ако волиш Бога, онда мрзиш свет (1.Јн 2,15; Јн 3,16). Не игра никакву улогу да ли ти то желиш или то свесно чиниш. Сасвим је извесно да ако не желиш, нећеш ни знати шта чиниш; свакако много више не желиш да знаш него што желиш да служиш двојци господара. Ти желиш

да љубиш Бога и добра, дакле не желиш да знаш да тада заправо мрзиш Бога. Мислиш да га љубиш. Али, ако љубимо и Бога и добра овога света, тада је наша љубав према Богу мржња, наше око више није „једноставно“, срце више није у заједништву с Исусом. Хтели ми то или не, то је тако и не може бити другачије. Не можете служити двојици господара, ви који следите Исуса.

Зато вам кажем, не брините се за свој живот, шта ћете јести или шта ћете пити, нити за своје тело, шта ћете обући; зар није живот више од хране и тело од одела? Погледајте птице небеске, оне не сеју нити жању нити скупљају у житнице, па ипак их храни Отац ваш небески; зар ви не вредите много више од њих? Ко од вас може бринући се додати животу своме један лакат? И што се бринете за одело? Погледајте љиљане пољске како расту; не труде се нити преу; а ја вам кажем да се ни Соломон у свој слави својој не обуче као један од ових. Ако Бог тако одева пољску траву, која данас јесте а сутра се баца у пећ, неће ли много више вас, малOVERНИ? Не брините се дакле говорећи: шта ћемо јести? или: шта ћемо пити? или: шта ћемо обући? Јер све то траже многобошци: зна Отац ваш небески да вам је све то потребно. Тражите прво царство и праведност његову, а све ово додаће вам се. Не брините се дакле за сутрашњи дан, јер ће се сутра бринути за себе; доста је дану зла свога.

Мт 6,25–34

Не брините се! Земалска добра само заваарају људско срце да ће му дати сигурности и безбрижност; али у стварности она заправо узрокују бригу. Срце које се везује уз добра, прима с њима и терет бриге. Брига ствара богатство, а богатство поново ствара бриге. Ми желимо да наш живот осигурамо добрима, кроз бригу желимо да постанемо

безбрижни; али у стварности је управо супротно. Окови који нас вежу за добра, који држе та добра – јесу бриге.

Погрешна употреба тих добара састоји се у томе да ми тражимо сигурност за следећи дан. Брига је увек усмерена на сутра. Добра су пак искључиво одређена за данашњи дан. Управо та брига за сигурност за сутрашњи дан чини ме данас несигурним. Довољно је да сваки дан има своју муку. Ко свој сутрашњи дан преда у Божије руке и данас прими што му је потребно за живот, тај је заиста осигуран. Свакидашње примање ослобађа ме од бриге за сутра. Помисао на сутра испуњава ме бесконачном бригом. „Не брините се за сутра“ – то звучи као да се Исус изругује сиромашнима и свима који ће – људски говорећи – сутра гладовати, ако се данас не (по)брину. То или је један неподношљиви закон који човек силом одбија од себе, или је јединствено објављивање самог Еванђеља о слободи Божије деце која имају једног Оца на небесима и који им је даровао свог љубљеног Сина. Како нам с њиме не би све дао (Рим 8,32)?

„Не брините се за сутра“ – ове речи се не могу схватити као животна мудрост, као закон. То се једино може схватити као Еванђеље (Радосну вест) о Исусу Христу. Само ће онај који следи Исуса и који га је препознао, примити кроз ову реч обећање љубави Оца Исуса Христа и слободу у свим стварима. Брига не чини ученика безбрижним, него вера у Исуса Христа. Сада он зна: ми уопште не можемо да се бринемо. Сутрашњи дан, или чак следећи час, нама је потпуно неизвестан. Бесмислено је чинити тако као да можемо да постигнемо нешто нашим бригама. Ништа не можемо променити у светским приликама. Једино Бог то може јер он управља светом. Будући да ми не можемо да се бринемо, јер смо потпуно немоћни, зато ни не треба да се бринемо. Тиме бисмо узели себи за право да преузмемо Божију владавину.

Исусов следбеник такође зна да он не само да не може нити сме да се брине, него ни не треба да се брине. Свагдашњи хлеб не ствара ни брига ни рад, него једино Бог Отац. Птице и љиљани не раде нити преду, а ипак се хране и одевају, они свакодневно примају своје без икакве бригае. Њима су потребна добра овога света само за свагдашњи живот, не сабирају их и управо тако славе Створитеља, не кроз своју марљивост, свој рад, своју бригу, него кроз свагдашње, једноставно примање дарова које Бог даје. Тако птице и љиљани постају примери за следбенике. Исус разрешава везу између рада и хране која је без Бога. Он не хвали свагдашњи хлеб као плату за рад, него говори о безбрижној једноставности онога који иде Исусовим путем и све прима од Бога.

Ниједна животиња не ради за своју храну, него свака има свој посао, а затим тражи и налази своју храну. Птичица лети и пева, гради гнезда и рађа младунце; то је њен посао, али од тога се не храни. Волови ору, коњи носе терет и служе за борбу, овце дају вуну, млеко, сир, то је њихов рад; али од тога се не хране; него земља даје траву и храни их по Божијем благослову. Дакле, и човек треба и мора да нешто ради, али поред тога треба да зна да је неко други који га храни, а то је богати Божији благослов; колико год се чинило да човека храни његов рад јер му Бог без његовог рада ништа не даје. Премда птица ништа не сеје нити жање, ипак би морала умрети од глади ако не би летела и тражила храну. То што она проналази храну није због њеног рада, него због Божије доброте. Јер, ко је тамо поставио храну да би је птица могла пронаћи? Тамо где Бог ништа не даје, тамо нико ништа не може да нађе, па макар и цео свет радио до смрти и тражио до изнемоглости.

Лутер³⁹

³⁹ Текст је преузет из К. Witte, Luther-Andachten, 241 и даље (са незнатним одступањима).

Ако се Створитељ брине о птицама и љиљанима, неће ли се Отац такође бринути много више како да прехрани своју децу која га свакодневно моле за то, зар не треба да им да све што им је свакодневно потребно за њихов живот, он коме припадају сва добра на земљи и који их радосно раздељује? „Нека ми Бог сваког дана подари онолико колико ми је потребно за живот, он даје птицама на крову, како онда мени не би дао?“ (Клаудије).

Брига је ствар пагана који не верују, који се уздају у своју снагу и рад, а не у Бога. Пагани се брину јер не знају да Отац зна шта нам је све потребно (Мт 6,8). Зато они желе да сами ураде оно што не очекују од Бога. За следбеника пак важи: „Тражите прво царство и праведност његову, а све ово додаће вам се“. Тиме је јасно речено да брига за храну и одећу још увек није и брига за царство Божије како ми то радо желимо да разумемо, као да је то плод нашег рада за нашу породицу и за нас, као да је наша брига за хлеб и место становања већ тражење Божијег царства, као да се ова брига дешава унутар оне бриге. Божије царство и његова праведност овде су нешто посве различито у односу на оно што су дарови света. То није ништа друго него праведност о којој је било говора у Мт 5 и 6, праведност Христовог крста и следбеништво под крстом. Заједништво с Исусом и послушност његовој заповести долазе као прво, све друго долази потом. Не ради се о нечему што би било једно у другоме, него једно иза другог. Пре брига за наш живот, за храну и одећу, за посао и породицу, налази се тражење Христове праведности. Овде је дат само крајњи сажетак онога што је већ речено. И ова Исусова реч је или један неподношљиви терет, једно уништење људске егзистенције сиромашних и бедних – или само Еванђеље које чини сасвим радосним и слободним. Исус не говори о ономе што човек треба а не може да учини, него о ономе што нам је Бог даровао и још обећава. Ако нам је Христос дарован,

ако смо позвани да га следимо, онда нам је с њим све, заиста све даровано (Рим 8,32). Све остало ће нам се придодати. Ко у Исусовом следбеништву тражи само његову праведност, тај ће бити под заштитом и вођством Исуса Христа и његовог Оца, и ко је у заједништву с Оцем, томе се не може ништа догодити, тај више не може ни да сумња да Отац може да нахрани своју децу и да их неће пустити да гладују. Бог ће помоћи у прави час. Он зна шта нам је потребно.

Исусов следбеник ће и након дугог учеништва на питање Господње: „Да ли вам је што недостајало?“ одговорити: „Ништа“ (Лк 22,35). А како би и могао бити у оскудици онај који и у глади и у голотињи, и у прогону и у опасности зна да је у заједништву с Исусом Христом?

Матеј 7: Издавање заједнице ученика

18. Ученик и они који не верују

Не судите, да не будете осуђени; јер каквим судом судите, судиће вам се, и каквом мером мерите, одмериће вам се. А што гледаш трун у оку брата свога, а у своме оку греде не примећујеш? Или како ћеш рећи своме брату: пусти да извадим трун из твога ока, а гле, греда у оку твојем? Лицемере, извади прво греду из свога ока, па ћеш тада гледати да извадиш трун из ока брата свога. Не дајте светиње псима, нити бацајте бисера својих пред свиње, да их не погазе ногама својим и окренувши се не растргну вас. Молите, и даће вам се; тражите, и наћи ћете; куцајте, и отвориће вам се. Јер сваки који моли добива, и који тражи налази, и ономе који куца отвориће се. Или ко је човек међу вама, који ће сину своме, када затражи хлеба, дати камен? Или када затражи рибу, змију да му да? Ако дакле ви – будући зли – знате добре дарове давати својој деци, колико ће више Отац ваш који је на небесима дати добра онима који га моле. Све дакле што желите да вама чине људи, чините и ви тако њима; јер је то закон и пророци.

Мт 7,1–12

Ови стихови су нужно повезани с петим и шестим поглављем и све то води ка великом закључку Беседе на гори. О изванредном следбеништву било је говора у петом

поглављу (περισσόν), о скривеној, једноставној праведности ученика у шестом поглављу (απλούς). Христови следбеници су кроз обоје били издвојени из заједништва коме су до тада припадали и ушли су у заједништво с Исусом. Граница је постала јасно видљива. Ту настаје питање односа следбеника према људима око њих. Да ли су тим издвајањем добили и посебно, властито право, да ли су добили снагу, мерила и дарове који би им омогућавали да према тим људима имају један посебан ауторитет? То би се десило да су Исусови следбеници осудили све оне који нису поверовали у Исуса и да су се одвојили од њих. Могло је настати мишљење као да је то Исусова воља да његови ученици на такав оштар и раздељујући начин осуђују друге људе. Зато је Исус морао да јасно стави до знања да би према таквим погрешним схватањима следбеништо било у озбиљној опасности. Ученици не треба да суде. Ако то чине, сами ће потпасти под Божији суд. Мач којим суде брату, пашће на њих (Мт 26,52). Рез којим се одељују од другога као праведници од неправедних, одељује их од самог Исуса.

Зашто је то тако? Онај који следи Исуса живи потпуно од повезаности с њим. Он има своју праведност само у тој повезаности и никада ван ње. Она му дакле никада не може постати мерило с којим би чинио шта хоће. Оно што га чини учеником није једно ново мерило његовог живота, него је то само Исус Христос који је посредник и сам Божији Син. Његова властита праведност му је стога скривена у заједништву с Исусом. Он више не може да види, посматра, процењује самог себе, он види једино Исуса, и само је од стране Исуса виђен, осуђен и помилован. Тако између ученика и другог човека не стоји неко мерило исправног живота, него још једном једино сам Исус Христос; ученик гледа другог човека увек само као некога ко долази Исусу. Он сусреће другога јер иде с Исусом к њему. Исус иде испред њега,

а он га следи. Тако сусрет ученика с другим човеком никад није слободан сусрет двоје људи који води у непосредност њихових мишљења, мерила, судова. Штавише, ученик може да сусретне другог човека само као онога коме долази сам Исус. Само одавде је могућа борба за другога, за његов углед, његову љубав, његову милост, његов суд. Ученик дакле не заузима неку позицију одакле би напао другога, него му приступа искреношћу Исусове љубави према другоме с безусловном понудом заједништва.

Кад судимо, ми приступамо другоме с растојањем посматрања, размишљања. Љубав пак не допушта никакав простор и никакво време. Ономе који љуби други никада не може бити предмет посматрања, него је у свако време један живи захтев за мојом љубављу и мојом службом. Али, зар ме не присиљава зло другога да га осудим, баш због њега самога, због љубави према њему? Препознајемо како је овде оштро повучена граница. Погрешно схваћена љубав према грешнику јако је близу љубави према греху. Но Христова љубав према грешнику сама је осуда греха, она је најоштрији израз мржње према греху. Управо безусловна љубав у којој треба да живе Исусови ученици у његовом следбеништву, постиже оно што условна, подељена љубав према властитом расуђивању никада не може постићи, наиме, радикалну осуду зла.

Ако ученици суде, онда постављају мерила о добру и о злу. Исус Христос није никакво мерило које бих могао да применим на друге. Он је онај који мени суди и који ми открива да је моје све добро уствари зло. Тиме ми је забрањено да на другога применим оно што за мене не вреди. Да, управо суђењем о добру и злу ја потврђујем другога у његовом злу; јер и он суди о добру и злу (уп. 1. Мој 3,5). Али, он не зна за злобу свога добра, него се оправдава у томе. Ако га осуђујем у његовом злу, он ће се потврдити у свом добру које никад није добро Исуса Христа и тако ће управо измаћи Христовом

суду и потпасти под људски суд. Ја сам навлачим Божији суд на себе јер не живим више по благодати Исуса Христа, него по спознаји добра и зла и потпадам под осуду које се и држим. Бог је у свакоме онај Бог у кога он верује.

Суђење је недопуштено размишљање о другоме. Оно разграђује једноставну љубав. Она ми додуше не забрањује мисли о другоме, моје запажање његовог греха, али обоје ће бити слободно од греха ако ми постане повод за опроштење и безусловну љубав коју ми Исус исказује. Кроз уздржавање мог суда о другоме неће се ставити на снагу једно *tout conpredre c'est tout pardonner*,⁴⁰ нити ће га оправдати. Ни ја ни тај други не добијамо за право, него само Бог даје право, његова благодат и његов суд се објављују.

Суђење чини слепим, али љубав чини да човек прогледа. У суђењу сам слеп за моје властито зло и за благодат која је обећана другоме. У Христовој љубави ученик зна за сву могућу кривицу и сав могући грех јер зна за Христово страдање, истовремено љубав препознаје другога као онога коме је опроштено под крстом. Љубав види другога под крстом и управо у томе она види у истини. Ако би ми при суђењу заиста стало до уништења зла, онда бих тражио зло тамо где ми оно заправо прети, наиме, код мене самог. Тражим ли зло код другог, онда је очигледно да у таквом суђењу тражим своје властито право, да желим у свом властитом злу да останем некажњен тиме што осуђујем другога. Тако је предуслов свег суђења најопаснија самообмана, наиме, да за мене Божија реч има другачију вредност него за мог ближњег. Стварам једно посебно право (*Sonderrecht*) када кажем: „За мене вреди опроштење, а за другога осуда“. Будући да ученици од Исуса не добијају никакво властито право које би могли да примене на другога, јер они ништа друго не примају до

⁴⁰ Све разумети значи све опростити.

његово заједништво, зато је суђење присвајање лажног права над ближњим и потпуно је забрањено за ученика.

Но, није ученику само забрањено да осуђује, него и спаситељска реч опроштења за другог има своје границе. Исусов ученик нема моћ и право да то другоме намеће. Свако терање, трчање за другим, сваки покушај прозелитизма, покушај да се властитом снагом учини нешто код другог јесу узалудни и опасни. Узалудно – јер свиње не препознају бисере које се пред њих баца; опасно – јер не само да се реч опроштења тако обешчашћује, не само да се на тај начин тај други, коме желим да служим, у додиру са светим открива као грешник, него и сами ученици који проповедају долазе у опасност да непотребно и бескорисно трпе од оних који су заслепљени бесом и чија су срца отврднута. Расипање јефтине благодати постаје свету досадно. Зато се свет на крају силом окреће против оних који му намећу оно што он не жели. То за ученике значи једно озбиљно ограничење њиховог деловања које одговара упутству у Мт 10, отрести прах са својих ногу тамо где не желе да чују реч мира (Мт 10,13 и даље). Немир ученика који не желе да познају никакве границе свога деловања, ревност која не обраћа пажњу ни на какво супротстављање, све то замењује реч Еванђеља једном победничком идејом. Та идеја захтева фанатике који не знају и не маре ни за какво супротстављање. Та идеја је јака. Божија реч је толико слаба да допушта да је људи презиру и одбаце. За ту реч постоје отврднута срца и затворена врата, и она у трпљењу признаје отпор на који наиђе. То је тврда спознаја: за идеју ништа није немогуће, а за Еванђеље постоје немогућности. Реч је слабија него идеја. Тако су сведоци Божије речи с том речју слабији него пропагатори неке идеје. Али, у тој слабости они су слободни од болесног немира фанатика, они страдају с том речи. Ученици могу такође да узмичу, могу да беже, али само ако узмичу и беже с речју (Мт 10,23) и ако је њихова слабост

уједно и слабост саме речи и ако је у бегу не оставе на цедилу. Они нису ништа друго до слуге и алат те речи и не желе да буду јаки тамо где реч жели да буде слаба. Ако би желели да ту реч наметну свету у сваком случају и свим средствима, онда би од живе речи Божије створили идеју против које би се свет борио не видећи у њој никакав смисао. Управо као слаби сведоци, они су од оних који не узмичу већ остају, наравно само тамо где је реч. Ученици који ништа не знају о овој слабости речи, не би ни препознали тајну Божијег понижења. Ова слаба реч која трпи противљење, јесте једина јака, милостива реч која је способна да обрати грешнике из дна њиховог бића. Њена снага је скривена у слабости; ако би реч дошла у својој нескривеној снази, онда би то већ био Судњи дан (Мт 10,14 и даље). То је велики задатак који је постављен пред ученике да спознају границе свог деловања. Злоупотреба речи окренуће се против њих.

Шта ученици треба да ураде у вези са затвореним срцима? Тамо где приступ другоме не успева? Они треба да признају да немају никакво право ни моћ над другима, да немају никакав непосредан приступ к њима, тако да им једино преостаје пут ка ономе у чијој су руци и они сами као и они други. Тако се ученици уводе у молитву. Тада им постаје јасно да нема никаквог другог пута који би водио к ближњем осим молитве Богу. Суд и опроштење остају у Божијим рукама. Он је тај који затвара и који отвара. Ученици пак треба да се моле, да траже, куцају и тако ће их он услишити. Они треба да знају да их брига и немир за другог морају водити у молитву. Обећање које је дато њиховој молитви јесте највећа моћ коју имају.

Разлика између паганског тражења Бога и онога које предузимају ученици јесте у томе што ученици знају шта траже. Бога може да тражи само онај који га већ познаје. Како би неко могао да тражи оно што не зна? Како би неко могао

наћи ако не зна шта тражи? Тако ученици траже Бога кога су нашли у обећању које им је дао Исус Христос.

Сажимајући до сада овде речено постало је јасно да ученику у опхођењу с другим не припада никакво властито право нити властита моћ. Он потпуно живи од снаге заједништва које има са Исусом Христом. Исус даје ученику једноставно правило на коме може да се испита и најпростији ученик да ли је његово опхођење према другоме исправно или не; он само треба да преокрене однос „ја-ти“, треба само да се стави у положај другог и тог другог у свој положај. „Све дакле што желите да вама чине људи, чините и ви тако њима.“ У истом тренутку ученик губи свако посебно право пред другим, он више не може да се извини за оно за шта оптужује другог. Сада је тврд према властитом злу као што је имао обичај да буде тврд према туђем злу, и благ према туђем злу како је благ и према властитом. Јер наше зло није ништа другачије од зла другог. Један је суд, један је закон, једна је благодат (Еф 4,4–6). Тако ће ученик другог увек сусретати као онога коме су опроштени грехови и који од сада живи само од Божије љубави. „Јер је то закон и пророци“ – то није ништа друго него највећа заповест Божија: Бога љубити изнад свега и свога ближњега као самога себе (Мт 22,36–40; Мт 7,12).

19. Велика деоба

Уђите на уска врата; јер су широка врата и простран пут који води у пропаст, и много их је који њиме улазе. Како су уска врата и стешњен пут који води у живот, и мало их је који га налазе. Чувајте се лажних пророка, који вам долазе у овчијем руху, а изнутра су грабљиви вуци. По плодовима њиховим познаћете их. Зар се грожђе бере с трња или смокве са чкаља? Тако свако добро дрво рађа добре плодове, а рђаво дрво доноси рђаве плодове. Не може добро дрво донети рђаве плодове, нити рђаво дрво донети добре плодове. Свако дрво, које не рађа добра плода, одсеца се и у ватру баца. Дакле по плодовима њиховим познаћете их. Неће ући у царство небеско сваки који ми говори: Господе, Господе, него ко чини вољу Оца мога који је на небесима. Многи ће ми рећи у онај дан: Господе, Господе, нисмо ли пророковали у твоје име, и у твоје име изгнали демоне, и у твоје име многа чуда учинили? И тада ћу им изјавити: никада вас нисам упознао; одлазите од мене ви који чините безакоње.

Мт 7,13–23

Исусова заједница се не може својеволјно одвојити од заједништва оних који не чују Исусов позив. Њен Господ ју је позвао на следбеништво кроз обећање и заповест. То јој мора бити довољно. Сав суд и сву деобу она препушта на вољу ономе који ју је изабрао по својој жељи, не по заслугама добрих дела, него по његовој благодати. Заједница не обавља ту деобу, али речју позива она се мора догодити.

Једна мала група, следбеници, бивају тако раздвојени од великог броја људи. Ученици су малобројни и увек ће бити малобројни. Та Исусова реч заувек им је угушила лажну наду у вези с њиховом делотворношћу. Нека се Исусов следбеник никада не поуздаје у бројност. „Вас је мало...“, других има много и увек ће их бити много. Они иду у своју пропаст. Шта друго може да буде ученикова утеха у таквом искуству ако не само то да му је обећан живот, вечно заједништво с Исусом?

Узак је пут оних који следе Исуса. Лако је проћи поред њега а не приметити га, лако га је промаштити, лако га је изгубити чак и ако је неко већ био на њему. Тешко га је наћи. Он је заиста узак, провалије с обе стране су опасне: бити позван на „изванредно“, чинити то, а ипак никад не видети и не знати да се то чини – то је тај узак пут. Сведочити и признавати истину о Исусу, а ипак љубити непријатеља те истине, Исусовог и нашег непријатеља, љубити га безусловном љубављу Исуса Христа – то је тај узак пут. Веровати у Исусово обећање да ће следбеници наследити царство земаљско, а ипак сусретати непријатеља без опирања, радије трпети неправду него је чинити – то је тај узак пут. Гледати другог и упознати га у његовој слабости, у његовој неправди, а никада га не осудити, морати му објавити поруку а ипак никад не бацити бисере пред свиње – то је тај узак пут. То је неподношљив пут. У сваком тренутку прети пад. Докле год тај пут препознајем као пут који ми је заповеђен и ходам по њему у страху, то је заиста немогуће. Ако, пак, видим Исуса Христа како иде испред мене, корак по корак, ако само њега гледам и следим га, корак по корак, тада ћу остати на том путу. Ако се обазирем на опасности свога чина, ако гледам на пут уместо на онога који иде испред мене, онда ћу пасти. Он сам јесте пут (Јн 14,6). Он је тај узак пут и уска врата. Само њега треба пронаћи. Ако то знамо, онда у живот идемо уским путем кроз уска врата крста Исуса Христа, тада ће нам управо та ускост

пута постати сигурност. Како је пут Сина Божијег на земљи по коме морамо да идемо као грађани двају светова на рубу између света и царства небеског, могао бити широк пут? Узак пут мора бити исправан пут.

Стихови 15–20. Деоба између заједнице и света је извршена. Али, Исусова реч сада судећи и раздељујући продире и у саму заједницу. И међу самим ученицима мора се извршити деоба. Ученици не треба да мисле да једноставно могу да побегну од света и да без опасности у малој групи остану на уском путу. Међу њих ће доћи лажни пророци и са збуњеношћу ће и усамљеност постати већа. Неко стоји поред мене, наизглед члан заједнице, стоји пророк, проповедник, судећи према речима и делима хришћанин, али изнутра га ка нама покрећу мрачни разлози, изнутра је грабежљиви вук, његова реч је лаж и његово дело обмана. Он зна добро да скрива своју тајну, али у скривености он чини своје мрачно дело. Он је међу нама не зато што га вера у Исуса Христа доводи к нама, него зато јер га ђаво тера у нашу заједницу. Он можда тражи моћ и утицај, новац, славу из својих властитих мисли и пророчанстава. Он тражи свет, али не Господа Исуса Христа. Он скрива своје мрачне намере у одори хришћанства и зна да су хришћани лаковерни. Он рачуна с тим да у својој недужној одећи неће бити откривен. Он такође зна да је хришћанима забрањено да суде и подсетиће их на то у правом тренутку!

Ниједан човек не може другоме да види срце. Тако он многе заводи с правога пута. Можда он ни сам не зна све то, можда му ђаво, који га наводи на све то, прикрива истину о себи самом (2.Тим 3,13).

Могу ли ове Исусове речи јако да уплаше његове ученике? Ко познаје другог? Ко зна да ли се иза хришћанског изгледа крије лаж и вреба завођење. То би у заједницу могло увести дубоко неповерење, сумњичаво посматрање и осуђивање из страха. На основу ових Исусових речи може наступити

осуђивање сваког брата који падне у грех. Али, Исус ослобађа своје ученике од овог неповерења које би могло да разједини заједницу. Он каже: „Рђаво дрво доноси рђаве плодове.“ Оно ће се само од себе разоткрити у своје време. Ми не треба да другоме гледамо у срце. Треба да чекамо док дрво донесе своје плодове. Дрвеће се разликује према плодовима. Плод пак не може дуго изостати. Овде се не мисли на разлику између речи и дела лажних пророка, него на разлику између обмане и стварности. Исус нам каже да човек не може дуго да живи у обмани. Долази време када треба донети плод, а тиме долази и време разликовања. Пре или касније постаће очигледно шта је човеку у срцу. Дрвету не помаже ако не жели да донесе плод. Плод долази сам по себи. Тако ће тренутак у коме се догоди да се једно дрво разликује од другог, у време плодова, све открити. Где долази време разлучивања између света и заједнице, а оно може доћи сваког дана, не само у великим, него такође и у сасвим малим, свакодневним одлукама, тамо ће постати сасвим јасно шта је труло, а шта је здраво. Овде постоји само стварност, а не обмана.

Исус захтева од својих ученика да у тим тренуцима јасно разликују обману од стварности и да разликују себе од привидног хришћанина. То их решава свих радозналих испитивања другог, али захтева истинитост и одлучност да се призна Божија одлука. Сваког тренутка може се догодити да неко међу нама буде отргнут од нас као привидни хришћанин, исто тако да и ми будемо раскринкани као лажни хришћани. Тиме су ученици позвани на чвршће заједништво с Исусом, на верније следбеништво. Рђаво дрво биће одсечено и бачено у ватру. Ништа му не помажу његов сјај и раскош.

Стих 21. Деоба кроз Исусов позив на следбеништво иде још дубље. Након деобе између света и заједнице, између привидног хришћанина и истинског хришћанина деоба сада захвата и саму заједницу ученика. Апостол Павле каже:

„И нико не може рећи Исус је Господ, сем у Духу Светоме“ (1.Кор 12,3). Нико не може по свом властитом разуму, снази или одлуци да изручи свој живот Исусу и да га назове својим Господом. Овде се сада разматра та могућност да неко Исуса назове својим Господом без Духа Светога, тј. без Исусовог позива. То је утолико мање разумљиво јер у то време називање Исуса Господом није доносило никакав земаљски добитак, штавише то је било исповедање које је човека излагало великој опасности. „Неће ући у царство небеско сваки који ми говори: Господе, Господе...“ Речи „Господе, Господе!“ јесу исповедање заједнице. Неће сваки који то исповеда ући у царство небеско. Деоба ће се догодити и у заједници која исповеда Исуса као свог Господа. Само исповедање не значи и право на Исуса. Нико не може да се позове на своје исповедање. Чињеница да смо чланови Цркве исправног исповедања још увек не значи да имамо неко право пред Богом. Ми нећемо постати блажени на основу овог исповедања. Ако тако мислимо, чинимо исти грех као и Израил који је од благодати позива начинио право пред Богом. Тако бисмо згрешили према благодати онога који нас позива. Бог нас неће питати да ли смо били евангелисти (лутерани), него да ли смо вршили његову вољу. Свакога ће то питати па тако и нас. Границе Цркве не представљају границу привилегије, него границу благодатног избора и Божијег позива. Πας ο λεγων и αλλ ο ποιων⁴¹—„рећи“ и „чинити“ – овде се без даљњег не мисли на однос речи и дела. Штавише овде се говори о два различита понашања човека пред Богом. Ο λεγων курје – онај који говори „Господе, Господе!“ – то је овде човек који на основу свог потврђивања, свог „да“ нешто захтева, ο ποιων – „извршилац“ – то је човек који је понизан у послушном делу. Онај је који самог себе оправдава кроз своје исповедање, а овај, извршилац, јесте човек који је послушан и који се

⁴¹ „Сваки који каже...него који чини“

узда у Божију благодат. Овде дакле човеков говор постаје допуном његовог самооправдања, а дело пак допуном благодати према којој човек не може ништа друго него да јој се понизно покорави и да јој служи. Онај који говори „Господе, Господе!“ позвао је самог себе Исусу без Духа Светога, или је од Исусовог позива направио своје властито право. Овај извршилац Божије воље је позван, благословен, он слуша и следи. Он свој позив не разуме као право, него као суд и помиловање, као вољу Божију којој он једино жели да служи. Исусова благодат захтева „извршиоца“ и дело тако постаје права понизност, исправна вера, и исправно исповедање благодати онога који позива.

Стих 22. „Исповедник“ и „извршилац“ раздвојени су један од другог. Сада ће деоба бити до краја извршена. Овде на крају говоре они који су до тог тренутка били постојани. Они припадају „извршиоцима“, али се сада уместо на своје исповедање позивају на своје дело. Та дела учинили су у Исусово име. Они знају да исповедање не оправдава, зато су кроз дела међу људима Исусово име учинили великим. Сада ступају пред Исуса и указују му на та дела.

Исус овде открива својим ученицима могућност демонске вере која се позива на њега, која чини чудесна дела до непрепознатљивости слична делима правих Исусових ученика да их је немогуће разликовати, дела љубави, чуда, можда чак и самопосвећење, па ипак та вера негира Исуса и његове следбенике. То није ништа друго до оно о чему говори апостол Павле у 13 поглављу 1. посланице Коринћанима – о оној могућности да се пророкује, прориче, да се имају сва сазнања, сва вера, дакле да се могу и брда премештати – ипак без љубави, тј. без Христа, без Светога Духа (1. Кор 13,2). Још и више од тога: апостол Павле мисли чак и на могућност да и дела саме хришћанске љубави, раздавање добара, све до мучеништва, могу бити учињена без љубави, без Христа, без

Духа Светога. Без љубави – то значи да се у свом том делу не дешава право дело следбеништва које не чини заправо нико други до онај који позива, сам Исус Христос. То је најдубља, најнесхватљивија могућност сатанског у заједници, последња деоба, која ће се наравно догодити на Судњи дан. Она ће бити коначна. Следбеници треба да питају, где је сада последње мерило за Исусову одлуку ко ће бити примљен а ко не? Ко остаје, а ко не? Исусов одговор овима који су последњи одбијени говори све: „Никада вас нисам упознао.“ То је дакле та тајна која је од почетка Беседе на гори па све до сада била чувана. Једино је то питање: да ли нас Исус познаје или не? За шта треба да се држимо када чујемо како Исусова реч врши деобу између заједнице и света, а онда и у самој заједници све до Судњег дана када нам ништа више не преостаје, ни наше исповедање, ни наша покорност? Тада преостаје још само његова реч: „Упознао сам те.“ То је његова вечна реч, његов вечни позив. Овде се завршава Беседа на гори с њеном првом речју. Његова реч на Страшном суду – објављује нам се у његовом позиву на следбеништво. Од почетка па до краја то остаје само његова реч, његов позив. Ко се у следбеништву ни за шта друго не држи него за ту реч, ко све друго одбаци, њега ће та реч носити кроз Последњи суд. Његова реч је његова благодат.

Закључак

Сваки дакле који слуша ове моје речи и извршује их, биће као мудар човек, који сазида кућу своју на стени. И паде киша и дођоше бујице, и дунуше ветрови и навалише на ону кућу – и не паде; јер беше утемељена на стени. И сваки који слуша ове моје речи а не извршује их, биће као луди човек, који сазида кућу своју на песку. И паде киша и дођоше бујице, и дунуше ветрови и навалише на ону кућу – и паде, и пад њен беше велики. И када Исус сврши ове речи, дивљаше се народ његовој науци; јер их је учио као онај који има власт, а не као њихови књижевници.

Мт 7,24–29

Чули смо Беседу на гори и можда смо је и разумели. Али, ко ју је исправно чуо? Исус на крају одговара на ово питање. Он не пушта своје слушаоце да једноставно оду и да од његовог говора направе оно што се њима допада, да пронађу оно што им се чини добрим за њихов живот и тако испитају како се ово учење односи према „стварности“. Исус своју реч не даје на располагање својим слушаоцима да је они рукама ситничара злоупотребљавају, него им је даје тако да она задржи моћ над њима. Људски гледано, постоје небројене могућности да се разуме и протумачи Беседа на гори. Исус познаје само једну једину могућност: једноставно ићи и покоравати се. Не тумачити, применити, него извршавати, слушати. Једино тако можемо исправно да разумемо Исусову реч. Али опет, не говорити о делу као о једној идеалној могућности, него стварно започети с делом (1.Јн 3,18; Јак 1,25).

Ова реч којој дајем за право, ова реч која долази из „упознао сам те“, која ме одмах ставља у дело, у послушност, јесте стена на којој могу да саградим свој дом. Овој Исусовој речи која долази из вечности одговара једноставно извршавање. Исус је говорио, његова је реч, наша је послушност. Једино у извршавању Исусова реч међу нама задржава своју част, своју снагу и моћ. Сада може олуја да навали на кућу, јединство с Исусом које је створено кроз његову реч, више није могуће раскинути.

Поред извршења постоји још само неизвршење. Не постоји жеља за извршењем Исусове речи, а да се то ипак не учини. Ко се с Исусовом речју било како другачије опходи осим кроз извршење, тај не даје Исусу за право, тај говори „не“ Беседи на гори, не извршава његову реч. Свако питање, проблематизовање и тумачење јесу неизвршење. Сетимо се богатог младића, учитеља Закона из Лк 10 (Мт 19,16–22; Лк 10,25). И ако бих се заклињао у веру и моје начелно признање те речи, Исус би то назвао неизвршавањем. Реч коју пак не желим да извршим није ми никаква стена на којој бих могао да саградим кућу. Овде нема јединства с Исусом. Он ме још није упознао. Зато када дође олуја ја брзо губим реч и увиђам да заправо никад нисам ни веровао. Нисам имао Христову реч, него неку реч коју сам му отео и учинио је својом, размишљао сам о њој, али је нисам извршавао. Моја кућа ће се лако срушити јер не почива на Христовој речи.

„Народ је био запањен...“ Шта се десило? Син Божији је говорио. Он је преузео суд о овоме свету у своје руке. А његови ученици су стајали на његовој страни.

III. ВЕСНИЦИ

Матеј 9,35 – 10,42

21. Жетва

И обилажаше Исус све градове и села, учећи у синагогама њиховим и проповедајући Еванђеље о царству и лечећи сваку болест и сваку немоћ. И видевши народ, сажали се на њега, јер беше измучен и клонуо као овце без пастира. Тада рече својим ученицима: жетве је много, а радника мало. Молите дакле господара жетве да пошаље раднике на своју жетву.

Мт 9,35–38

Поглед Спаситеља сажаљиво пада на његов народ, на Божији народ. Није му било довољно да су само малобројни чули његов позив и пошли за њим. Он није могао ни да помисли на то да се са својим ученицима аристократски одвоји од света на начин како су то радили велики утемељивачи религија па да тек из те издвојености поучава људе вишој спознаји и савршеном животу. Исус је дошао, радио и трпео због целог свог народа. А ученици који су хтели да га задрже само за себе, који су хтели да га бране од досађивања деце коју су му доносили људи (Мк 10,13 и даље) и од просјака са друштвених маргина (Мк 10,48), морали су да признају да Исус због њих не жели да ограничи своју службу. Његово Еванђеље је о царству Божијем и његова спаситељска моћ је припадала сиромашнима и болеснима које је нашао у свом народу.

Поглед на мноштво народа који је код његових ученика можда изазивао одбојност, бес или презир, испуњавао је Исусово срце дубоком самилошћу и жалошћу. Никакав прекор, никакво оптуживање! Божији љубљени народ лежао је

зостављан на земљи, а кривицу за то сносили су његови Божији службеници. То нису учинили Римљани, него злоупотреба речи Божије од стране позваних службеника те речи. Ту више није било пастира! Стадо које није напајано свежом водом, чија жеђ је остала неутажена (Пс 23,2), овце које више немају пастира да их заштити од вука (Мт 7,15), уплашено и изранављено под тврдим штапом пастира, лежећи на земљи – у таквом стању је Исус пронашао Божији народ. Питања, али нема одговора, потреба, али никаква помоћ, страх у савести, али никакво ослобађање, сузе, али никаква утеха, грех, али никакво опраштање! Где је био добри пастир који је био потребан том народу? Шта су ту могли да помогну књижевници који су народ силом терали у школе, ревнитељи Закона који су тврдо осуђивали грешнике а да им не помогну, шта су могли да помогну чак и најправвернији проповедници и тумачи Божије речи, ако није било милосрђа које би испунило сву жалост и сву потребу тог напаћеног народа? Шта су књижевници, фарисеји, проповедници ако недостају пастири у заједницама? Стаду су потребни добри пастири, ‘пастори’. „Напасај моје јагањце!“ последња је Исусова заповест Петру (Јн 21,15). Добри пастир (Јн 10; Јез 34) се бори за своје стадо против вука, добри пастир не бежи, него даје свој живот за овце. Он познаје све своје овце по имену и воли их. Он зна за њихове потребе и њихове слабости. Он их повија ако су рањене, он им налази воду ако су жедне, он их подиже ако су пале. Он их напаса с радошћу, а не преко воље. Он их изводи на прави пут. Сваку изгубљену овцу он тражи и доноси је назад у стадо (Лк 15,4–6). Зли пастири управљају силом својим стадом, заборављају га и гледају своје личне интересе. Исус тражи добре пастире и где, таквих заправо и нема.

Исуса то погађа у срце. Његово божанско милосрђе окружује то напуштено стадо, мноштво народа које се

сакупило око њега. Људски гледано то је једна безнадежна слика. Али не за Исуса. Он види овде где је Божији народ злостављан, где стоји пред њим јадан и бедан, њиву Господњу спремну за жетву. „Жетве је много!“ Све је сазрело да буде спремљено у житницу. Дошао је тренутак да ти сиромашни и бедни буду доведени кући, у царство Божије. Исус види за тај народ долазак испуњења Божијег обећања. Књижевници и ревнитељи Закона овде виде само згажено, спаљено и уништено поље. Исус види зрело, класало житно поље за царство Божије. Жетве је много! Само његово милосрђе то види.

Сада нема времена за губљење. Жетвени радови не трпе одгађање. „А радника је мало“. Је ли чудно да је тако мало оних који за предстојећу жетву имају Исусово милосрђе? Ко би други могао кренути у овај посао ако не онај који има удела у Исусовом срцу, који кроз Исуса има очи да види оно што и Исус?

Исус тражи помоћ. Он не може сам да обави сав посао. Ко су посланици који ће му помоћи? Само их Бог познаје и мора да их да свом Сину. Ко би смео сам од себе да се понуди да буде Исусов помоћник? То чак не смеју ни ученици. Они треба да моле Господара жетве да пошаље своје раднике у жетву; јер се испунило време.

22. Апостоли

И дозвав својих дванаест ученика даде им власт над нечистим духовима да их изгоне, и да лече сваку болест и сваку слабост. А ово су имена дванаест апостола: прво Симон, који се зове Петар, и његов брат Андреја, па Јаков Зеведејев и његов брат Јован. Филип и Вартоломеј, Тома и Матеј цариник, Јаков Алфејев и Тадеј, Симон Кананеј и Јуда Искариотски који га издаде.

Мт 10,1–4

Молитва је услышена. Отац је открио Сину своју вољу. Исус Христос позива својих дванаест ученика и шаље их у жетву. Он их чини својим „апостолима“,⁴² весницима и сарадницима. „И даде им власт“. Заправо се највише и ради о овој власти. Они не примају само неку реч, неко учење, него делотворну моћ. Како би уопште и могли да раде тај посао без такве моћи? Та моћ мора бити већа од моћи онога који влада земљом, ђавола. Ученици знају да ђаво има моћ иако он зна да то подмукло негира и да се претвара пред људима како он уопште не постоји. Управо та његова најопаснија моћ мора бити погођена. Ђаво мора на светлост где ће бити побеђен Христовом снагом. Тиме ученици имају место поред самог Исуса Христа. Они треба да му помажу у његовом делу. Зато им он не ускраћује свој највећи дар у том делу, наиме, учешће у његовој моћи над нечистим духовима, над ђаволом који је шчепао човечанство. По том налогу апостоли су постали једнаки Христу. Они чине Христова дела.

⁴² Значење ове грчке речи јесте „изасланик“.

Имена ових првих весника биће сачувана у свету све до последњег дана. Божији народ је имао дванаест племена. Дванаест весника су они који треба да доврше Христово дело. За њих је у царству Божијем припремљено дванаест тренова на којима ће судити Израилу (Мт 19,28). Небески Јерусалим ће имати дванаест капија на које ће ући свети народ и на којима ће бити написана имена Израилевих племена. Дванаест темељних каменова поседује зид око града и они ће носити имена тих апостола (Отк 21,12–14).

Само је Исусов позив тај који изабера и обједињује Дванаесторицу: Симона Стену,⁴³ Матеју цариника, Симона Зилота, ревнитеља за право и Закон против паганског угњетавања, Јована кога је Исус љубио и који је лежао на Исусовим грудима (Јн 13,23), и друге од којих нам је остало само име, и на крају Јуду Искариотског који га је издао. Осим Исусовог позива нема ништа на свету што би те људе могло да обједини. Овде је превазиђено све претходно размимоилажење, и у Исусу је створена чврста заједница. Као недокучива тајна и страшно упозорење остаје чињеница да се и Јуда нашао међу онима који су били задужени за Христово дело.

⁴³ Значење грчке речи Петар (уп. Мт 16,18).

23. Посао

Ову дванаесторицу посла Исус заповедивши им: не идите многобошцима, и у град самарјански не узлазите; него радије идите изгубљеним овцама дома Израилјева.

Мт 10,5.6

Као Исусови помоћници, ученици се у својој делатности налазе под јасном заповешћу свога Господа. Није им препуштено на вољу да свој посао започну и схвате како би они то желели. Христово дело које треба да спроводе, присиљава их да се сасвим покоравају Исусовој вољи. Благо онима који имају овакву заповест за своју службу и који су слободни од властитих жеља и прорачуна!

Већ прва реч поставља весницима ограничење њиховог деловања које мора да им је било чудно и да им је тешко пало. Они не смеју да по властитом нахођењу бирају поље рада. Није одлучујуће оно на шта их њихово срце наводи, него куда их је Исус упутио и послао. Тиме је потпуно јасно да они не треба да чине властито дело, него Божије дело. Зар није било разумљиво да се иде управо паганима и Самарјанима јер је баш њима највише требала Радосна вест? Ипак им није дат тај налог. Божија дела се не могу чинити без налога, јер би иначе била учињена без обећања. Зар обећање и налог за проповедање Еванђеља не важе за сва места? Обоје важи само тамо где је Бог за то дао налог. Није ли управо Христова љубав та која нас присиљава да неограничено објављујемо Еванђеље? Христова љубав се разликује од претераности и ревности властитог срца тиме што се придржава налога.

Не доносимо ми Радосну вест Еванђеља нашој браћи или паганима у страним земљама због наше превелике љубави, него због Господњег налога за мисионарску службу (Мт 28,18–20). Једино нам тај налог показује место на коме је обећање. Кад Христос не би желео да овде или тамо проповедам Еванђеље, тада би требало да одустанем од сваког покушаја и останем при Христовој вољи и речи. Тако су апостоли везани за реч, за налог. Тамо где је Христова реч, где је његов налог, једино тамо треба да се нађу апостоли. „Не идите многобошцима, и у град самарјански не узлазите; него радије идите изгубљеним овцама дома Израилјева“.

Ми који смо припадали паганима, били смо некада искључени из објаве Еванђеља. Прво је Израил морао чути Христово Еванђеље и одбаци га, да би оно потом дошло до пагана и да би по Христовом налогу била створена заједница хришћана насталих од пагана. Тек Васкрсли даје заповест мисионарења. Тако је ограничење налога које нису могли да схвате управо постало благодат за пагане који су примили поруку Распетого и Васкрслога. То је Божији пут и мудрост. Нама преостаје једино налог.

А ходећи проповедајте и говорите да се приближило царство небеско. Болесне лечите, мртве дижите, губаве чистите, демоне изгоните; забадава добисте, забадава дајите.

Мт 10,7,8

Порука и деловање весника не разликује се ни по чему од поруке самог Исуса Христа. Они су добили удео у његовој моћи. Исус заповеда да се објављује долазак царства небеског и знакова који потврђују ту вест. Исус заповеда да се лече болесни, да се чисте губави, да се дижу мртви, да се изгоне демони! Објављивање Еванђеља постаје догађај и тај догађај потврђује објављивање. Царство Божије, Исус Христос, опроштење грехова, оправдање грешника на основу вере, све

то није ништа друго до уништавање ђаволје моћи, излечење, подизање мртвих. Као реч свемоћног Бога то је дело, догађај, чудо. Један је Исус Христос који иде са својих дванаест апостола по земљи и чини своје дело. Царска⁴⁴ благодат којом су ученици опремљени јесте стваралачка и избавитељска реч Божија.

„Не прибављајте злата, ни сребра, ни бакра у своје појасеве, ни торбе на пут, ни две хаљине, ни обуће, нити штапа; јер је радник достојан своје хране“ (Мт 10,9.10). Будући да је налог и снага весника само у Исусовој речи, зато на Исусовим весницима ништа не треба да се види што би то царско послање учинило нејасним и неверодостојним. Они треба да сведоче у царском сиромаштву о богатству свога Господа. Оно што су примили од Исуса није њихово власништво којим би могли да нешто купе. „Забадава добисте“. Бити Исусов весник не значи добити никакво лично право, никакво право на част или моћ. Такође није ништа другачије ни тамо где је од слободног Исусовог весника постао службени свештеник. Друштвени статус нема више никакву вредност за онога који је постао Исусов весник. „Забадава добисте!“ Зар то није био искључиво Исусов позив који нас је незаслужено увео у његову службу? „Забадава дајите!“ Учините јасним да све богатство које сте добили не желите да задржите само за себе, никакво власништво, али такође ни углед, признање, чак ни захвалност. Одакле бисте уопште и имали право на то? Све што бисмо присвојили себи као част, одузели бисмо ономе коме то у стварности припада, Господу који нас је послао. Слобода Исусових весника треба да се огледа у њиховом сиромаштву. Ако се Марко и Лука у набрајању онога што ученици смеју да понесу са собом или што не, у нечему и разликују од Матеја, то ипак не допушта различите закључке (Мт 10,9 и даље; уп. Мк 6,8 и даље; Лк 9,3). Исус заповеда сиромаштво онима које је послао опуномоћивши

⁴⁴ Буквалан превод грчког израза βασιλεία τῶν οὐρανῶν у 7. стиху гласи: царство небеско.

их својом речју. Не треба превидети да се овде ради о једној Исусовој заповести. Материјални статус ученика одређен је до танчина. Они не треба да буду упадљиви као просјаци у поцепаној одећи који би другима као паразити пали на терет. Али, ипак треба да се одену сиромаштвом. Они треба код себе да имају тако мало као човек који путује земљом и сигуран је да ће увече наћи преноћиште код пријатеља и да ће бити угошћен свим што му је потребно. Овакво поверење Исусови ученици додуше не смеју имати у човека, него само у онога који их је послао и у небеског Оца који ће се бринути за њих (Мт 6,26–32). Тиме ће учинити веродостојном вест коју објављују, наиме долазак царства Божијег на земљу. У истој слободи у којој извршавају своју службу, они такође треба да приме и преноћиште и храну, не као милостињу, него као храну које је достојан радник. Исус своје веснике назива ‘радницима’. Лењост не заслужује храну (2.Сол 3,10). Али, шта је рад ако не ова борба са сатанским силама, ова борба за човеково срце, одрицање од властите славе, од добара и радости овога света ради служења сиромашнима, злостављанима, беднима? Сам Бог се мучио и радио с људима (Ис 43,24), Исусова душа је до смрти на крсту радила за наше спасење (Ис 53,11). Весници учествују у овом послу, у објављивању, у надвладавању сатане и у посредничкој молитви (уп. Ис 53,12). Ко не признаје овај посао још ништа није схватио о служби верног Исусовог весника. Без срама смеју да примају плату свог дневног рада, без срама пак треба притом да остану сиромашни ради своје службе.

И када уђете у који град или село, испитајте ко је у њему достојан; и онде останите док не изиђете. Улазећи пак у кућу поздравите је. И ако кућа буде достојна, нека дође ваш мир на њу; а ако не буде достојна, мир ваш нека се врати вама. И ако вас ко не прими нити послуша ваших речи, изиђите из

куће или онога града и отресите прах са својих ногу. Заиста вам кажем, лакше ће бити земљи содомској и гоморској на дан суда, него граду онеме.

Мт 10,11–15

Рад у заједници започеће од оних кућа ‘које су достојне’ да угосте Исусове веснике. Бог свуда има заједницу која се моли и чека. Овде ће ученици у име свог Господа бити понизно и вољно прихваћени. Овде ће њихов рад бити ношен молитвом, овде је мало стадо које заступнички стоји за целу заједницу. Да би спречио немир и погрешну пожуду или попустљивост ученика, Исус заповеда апостолима да остану у истој кући толико дуго колико су у том граду. Чим уђу у један град они одмах морају да започну с радом. Време је драгоцено и кратко. Још многи чекају на Еванђеље. Већ прве речи поздрава упућене господару куће: „Мир овој кући!“ (Лк 10,5) нису никакве празне формуле, него оне одмах доносе снагу Божијег мира онима ‘који су достојни’. Објављивање весника је кратко и јасно. Они најављују долазак царства Божијег, они позивају на обраћење и веру. Они долазе по овлашћењу Исуса из Назарета. Они доносе заповест и понуду с пуним ауторитетом.⁴⁵ То је све. Будући да је све у највећој могућој мери једноставно и јасно и да та ствар не трпи никакво одлагање, зато није потребна никаква даља припрема, расправа, никакво придобијање. Цар стоји пред вратима, сваког тренутка може доћи: желите ли да га покорно и понизно примите или желите да вас он у свом гневу уништи и убије? Ко хоће да чује, све је већ овде чуо; тај ни не жели да задржава весника јер он мора даље у следећи град. Ко пак не жели да чује, за њега је време благодати прошло, он је самог себе осудио. „Данас ако чујете његов глас, нека вам не отврдну ваша срца“ (Јев 4,7).⁴⁶ То је еванђеоска проповед. Да

⁴⁵ Реч ἐξουσία у Мт 10,1 значи „моћ“, „пуномоћ“, „ауторитет“.

⁴⁶ Цитат из Пс 95,7 и даље.

ли је то немилосрдна журба? Ништа није немилосрдније од заваравача људи да још имају времена за обраћење. Ништа није милосрдније, ништа није радоснија вест од оне да треба пожурити јер се приближило царство Божије. Весник не може да чека све док Радосна вест није донесена свакоме на његовом језику. Божији говор је довољно јасан. Весник не зна ко ће чути и послушати, а ко не. Само Бог зна оне „који су достојни“. Ти ће чути Божију реч онако како су је пренели ученици. Али, тешко оном граду и оној кући који не приме Исусовог весника! Снаћи ће их страشان суд. Содоме и Гомора, градови блуда и изопачености (1.Мој 18,20; 19,4 и даље; 24 и даље) биће милосније кажњени него градови Израилјеви који одбаце Исусову реч. Порок и грех могу бити опроштени Исусовом речју, али онај који одбије ту реч, за њега више нема спасења. Нема тежег греха од неверовања у Еванђеље. Весницима овде не преостаје ништа друго сем да напусте то место. Они ће отићи јер реч Божија овде не може да остане. Са страхом и чуђењем морају истовремено да спознају и снагу и слабост божанске речи. Будући да ученици ништа не смеју и не могу да постигну што би било у супротности с Божијом речју, јер их у њиховом налогу ништа не позива на неку херојску борбу и фанатичко напрезање да наметну једну велику идеју, једну „добру ствар“, зато они остају само тамо где остаје Божија реч. Ако је она одбачена, онда су и они одбачени. Прашину са својих ногу отресају као знак проклетства које ће снаћи то место и у коме они немају учешћа. Мир, пак, који су донели том месту, вратиће им се. „То је утеха оним службеницима Цркве који мисле да нису ништа постигли. Не смете да се жалостите; шта други не желе, то ће вама самима постати утолико већи благослов. Ово дакле каже Господ: они су то посрамили, стога задржите то за себе“ (Бенгел).

24. Страдање весника

Гле, ја вас шаљем као овце међу вукове; будите дакле мудри као змије и безазлени као голубови. Чувајте се од људи; јер ће вас предавати судовима, и у својим синагогама ће вас шибати, пред управнике и краљеве ће вас водити мене ради, за сведочанство њима и многобошцима. А кад вас предаду, не брините се како ћете или шта ћете говорити; јер ће вам се дати у онај час шта ћете казати; јер не говорите ви, него Дух Оца нашега говори у вама. А брат ће брата предавати на смрт, и отац дете, и устајаће деца на родитеље и убијаће их. И сви који ће вас мрзети због мога имена; али који истраје до краја, тај ће бити спасен. Када вас гоне у овоме граду, бежите у други; заиста вам кажем, нећете свршити са градовима Израиљевим док не дође Син човечији. Ученик није над учитељем нити слуга над својим господаром. Доста је ученику да буде као његов учитељ и служи као његов господар. Када су домаћина назвали Веелзевулом, колико ће више његове домаће.

Мт 10,16–25

Ни безуспешност ни непријатељство не могу да разумеу весника да га је послао Исус. Као јако упориште и утеху Исус понавља: „Гле, ја вас шаљем!“ То није никакав властити пут нити властити подухват; то је послање. Тиме Господ обећава да ће остати са својим весницима, када буду као овце међу вуковима, беспомоћни, уплашени и у великој опасности. Ништа им се не може догодити, а да то Исус не зна. „Будите дакле мудри као змије и безазлени као голубови.“ Колико су

често ученици злоупотребили ову реченицу! Како је тешко и за Исусовог весника који жели исправно да разуме ове речи да остане у покорности! Ко може разликовати духовну мудрост од световне лукавости? Како радо напуштамо сваку „мудрост“ и настојимо да личимо на безазленог голуба иако смо свесни да смо тиме постали непослушни. Ко ће нам рећи где да избегавамо трпљење из страха, а где да га тражимо у одважности? Ко ће нам показати скривене границе које су овде повучене? Иста је непослушност којом се позивамо против безазлености на мудрост и обрнуто на безазленост против мудрости. Будући да се овде ниједно људско срце не сналази како треба и будући да Исус своје ученике никад није позивао у несигурност него увек у највишу сигурност, зато ово Исусово упозорење позива ученике на послушност према његовој речи. Где је реч, тамо треба да буде и ученик, то је његова права мудрост и његова права безазленост. Ако реч мора да узмиче јер је људи не примају, с њом треба да узмиче и ученик; ако реч остаје у отвореној борби, онда треба да остане и ученик. Он ће у оба случаја истовремено деловати мудро и безазлено. Нека ученик никада не иде из „мудрости“ путем који Исусова реч не прихвата. Нека никада „духовном мудрошћу“ не оправдава пут који не одговара речи. Једино ће га истина те речи научити шта је мудро. Никада не може бити „мудро“, макар и у најситнијим стварима, да се одбаци истина ради било које људске намере или наде. Никада наша процена неког стања не може да нам покаже шта је мудро, него то једино може истина Божије речи. Мудро је једино да се остане у истини Божије речи. Само је ту обећање Божије верности и помоћи. У свако време ће се показати да је за ученике и у ово и у оно време „најпапетније“ да једноставно остану само уз Божију реч.

Весници ће према речи стећи такође праву спознају човека. „Чувајте се од људи“. Не страх пред људима, не зло

неповерење, и више од свега не мржња према људима, али не ни лакомислено поуздање, вера у доброту свих људи, него исправно знање и исправан однос речи према човеку и човека према речи, то је оно што ученици треба да покажу. Ако ово знају, онда такође могу да прихвате оно што је Исус раније рекао да ће њихов пут међу људима бити пут страдања. Али, у тој патњи ученици поседују чудесну снагу. Док разбојник издржава своју казну у скривености, дотле ће страдални пут ученике водити пред управнике и краљеве, „мене ради, за сведочанство њима и многобошцима“. Кроз страдање ће се проносити Еванђеље. Будући да је то Божији план и Исусова воља, зато ће им у тим одговорним тренуцима бити дата снага за исправно исповедање и храбро сведочење. Сам Свети Дух ће им помагати. Учиниће их несавладивима. Даће им „мудрост којој неће моћи да се успротиве нити да противрече сви ваши противници“ (Лк 21,15). Будући да ученици у тренуцима трпљења остају с Божијом речју, зато ће и реч остати с њима. Мучеништво које се жели на властиту руку не би имало то обећање. Оно важи само за мучеништво које је с Божијом речју.

Мржња према Исусовим весницима остаће до краја. Она ће оптуживати ученике за све раздоре који ће доћи над градове и домове. Исус и његови ученици биће оптужени од стране свих као они који разарају породицу, као заводници народа и сулуди занесењаци. Ту је искушење отпадништва за ученике изузетно јако. Али је близу и крај. До тада треба остати веран, издржати, бити постојан. Блажен ће бити само онај који до краја остане уз Исуса и његову реч. Када пак дође крај, када непријатељство према Исусу и његовим ученицима буде очигледно у целом свету, тада, наравно тек тада, весници треба да беже из једног града у други да би донели реч Божију тамо где она још није дошла. У том бегу они не смеју да се одвоје од Божије речи, него да чврсто остану уз њу.

Исусово обећање о његовом поновном доласку (Мт 10,22 и даље) сачувано нам је у заједници, у вери да је то истина. Њено испуњење је обавијено тајном и није добро да овде трагамо за људским одговорима. Али, ово је јасно и за нас данас једино важно да ће Исус брзо доћи, да је његов долазак сигурнији него што смо ми сигурни да можемо да довршимо посао у његовој служби, да је сигурнији од наше смрти. У свему томе за ученике не постоји већа утеха од спознаје да ће у страдањима бити једнаки свом Господу. Како учитељ, тако и ученик; како господар, тако и слуга. Ако Исуса називају ђаволом, колико ли ће више слуге његове куће. Тако ће Исус бити с њима, а они ће у свему бити једнаки Христу.

25. Одлука

Не бојте их се дакле; јер ништа није скривено што се неће открити, нити тајно што се неће дознати. Што вам говорим у мраку, кажите на светлости; и што на ухо чујете, објавите са кровова. И не бојте се оних који убијају тело, а душе не могу убити. Него се више бојте онога који може и душу и тело да упропасти у паклу. Не продају ли се два врапца за ас? Па ни један од њих неће пасти на земљу без Оца нашега. А ваша је и сва коса на глави избројана. Не бојте се дакле; ви вредите више од многих врабаца. Сваки, дакле, који мене призна пред људима, признаћу и ја њега пред Оцем својим који је на небесима. А ко год се одрекне мене пред људима, одрећи ћу се и ја њега пред Оцем својим који је на небесима. Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човека од његовог оца и кћер од њезине мајке и снаху од њезине свекрве, и непријатељи човекови су његови домаћи. Ко љуби оца или мајку више него мене, није мене достојан, и ко љуби сина или кћер више него мене, није мене достојан; и који не узима крста свога и не иде за мном, није мене достојан. Ко нађе живот свој, изгубиће га, и ко изгуби живот свој мене ради, наћи ће га.

Мт 10,26–39

Весник остаје уз реч и реч остаје уз весника заувек. Исус своје веснике трипут охрабрује позивом: „Не бојте се!“ Оно што им се сада дешава у скривености, неће остати скривено, него ће се открити пред Богом и људима. И најтајнија бол

која им је нанета има обећање да ће једном бити изнета на светлост дана за осуду њиховим прогонитељима а на славу весницима. Али, такође ни сведочанство весника не треба да остане у тами, него да постане јавно. Еванђеље не треба да буде неко тајно секташтво (уп. Отк 14,6–13), него отворена проповед. Ако се оно данас још ту и тамо не проповеда јавно, у последња времена ова проповед ће испунити целу куглу земаљску на спасење и на осуду. Откривење Јованово прориче: „И видех другог анђела како лети посред неба имајући вечито Еванђеље – да га објави становницима земље и свакој народности и сваком племену и језику и народу“ (14,6). Зато „Не бојте се!“.

Не треба се плашити људи. Они не могу много да наштете Исусовим ученицима. Њихова моћ престаје с телесном смрћу. Страх од смрти ученици треба да надвладају страхом према Богу. За ученика не представља опасност људски суд, него Божији суд, не уништење тела, него вечно уништење и тела и душе. Ко се плаши људи, тај се не плаши Бога. Ко се плаши Бога, тај се не плаши људи. Свакодневно подсећање на ову реченицу за проповедника има вредност Еванђеља.

Моћ која је дата људима за кратко време на овој земљи није без Божијег знања и воље. Ако паднемо људима у руке, задесиће нас страдање и смрт кроз људску силу, но ипак смо свесни тога да све долази од Бога. Он који не допушта да и један врабац падне на земљу без његовог допуштења и знања, такође не допушта да се ишта деси онима који му припадају, а што не би било добро и корисно. Ми смо у Божијим рукама. Зато „Не бојте се!“.

Време је кратко. Вечност је дуга. Ово је време одлуке. Ко овде остане уз Божију реч и исповеда је, уз њега ће у часу Суда стајати Исус Христос. Он ће га препознати и ставиће га на своју страну кад тужилац буде тражио своје право. Цео свет ће бити сведок кад Исус буде изговорио наша имена

пред својим небеским Оцем. Ко у свом животу буде стајао уз Исуса, уз њега ће Исус стајати у вечности. Ко се пак постиди Господа и његовог имена, ко га се одрекне, њега ће се Исус стидети и одрећи у вечности.

Ова последња деоба мора започети већ на земљи. Мир Исуса Христа јесте крст. Крст је Божији мач на земљи. Он ствара раздор. Син против оца, кћерка против мајке, укућани против домаћина и све то ради царства Божијег и његовог мира, то је Христово дело на земљи! Зар није чудно да свет њега, који је љубав Божију донео људима, оптужује за мржњу према људима? Ко сме тако да говори о љубави оца и мајке, о љубави према сину и кћерки, ако не неко ко је или рушилац свег живота или створитељ једног новог живота? Ко може да захтева за самог себе човекову љубав и жртву – човеков непријатељ или пак човеков спаситељ? Ко уноси мач у куће, ђаво или Христос, Кнез мира? Треба разликовати Божију љубав према човеку и човекову љубав према другим људима. Божија љубав према човеку зове се крст и следбеништво, и управо у томе је она живот и васкрсење. „Ко изгуби живот свој мене ради, наћи ће га“. То обећање изговара онај који има власт над смрћу, Син Божији, који иде ка крсту и васкрсењу и који са собом води и своје ученике.

26. Плод

Ко вас прима, мене прима, а ко прима мене, прима онога који ме је послао. Ко прима пророка у име пророчко, примиће награду пророчку, и ко прима праведника у име праведничко, примиће награду праведничку. И ко напоји једнога од ових малих само чашом свеже воде, зато што је мој ученик, заиста вам кажем, неће изгубити награде своје.

Мт 10,40–42

Носиоци Исусове речи примају последње обећање за своје дело. Они су постали Христови сарадници и помоћници, они треба у свему да су слични Христу, тако треба и људима којима иду да буду „као Христос“. С њима сам Исус Христос улази у кућу која их прима. Они су носиоци његове присутности. Они људима доносе драгоцен дар, Исуса Христа, а с њим Бога, Оца, а то значи опроштење, спасење, живот, блаженство. То је плата и плод њиховог рада и њиховог страдања. Свака служба њима, служба је и Исусу Христу. То је на исти начин благодат за заједницу и за веснике. Заједница ће утолико више учинити добра весницима, указати им част и служити им; јер с њима долази и сам Господ. Ученици треба да знају да њихов улазак у неку кућу не остаје узалудан и празан, јер са собом доносе изузетно вредан дар. Постоји закон у царству Божијем да ће свако примити дар Божији ако га добровољно као од Бога прими. Ко прими пророка знајући шта он чини, тај ће примити његов дар и његову плату. Ко прими праведника, примиће плату праведника јер је учествовао у његовој праведности. Ко једном од ових

најмањих, ових најсиромашнијих, којима не припада никаква част, овим весницима Исуса Христа пружи само чашу воде, тај је служио самог Исуса Христа и припашће му плата Исуса Христа.

Тако последња мисао весника неће бити усмерена на властито пут, на властито страдање и на властиту плату, него на циљ њиховог рада, а то је спасење заједнице.

IV. ЦРКВА ИСУСА ХРИСТА И СЛЕДБЕНИШТВО

27. Уводна питања

Исус је својим првим ученицима био физички присутан својом речју. Али Исус је умро и васкрсао. Како данас до нас долази његов позив на следбеништво? Исус више не пролази физички поред мене, као поред цариника Левија, да би ме позвао: „Хајде за мном!“ (Мк 2,14). Чак и ако бих искрено желео да чујем тај позив да све оставим и да га следим, шта ми даје право на то? Шта је за оне било тако јасно, за мене је једна крајње упитна одлука коју није могуће подвргнути контроли. Како бих могао доћи на то да нпр. Исусов позив царинику важи и за мене? Зар није Исус другима и у другим приликама сасвим другачије говорио? Да ли је узете којима је опростио грехове и излечио их (Мк 2,5–11 и даље), да ли је Лазара, кога је дигао из мртвих (Јн 11), мање љубио него своје ученике јер их није позвао на следбеништво и самим тим да напусте своје занимање, већ их је оставио код куће с породицом? Ко сам ја да се сам нудим да овде извршим нешто необично, изванредно? Ко каже мени и другима да не делујем из властитих мотива или занесењаштва? То управо не би било следбеништво!

Сва ова питања нису права питања, њима се стављамо изван живог Христовог присуства. Сва ова питања не желе да рачунају с чињеницом да Исус Христос није мртав, него да је и данас жив и да нам говори кроз сведочанство Писма. Он нам је и данас присутан, оваплоћен и са својом речју. Ако желимо да чујемо његов позив на следбеништво, онда га морамо чути тамо где је он сам. Позив Исуса Христа чућемо у Цркви кроз његову реч и кроз свету тајну. Проповед и света

тајна Цркве јесу место присуства Исуса Христа. Ако желиш да чујеш Исусов позив на следбеништво, онда ти не треба никакво лично откривење. Слушај проповед и прими свету тајну! Слушај Еванђеље распетога и васкрслога Господа! Он је ту потпуно онај исти какав се јављао ученицима. Да, овде је он већ као Прослављени, Победник, Живи. Нико други осим њега не може да позива на следбеништво. Будући да се у следбеништву никада суштински не ради о одлуци за ово или оно дело, него увек о одлуци за или против Исуса Христа, зато је ситуација за ученика или цариника, које је позвао, потпуно иста као и за нас данас. Следбеништво је било послушност оних првих позваних само зато јер су препознали Христа у ономе који их је позвао. И тада је, као и данас, Христос био скривени Христос који позива. Позив је сам по себи вишезначан. Позив зависи само од онога који позива. Христос се може препознати само у вери. То је важило за оне исто као и за нас. Они су видели равија и чудотворца и веровали су у Христа. Ми слушамо реч и верујемо у Христа.

Али, зар то није требало да буде предност оних првих ученика јер су тамо где су спознали Христа, примили његову јасну заповест, јер су из његових уста сазнали шта треба да раде, и нисмо ли ми управо у овом одлучујућем тренутку хришћанске послушности препуштени сами себи? Зар нам исти Христос не говори другачије него првим ученицима? Ако би то било тако, онда бисмо били препуштени безнадежној ситуацији. Али, то никако није тачно. Христос нам не говори другачије него што је говорио тада. Исусови ученици нису прво спознали Христа да би тек потом прихватили његову заповест. Штавише, они га нису другачије ни спознали него кроз његову реч и заповест. Они су веровали његовој речи и заповести и препознали Христа у њему. За ученике није постојала спознаја Христа без његове јасне речи. Морало је зато да важи и обрнуто, да исправна спознаја Исуса као

Христа истовремено значи и спознају његове воље. Спознаја личности Исуса Христа код ученика не искључује увид у његово дело, него баш уводи у то дело. Нека друга спознаја Христа уопште не постоји. Ако је Христос живи Господ мог живота, онда у сусрету с њим слушах његову реч, јер заиста не могу другачије да га спознам осим кроз његову јасну реч и заповест. Уверавање да је то управо наша потреба да желимо да спознамо и верујемо у Христа, али да не можемо да препознамо његову вољу, говори о некаквој магловитој спознаји Христа. Спознати Христа значи спознати га у његовој речи као Господа и Спаситеља мога живота. То укључује спознају његове јасне речи упућене мени.

Ако бисмо рекли да је заповест ученицима била једнозначна, а ми пак сами треба да одлучимо које од његових речи се односе на нас, онда бисмо не само још једном погрешно разумели ситуацију у којој су се нашли ученици, него и нашу ситуацију. Исусова заповест увек има за циљ да захтева веру у неподељеном срцу, да захтева љубав према Богу и према ближњем свим срцем и свом душом (Лк 10,27). Заповест је била у овоме сасвим јасна. Сваки покушај да се изврши ова заповест без да се тако разуме, представљао би још једном погрешно тумачење и непослушност према Исусовој речи. С друге стране ни нама није одузета спознаја ове конкретне заповести. Штавише она нам је јасно речена у свакој објављеној речи, у којој слушамо Христа, додуше тако да знамо да се њено испуњење дешава само у вери у Исуса Христа. Тако је Исусов дар својим ученицима у потпуности очуван и за све нас, чак нам је и ближи након Исусовог одласка, кроз наше знање о његовом преображењу и кроз слање Светог Духа.

Тиме је постало јасно да еванђеоски извештаји о позивима ученика за нас не могу имати различиту вредност од других еванђеоских извештаја. Не ради се о томе да будемо једнаки

првим ученицима или другим личностима Новог завета, него само о једнакости Исуса Христа и његовог позива како онда тако и данас. Његова реч је једна те иста, било да је изговорена за време његовог земаљског живота или данас, било да је упућена ученицима или узетима (болеснима) (Мк 2,5). И овде као и тамо, то је благодатни позив у његово царство и његову власт. Питање да ли бих требао да се упоредим с учеником или с узетим, опасно је и погрешно. Ни са једним од ове двојице не треба да се упоређујем. Треба да слушам и извршавам само Исусову реч и вољу онако како је примам у овом и оном сведочанству. Писмо нам не представља низ хришћанских типова којима бисмо по нашој вољи наликовали, него нам проповеда на сваком месту једног Исуса Христа. Једино њега треба да слушам (уп. Мт 17,5). Он је посвуда један и исти.

Тако на питање, где ми данашњи хришћани можемо да чујемо Исусов позив на следбеништво, нема другог одговора до овога: слушај проповед, прими његову свету тајну, у томе слушај њега самог и чућеш његов позив!

28. Крштење

Појам следбеништва који код синоптичара⁴⁷ изражава скоро цео садржај и опсег односа ученика према Исусу Христу, код апостола Павла снажно ступа у позадину. Павле нам у првом реду не објављује историју Господа за време његовог живота на земљи, него садашњост Васкрслога и Преображенога и његово деловање на нас. За то су му потребни нови и властити појмови. Они настају на основу посебности предмета и циљају на заједничко у објављивању једнога Господа, који је живео, умро и васкрсао. Потпуно сведочанство о Христу захтева разноврсност појмова. Тако Павлови појмови морају да потврде оне које су користили синоптичари и обрнуто, и ниједан појам нема предност пред оним другим; јер ми нисмо „Павлови, или Аполосови или Кифини или Христови“ (1.Кор 1,12)⁴⁸, него верујемо у јединство сведочанства Писма о Христу. Разбили бисмо јединство Писма ако бисмо рекли да Павле објављује Христа који је и нама исто тако присутан, а сведочанство синоптичара говори о присуству Исуса Христа које више не познајемо.⁴⁹ Такво размишљање је додуше у складу с реформаторско-историјском мисли,⁵⁰ но у стварности је сасвим супротно,

⁴⁷ Синоптичари – Матеј, Марко и Лука (прим. прев.).

⁴⁸ Кифа = Петар

⁴⁹ Бонхефер сматра збуњујућом поделу између Павла и синоптичара позивањем на 2.Кор 5,16 („ако смо и знали Христа по телу, сада га више тако не познајемо“).

⁵⁰ Рудолф Бултман је сматрао “земаљског Исуса“ у његовој објави – као обновитеља старозаветног пророштва – за предисторију хришћанске керигме и разликовао га је од „керигматског Христа“: тек с васкрсењем у керигми, тј. у постпасхалној објави започела је наша будућа хришћанска вера. Уп. R. Bultmann, *Jesus*, 26 (und 16 f). Слично је и код Хегела „појава Бога у телу...припадала прошлости“ (*Religionsphilosophie nach Lesson* XIV, 168).

наиме опасно занесењаштво. Ко нам гарантује да ми још и данас имамо ту Христову присутност како је Павле објављује? Ко нам други говори о томе осим самог Писма? Не би ли овде можда требало да се говори о слободном искуству Христове присутности и стварности које није везано за реч? Ако је само Писмо то које нам сведочи о Христовој присутности, онда оно то чини као целина, дакле истовремено као такво које нам потврђује и присуство синоптичког Исуса Христа. Синоптички Христос нам није ништа ни ближи ни даљи од Павловог Христа. Присутан нам је Христос о коме говори цело Писмо. Он је Оваплоћени, Распети, Васкрсли и Прослављени, он нас сусреће у својој речи. Различити појмови у којима нам ово сведочанство преносе и синоптичари и Павле, не разбијају јединство Писма.⁵¹

Позив и улазак у следбеништво имају код Павла своју еквивалентност у крштењу.

⁵¹ Замена онтолошких изрека и објављеног сведочанства јесте суштина сваког секташтва. Реченица: Христос је васкрсао и присутан је, онтолошки схваћена представља укидање јединства Писма. Јер та би реченица у себи садржавала изјаву о начину егзистенције Исуса Христа, који се нпр. разликује од синоптичког Исуса. Да је Исус Христос васкрсао и да је присутан, то је овде реченица с властитим онтолошким значењем која истовремено критички може да се примени против других онтолошких изјава. Она постаје теолошки принцип. Аналогно томе је нпр. сваки онтолошки перфекционизам израстао из једног сличног онтолошки погрешног разумевања оних делова Писма који говоре о освећењу. Овде се нпр. изјава да онај ко је у Богу не греши (1.Јн 3,6) употребљава као полазишна тачка размишљања; та изјава се тада издваја из Писма и прихвата као самостална, искуствена истина. Апсолутно насупрот њој стоји карактер објављеног сведочанства. Реченица: 'Христос је васкрсао и присутан је' строго се разуме као сведочанство Писма и истинита је једино као реч Писма. У ту реч верујем. За мене не постоји никакав други могући приступ овој истини осим кроз ту реч. Овом речју ми је на исти начин посведочена присутност како Павловог тако и синоптичког Христа, тако да близина једног или другог ни по чему другом није одређена осим кроз реч, кроз сведочанство Писма. Тиме се наравно не оспорава да Павле има по предмету и појмовима различито сведочанство, али обоје се подразумевају строго узето у целости Писма. Све то није априорно знање које долази од једног строгог појма канона, него сваки појединачни случај мора поново да покаже исправност оваквог разумевања Писма. Тако ће даље бити потребно да се покаже како је појам следбеништва у сведочанству Павла био прихваћен и даље разрађен другачијим појмовима.

Крштење није човекова понуда (уп. Лк 9,57), него понуда Исуса Христа. Она се заснива једино на благодатној вољи Исуса Христа. Крштење значи бити крштен, оно значи „подлећи“ Христовом позиву. У њему човек постаје Христово власништво. Име Исуса Христа изговара се над крштеним и тиме он постаје део тог имена, он се крштава „у Исуса Христа“ (εἰς Рим 6,3; Гал 3,27; Мт 28,19). Он сада припада Исусу Христу. Он је отргнут од власти овога света и постао је Христово власништво.

Тако крштење представља један прекид. Христос захвата у царство сатане и ставља своју руку на своје следбенике, ствара своју заједницу. Прошло и будуће су тиме међусобно раздвојени. Старо је прошло, све је постало ново (2.Кор 5,17). Тај прекид се не дешава тако да човек покида своје окове јер у себи носи неутаживу жељу за новим, слободним начином свог живота. Сам Христос је већ давно пре тога извршио прекид. У крштењу се овај прекид дешава и у мом животу. Одузима ми се непосредност датостима овога света јер је Христос, Посредник и Господ, ступио између. Ко је крштен више не припада овом свету, више му не служи, није му више подређен. Он припада једино Христу и односи се према свету само кроз Христа.

Прекид са светом је савршени прекид. Он захтева и узрокује човекову смрт.⁵² У крштењу човек умире са својим старим светом. И та смрт треба да се разуме у најстрожем смислу речи као пасиван догађај. Не треба човек да учини немогући покушај да се преда тој смрти кроз свакојака одрицања и ускраћивања. Једна таква смрт не би никада била смрт коју захтева Христос од старог човека. Стари човек не може самог себе да преда у смрт. Он не може да жели властиту смрт. Човек умире једино у Христу, кроз Христа

⁵² Већ је Исус своју смрт назвао крштењем и обећао је својим ученицима то крштење смрћу (Мк 10,39; Лк 12,50).

и с Христом. Христос је његова смрт. Ради заједништва с Христом и једино у том заједништву умире тај човек. У том заједништву с Христом у благодати крштења, он прима своју смрт.⁵³ Та смрт је благодат коју човек никада не може самом себи да створи. У њој је осуђен стари човек и његов грех, али из тог суда настаје нови човек који је мртав за свет и за грех (паралела са Рим 5 – 6). Тако та смрт не представља последње гневно одбацивање створења од стране Створитеља, него је благодатно прихватање створења кроз Створитеља. Та смрт кроз крштење је за нас благодатна смрт коју смо стекли кроз Христову смрт. То је смрт у снази и заједништву Христовог крста. Ко хоће да постане Христово власништво, он мора под његов крст. Он мора да страда и да умре с њим. Ко прихвати заједништво с Исусом Христом, он мора да умре благодатном смрћу крштења. То чини Христов крст под који Исус ставља оне који га следе. Христов крст и смрт су били тврди и тешки, време нашег крста је благо и лако кроз заједништво с њим (Мт 11,30). Христов крст је наша једина благодатна смрт у крштењу; наш крст, на који смо позвани, јесте свакодневно умирање (1.Кор 15,31) у снази Христове смрти. Тако крштење представља прихватање заједништва крста Исуса Христа (Рим 6,3 и даље; Кол 12,12). Верник долази под Христов крст.

Смрт у крштењу јесте оправдање греха. Грешник мора да умре да би се ослободио свог греха. Ко је умро, тај је оправдан од греха (Рим 6,7; Кол 2,20). Над мртвима грех више нема никакву моћ, његов захтев је подмирен смрћу и престаје да вреди. Тако се оправдање од (ἀλό) греха дешава само кроз смрт. Опроштење греха не значи игнорисање и заборављање, него значи стварно убијање грешника и одвајање од (ἀλό) греха. Да грешникова смрт представља оправдање, а не проклетство, има свој једини разлог у томе да се та смрт дешава у заједништву с Христовом смрћу. Крштење у Христову смрт

⁵³ Шлагер (Schlatter) повезује с крштењем мучеништва, такође и 1.Кор 15,29.

доноси опроштење грехова и оправдање и у потпуности одваја од греха. Заједништво крста на које је Исус позвао своје ученике, за њих је дар оправдања, смрти и опроштења грехова. Ученик који је у заједништву крста следио Исуса, није примио никакав дар који би био другачији од дара који је добио верник који је примио крштење по Павловом учењу.

Да крштење, упркос свој пасивности у коју човека приморава, ипак никада не сме да буде схваћено као механички поступак, јасно је по повезаности крштења и Духа (Мт 3,11; Дап 10,47; Јн 3,5; 1.Кор 6,11; 12,13). Дар крштења је Свети Дух. Свети Дух је сам Христос који пребива у срцима верника (2.Кор 3,17; Рим 8,9–11; 14 и даље; Еф 3,16 и даље). Крштени су дом у коме је Свети Дух створио своје пребивалиште (οἶκος).⁵⁴ Свети Дух нам дарује сталну присутност и заједништво Исуса Христа. Он нам даје исправну спознају свога бића (1.Кор 2,10) и своје воље, он нас подучава и подсећа на све што нам је Христос рекао (Јн 14,26), он нас води у сву истину (Јн 16,13) да не оскудевамо у спознаји Христа, да можемо знати шта нам је дато од Бога (1.Кор 2,12; Еф 1,9). Свети Дух у нама не ствара несигурност, него сигурност и јасноћу. Зато ми можемо да живимо у Духу (Гал 5,16; 18,25; Рим 8,1–4) и чинимо сигурне кораке. Мера сигурности коју су имали Исусови ученици у свом земаљском заједништву није им одузета Исусовим одласком. Кроз слање Светога Духа у срца крштених, сигурност спознаје Исуса не само да ће се очувати, него ће кроз блискост заједништва још више ојачати и утврдити се (Рим 8,16; Јн 16,12 и даље).

Када је Исус позивао на следбеништво, он је захтевао видљиви чин послушности. Следбеништво Исуса било је јавни чин. Исто тако је и крштење јавни догађај јер у њему се одвија приступање видљивој заједници Исуса Христа (Гал 3,27 и даље; 1.Кор 12,13). Прекид са светом који се

⁵⁴ „Он живи“ (има своју кућу).

догодио у Христу не може више остати сакривен, он мора да постане јаван кроз припадност служби Божијој и животу заједнице. Хришћанин који је у заједници, чини један корак из света, из свог посла, из своје породице и стоји видљиво у заједништву с Исусом Христом. Он сам чини тај корак. Али, он поново потом налази оно што је изгубио, браћу, сестре, куће, поља (Мк 10,30). Онај ко је крштен живи у видљивој заједници Исуса Христа. Шта то значи и шта то укључује биће приказано у следећа два поглавља: „Тело Христово“ и „Видљива заједница“.

Крштење и његов дар су нешто јединствено (Рим 6,10; Јев 9,11 и даље). Христовим крштењем нико не може двапут да се крсти.⁵⁵ Непоновљивост и јединственост овог Божијег благодатног чина жели да објави Посланица Јеврејима на оном тамном месту где се одриче могућност другог покајања за оне који су већ крштени и обраћени (Јев 6,4 и даље). Ко је крштен добио је удео у Христовој смрти. Он је кроз ту смрт примио своју смртну пресуду и умро је. Као што је Христос умро једном за свагда (Рим 6,10) и као што не постоји понављање његове жртве, тако и онај ко је крштен умире с Христом једном за свагда. Тада је мртав. Свакодневно хришћаниново умирање (паралела с 1.Кор 15,31) још је само последица крсне смрти, као што дрво одумире када му је корење пресечено. Од сада важи: „Тако исто и ви о себи мислите да сте мртви греху, а живи Богу у Христу Исусу“ (Рим 6,11). Крштени се од сада препознају само као они који су умрли, на којима је довршено све оно што је потребно за спасење. Они живе кроз обнављање своје вере у благодатно дело Христове смрти које је извршено на њима, а не кроз буквално понављање те смрти. Крштени живи по Христовој смрти која се десила само једном.

⁵⁵ Јованово крштење се додуше мора обновити Христовим крштењем (Дап 19,5).

Строгост одлуке да се крштење може обавити само једном баца значајно светло на крштење деце.⁵⁶ Није спорно да ли је дечије крштење крштење, али управо зато што је дечије крштење крштење, непоновљиво, јединствено, зато се ту морају поставити одређене границе. То додуше није био сигуран знак здравог живота заједнице, ако су се верујући хришћани у другом и трећем веку често крштавали тек у старости или на самртничкој постељи, али то сигурно одржава јасноћу у благодат крштења, јасноћу коју смо ми изгубили. За крштење деце то значи да крштење може да се обави само тамо где постоји јемство обнављања вере у спасење које је учињено једном за свагда, а то значи да оно сме да се догоди само у живој заједници. Крштење деце без заједнице не само да је злоупотреба ове свете тајне, него је истовремено и зла лакомисленост у вези са спасењем те деце; јер крштење се не може поновити.

Тако је и Исусов позив био од јединственог и непоновљивог значаја за његове ученике. Ко је кренуо за њим, тај је умро за своју прошлост. Зато је Исус морао да захтева од својих ученика да напусте све што су имали (Мк 10,28). Неопозивост одлуке морала је бити видљива, а исто тако и потпуност дара који су примили од свог Господа. „Ако со обљутави, чиме ће се осолити?“ (Мт 5,13). Оштрије се није могла изразити јединственост Исусовог дара. Он им је узео живот, али сада је хтео да им припреми пун живот и даровао им је свој крст. То је био дар крштења првим ученицима.

⁵⁶ Познатим местима која желе да припишу крштење деце већ у новозаветно доба, можда смемо да додамо и 1.Јн 2,12 и даље. Двоструки редослед: деца, очеви, младићи... допушта претпоставку да текучи у 12. стиху није само општа ознака за заједницу, него да се под тим заиста подразумевају деца.

29. Тело Христово

Први ученици су живели у Исусовој физичкој присутности и заједништву. Шта то значи и како се за нас наставља то заједништво? Павле говори да смо кроз крштење постали удови на телу Христовом (1.Кор 12,13). Ова реченица која нам звучи тако страно и неприступачно захтева темељно објашњење.

Овим нам је речено да крштени и након смрти и васкрсења Господњег треба да живе у Исусовој телесној присутности и заједништву. Исусов одлазак не значи никакав губитак за његове ученике, него један нови дар. Први ученици нису могли имати ништа више и ништа другачије у телесном заједништву с Исусом од онога што ми данас имамо, штавише ово заједништво дато нам је пуније, чвршће, сигурније него њима. Ми живимо у пуном заједништву телесне присутности прослављеног Господа. Величина овога дара не сме да остане скривена нашој вери. Тело Исуса Христа је основ и сигурност наше вере, тело Исуса Христа је јединствен и савршен дар којим нам је даровано спасење, тело Исуса Христа је наш нови живот. У телу Исуса Христа Бог нас прима у вечност.

Након Адамовог пада Бог је послао у грешно човечанство своју реч да тражи и прихвати људе. Зато је реч Божија уз нас како би поново прихватила заблудело човечанство. Божија реч је дошла као обећање, дошла је као Закон. Постала је слаба и мала због нас. Али, људи су одбацили ту реч и нису дозволили да их она обузме. Приносили су жртве, чинили добра дела, желећи да Бог то прими уместо њих самих; тиме су хтели да откупе себе.

Тада се догађа чудо над чудима. Син Божији постаје човек. Реч је постала тело (Јн 1,14). Онај који је од вечности био у Очевој слави, који је носио обличје Божије, који је на почетку био посредник у стварању тако да би створени свет могао да буде препозат једино кроз њега и у њему, сам Бог (1.Кор 8,6; 2.Кор 8,9; Фил 2,6 и даље; Еф 1,4; Кол 1,16; Јн 1,1 и даље; Јев 1,1 и даље), преузима на себе човечанство и долази на земљу. Он узима човечанство на себе тиме што прима људску „природу“, „грешно тело“, људско обличје (Рим 8,3; Гал 4,4; Фил 2,6 и даље). Бог прима човечанство не само по речи која се проповеда, него у Исусовом телу. Божије милосрђе шаље свога Сина у тело да с тим телом узме на себе цело човечанство и да га носи. Божији Син преузима телесно на себе цело човечанство које је у мржњи према Богу и у гордости тела одбацило бестелесну и невидљиву Божију реч. Сада је оно у телу Исуса Христа телесно и стварно примљено онакво какво јесте, по Божијем милосрђу.

Црквени оци су посматрајући ово чудо страствено бранили мишљење да овде мора да се каже да је Бог узео људску природу, а не да је изабрао једног савршеног човека да би се с њим сјединио. Бог је постао човек. То значи: Бог је примио целу болесну, грешну људску природу, Бог је примио цело отпало човечанство; то не значи: Бог је примио тог човека Исуса. Исправно схватање целокупне поруке спасења зависи о овом јасном разликовању. Тело Исуса Христа у ком смо примљени с целим човечанством јесте сада основа нашег спасења.

Он сада носи грешно тело – ипак без греха (2.Кор 5,21; Јев 4,15). Где је његово људско тело, ту је свако тело примљено. „Он узе наше слабости и понесе наше болести“ – Исус је могао да лечи болести и патње наше људске природе само зато што је све наше болести и патње носио на свом телу

(Мт 8,15–17⁵⁷). „Али он би рањен за наше преступе, избијен за наша безакоња“ (Ис 53,5). Он је носио наш грех – зато је могао да опрашта грех, јер је у своме телу „узео“ наше грешно тело. Зато је Исус прихватио грешнике (Лк 15,2) јер их је телесно носио. С Исусом је наступила „пријатна (δεξιόν) година Господња“ (Лк 4,19).

Тако је оваплоћени Син Божији био обоје, он сам и ново човечанство. Шта је чинио, чинио је истовремено за ново човечанство које је носио у свом телу. Тако је он други Адам, „последњи“ Адам (1.Кор 15,45). И у Адаму је такође појединац и цело човечанство било у једном. Адам је такође у себи носио цело човечанство. У њему је пало цело човечанство, у „Адаму“ (човеку) пао је „човек“ (Рим 5,19). Христос је други човек (1.Кор 15,47) у коме се ствара ново човечанство. Он је тај „нови човек“.

Тек из овога разумемо суштину телесног заједништва које је ученицима било даровано с Исусом. Није случајно да је веза ученика у следбеништву била телесна, она је била неопходна због оваплоћења. Пророку и учитељу нису били потребни следбеници, њему су требали ученици и слушаоци. Оваплоћени Син Божији, који је дошао у људском телу, треба заједницу следбеника која не само да прихвата његово учење већ је и део његовог тела. Следбеници имају заједништво у телу Исуса Христа. Они живе и страдају у том телесном заједништву. Заједништво Исусовог тела ставља крст на њих. Јер у њему су сви они ношени и прихваћени.

Исусово земаљско тело је распето и умрло. У његовој смрти разапиње се ново човечанство и умире с њим. Будући да Христос на себе није узео једног човека, него људско „обличје“, грешно тело, људску „природу“, зато с њим трпи и умире све што је носио. Он носи све наше болести и све наше грехове на крсту; ми смо ти који смо с њим распети

⁵⁷ У 17. стиху цитиран је део из Ис 53,4.

и који умиremo. Христово земаљско тело умире, али он из те смрти устаје као нераспадљиво и преображено тело. То је исто тело – гроб је био празан! (Лк 24,12; Јн 20,2–8) – а ипак је ново тело. Тако он кроз васкрсење носи човечанство које је умрло с њим. Тако он носи у свом преображеном телу човечанство које је примио на земљи.

Како ћемо добити живи удео у том телу Христовом које је све то учинило за нас? Сигурно је да не постоји никакво заједништво с Исусом Христом осим у заједништву с његовим телом у коме смо сви ми примљени и у ком је једино наше спасење! Заједништво тела Христовог стичемо кроз обе свете тајне, кроз крштење и вечеру Господњу. Еванђелиста Јован оставља нам у непредвидивом наговештају елементе обеју светих тајни, воду и крв, који су истекли из распетог тела Исуса Христа (Јн 19,34.35). То сведочанство Павле потврђује тиме што повезује учествовање у телу Христовом кроз обе свете тајне.⁵⁸ Циљ и порекло ових светих тајни јесте тело Христово. Будући да постоји тело Христово, зато постоје и свете тајне. Сама проповед не може да нас подстакне на заједништво с телом Исуса Христа, за то је потребна и света тајна. Крштење је припајање јединству тела Христовог. Вечера Господња је одржавање тог заједништва (κοινωνία) с тим телом (1.Кор 10,16 и даље). Крштење нас чини удовима тела Христовог. Ми смо крштени у Христа (Гал 3,27; Рим 6,3), ми смо крштени „за једно тело“ (1.Кор 12,13). Тако нам се у крштењу, као смрти старог човека, кроз Светог Духа додељује оно што је Христос стекао у свом телу за све нас. Заједништво Исусовог тела које примамо, као што су га примили први ученици и следбеници, значи да смо сада „с Христом“, „у Христу“ и да је „Христос у нама“.⁵⁹

⁵⁸ Такође Еф 3,6 обухвата сав дар спасења, реч Божију, крштење, вечеру Господњу.

⁵⁹ У новозаветним посланицама појављују се (за ακολουθεῖν (следити)) други предлози (σύν[ca], ἐν[y]).

Исправним разумевањем тела Христовог ови изрази добијају свој јасан смисао.

Снагом оваплоћења сви су људи „с Христом“. Исус носи сву људску природу. Зато су његов живот, његова смрт и његово васкрсење један реалан догађај за све људе (Рим 5,18 и даље; 1.Кор 15,22; 2.Кор 5,14). Хришћани су на посебан начин „с Христом“. Оно што је за друге смрт, за њих је благодат. У крштењу им се обећава да су „с Христом умрли“ (Рим 6,8; Кол 2,20), „с њим распети“ (Рим 6,6), „с њим сахрањени“ (Рим 6,4; Кол 2,12), „срасли са сликом његове смрти“ (Рим 6,5) и да ће управо зато с њим живети (Рим 6,8; Еф 2,5; Кол 2,12; 2.Тим 2,11; 2.Кор 7,3). „Ми смо с Христом“ – то има своју основу у томе да је Христос Емануил што значи „с нама Бог“. То ће бити благодат само ономе који тако спозна Христа. Он ће бити крштен у Христа (εἰς), у заједништво његовог страдања. Тако постаје један од удова овога тела и заједништво крштених постаје једно тело које је Христово властито тело. Тако су они „у Христу“ (ἐν) и тако је „Христос у њима“. Они више нису „под Законом“ (Рим 2,12; 3,19), „у телу“ (Рим 7,5; 8,3; 8,9; 2.Кор 10,3), „у Адаму“ (1.Кор 15,22), него су од сада у целој својој егзистенцији и у свим својим погледима на живот „у Христу“.

Апостол Павле је на безброј начина изразио чудо Христовог оваплоћења. Сви ти начини могу се сажети у реченицу: Христос је „за нас“ не само у речи и мислима, него са својим телесним животом. Он својим телом стоји тамо где би ми требало да стојимо пред Богом. Он је ступио на наше место. Он страда и умире за нас. Он то може јер носи наше тело (2.Кор 5,21; Гал 3,13; 1,4; Тит 2,14; 1.Сол 5,10 итд.). Тело Исуса Христа је у правом смислу речи „за нас“ на крсту, у речи, у крштењу, у вечери Господњој. У томе је основа целовитог заједништва с Исусом Христом.

Тело Исуса Христа јесте ново човечанство које је он прихватио. Тело Христово је његова заједница. Исус Христос је он сам и његова заједница истовремено (1.Кор 12,12). Исус Христос живи још од силаска Светог Духа на апостоле (Дап 2,1–41) на земљи у обличју свог тела, у својој заједници. Овде је његово тело, распето и васкрсло, овде је прихваћено човечанство. Бити крштен значи постати члан заједнице, уд на телу Христовом (Гал 3,28; 1.Кор 12,13). Бити у Христу значи бити у заједници. Ако смо у заједници, онда смо стварно и телесно у Исусу Христу. Сада се појам тела Христовог открива у свој својој пуноћи.

Након одласка Исуса Христа, Црква, Исусово тело, заузима простор у коме је Исус Христос у свету. Црква је сам присутни Христос. Тиме поново оживљавамо једну заборављену мисао о Цркви. Навикнути смо да о Цркви мислимо као о институцији. О њој пак треба размишљати као о једној телесној личности, наравно о једној сасвим посебној личности.

Црква је један. Сви крштени су „само један у Христу“ (Гал 3,28; Рим 12,5; 1.Кор 10,17). Црква је „човек“. Она је „нови човек“ (καινός άνθρωπος). Као таква, Црква је створена кроз Христову смрт на крсту. Овде је укинута непријатељство између Јевреја и пагана које је раздвајало свет, „да стварајући мир од те двојице начини у себи једног новог човека“ (Еф 2,15). Тај „нови човек“ је један, нема их више. Изван Цркве, која је тај нови човек, постоји само стари, растргнути човек.

Овај „нови човек“, који је Црква, је „према Богу створен у истинитој праведности и светости“ (Еф 4,24). Он се „увек обнавља за познање – по слици онога који га је створио“ (Кол 3,10). Овде се не говори ни о коме другоме него о Христу као Божијој слици. Адам је био први човек који је створен по слици Створитељевој. Изгубио је ту слику када је пао. Сада је створен један „други човек“, „последњи Адам“ према слици

Божијој; то је Исус Христос (1.Кор 15,47).⁶⁰ Тако је „нови човек“ истовремено и Христос и Црква. Христос је ново човечанство у новим људима. Христос је Црква.

Појединац се односи према „новом човеку“ тако да „се облачи“⁶¹ у њега. „Нови човек“ је као одећа која треба да покрије појединца. Појединац треба да се обуче у ту Божију слику која је Христос и Црква. Ко је крштен, тај облачи Христа на себе (Гал 3,27). Он постаје уд једнога тела, једнога човека у коме не постоји Грк или Јеврејин, слободан или роб, тј. они су заједница. Нико не може да постане нови човек осим у заједници, кроз тело Христово. Ко сам својим снагама жели да постане нови човек, остаје при старом. Постати „нови човек“ значи доћи у заједницу, постати уд на телу Христовом. Нови човек није оправдани и посвећени појединац, него заједница, тело Христово, Христос.

Распети и васкрсли Христос егзистира кроз Светог Духа као заједница, као „нови човек“, као што је истина да је он оваплоћен и да остаје у вечности, тако је истина да је његово тело ново човечанство. Као што у њему обитава пунина Божанства у телу и као је он Божији шатор међу људима, тако су и његови следбеници испуњени Христом (Кол 2,9; Еф 3,19). Да, они сами су та божанска пуноћа, тиме што су његово тело и тиме што је ипак он једини који све испуњава у свему (Еф 1,23).

Христово јединство са својом Црквом, својим телом, захтева уједно да спознамо Христа као господара његовог

⁶⁰ О последњем Адаму се говори у 47. стиху.

⁶¹ У слици *ἐνδύσασθαι* (обући) налази се просторно поимање пребивалишта, одевања. Вероватно у том контексту може такође да се интерпретира и 2.Кор 5,1 и даље. Овде се сусреће *ἐνδύσασθαι* у вези с небеским *οἰκίτηριον* (пребивалиште). Човек без овог *οἰκίτηριον* јесте *γυμνός* (наг) и мора да се плаши Бога. Он није одевен и жели да се одене. То се дешава кроз одевање небеским *οἰκίτηριον*. Зар не треба „облачење“ *οἰκίτηριον* Цркве у овом свету да има аналогију у облачењу небеском Црквом за којом Павле чезне? И овде као и тамо то је једна Црква којом се ми облачимо, Божије пребивалиште (Отк 21,3), простор божанске присутности и заштите – то је овде као и тамо тело Христово које нас покрива.

тела. Зато се Христос у даљем излагању појма тела назива главом тога тела (Еф 1,22; Кол 1,18; 2,19). Тиме је очувана јасна разлика, Христос је Господ. Један догађај у историји спасења који ову разлику чини нужном, и никада не дозвољава некакво мистично стапање заједнице и Христа јесте Христово вазнесење и његов поновни долазак. Исти Христос који је присутан у својој заједници, доћи ће поново с неба. То је исти Господ и ту и тамо, иста је Црква, како овде тако и тамо, исто је тело онога који је овде присутан и онога који ће поново доћи на облацима. Али, битна је разлика да ли смо ми овде или тамо. Тако је јединство и различитост нужно једно поред другог.

Црква је један, она је тело Христово, али истовремено и множина и заједништво удова (Рим 12,5; 1.Кор 12,12 и даље). Тело има многе удове и сваки од њих, око, рука или стопало јесте и остаје оно што јесте – то је смисао Павловог поређења! Рука не постаје око, а око не постаје уво. Сваки остаје оно што јесте. Али, они су оно што јесу само као удови једнога тела, у јединству заједништва. Само захваљујући јединству заједнице сваки појединац је оно што јесте и заједништво је оно што јесте, као што је та заједница само захваљујући Христу и његовом телу оно што јесте. Овде нам постаје јасна служба Светог Духа. Он је тај који Христу доводи појединца (Еф 3,17; 1.Кор 12,3). Он кроз окупљање појединца ствара своју Цркву чија је цела грађевина већ довршена у Христу (Еф 2,22; 4,12; Кол 2,7). Он ствара заједништво (2.Кор 13,13) удова тела (Рим 15,30; 5,5; Кол 1,18; Еф 4,3). Господ је Дух (2.Кор 3,17). Црква Христова је присутни Христос у Светом Духу. Тако је живот тела Христовог постао наш живот. У Христу не живимо више наш живот, него Христос живи свој живот у нама. Живот верника у заједници је уистину живот Исуса Христа у њима (Гал 2,20; Рим 8,10; 2.Кор 13,5; 1.Јн 4,15).

У заједништву распетог и прослављеног тела Исуса Христа учествујемо у Христовим страдањима и његовој слави. Христов крст лежи на телу заједнице. Оно што она трпи под тим крстом јесте Христово трпљење. То је најпре умирање „старога човека“ у крштењу, а затим „свакодневно умирање“ хришћана (1.Кор 15,31) снагом крштења. Али, постоји још једно страдање с неизрецивим обећањем: додуше само Христова властита патња има помирујућу снагу, он је страдао „за нас“ и победио „за нас“, али у снази свога трпљења он онима који се не стиде заједништва његовог тела даје неизмерну благодат, да смеју поново да трпе „за њега“. Никакву већу славу није могао да подари својима, никаква непојмљива част не може постојати за хришћанина, него да сме да трпи „за Христа“. Оно што је сасвим противно Закону овде постаје истинито. Према Закону можемо бити кажњени само за своје властите грехове. Човек овде не може чак ни за себе нешто да учини или да претрпи, још мање за корист другога, а камоли за Христа! Тело Христово које је за нас предато (1.Кор 11,24), које је претрпело казну за наше грехове, чини нас слободнима да будемо „за Христа“ и у смрти и у страдању. Тек сада може да се ради и трпи за Христа, у његову корист, јер је он трпео у нашу корист! То је чудо и благодат у заједништву тела Христовог (Фил 1,29; 2,17; Рим 8,35 и даље; 1.Кор 4,10; 2.Кор 4,10; 5,20; 13,9). Иако је Исус Христос извршио све помирујуће и заступничко трпљење, његове патње на земљи још нису завршене. Он је у својој благодати за ово последње време до свог поновног доласка оставио својој заједници остатак (ὀστέρισμα) трпљења које још треба извршити (Кол 1,24). Ово трпљење ће бити на корист телу Христовом, Цркви. Остаје нејасно да ли смемо да размишљамо о томе да ли ово трпљење има снагу опраштања грехова (уп. 1.Пет 4,1). Јасно је пак да онај

који трпи у снази тела Христовог трпи заступнички „за“ заједницу, за тело Исусово, да он сме да носи терет другога.

Куд год идемо свагда носимо Христово умирање на свом телу, да се и живот Исусов покаже на нашем телу. Нас живе, наиме, свагда предају смрти због Исуса, да се и живот Исусов покаже на нашем смртном телу. Тако смрт делује у нама, а живот у вама.

2.Кор 4,10–12; уп. 1,5–7; 13,9; Фил 2,17

Телу Христовом је одређена мера трпљења. Бог даје благодат једном да подноси посебна страдања другога. Трпљење мора бити испуњено, ношено и надвладано. Блажен је онај кога је Бог учинио достојним да страда за тело Христово. Такво страдање је радост (Кол 1,24; Фил 2,17). У таквом страдању верник сме да се хвали како на свом телу носи умирање Исуса Христа и Христове ране (2.Кор 4,10; Гал 6,17). Сада верник сме да служи томе да „ће се Христос сасвим слободно прославити на мом телу – било животом, било смрћу“ (Фил 1,20). Такво заступничко дело и страдање удова на телу Христовом је сам живот Исуса Христа који жели да се уобличи у својим удовима (Гал 4,19).

У свему томе ми стојимо у заједништву првих ученика и следбеника Исусових.

Закључак овог разматрања мора да се састоји у томе да поново пронађемо сведочанство о телу Христовом у Светом писму. Овде ће се показати да у телу Христовом своје испуњење проналази велико старозаветно пророштво о Божијем храму.

Појам тела Христовог не треба схватити у контексту хеленистичке употребе ове слике, него у старозаветном пророчанству о Божијем храму. Давид жели да сагради храм Богу. Питао је пророка. Овај преноси Давиду Божију реч: „... ти ли ћеш ми начинити кућу да у њој наставам?... Јоште ти јавља Господ да ће ти Господ начинити кућу“ (2.Сам 7,5.11).

Божији храм може саградити једино сам Бог. Истовремено Давид прима, у необичној супротности с претходно реченим, обећање да ће један од његових потомака саградити Божију кућу и да ће његово царство трајати заувек (2. Сам 7,12.13). „Ја ћу му бити отац, и он ће ми бити син“ (2. Сам 7,14). Соломон, „син мира Божијег с домом Давидовим“ видео је у себи остварење тог обећања. Ипак, у том храму пророштво није било испуњено; јер је био саграђен људским рукама и морао се срушити. Тако је то пророчанство остало неиспуњено. Народ Израилев је и даље чекао храм који је требало да сагради Давидов син чије царство ће вечно трајати. Храм у Јерусалиму био је више пута рушен, што је знак да то није обећани храм. Где је био истински храм? Сам Христос нам то каже тако што наводи да је његово тело испуњење пророчанства о храму.

Онда рекоше Јудеји: за четрдесет и шест година саграђен је овај храм, а ти ћеш га подићи за три дана? Но он је говорио о храму свога тела. Када је пак васкрсао из мртвих, сетише се његови ученици да је то рекао, па повероваше Писму и речи коју је Исус изговорио.

Јн 2,20–22

Храм који Израилљ чека јесте тело Христово. Старозаветни храм је само сенка његовог тела (Кол 2,17; Јев 10,1; 8,5). Исус мисли на своје људско тело. Он зна да ће и храм његовог земаљског тела бити уништен, али оно ће бити васкрснуто и нови храм, вечни храм биће његово васкрснуто и преображено тело. То је кућа коју Бог сам гради свом Сину и коју Син гради своме Оцу. У овој кући Бог уистину живи и уједно и ново човечанство, заједница Христова. Сам оваплоћени Христос је храм обећања. То се поклапа с оним о чему нам говори Откривење Јованово у вези с новим

Јерусалимом, када каже да у њему нема никаквог храма јер „његов храм је Господ Бог, Сведржитељ и Јагње“ (Отк 21,22).

Храм је место Божије благодатне присутности и пребивалишта Божијег међу људима. То је уједно и место где Бог прихвата своју заједницу. Обоје се обистинило само у оваплоћеном Исусу Христу. Овде је присутност Божија истинска и телесна. Овде је човечанство истинско и телесно; јер га је Христос примио у свом властитом телу. Тако је тело Христово место прихватања, помирења и мира између Бога и људи. Бог налази човека у телу Христовом, а човек се у телу Христовом осећа прихваћеним од стране Бога. Христово тело је духовни храм (οἶκος πνευματικός) који је саграђен од живог камења (1.Пет 2,5 и даље). Христос је сам темељ и угаони камен овога храма (Еф 2,20; 1.Кор 3,11), он је уједно сам храм (οικοδομή Еф 2,21) у коме обитава Свети Дух и испуњава и посвећује срца верника (1.Кор 3,16; 6,19). Божији храм је света заједница у Исусу Христу. Христово тело је живи храм Бога и новог човечанства.

30. Видљива заједница

Тело Исуса Христа заузима простор на земљи. Оваплоћењем Христос захтева простор међу људима. Он је дошао својима (Јн 1,11). Али, они су му дали шталу приликом рођења „јер за њих није било места у гостионици“ (Лк 2,7), и одгурнули су га од себе у његовој смрти тако да је његово тело висило на вешалима између земље и неба. Ипак, оваплоћење укључује право на властити простор на земљи. Оно што заузима простор видљиво је. Тако тело Исуса Христа може бити једино видљиво тело, иначе није тело. Видљив је човек Исус, а очима вере он је тело оваплоћеног Бога. Видљиво је да је Исус био у телу, а очима вере он је носио наше тело. „На тог човека треба да покажеш и кажеш: то је Бог“ (Јутер).

Једној истини, једном учењу, једној религији не треба никакав властити простор. Она је беживотна. Она се слуша, учи, схвата. То је све. Али, оваплоћеном Сину Божијем не требају само уши или срца, него живи људи који ће га следити. Зато је позвао своје ученике у телесно следбеништво, и његово заједништво с њима било је свакоме видљиво. Оно је било засновано и одржавано кроз самог оваплоћеног Исуса Христа, оваплоћена реч (Јн 1,14) је позвала и створила то видљиво заједништво. Позвани нису више могли остати скривени, они су били светлост која мора да светли, град на брду који мора да се види (Мт 5,13 и даље). Над њиховим заједништвом био је видљив крст и страдање Исуса Христа. Ради његовог заједништва ученици су морали све да напусте, морали су да трпе и да буду прогоњени, а ипак су управо под тим прогонствима примили у његовом заједништву опет

видљиво оно што су изгубили, браћу и сестре, поља и куће (Мк 10,28–31). Заједница следбеника била је видљива пред светом. Овде су била тела која су деловала, радила и трпела у заједништву с Исусом.

И тело узвишеног Господа такође је видљиво тело у облику заједнице. На који начин је видљиво то тело? Најпре у проповеди Божије речи. „Били су истрајни у апостолској науци“ (Дап 2,42). Свака реч у овој реченици је значајна. Учење (διδάχη) значи проповед, овде као супротност сваком облику религиозног говора. Овде се мисли на саопштавање чињеница које су се догодиле. Садржај онога што мора да се каже објективно је утемељен, треба му само посредништво кроз „учење“. Саопштење се у својој суштини ограничава на оно што је непознато. Чим је постало познато, свако даље саопштење је бесмислено; тако је и са појмом „учење“, чим се учено саопшти постаје сувишно. У својеврсној супротности томе овде се каже да је прва заједница чврсто држала ово учење, дакле ово учење није било сувишно, него је управо захтевало постојаност. Нека унутрашња веза је повезивала то „учење“ с „постојаношћу“. Та веза је означена изразом „учење апостола“ о коме се овде и ради. Шта значи „учење апостола“? Апостоле је Бог одабрао као сведоке откривења у Исусу Христу. Они су живели у Исусовом телесном заједништву, они су видели Оваплоћенога, Распетог и Васкрслога и његово тело су опипали својим рукама (1.Јн 1,1). Они су сведоци којима се Бог, Свети Дух послужио као средством како би пренео своју реч. Проповед апостола је сведочанство телесног догађаја Божијег откривења у Исусу Христу. Црква, чији је угаони камен Исус Христос, саграђена је на темељу апостола и пророка (Еф 2,20). Свака даља проповед мора и сама бити апостолска проповед тако што ће настати на овом темељу. Тако је кроз апостолску реч успостављено јединство између нас и прве заједнице. Колико ово апостолско учење

чини нужним постојаност слушања? Апостолска реч је у људској речи истинска Божија реч (1.Сол 2,13). Зато је она реч која ће прихватити људе и која има снагу да то учини. Божија реч тражи заједницу да је прихвати. Она је суштински у заједници. Она сама улази у заједницу. Она се самостално креће ка заједници. Не тако да би на једној страни била Божија реч, истина, а на другој страни заједница и да проповедник има задатак да сада ову реч прихвати, усмери, покрене како би је унео у заједницу, да је примени на заједницу. Ова реч сама проналази тај пут, проповедник не треба и не може ништа друго да учини осим да служи речи на том путу и да јој не спречава пролазак. Реч излази да би примила људе; апостоли су то знали и то је обележило њихову проповед. Они су видели саму Божију реч, како је дошла, како је узела тело и у том телу прихватила цело човечанство. Они сада нису имали ништа друго да посведоче осим да је Божија реч постала тело, да је дошла како би прихватила грешнике да би им опростила и посветила их. То је та Реч која сада улази у заједницу; оваплоћена Реч која већ носи цело човечанство, која не може више да буде без човечанства које је прихватила, она долази к заједници. У овој речи долази, пак, сам Свети Дух који појединцу и заједници показује оно што је већ одавно даровано у Христу. Од оних који слушају Божију реч он ствара вернике који сада верују да је у речи проповеди сам Исус Христос ступио међу нас снагом свога тела, да он долази да ми каже да ме је прихватио и да ће ме данас поново прихватити.

Реч апостолске проповеди јесте реч која је носила у телу грехове целог света, она је присутни Христос у Светом Духу. Христос у својој заједници, то је „учење апостола“, апостолска проповед. Ово учење никада није сувишно, већ ствара заједницу која је у њему постојана, јер ју је реч прихватила и свакодневно је тога свесна. Ово учење ствара

видљиву заједницу. Уз видљиво тело Христово у проповеди Божије речи долазе и крштење и вечера Господња као видљиви елементи. Обоје долазе из истинитог човештва Господа нашег Исуса Христа. У обома нас сусреће у телу и чини нас заједничарима свога тела. За оба чина битна је објава. Како крштење тако и вечера Господња објављују нам Христову смрт (Рим 6,3 и даље; 1.Кор 11,26). У оба је дар тело Христово. У крштењу нам је даровано заједништво у телу, у вечери Господњој телесно заједништво (κοινωνία) са телом Господњим које примамо и управо у томе телесно заједништво са удовима овога тела. Тако ми кроз дарове његовог тела постајемо с њим једно тело. Опроштење грехова не обухвата цео дар крштења или вечере Господње. Дар тела, који нам је дат у светим тајнама, дарује нам телесног Господа у његовој заједници. Опроштење грехова укључено је у дар тела Христовог као заједнице. Из овога постаје јасно да крштење и вечера Господња изворно нису – супротно нашем данашњем ставу – повезани са службом апостолске објаве, него их обавља заједница (1.Кор 1,1.14 и даље; 11,17 и даље). Крштење и вечера Господња припадају само заједници тела Христовог. Божија реч је упућена верницима и неверницима. Свете тајне припадају само заједници. Тако је хришћанска заједница у суштини заједница крштења и вечере Господње и тек на основу тога заједница проповедања.

Постало је јасно да заједница Исуса Христа у свету има право на простор за објављивање Христа. Тело Христово је видљиво у заједници окупљеној око речи и светих тајни.

Ова заједница је цела и рашчлањена. Тело Христово као заједница укључује рашчлањеност и поредак заједнице. Она се открива с телом Христовим. Нерашчлањено тело је у стању распадања. Облик живог тела Христовог према Павловом учењу је један рашчлањени облик (Рим 12,5; 1.Кор 12,12 и даље). Разликовање између садржине и форме, суштине

и изгледа овде није могуће. Оно би представљало порицање тела Христовог, тј. оваплоћеног Христа (1.Јн 4,3). Тако тело Христово поред простора за објављивање полаже право и на простор за устројство заједнице.

Устројство заједнице је божанског порекла и суштине. Наравно, оно је ту да служи, а не да влада. Службе у заједници су „службе“ (διακονίαν) (1.Кор 12,4). Оне су од Бога (1.Кор 12,28), од Христа (Еф 4,11), од Светог Духа (Дап 20,28) постављене у заједници, а не кроз њу. Такође и тамо где заједница сама додељује службе, она то ради под вођством Светог Духа (Дап 13,2 и другде). Служба и заједница имају темељ у троједином Богу. Службе служе заједници, оне имају своје духовно право само у тим службама. Зато у различитим заједницама морају да постоје различите службе, „ђаконства“, нпр. другачије су службе у Јерусалиму, него у Павловим мисионарским заједницама. Рашчлањивање је додуше одређено од стране Бога, али његов облик је променљив и подређен је једино духовном суду заједнице која распоређује своје чланове у различите службе. Такође и харизме, које Свети Дух дарује појединцима, стоје строго у служби ђаконства у заједници јер Бог није Бог нереди, него мира (1.Кор 14,32 и даље). У томе се управо показује Свети Дух (φανερώσις 1.Кор 12,7) да све буде на корист заједнице. Апостоли, пророци, учитељи, надгледници (епископи), ђакони, старешине, управници и руководиоци (1.Кор 12,28 и даље; Еф 2,20) службеници су заједнице, тела Христовог. Они су одређени за службу у заједници, тако је њихова служба божанског порекла и суштине. Само заједница може да их разреши службе. Тако је заједница додуше слободна у обликовању свог устројства према својој потреби; али ако је њено устројство повређено споља, онда је повређен и цео видљиви облик самог тела Христовог.

Посебну пажњу међу службама заједнице у свим временима заслужује брига за непатворену⁶², чисту службу речи и светих тајни. При томе треба размислити о следећем: увек ће објављивање речи према налогу и даровима проповедника бити разнолико и различито. Али, без обзира на то да ли се ради о онима који припадају Павлу или Петру, Аполосу или Христу, у свему се ипак мора признати један неподељени Христос (1.Кор 1,11 и даље). Један мора да ради у складу с оним другим (1.Кор 3,6). Лако се уђе у свађе у којима свако тражи своје интересе (1.Тим 6,5 и 20; 2.Тим 2,16; 3,8; Тит 1,10). Исувише лако се овде од „блаженства“ начини земаљска добит, било то у части, у моћи или у новцу. Такође и склоност ка проблематизовању ради проблематизовања може лако да одведе од јасне, једноставне истине (2.Тим 3,7). Та склоност ће одвести ка самовољи и непослушности према Божијој заповести. Насупрот томе као циљ објављивања речи остаје здраво, спасоносно учење (2.Тим 4,3; 1.Тим 1,10; 4,16; 6,1; Тит 1,9.13; 2,1; 3,8) које је гаранција исправног устројства и јединства.

Није увек лако препознати прелаз између дозвољеног учења и јереси. Тако се у неким заједницама још увек трпи неко учење које је у другима већ отклоњено као јерес (Отк 2,6 и 15 и даље). Ако је та јерес очигледна, онда ју је нужно одстранити из заједнице. Јеретика треба избацити из заједнице и избегавати у личним контактима (Гал 1,8; 1.Кор 16,22; Тит 3,10; 2.Јн 1,10 и даље). Тако реч чисте објаве мора да повезује и раздваја на видљив начин. Простор објављивања и устројства заједнице тиме је постао јасан управо онако како је то Бог одредио.

Питање је: да ли је тиме већ одређен видљиви облик заједнице тела Христовог или он укључује и додатни захтев за простор у свету? Одговор Новог завета недвосмислено

⁶² Прави, изворни, оригиналан – прим.уредника.

указује на то да је заједници потребан простор на земљи не само за њено богослужење и њено устројство, него и за свакодневни живот њених чланова. Зато ће сада бити говора о животном простору видљиве заједнице.

Исусово заједништво с његовим ученицима било је пуно животно заједништво у свеукупним животним односима. У заједници ученика одвијао се целокупни живот појединца. То заједништво је живо сведочанство за телесно човештво Сина Божијег. Телесна присутност Сина Божијег захтева телесну спремност на дело за њега и с њим у свакодневном животу. Човек с целим својим телесним животом припада ономе који је њега ради примио људско тело. Ученик у следбеништву и тело Исуса Христа нераздвојно су повезани.

То нам такође сведочи и први извештај о младој заједници у Делима апостолским (Дап 2,42 и даље; 4,32 и даље). „Били су истрајни у апостолској науци и заједници, у ломљењу хлеба и у молитвама“ (Дап 2,42). „А сви који су поверовали беху заједно и имали су све заједничко“ (Дап 2,44). Поучно је да заједништво (κοινωνία) овде добија своје место између речи и вечере Господње. Није случајно да је одређење његове суштине у томе да му је порекло увек у речи, а циљ и његово испуњење у вечери Господњој. Свако хришћанско заједништво живи између речи и свете тајне, оно има свој почетак и свој крај у богослужењу. Оно чека на последњу вечеру Господњу с Господом у царству Божијем. Заједништво које има такво порекло и такав циљ, јесте пуно заједништво у које су укључене и ствари и добра овога живота. У слободи, радости и у снази Светог Духа овде се успоставља савршено заједништво у коме „нико не оскудева“, и у коме „су делили свима – како је коме било потребно“ и у коме такође „нико није говорио да је што од његовог имања његово лично“ (Дап 2,45; 4,32–34 и даље). У свакодневици овог догађаја изражена је пуна еванђеоска слобода којој није потребна

никаква присила. Они су били „једно срце и једна душа“ (Дап 4,32).

Ова млада заједница била је свима видљива и – оно што је необично! – „уживала је љубав свега народа“ (Дап 2,47). Да ли је Израил био слеп да иза тог потпуног заједништва није видео Исусов крст? Да ли је то предрек онога дана када ће сваки народ морати да поштује народ Божији? Да ли је то она Божија наклоност која баш у временима раста, озбиљне борбе и поделе на верне и непријатеље, ставља око заједнице прстен чисто људске добронамерности и људског саосећања, или је то народ код кога је заједница пронашла благодат, народ који је узвикивао Осана, али не и „распни га“ (Мк 11,9; 15,13 и даље)? „А Господ свакодневно придодаваше Цркви оне који се спасаваху“. Ова видљива заједница пуног заједништва живота пробија се у свет и отима децу света. Свакодневни раст заједнице доказује снагу живог Господа који је у заједници.

За прве ученике важи: где је њихов Господ, тамо такође морају бити и они, и где су они, ту ће бити и њихов Господ и тако ће бити све до свршетка света (Мт 28,20). Све што ученик чини, чини у заједништву Исусове заједнице као њен члан. И најпрофаније дело сада се дешава у заједници. Тако важи за тело Христово: где је један уд, ту је такође и цело тело, и где је тело, ту је такође и уд (уп. 1.Кор 12,12–26). Не постоји ниједна област живота у којој би један уд смео или желео да се одвоји од тела. Где год био неко, шта год чинио, то се дешава „у телу“, у заједници, „у Христу“. Цео живот је „у Христу“. Хришћанин је јак или слаб у Христу (Флп 4,13; 2.Кор 13,4), он ради и труди се или се радује „у Господу“ (Рим 16,9 и 12,1; 1.Кор 15,58; Флп 4,4), он говори и опомиње у Христу (2.Кор 2,17; Флп 2,1), он је гостољубив у Христу (Рим 16,2), он се венчава у Господу (1.Кор 7,39), он је у затвору у Господу (Флп 1,13.23), он је роб у Господу

(1.Кор 7,22). Сви међуљудски односи међу хришћанима обухваћени су Христом, заједницом.

Крштење у тело Христово сваком хришћанину обезбеђује пуни живот у Христу, у заједници. С новозаветног становишта сасвим је погрешно ако се дар крштења ограничава само на учествовање у богослужењу, проповеди и вечери Господњој, тј. само на благодатне дарове или, пак, само на службе у заједници. Штавише крштењем је сваком крштеном безусловно отворен простор заједничког живота удова тела Христовог у целокупним животним односима. Онај ко неком крштеном брату омогући учествовање у богослужењу, а у свакодневном животу ускрати заједништво, злоставља га или га презире, тај греши против тела Христовог. Онај ко крштеној браћи додељује дар спасења, али им ускраћује дарове земаљског живота или их свесно оставља у земаљској потреби и невољи, изругује се дару спасења и постаје лажљивац. Онај ко тамо где је говорио Свети Дух слуша глас своје крви, своје природе, својих симпатија и антипатија, тај чини грех према светој тајни. Крштење у тело Христово не мења само лично спасење крштенога, него и све његове животне односе.

Роба Онисима, који је побегао од свога верујућег господара Филимона и који му је начинио штету, Филимон треба након његовог крштења „да га вечно добије“ (Фил 15) „не више као роба, него више од роба, као драгога брата... и као човек и у Господу“ (Фил 16). Павле наглашава „и по телу“ брат и тиме опомиње све „привилеговане“ хришћане да погрешно не схвате Еванђеље тако што ће друге хришћане мањег угледа и права додуше трпети на богослужењу, али не и изван богослужења, у свакодневном животу. По телу брат Филимонов! Филимон треба братски да прими тог роба као да је то сам Павле (Фил 17), братски да му опрости начињену штету (Фил 18). Филимон то треба да учини добровољно,

иако би Павле имао право да му то нареди (Фил 8–14) и сигурно је да ће Филимон учинити и више него што Павле тражи (Фил 21). Брат по телу јер је крштен. Да ли ће сада Онисим такође остати и слуга свога господара Филимона, и овде је такође дошло до промене односа једног према другом. Зашто? И слободан човек и слуга постали су удови на телу Христовом. У њиховом заједништву сада живи као једна мала ћелија тело Христово, заједница. „Јер сви ви који сте у Христа крштени – у Христа сте се обукли. Нема више ни Јудејина ни Грка, нема ни роба ни слободњака, нема више ни мушко ни женско; јер сте сви ви једно у Христу Исусу“ (Гал 3,27.28; Кол 3,11). У заједници чланови се више не гледају као слободни или робови, као мушко или женско, него као удови на телу Христовом. Ово наравно не значи да роб више није роб и да мушкарац више није мушкарац. Али, исто тако то не значи да у заједници треба правити разлику између Јудејина или Грка, слободњака или роба. Управо то треба искључити. Ми гледамо један другог само као удове на телу Христовом, тј. да смо један у њему. Јудејин и Грк, слободњак и роб, мушко и женско, стоје сада у заједништву као део заједнице тела Христовог. Где заједно живе, говоре, раде, тамо је та заједница, тамо су у Христу. Тиме је њихово заједништво одређено и промењено. Жена се покорава мужу „у Господу“, слуга служи Богу, када служи своме господару, господар зна да и он има једног Господара који је на небесима (Кол 3,18 – 4,1), али они су сада браћа „по телу и у Господу“ (Фил 16).

Тако заједница продира у живот света и осваја простор за Христа; јер оно што је „у Христу“, није више под влашћу света, греха и Закона. У овом новонасталом заједништву ниједан закон света нема шта да одређује. Подручје хришћанске братске љубави јесте под Христом, а не под светом. Љубав према брату и служба милосрђа више ничим

не могу бити ограничени у заједници. Јер где је брат, тамо је и Христово властито тело, и где је Христово тело, ту је увек његова заједница, ту морам бити и ја.

Ко припада Христовом телу, тај је ослобођен и позван из света, он мора постати видљив том свету, не само кроз заједништво богослужења и устројства заједнице, него такође и кроз ново заједништво братског живота. Где свет мрзи брата хришћанина, ту ће га његов брат у Христу љубити и служити му; где свет чини насиље против њега, ту ће му брат у Христу помоћи и ублажити му боли; где га свет понизи и увреди, брат у Христу ће му дати своју част за његову срамоту. Где свет тражи добитак, он ће га себи ускратити; где свет искоришћава, он ће се одрећи; где свет угњетава, он ће се сагнути и подићи оне који су угњетени. Ако је свет неправедан, он ће бити милосрдан; ако свет лаже, он ће отворити своја уста за неме (ПрС 31,8) и сведочити за истину. Због брата, био он Јеврејин или Грк, роб или слободњак (Гал 3,28), јак или слаб, племенитог или неплеменитог рода (1.Кор 1,26–28), он ће се одрећи заједништва са светом; јер он служи заједништву тела Исуса Христа. Тако он у том заједништву не може остати сакривен пред светом. Он је позван из света и следи Христа.

Али

свако нека остане онакав какав је позван. Јеси ли позван као роб? Не брини се, него иако можеш да постанеш слободан, радије остани у чему си. Јер ко је као роб позван у Господу – слободњак је Господњи; тако је и позвани слободњак Христов роб. Скупо сте купљени; не будите робови људима. Свако, браћо, нека остане пред Богом у оном у чему је позван.

1.Кор 7,20–24

Није ли овде све постало другачије него онда када је Исус први пут позвао на следбеништво? Тамо су ученици морали све да напусте (Мк 10,28) како би пошли с Исусом.

Овде се каже: свако нека остане пред Богом у оном у чему је позван! Како објаснити ову противречност? Једино тако ако препознамо да је по Исусовом позиву и опомени апостола реч о томе да позвани дође у заједништво тела Исуса Христа. Први ученици су морали да иду с Исусом како би били у његовом телесном заједништву. Сада, пак, тело Христово кроз реч и свету тајну више није везано само за одређено место на земљи. Васкрсли и прослављени Христос се приближио свету, тело Христово је дошло усред света – у облику заједнице. Ко је крштен, крштен је у Христово тело. Христос му је дошао, прихватио његов живот и тако отео свету оно што му је до тада припадало. Ако је неко крштен као роб, сада је постао роб заједништва тела Исуса Христа. Као роб је већ отргнут од света и постао је слободан у Христу. Тако нека роб остане роб! Као члану заједнице Христове дата му је слобода коју му не би могла донети ниједна побуна или револуција!⁶³ Павле не опомиње роба да остане роб да би га више везао за свет, да би његов живот још јаче „религијски усидрио“, или да би од њега учинио бољег, лојалнијег грађанина овога света. Павле заиста не оправдава мрачно друштвено устројство. Не говори то зато што би то устројство света било тако добро и божанско да не би смело да се промени, него искључиво зато јер је већ цео свет промењен кроз дело Исуса Христа, кроз ослобођење које је искусио како роб тако и слободњак. Зар револуција, обарање друштвеног поретка, не би морала да замрачи поглед на ново божанско устројство свих ствари кроз Исуса Христа и утемељење његове заједнице? Зар не би кроз сваки такав покушај морало бити спречено и одложено рушење устројства целог света и долазак царства Божијег? Дакле, сигурно не зато да би се видело испуњење хришћанског живота унутар оквира овога света, него зато што у одрицању

⁶³ Хитлерово преузимање власти 1933. и мере које су потом уследиле национал-социјалисти су прогласили „револуцијом“. – прим. уредника

од насилних промена устројства овога света најјасније долази до изражаја хришћанинов став да није од овога света, него да све очекује од Христа и његовог царства – зато нека роб остане роб! Будући да не треба промене, него је зрео за рушење – зато нека роб остане роб! Он има једно боље обећање! Није ли довољан суд над светом и утеха за роба да је Божији Син узео „обличје роба“ (Флп 2,7) када је дошао на земљу? Није ли хришћанин који је позван као роб већ у свом позиву у свету довољно удаљен од тог света да би могао да га љуби и жели? Стога нека роб не трпи као бунтовник, него као члан заједнице и тела Христовог! Тако ће свет бити ближе свом крају и царству Божијем.

„Не будите робови људима!“ (1.Кор 7,23). То може да се догоди на дванаестина начина: с једне стране кроз побуну и рушење датог устројства, а с друге стране кроз религиозно преображење датог устројства. „Свако, браћо, нека остане пред Богом у оном у чему је позван“ (1.Кор 7,24). „Пред Богом“ – и зато „не будите робови људима!“, нити кроз побуну, нити кроз погрешно подвргавање. У позиву остати пред Богом, значи управо остати усред света у телу Христовом, у видљивој заједници, у богослужењу и у животу следбеништва предати живо сведочанство победе над овим светом.

Зато „сваки човек да се покорава претпостављеним властима“ (Рим 13,1 и даље). Хришћанин не треба да стреми према горе, према властодршцима, него треба да остане доле у свом позиву. Власти су над (ὕψέρ) њим, он остаје испод (ὕπó). Свет влада, хришћанин служи и у томе има заједништво са својим Господом који је постао слуга.

Но Исус их дозва и рече им: знате да они који важе као владари народа господаре над њима и њихови великаши их тлаче. А међу вама није тако. Него ко хоће да буде велик међу вама, нека буде слуга, и ко хоће да буде први међу вама, нека буде свима слуга;

јер и Син човечији не дође да му служе, него да послужи и да даде свој живот као откуп за многе.

Мк 10,42–45

„Јер нема власти, а да није од Бога“ (Рим 13,1). То је речено хришћанима, а не властима! Хришћани треба да знају да баш доле, куда су их власти протерале, морају да спознају и чине Божију вољу. Хришћани треба да буду утешени да ће сам Бог кроз власти чинити добро њима и да је њихов Бог такође Господар и властима. То не треба да остане само нека општа спознаја и мишљење о суштини власти (ἐξουσία – једнина)⁶⁴, него треба да нађе своју примену у ставу хришћанина према стварно постојећим властима (αὶ δε οὐσαι...⁶⁵). Ко им се противи, противи се Богу (διαταγή του θεού) који је хтео да свет влада и да Христос победи служећи, а заједно с њим и његови хришћани. Хришћанин који то не би схватио, морао би да потпадне под суд (стих 2); јер би тако поново био једнак свету. Зашто хришћани тако лако падну у искушење да се противе властима? Зато што уочавају грешке и неправду власти. Али, с таквим погледима хришћани су већ у великој опасности да се брину о нечем другом, а не о вољи Божијој коју треба да испуњавају. Нека им само добро увек буде на памети и нека такође раде онако како им је Бог заповедио, тако могу „без страха“ да живе пред влашћу, „јер владајући нису страх за добро дело, него за зло“ (стих 3). Зашто би хришћанин који је са својим Господом и који чини добро, морао да се плаши? „Ако пак хоћеш да се не бојиш власти, чини добро“ (стих 3). Чини добро! Једино је то важно. Не шта други чине, него шта ћеш ти учинити, то ће за тебе бити важно. Чини добро, без страха, без ограничења, без услова! Како би могао да критикујеш власт због њених грешака, ако ти сам не чиниш добро? Како би могао да судиш другоме, ако

⁶⁴ У Рим 13,1а, другачије него у 1б, у грчком тексту стоји множина.

⁶⁵ У Рим 13,1ц опет множина.

и сам потпадаш под суд (Рим 13,2 (као Мт 7,1))? Ако желиш да будеш без страха, чини добро! „Па ће те власт хвалити, јер она служи Богу за твоје добро“ (Рим 13,3.4). То не значи да наш мотив треба да буде похвала, циљ; то је нешто што мора и што ће само по себи доћи, ако се гаји исправан став према власти. Павлу је толико стало до хришћанске заједнице да му је у мислима њено спасење и њена корист; он зато мора да упозори хришћане на властиту неправду и зло, али власт оставља без прекора. „Ако пак чиниш зло, бој се; јер не носи мач узалуд. Она је у служби Богу, гневни осветник ономе што чини зло“ (стих 4). Све је усмерено на то да се у хришћанској заједници не догоди зло. Овде су речи упућене хришћанима, а не власти. Павлу је важно да хришћани остану у покајању и послушности где год били, какви год конфликти да им прете, а не хоће ли нека власт бити оправдана или осуђена! Ниједна власт не може из ових речи да извуче неко оправдање за себе. Ако би се ова реч заиста односила на власт, онда би она за њу била на исти начин позив на покајање као што је то позив за заједницу. Неки поглавар (ἄρχων) који би чуо ову реч, никада не би могао из ње да извуче божанску потврду своје службе, он би морао штавише да чује налог да буде Божији слуга, на корист хришћанима који чине добро. И по том налогу морао би да се покаје. Заиста, Павле се тако обраћа хришћанима, не зато јер би друштвене структуре овога света биле добре, него зато што је њихово добро или зло безначајно у односу на оно што је једино важно, а то је да у заједници влада и да се следи Божија воља. Он не жели да поучава хришћане о дужностима власти, него само о дужностима хришћана према властима.

Хришћанин треба да прими похвалу од стране власти! Ако уместо похвале прими казну и прогонство, шта је згрешио? Он није чинио због похвале то што му се сада претворило у казну. Он такође није чинио добро из страха од казне. Ако уместо похвале прими казну, он је ипак слободан пред Богом и без

страха, и никаква срамота није на заједници! Он се покорави власти не ради своје користи, него „и свести ради“ (стих 5). Тако грешка власти не може да утиче на његову савест. Он остаје слободан и без страха и може у свом невином трпљењу да искаже власти дужну послушност. Он зна да није власт та која влада, него је то Бог, да је власт само слушкиња Божија. Власт као слушкиња Божија – то говори апостол који је и сам често од стране власти морао невин да трпи затвореништво, који је трипут био батинан (2.Кор 11,23–25), који је знао за протеривање свих Јевреја из Рима које је наредио цар Клаудије (Дап 18,1 и даље). Власт као слушкиња Божија – то говори онај који зна да су све силе и власти света већ лишене моћи, да их је Христос тријумфално приковао на крст (Кол 2,14) и да је само још кратко време, док све ово не буде морало бити откривено (уп. Мт 10,23–26).

Све речено представља опомену коју је Павле изрекао већ пре поменутог става пред властима: „Не дај да те зло победи, него ти победи зло – добрим“ (Рим 12,21). Не ради се о доброј или лошој власти, него о савладавању свег зла кроз хришћане.

Док је за Јевреје било изазовно питање, да ли цару дати порез или не, пошто су се надали пропасти Римског царства и успостављању властите владавине, дотле је то за Исуса и његове ученике било неважно питање. „Дајте дакле цару царско“ (Мт 22,21) каже Исус, „због тога плаћајте и порезе“ (Рим 13,6) – тако Павле закључује своје речи. Ова обавеза не доводи хришћане у конфликт са Исусовом заповешћу, они дају цару оно што му ионако припада. Да, као „служитељи Божији“ (λατῶντες) треба да се сматрају они који захтевају порез од њих и на томе истрајавају (стих 6). Наравно да овде не сме доћи до замене улога: хришћани не служе Богу тиме што плаћају порез, говори Павле, него они који скупљају порез, они служе Богу! Павле такође не захтева од хришћана

ову службу Богу, него захтева да се хришћани поковају и да ником не остају дужни (стихови 7 и 8). Свако противљење, сваки отпор на овом месту јасно би показао да хришћани замењују царство Божије царством овога света.

Зато нека роб остане роб, зато нека хришћанин остане послушан властима, које имају моћ над њим, зато нека хришћанин не напушта свет (1.Кор 5,10). Али, наравно да ће роб живети као слободан хришћанин; нека живи под власти онај који чини добро, нека живи у свету као уд тела Христовог новонасталог човечанства; нека све ово чини без ограничења, тиме нека усред света сведочи о изгубљености тога света и о заједници као новом створењу. Нека трпи само зато јер је уд тела Христовог.

Нека хришћанин остане у свету. Не због овога света као Богом дарованог добра, чак ни због његове одговорности за тај свет, већ због тела Христа оваплоћеног, због заједнице. Нека остане у свету због фронталног напада против света, нека живи свој „унутарсветовни животни позив“, како би постало јасно да је он странац у њему. То се пак не дешава другачије него кроз видљиво чланство у заједници. Противљење свету мора да се догоди у свету. Зато је Христос постао човек и умро је међу својим непријатељима (уп. Пс 110,2). Зато – и једино зато! – нека роб остане роб, нека хришћанин остане послушан власти.

Лутер није другачије расуђивао о световном позиву у одлучујућим годинама када се окренуо од живота у манастиру. Он није одбацио чињеницу да је у манастиру постављен највиши захтев, него то да послушност према Исусовој заповести треба схватити као чин појединца. Лутер није напао „наивност“ (Weltfremdheit) манастирског живота, него то да је та наивност у манастиру поново постала једна нова духовна обликованост према свету која је најсрамотније изопачење Еванђеља. Та „наивност“ хришћанског живота

има своје место само усред света, у заједници, у њеном свакодневном животу – тако је Лутер мислио. Зато хришћани треба да остварују свој хришћански живот у свом световном занимању. Зато треба да умру у световном занимању. Хришћанину је важно његово занимање да би у њему живео кроз Божију доброту и да би могао да кроз њега нападне суштину света. Лутеров повратак у свет није имао свој узрок у неком „позитивном вредновању“ света или чак одрицању од очекивања скорог Христовог доласка како су то очекивали први хришћани. Узрок је било чисто критичко значење протеста против посветовњења хришћанства у манастирима. Када је Лутер позвао хришћанство назад у свет, тек га је тада позвао у праву наивност. Лутер је то искусио на властитој кожи. Лутеров позив назад у свет био је увек позив ка видљивој заједници оваплоћеног Господа. Ништа другачије није било ни код Павла.

Зато је сада такође јасно да живот у световном занимању за хришћанина има своје сасвим одређене границе и да по потреби позиву у световно занимање мора следити позив из световног занимања. То је и Павлово и Лутерово становиште. Границе су дате кроз припадност самој видљивој Христовој заједници. Тамо где Христово тело у овом свету захтева и заузима простор за богослужење, Црквене службе и грађански живот и где се оно дотиче с просторним захтевима света, тамо је достигнута та граница. Да је граница стварно достигнута, постаће јасно кроз нужност видљивог, јавног исповедања Христа од стране чланова заједнице, од стране света али кроз разумно повлачење или кроз насиље. Овде хришћанин улази у јавно страдање. Он, који је с Христом умро у крштењу, чије тајно трпљење с Христом свет није препознао, сада ће јавно бити прогоњен у свом занимању у свету. Он улази у видљиво заједништво трпљења са

својим Господом. Сада му је тек потребно пуно заједништво и братска помоћ заједнице.

Није увек свет тај који искључује хришћанина из световног занимања. Већ у првим вековима хришћанства било је занимања која су била неспојива с припадношћу хришћанској заједници. Глумац који мора да глуми паганске богове и јунаке, учитељ који у паганској школи мора да предаје паганску митологију, „гладијатор“ који у играма мора да убија људе, војник који носи мач, жандарм, судија – сви они су морали да напусте своја паганска занимања ако су хтели да приме крштење. Касније је Цркви успело – односно свету! – да прихвати већину тих занимања. Одбрана је тада све више прелазила од стране заједнице на страну света.

Што је свет бивао старији, и што је борба између Христа и Антихриста бивала све оштрија, то је свет темељније покушавао да се ослободи хришћана. Првим хришћанима свет је обезбеђивао простор у коме су могли да се прехране и одену од рада својих руку. У време када Антихрист буде потпуно владао светом, хришћанима више неће бити препуштено ни то приватно подручје световног занимања и рада за насушни хлеб. Тада ће свет за сваки комад хлеба тражити од њих да се одрекну свог Господа. Тако ће хришћанину на крају преостати једино бег из света или затвор. Када хришћанству буде одузет и последњи простор на земљи, тада ће крај бити близу (уп. Мт 10,22 и даље).

Тако тело Христово додуше продире дубоко у световна подручја живота, но на другим местима остаје видљива потпуна раздвојеност, и она мора бити све видљивија. Али, да ли у свету или од њега одвојено, обоје треба да буде у складу с речима:

И не уподобљавајте се овом свету, него се преображавајте (μεταμορφωθε) обнављањем свога ума, да бисте могли да разберете шта је воља Божија, шта је добро, и угодно, и савршено.

Рим 12,2

Постоји прилагођавање овом свету, али постоји и самостално изабрани духовни „свет“ манастира. Постоји једно недозвољено остајање у свету и један недопуштен бег из света. У оба ова случаја ми се изједначавамо са светом. Заједница Христова има пак једно друго „обличје“ него свет. У то обличје она треба све више да се преобликује. То је обличје самог Христа који је дошао у свет и који је прихватио и носио човека бесконачним милосрђем и није се изједначио са светом, него га је свет одбацио. Он није био од овог света (уп. Јн 18,36). У исправном сусрету са светом видљива заједница ће све више попримати обличје свога Господа који је страдао.

Тако браћа морају да знају:

Него ово вам, браћо, поручујем: време је кратко; убудуће и они који имају жене да буду као да их немају, и који плачу – као да не плачу, и који се радују – као да се не радују, и који купују – као да ништа немају, и који користе овај свет – као да га не искоришћавају; јер пролази обличје овога света. А ја хоћу да сте безбрижни.

1.Кор 7,29–32а

То је живот заједнице Христове у свету. Хришћани живе као и други људи. Они се венчавају, плачу и радују се, купују и користе свет за свакодневни живот. Али, оно што имају, имају једино кроз Христа и у Христу и ради Христа, и стога то не може да их везује за свет. Они то поседују као да не поседују. Њихово срце се не везује за то. Они су сасвим слободни. Будући да су сасвим слободни, зато и могу да

користе свет и не треба да га напуштају (1.Кор 5,10). Будући да су слободни, зато могу и да напусте свет, ако их он спутава у следбеништву њиховог Господа. Они се венчавају, наравно да је мишљење апостола да је блаженије ако остану слободни, све дотле док се то дешава у вери (1.Кор 7,7 и 33–40). Они купују и тргују, али то се одвија само за потребе њиховог свакодневног живота. Они не сакупљају никакво благо уз које би њихово срце било везано (Мт 6,19–21). Они раде јер не треба да буду беспослени. Наравно, рад за њих није сам себи сврха. Нови завет не познаје никакав рад само због рада. Свако треба својим радом да заради себи за живот. Такође треба да има и нешто да може да да својој браћи (1.Сол 4,11 и даље; 2.Сол 3,11 и даље; Еф 4,28). Он треба да буде независан од оних „који су напољу“, од пагана (1.Сол 4,12) као што је и Павле стекао славу зарађујући хлеб својим властитим рукама да би био независан чак и од својих заједница (2.Сол 3,8; 1.Кор 9,15). Ова независност служи проповеднику као посебан доказ да не проповеда због материјалне добити (уп. Мт 10,8). Све стоји у служби заједнице. Поред заповести о раду долази и друга: „Не брините се ни за што, него у свему молитвом и мољењем са захваљивањем нека се ваше молбе Богу читују“ (Флп 4,6; уп. Мт 6,25). Хришћани знају:

Побожност и јесте велика добит када је спојена са осећањем довољности. Јер ништа нисмо донели на свет, па ништа не можемо ни однети. А кад имамо храну и одећу, будимо овим задовољни. Који пак желе да се богате упадају у напаст и замку и многе неразумне и штетљиве жеље које гурају људе у пропаст и погибао.

1.Тим 6,6–9

Тако су хришћанима потребна добра овога света као она „која употребом пропадају“ (Кол 2,22). Они то чине са захвалношћу и молитвом Творцу сваког доброг створења

(1.Тим 4,4). Али, они су ипак слободни. Они могу бити и сити и гладни, имати и више него што им је потребно и оскудевати. „Све могу у ономе који ме снажи“ (Флп 4,13 и даље).

Хришћани су у свету, свет им је потребан јер су телесни и због њиховог тела Христос је дошао у свет. Они чине ствари као и свет што чини. Они се венчавају, али њихов брак изгледа другачије него брак у свету. Он ће бити „у Господу“ (1.Кор 7,39). Он ће бити посвећен у служби тела Христовог и у неговању молитве и уздржљивости (1.Кор 7,5). Он ће својој заједници постати слика Христове љубави спремне на одрицање. Њихов брак ће постати део тела Христовог. Он ће постати Црква (Еф 5,32). Хришћани купују и продају, баве се трговином и занатством, али они то чине другачије него пагани. Они не само да неће један другог да преваре (1.Сол 4,6), они ће учинити нешто што свет не може да схвати – радије ће дозволити да буду преварени и да им се нанесе неправда, него да због „временских добара“ траже правду на неком паганском суду. Ако је потребно, они ће своје сукобе решавати унутар заједнице, пред властитим судовима (1.Кор 6,1–8).

Тако хришћанска заједница води свој властити живот у свету и у читавом свом бићу и деловању у сваком тренутку сведочи о томе да „пролази обличје овога света“ (1.Кор 7,31), да је време кратко (1.Кор 7,23) и да је Господ близу (Флп 4,5). То је испуњава великом радошћу (Флп 4,4). Свет јој постаје мали, поновни долазак Господа јој је све. Још увек је у телу. Но, њен поглед је усмерен ка небесима одакле ће доћи онај кога чека. Она је овде колонија у страниј земљи, далеко од отаџбине, страна заједница која ужива гостољубивост само ако се покорава законима те земље и поштује њену власт. Што јој је потребно за тело и живот, она узима са захвалношћу (1.Кор 7,31), у свим стварима се исказује као поштена, правична, чиста, блага, мирна и спремна на службу

(уп. Флп 4,8; 1.Сол 4,11; 2.Сол 3,12). Свима људима исказује љубав свога Господа „а највише онима који припадају нашој верској породици“ (Гал 6,10; 2.Пет 1,7). У трпљењу она је стрпљива и весела и прославља се у тузи (Рим 12,12). Она живи свој властити живот под страном влашћу и страним правом. Она се моли за сваку власт и тиме јој помаже (1.Тим 2,1). Али она је само у пролазу. Сваког тренутка може бити дат сигнал да се настави пут. Тада она оставља сва пријатељства и сродства (1.Мој 12,1) и следи само глас који ју је позвао. Она напушта туђину и иде у сусрет домовини која је на небесима.

Хришћани су сиромашни, гладни и жедни, благи, милосрдни, мирољубиви, свет их прогони и срамоти (уп. Мт 5,3–11), а ипак су они ти због којих још уопште постоји овај свет. Они штите свет од Божијег гнева. Они трпе да би свет још могао да ужива Божију стрпљивост. Они су гости и странци на овој земљи (Јев 11,13; 13,14; 1.Пет 1,1). Они теже ка оном што је горе, а не ка оном што је на земљи (Кол 3,2). Јер њихов прави живот још није очигледан, још увек је скривен с Христом у Богу (Кол 3,3). Још нису свесни онога што ће једном постати. Овде је видљиво само њихово умирање, њихово скривено свакодневно умирање старог човека (уп. 1.Кор 15,31) и њихово јавно умирање пред светом. Још увек су сами себи скривени. Лева рука не зна шта чини десна (Мт 6,3). Баш као видљива заједница они остају сами себи непознати. Они гледају само у свога Господа. Он је на небесима и код њега је њихов живот на који чекају. Када, пак, Христос, њихов живот, постане очигледан, онда ће они такође бити откривени с њим у слави (Кол 3,4).

Они путују на земљи, а живе на небу,
Они остају немоћни, а штите овај свет,
Они имају мир без обзира на буку,
Сиромашни су, а ипак имају оно што им се допада.

Они трпе и радују се,
По спољашњости изгледају као мртви
А ипак живе у вери.

Када се Христос, њихов живот, открије,
Када се једном покаже у свој слави својој,
Тада ће они с њим као владари земље
Такође величанствено засијати на чуђење света.

Они ће владати, с њим тријумфовати,
Украсити небо као сјајне светиљке.
Ту ће се очигледно осећати радост.⁶⁶

Ово је заједница позваних, еклисија (Црква), тело Христово
на земљи, следбеници и ученици Исусови.

⁶⁶ У оригиналу стоји: Sie wandeln auf Erden und leben im Himmel, / Sie bleiben ohnmächtig und schützen die Welt; / Sie schmecken den Frieden bei allem Getümmel, / Sind arm, doch sie haben, was ihnen gefällt. / Sie stehen im Leiden und bleiben in Freuden, / Sie scheinen ertötet den äußeren Sinnen / Und führen das Leben des Glaubens von innen. / Wenn Christus, ihr Leben, wird offenbar werden, / Wenn er einst sich dar in der Herrlichkeit stellt, / So werden sie mit ihm als Fürsten der Erden / Auch herrlich erscheinen zum Wunder der Welt. / Sie werden regieren, mit ihm triumphieren, / Den Himmel als prächtige Lichter auszieren. / Da wird man die Freude gar offenbar spüren. (Chr. Fr. Richter)

31. Свети

Еклисија Христова, заједница ученика, ослобођена је власти света. Она додуше живи усред света. Но она је једно тело, она је у свом сопственом подручју власти, простор за себе. Она је света Црква (Еф 5,27), заједница светих (1.Кор 14,34) и њени чланови су позвани свети (Рим 1,7), који су посвећени у Исусу Христу (1.Кор 1,2), изабрани и издвојени пре него ли је створен овај свет (Еф 1,4). То је био циљ њиховог позива Исусу Христу, њиховог одабира пре постања света, да буду свети и без порока (Еф 1,4), зато је Христос предао своје тело у смрт да би своје учинио светима, непорочнима и беспрекорнима (Кол 1,22), то је плод ослобођења од греха кроз смрт Христову, да би оне који су једном дали своје удове да служе неправедности сада увео у службу праведности и светости (Рим 6,19–22).

Само је Бог свет. Он је потпуно одвојен од грешног света, јер његова светост се огледа у оснивању његове светиње усред света. После пропаст Египћана када је Господ избавио свој народ из египатског ропства, Мојсије је заједно с Израиљем певао захвалну песму:

Ко је као ти међу силнима, Господе? Ко је као ти славан у светости, страшан у хвали, и да чини чудеса? Ти пружи десницу своју, и прождре их земља. Водиш милошћу својом народ, који си искупио, водиш крепошћу својом у стан светости своје...Одвешћеш их и посадићеш их на гори наследства својега, на месту које си себи за стан припремио, Господе, у светињи, Господе, коју су твоје руке утврдиле.

2.Мој 15,11 и даље

То је Божија светост да усред овога света припрема своју светињу од које ће доћи суд и избављење (Пс 99 и другде). У светињи се Свети повезује са својим народом. То се дешава кроз помирење које се не добија нигде другде осим у тој светињи (3.Мој 16,16 и даље). Господ склапа савез са својим народом. Он га одабире, чини га својим власништвом и сам гарантује за тај савез. „Будите свети, јер сам ја свет, Господ Бог ваш“ (3.Мој 19,2) и „јер сам ја свет, Господ, који вас посвећујем“ (3.Мој 21,8). То је темељ на коме почива овај савез. Сви други закони који су дати народу и које народ треба да држи у праведности, као услов и циљ имају Божију светост и светост његове заједнице.

Као што је Бог као Свети одвојен од зла, од греха, тако је одвојена и заједница његове светости. Он ју је сам изабрао. Он ју је учинио заједницом свога Савеза. Он ју је у својој светињи помирио и очистио. Светиња је храм, а храм је тело Христово. Тако је у телу Христовом испуњена воља Божија за свету заједницу. Одвојено од света и греха и учињено Божијим власништвом, тело Христово је светиња Божија у свету. Бог живи у њој са својим Светим Духом.

Како се то догађа? Како Бог од грешних људи себи ствара заједицу светих који су потпуно одвојени од греха? Како Бог окреће од себе неправду кад се повезује с грешницима? Како грешник може да буде праведан, а да Бог остане праведан?

Бог оправдава самог себе, он наводи доказ за своју праведност. На крсту Исуса Христа дешава се чудо самооправдања Божијег пред самим собом и пред људима (Рим 3,21 и даље). Грешник треба да буде одвојен од греха и да живи пред Богом. Одвајање од греха постоји за грешника само кроз смрт. Његов живот је тако грешан да он мора да умре, ако хоће да буде ослобођен од греха. Бог може да буде праведан једино ако усмрти грешника. Али, грешник ипак треба да живи и да буде свет пред Богом? Како је то могуће?

Бог сам постаје човек, он сам прима наше тело у Исусу Христу, своме Сину, он у своме телу носи наше тело у смрт на крсту. Бог убија свога Сина који носи наше тело и са својим Сином убија све што је тело на земљи. Сада је очигледно да нико није добар осим једнога Бога (уп. Мк 10,18), да нико није праведан него само Бог. Бог сада наводи страشان доказ своје властите праведности (ἔνδειξις τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ Рим 3,26) кроз смрт свога Сина. Бог је морао цело човечанство да преда у смрт у гневном суду на крсту, да би једино он био праведан. Божија праведност је очигледна у смрти Исуса Христа. Смрт Исуса Христа је место на коме Бог показује милостиви доказ своје праведности и где од сада пребива само Божија праведност. Ко би могао да добије удео у тој смрти, добио би и удео у Божијој праведности. Христос је сада узео на себе наше тело и на своме телу понео је наше грехове на дрво (1.Пет 2,24). Оно што се десило њему, десило се и свима нама. Он је учествовао у нашем животу и умирању и тако смо ми добили удео у његовом животу и умирању. Ако је Божија праведност морала да се исказе у Христовој смрти, онда смо и ми тамо где пребива Божија праведност, на његовом крсту, јер је он носио наше тело. Тако ми као умрли добијамо удео у Божијој праведности у Исусовој смрти. Божија властита праведност, која убија нас грешнике, јесте у Исусовој смрти његова праведност за нас. Када је Исусовом смрћу успостављена Божија праведност, тада је она такође успостављена и за нас који смо умрли заједно с Исусом. Бог исказује своју праведност „да буде сам праведан и да оправда онога који верује у Исуса“ (Рим 3,26). Оправдање грешника заснива се на чињеници да је само Бог праведан и да је грешник у целости неправедан, а не да би поред Бога и он био праведан. Свака жеља да сами будемо праведни, потпуно нас раздваја од јединог истинског оправдања, оправдања Божијег. Само је Бог праведан. То је на крсту препознато као осуда

којом смо осуђени сви ми грешници. Ко се пак пронађе у вери у смрти Исусовој на крсту, тај ће примити тамо где је као грешник осуђен на смрт, праведност Божију која тријумфује на крсту. Он је оправдан управо као онај који никада не жели да буде праведан пред самим собом, већ схвата да је само Бог праведан. Човек не може бити другачије оправдан, него само у спознаји да је Бог једини праведан, а да је он, човек, у потпуности грешник. Питање како ми грешници можемо да будемо праведни пред Богом, у основи је питање како Бог може бити праведан према нама. Наше оправдање има свој темељ једино у Божијем оправдању „да (Бог) будеш оправдан у својим речима и да победиш кад ти суде“ (Рим 3,4).

Реч је о победи Божијој над нашом неправедношћу и о Богу који је једини праведан. Ова победа Божија постигнута је на крсту. Зато тај крст није само суд, него и помирење (ἰλαστήριον в. стих 25) за све који верују да је у смрти Исуса једино Бог праведан, и који признају своје грехове. Божија праведност сама ствара помирење (προέθετο види стих 25). „Јер Бог је у Христу помирио свет са собом“ (2.Кор 5,19 и даље). „Не урачунавајући им њихове преступе“ – он их је сам носио и за њих поднео смрт грешника. „И метнувши у нас реч помирења.“ Ту реч треба сусрести у вери да је једино Бог праведан и да је у Исусу постао наша праведност. Али, између Христове смрти и поруке с крста налази се његово васкрсење. Само као Васкрсли он је онај чији крст има снагу. Порука о Распетоме увек је порука о ономе који није остао у смрти. „Ми смо, дакле, посланици за Христа на тај начин што Бог опомиње преко нас. Молимо у име Христово: помирите се с Богом“ (2.Кор 5,20). Порука помирења је Христова реч. Он је Васкрсли који нам је речима апостола посведочен као Распети: пронађите се поново у смрти Исуса Христа, у праведности Божијој која нам је тамо дарована. Ко се налази у Исусовој смрти, налази се и у Божијој јединој праведности.

„Онога који није знао греха Бог је учинио грехом за нас, да ми у њему постанемо праведност Божија“ (2. Кор 5,21). Невини је убијен јер носи наше грешно тело, мрзе га и проклињу и Бог и свет, због нашег тела је учињен грехом. Али, ми у његовој смрти налазимо Божију праведност.

Ми смо у њему снагом његовог оваплоћења. Тако је он умро за нас, да ми који смо грешници, у њему кроз Божију праведност постанемо праведни и слободни од греха. Ако је Христос пред Богом наш грех који мора бити осуђен, онда смо ми у њему праведност, али сигурно не наша властита праведност (*idia dikaiosunē* Рим 10,3; Флп 3,9), него у строгом смислу те речи искључиво Божија праведност. То је дакле Божија праведност да ми као грешници постанемо његова праведност и то је наша, тј. његова праведност (Ис 54,7), да је само Бог праведан, а ми смо грешници које је он прихватио. Божија праведност је сам Христос (1. Кор 1,30). Христос је, пак, „са нама Бог“, „Емануил“ (Ис 7,14), Бог наша праведност (Јер 33,16).

Објава Христове смрти за нас је проповед оправдања. Припајање телу Христовом, тј. његовој смрти и васкрсењу, јесте крштење. Христос је умро једном, тако је и наше крштење и оправдање само једном. Они су у најстрожем смислу те речи непоновљиви. Поновљиво је једино сећање на оно што нам се догодило једном за свагда, и то не само да је „поновљиво“, него му је потребно свакодневно понављање. Ипак, сећање остаје нешто друго од онога што се догодило једном за свагда. Ко то изгуби, за њега нема понављања. Овде је у праву Посланица Јеврејима (Јев 6,5 и даље; 10,26 и даље). Где со обљутави, чиме ће се осолити (Мт 5,13)? За крштене вреди: „Или не знате да...?“ (Рим 6,3; 1. Кор 3,16 и 6,19) и: „Тако исто и ви о себи мислите да сте мртви греху, а живи Богу у Исусу Христу“ (Рим 6,11). Све се већ догодило, не само на крсту, него и на вама. Ви сте одвојени од греха, умрли сте, оправдани сте. Тиме је Бог довршио своје дело. Он је кроз

праведност основао своју Светињу на земљи. Ова Светиња се зове Христос, тело Христово. Раздвајање од греха извршено је кроз смрт грешника у Исусу Христу. Бог има заједницу која је оправдана од греха. То је заједница Исусових ученика, заједница светих. Они су примљени у његову Светињу, они сами су његова Светиња, његов Храм. Они су узети из света и живе у једном новом властитом простору усред света.

Од сада па надаље хришћани се у Новом завету називају још само „свети“. Друго име које би могло да се замисли, наиме „праведни“, није употребљено. Он не може да опише на исти начин и у истом обиму примљени дар. Он се односи на догађај који се једном десио, на крштење и оправдање. Овај догађај захтева свакодневно подсећање. Свети додуше остају оправдани грешници. Али, с јединственим даром крштења и оправдања, свакодневним подсећањем на њих загарантован нам је истовремено у смрти Христовој дар очувања живота оправданих све до Судњег дана. Живот у овом очувању је посвећење. Оба дара имају исту основу, наиме, Исуса Христа распетог (1.Кор 1,2 и 6,11). Оба дара имају један садржај, наиме заједништво с Христом. Оба дара нераздвајно припадају један другом. Али, они управо због тога нису један те исти дар. Док оправдање хришћанину дарује Божије остварено дело, дотле му посвећење Божије обећава садашње и будуће остварење. Док је верник у оправдању кроз јединствену смрт доведен у заједништво Исуса Христа, дотле га посвећење чува у простору у који је доведен, у Христу у заједници. Док је код оправдања у првом плану став човека према Закону, дотле је код посвећења одлучујуће одвајање човека од света све до пуне будућности с Христом. Док оправдање доводи појединца у заједницу, дотле посвећење чува заједницу са свим појединцима. Оправдање одваја верника од његове грешне прошлости, а посвећење му омогућава да остане с Христом, у својој вери, и да расте у љубави. Допуштено

је да се оправдање и посвећење упоређују са стварањем и одржавањем. Оправдање је ново стварање, стварање новог човека, посвећење је његово одржање и очување све до поновног доласка Исуса Христа.

У посвећењу се испуњава Божија воља: „Будите свети, јер сам ја свет“ и „јер сам ја свет, Господ, који вас посвећујем“ (3.Мој 19,2 и 21,8). Ово испуњење извршава Бог, Свети Дух. У њему се довршава Божије дело на човеку. Он је „печат“ (2.Кор 1,22) којим су верници запечаћени као Божије власништво све до дана искупљења. Као што су верници раније били чувани под Законом и затворени (Гал 3,23), тако су сада затворени „у Христу“, запечаћени Божијим печатом, Светим Духом. Нико не сме да разбије тај печат. Бог је тај који је запечатио и који држи кључ у руци. То значи да су верници, које је задобио у Христу, потпуно у Божијем поседу. Круг је затворен. У Светом Духу човек је постао Божије власништво. Заједница светих, затворена и одвојена од света сигурним печатом, чека на последње спасење. Као што запечаћени воз путује кроз страну земљу, тако и заједница путује кроз свет. Као што је Нојев ковчег „изнутра и споља био затопљен смолом“ (1.Мој 6,14), како би био спасен у потопу, тако и пут запечаћене заједнице личи путу тог ковчега кроз потоп. Циљ затварања јесте искупљење, спасење, спас (Еф 4,30; 1,14; 1.Сол 5,23; 1.Пет 1,5 и другде) приликом поновног Христовог доласка. Залог, пак, који запечаћене чини сигурнима у вези с њиховим циљем, јесте управо сам Свети Дух.

Да будемо на хвалу његове славе – ми који смо се унапред уздали у Христа; у њему сте и ви, пошто сте чули истиниту реч, Еванђеље свога спасења, и поверовали, запечаћени обећаним Светим Духом, који је капара нашег наследства – за избављење његове тековине, на хвалу његове славе.

Еф 1,12–14

Посвећење заједнице значи да је она кроз Бога одвојена од оног што није свето, од греха. Посвећење заједнице је печатење којим је она постала изабрано Божије власништво, Божије пребивалиште на земљи, место одакле долази суд и помирење на цео свет. Хришћани су посвећењем сасвим упућени на будућност с Христом и на том путу их чува Бог.

То за заједницу светих значи три ствари: прво, њено посвећење ће се показати ваљаним у јасном одвајању од света. Друго, њено посвећење ће се показати ваљаним у једном начину живота који је достојан Божије светости. Треће, њено посвећење ће бити скривено у очекивању другог Христовог доласка.

Посвећење постоји због тога – то је прво – само у видљивој заједници. Видљивост заједнице је одлучујуће обележје посвећења. Захтев заједнице за простор у свету и тиме повучена граница према свету сведочи да је заједница у стању посвећења. Печат Светог Духа запечаћује заједницу према свету. Снагом тога печата Божија заједница има снагу да испуни своју службу према целом свету, она мора истовремено да захтева за себе одређени простор у свету и да тиме јасно повуче границе између себе и света. Будући да је заједницу основао сам Бог на овој земљи као град на брду – полис (Мт 5,14) – будући да је она као таква Божије запечаћено власништво, зато њен „политички“ карактер нужно припада њеном посвећењу. Њена „политичка етика“ има свој једини темељ у њеном посвећењу, да је свет свет, а заједница заједница, и да реч Божија ипак излази из заједнице у цео свет као вест о целој земљи и свему што је на њој као власништву Господњем (Пс 24,1; паралела с Дап 17,24); то је тај „политички“ карактер заједнице. Једно лично посвећење које не би марило за то јавно видљиво разграничење заједнице од света, заменило би побожне жеље религиозног човека постигнуте Христовом смрћу посвећењем заједнице

кроз Божији печат. То је варљива гордост и погрешна духовна страст старог човека који жели да постане свет изван видљиве заједнице браће. То је презир према телу Христовом као видљивом заједништву оправданих грешника који се крије иза понизности ове духовности. Презир према телу Христовом јер се Христу свидело да прихвати моје тело и да га понесе на крст; презир према заједништву јер ја желим да будем свет за себе без браће; презир према грешницима јер се у самоизабраној светости повлачим од грешног обличја моје Цркве. Посвећење изван видљиве заједнице јесте проглашавање самог себе светим.

Посвећење кроз печат Светог Духа увек поставља Цркву у борбу. У основи то је борба за тај печат који не сме бити поломљен нити споља нити изнутра, да свет не постане Црква нити Црква свет. Борба Цркве за простор који је дат телу Христовом на земљи, представља њено посвећење. Одвајање света од Цркве и Цркве од света јесте света борба Цркве за Светињу Божију на земљи.

Светиња постоји само у видљивој заједници. Али – то је друго – управо у одвајању од света живи заједница у Светињи Божијој, и у заједници такође живи један део света у овој светињи. То за свете значи да треба у свом звању да живе достојно Еванђеља (Еф 4,1; Флп 1,27; Кол 1,10; 1.Сол 2,12); они ће постати достојни Еванђеља само тако ако га се свакодневно сећају и ако по њему живе. „Али сте се опрали, и посветили и оправдали“ (1.Кор 6,11). Њихово посвећење јесте да свакодневно живе сећајући се ових речи. То је вест које они треба да буду достојни, да су свет и тело мртви, да су распети и умрли са Христом на крсту и кроз крштење, да грех више не може да влада јер је његова власт срушена (уп. Рим 6,14а), и да стога више није могуће да хришћанин греши. „Нико, ко је од Бога рођен, не чини греха“ (1.Јн 3,9).

Прекид је извршен. „Ранији начин живота“ (Еф 4,22) је приведен крају. „Јер некад сте били тама, а сада сте светлост у Господу“ (Еф 5,8). Раније су чинили срамотна и „јалова мрачна дела“ (уп. Еф 5,11), а сада Дух даје у њима плодове посвећења.

Тако хришћани не смеју више да буду називани „грешницима“ све док се под тим подразумевају они који живе под влашћу греха (αμαρτωλοί уп. као једини изузетак и лично признање 1.Тим 1,15), штавише једном су били грешници, безбожници, непријатељи (Рим 5,8.10; Гал 12,5.17), сада су, пак, свети Христа ради. Њих се као свете подсећа и опомиње да буду оно што су јесу. Не захтева се ништа немогуће. Ако би се захтевало да грешници буду свети, онда би то било назадовање према оправдању по делима и хуљење на Христа. Свети треба да буду свети јер су они посвећени у Христу Исусу Духом Светим.

Живот светих се издваја из једне страшне црне позадине. Тамна дела тела откривају се кроз светлост живота у Духу: „Блуд, нечистота, распојасаност, идолопоклонство, чарање, непријатељства, свађа, пакост, срдња, сплетке, раздори, странке, зависти, пијанке, пировања и овима слична“ (Гал 5,19 и даље⁶⁷). Све то у заједници Христовој нема више места. То је уклоњено и осуђено на крсту. Хришћанима је од почетка било речено да „они који тако шта чине неће наследити царства Божијег“ (Гал 6,21; Рим 1,32). Ови грехови одвајају од вечног спасења. Ако се ипак уочи један од тих порока у заједници, онда он мора повући са собом искључење из заједнице (1.Кор 5,1 и даље).

Уочљиво је да у такозваним каталозима порока постоји сличност у набрајању грехова. Скоро без изузетка на првом месту стоји блуд (πορνεία) који је неспојив с новим животом хришћанина. Затим углавном следи похлепа

⁶⁷ Тачније: Гал 5,19–21.

(πλεονέξια 1.Кор 5,10; 6,10; Еф 4,19; 5,3,5; Кол 3,5; 1.Сол 4,4 и даље⁶⁸) која заједно с претходним чини „нечистоту“ и „идолопоклонство“ (1.Кор 5,10; 6,9; Еф 5,3; Гал 5,19,20; Кол 3,5,8). Затим следе грехови против братске љубави и, напоследку, разузданост⁶⁹. Сигурно није случајно да у набрајању грехова блуд стоји на првом месту. Разлог томе нису посебне околности тога времена, него посебна карактеристика тог греха. У њему поново оживљава Првородни грех, жеља да се постане Бог (1.Мој 3,5), Творац живота, да се влада а не да се служи. Човек у њему настоји да прекорачи границе које му је Бог поставио служећи се силом према Божијим створењима. Израиљев грех је био у томе што је стално порицао верност свом Господу и „одајући се идолопоклонству“ (1.Кор 10,7⁷⁰) и везујући се уз идоле. Блуд је у првом реду грех против Творца. За хришћанина је то на посебан начин грех против самог тела Христовог, јер тело хришћанина је уд Христов. Он припада једино Христу. Телесно спајање с блудницом раскида духовно заједништво с Христом. Ко ускраћује своје тело Христу и предаје га греху, тај се одвојио од Христа. Блуд је грех према властитом телу. Хришћанин треба да зна да је његово тело храм Духа Светога који у њему пребива (1.Кор 6,13–19). Телесно заједништво хришћанина с Христом тако је уско да он својим телом не може уједно да припада и свету. Заједништво тела Христовог забрањује грех према властитом телу. Блудника мора погодити Божији гнев (Рим 1,29; 1.Кор 5,1 и даље; 7,2; 10,7; 2.Кор 12,21; Јев 12,16; 13,4). Хришћанин је чист, он даје своје тело само у службу тела Христовог. Он зна да је Христовим трпљењем и смрћу на крсту и његово тело такође предато смрти. Заједништво с мученим и прослављеним телом Христовим ослобађа хришћанина од разузданости телесног

⁶⁸ Тачније: 1.Сол 4,3–7.

⁶⁹ Као порекло ових каталога могле би да се узму речи Господње Мк 7,21 и даље.

⁷⁰ Бонхефер извлачи ове речи заједно из стихова 7 и 8.

живота. Дивље телесне пожуде умиру свакодневно у том заједништву. У дисциплини и уздржању хришћанин својим телом служи само изградњи тела Христовог, заједнице. Он то ради и у браку и тако га чини делом тела Христовог.

С блудништвом је повезана и похлепа. Незаситост пожуде обома им је заједничка и допушта да похлепник потпадне под свет. Не пожели ништа што је туђе, каже Божија заповест (10. Заповест; 2. Мој 20,17). Блудник и похлепник нису ништа друго до пожуда. Блудник жуди за поседом другог човека. Похлепник жуди за поседом материјалних добара овога света. Блудник жели власт и моћ, али постаје робом овога света уз које се везује његово срце. Блуд и похлепа доводе човека у додир са светом који га прља и чини нечистим. Блуд и похлепа су идолопоклонство јер овде човеково срце више не припада Богу и Христу, него жељеним добрима властитог света.

Ко, пак, ствара свог бога и свој свет, коме његова властита пожуда постаје бог, тај мора да мрзи брата који му стоји на путу и спречава га у остварењу његове воље. Свађа, мржња, завист, убиство произлазе из извора властите пожуде. „Откуда ратови и откуда борбе међу вама? Не долазе ли од ваших наслада које се боре у вашим удовима?“ (Јак 4,1). Блудник и похлепник не могу да познају братску љубав. Они живе у тами свог властитог срца. Тиме што греше против тела Христовог, они греше и према браћи. Блуд и љубав према брату искључују једно друго тела Христовог ради. Тело које не стављам у службу заједништва тела Христовог, не може служити ни мом ближњем. Занемаривање властитог тела и брата доводи у дрску, безбожну разуданост у јелу и пићу. Ко презире своје тело, тај ће потпасти својој грешности и „трбух је њихов бог“⁷¹ (Рим 16,18). Одвратност овога греха састоји се у томе да мртво тело хоће само себе да негује и тако

⁷¹ Ослањање на Флп 3,19.

срамоти човека и у његовом спољашњем обличју. Разуздан човек нема удела у телу Христовом.

Свет ових порока је прошлост за заједницу. Заједница се одвојила од оних који живе у овим пороцима и увек изнова треба да се одваја од њих (1.Кор 5,9 и даље); јер „какву заједницу има светлост са тамом“ (2.Кор 6,14 и даље)? Тамо су „плотска дела“, овде је „плод Духа“ (Гал 5,19 и даље; Еф 5,9).

Шта значи плод? Много је „дела“ тела, али само је један „плод“ Духа. Дела су дело људских руку, плод расте а да дрво то ни не зна. Дела су мртва, плод живи и носи семе које доноси нови плод. Дела могу бити сама за себе, плод никада не може бити без дрвета. Плод је увек нешто чудесно, делотворно, он није нешто жељено, него оно што је израсло. Плод Духа је дар Божији. Ко га носи, тај о њему зна тако мало као што дрво зна о свом плоду. Он само зна о снази онога од кога живи. Овде не постоји слава, него само унутрашње сједињење с извором, с Христом. Свети ни сами не знају о плоду посвећења који носе. Лева рука не зна шта чини десна (Мт 6,3). Ако би нешто желели да знају, ако би желели да посматрају сами себе, онда би већ били отргнути од корена и прошло би време њиховог доношења плода. „А плод Духа је љубав, радост, мир, дуготрпљење, честитост, доброта, вера“ (Гал 5,22). Поред светости заједнице, овде долази до изражаја и посвећење појединца. Али, извор је један и исти, заједништво с Христом, заједништво с истим телом. Као што се одвајање од света видљиво дешава само по континуираној борби, тако се и лично посвећење састоји у борби духа против тела (уп. Гал 5,17). Свети виде само борбу, потребу, слабост и грех у свом властитом животу; и што више напредују на путу посвећења, то више препознају себе као побеђене, као оне који умиру у телу. „А Христови припадници су распели плот са свим страстима и пожудама“ (Гал 5,24). Они још увек

живе у телу, али управо зато цео њихов живот мора да буде у вери у Сина Божијег који је у њима започео свој живот (Гал 2,20). Хришћанин умире свакодневно (1.Кор 15,31), и премда његово тело трпи и пропада, унутрашњи човек се обнавља из дана у дан (2.Кор 4,16). Умирање светих у телу има свој једини узрок у томе да је Христос кроз Светог Духа започео свој живот у њима. Свети умиру у Христу и његовом животу. Они сада више не треба да траже своје трпљење, чиме би уствари само настојали да се потврде у своме телу. Христос је њихова свакодневна смрт и њихов свакодневни живот.

Зато они могу у пуној мери да славе да онај ко је рођен од Бога више не може да греши (1.Јн 3,9), јер грех над њима нема више никакву власт, јер су умрли греху и живе у Духу.⁷² „Стога сад нема осуде за оне који су у Христу Исусу“ (Рим 8,1). Бог воли своје свете; јер је он тај који узрокује њихову борбу и умирање, и који у томе доноси плод посвећења, о коме свети треба да знају да је он ту иако им остаје дубоко скривен. Наравно да блуд, шкртост, убиство и мржња немају

⁷² „Ја, пак, живим, говори верник. Живим пред лицем Божијим, живим пред његовим судом у његовој благодати; живим у његовој наклоности, у његовој светлости, у његовој љубави; ја сам потпуно избављен од својих грехова; у књизи грехова нема више ништа отворено или неплаћено. Закон не захтева више ништа од мене, не присиљава ме, не проклиње ме. Ја сам праведан пред мојим Богом, као што је он праведан; свет и савршен, као што је и мој Бог свет, као што је савршен мој Отац на небесима. Обавија ме Божија наклоност и љубав; она је темељ на коме стојим, моје уточиште где сам рођен. Цело Божије блаженство, сав његов мир подиже ме и носи; у њему дишем и осећам се добро. Греха више немам и не чиним га; свестан сам да сам на Божијем путу и да чиним његову вољу, да сам му по вољи било да идем или да стојим, било да седим или да лежим, било да сам будан или да спавам. Такође било да мислим или говорим, и то је по његовој вољи. Где год да се налазим, било напољу или у кући, по његовој је милостивој вољи. Драг сам му, било да радим или да се одмарам. Мој грех је заувек опроштен, а нове грехове, који не би требали бити опроштени, не могу више да учиним. Збринут сам у његовој благодати и не могу више да грешим. Ниједна смрт не може више да ме усмрти, ја живим вечно као и сви анђели Божији. Мој Бог се више неће љутити на мене нити ме прекоревати; заувек сам избављен од будућег гнева. Зли ме више неће дотаћи, свет ме више неће ухватити у своје мреже. Ко ће нас раставити од љубави Божије? Ако је Бог за нас, ко може бити против нас? (Колбриге). Ово је део текста из једне проповеди Фридриха Колбрига (Friedrich Kohlbrügge, 1803–1875) на Гал 2,20.

више места у заједници ако се објављује опраштање. Исто тако ни плод посвећења не може остати невидљив. Али, управо тамо где је он надалеко видљив, где ће свет гледајући хришћане као у првим вековима рећи: „Гледајте како љубе један другога“, управо тамо свети треба да гледају само на онога коме припадају и у незнању о свему томе, и даље да моле за опраштање својих грехова. Исти ти хришћани који то себи присвајају, да грех више не влада, да верник више не греша, признаће:

Ако кажемо да немамо греха, сами себе варамо и истине нема у нама. Ако исповедамо своје грехе, он је веран и праведан – да нам опрости грехе и очисти нас од сваке неправедности. Ако кажемо да нисмо згрешили, правимо га лажом и његове речи нема у нама. Дечице моја, пишем вам ово да ви не згрешите. Ако ко згреша, имамо заступника код Оца, Исуса Христа, праведника.

1.Јн 1,8–2,1

Овако их је сам Господ научио да се моле: и опрости нам дугове наше (Мт 6,12). Наредио им је да једни другима опраштају грехове без престанка (Еф 4,32; Мт 18,21 и даље). Тиме што хришћани једни другима братски опраштају грехове, они тако у својој заједници стварају простор за Исусово опроштење грехова. Они у другоме не препознају више некога ко им је учинио нешто нажао, него онога коме је Христос на крсту даровао опроштење. Они сусрећу једни друге као оне који су посвећени кроз Исусов крст. Под тим крстом кроз свакодневно умирање посвећује се њихово мишљење, њихова реч, њихово тело. Под тим крстом расте плод посвећења.

Заједница светих није нека „идеална“ заједница безгрешних и савршених. Она није заједница чистих која грешнику не би више давала простор за покајање. Она је, штавише,

управо заједница која се показује достојном Еванђеља опроштења грехова тиме што се овде заиста објављује Божије опроштење које нема више ништа са самоопроштењем; то је заједница оних на којима се остварила истинска Божија скупоцена благодат, чији начин живота је достојан Еванђеља које неће протраћити и одбацити.

Тиме је речено да у заједници светих опроштење може бити проповедано само тамо где се проповеда и покајање, где Еванђеље не остаје без Закона и где се грехови не опраштају безусловно, него могу бити и задржани. То је и воља самог Господа да светиња Еванђеља не буде дата псима (Мт 7,6), него да може да се проповеда само у заштити проповеди покајања. Она заједница која грех не назива грехом, не може ни да зна где треба опростити грех. Она је грешна према светињи, понаша се недостојно Еванђеља. Она није света заједница јер у бесцење даје скупоцено опроштење Господње. Тиме ништа није учињено, ако се само јадикuje над општом људском грешношћу и такође над његовим добрим делима, то није никаква проповед покајања, него конкретан грех мора бити именован, кажњен и осуђен. То је исправна употреба кључева царства небескога (Мт 16,19; 18,18; Јн 20,23) које је Господ дао својој Цркви и о којој су реформатори тако упорно говорили. Због светиње, због грешника и због заједнице, у заједници мора такође бити коришћен кључ везивања, задржавања греха. У достојан начин живота заједнице по Еванђељу спада и дисциплина у заједници. Као што посвећење постиже одвајање заједнице од света, тако оно мора да постигне и одвајање света од заједнице. Једно без другог остаје лажно и неистинито. Заједница која је одвојена од света, мора унутар себе живети у дисциплини.

Дисциплина заједнице не служи успостављању заједнице савршених, него само изградњи заједнице оних који живе у Божијем опраштајућем милосрђу. Дисциплина заједнице је

у служби Божије скупоцене благодати. Грешник у заједници мора бити опоменут и кажњен да не би изгубио своје спасење и да се не би тако злоупотребило Еванђеље. Тако сада благодат крштења може да прими само онај који се каје и исповеда своју веру у Исуса Христа. Исто тако, благодат вечере Господње може да прими само онај који „прави разлику“ (1.Кор 11,29) између истинитог тела и крви Исуса Христа за опроштење грехова од било ког другог јела, било симболичког, било неког другог вида. То значи да он може да се изјасни о својој спознаји вере, да се „испита“ или да се подвргне испитивању кроз браћу да ли заиста жели Христово тело и крв и своје опроштење грехова. Поред исповедања вере долази и исповест у којој хришћанин тражи и прима сигурност опроштења својих грехова. Овде Бог помаже грешнику у опасности самообмане и самоопроштења. У исповедању грехова пред својим братом умире грешно тело са својом гордошћу. Заједно с Христом предаје се срамоти и смрти, и кроз реч опроштења настаје један нови човек који је сигуран у Божије милосрђе. Тако употреба исповести припада животу светих. Она је Божији благодатни дар који се не може некажњено злоупотребити. У исповести се прима Божија скупоцена благодат. Овде хришћанин постаје сличан Христовој смрти. „Зато, када опомињем у вези с исповешћу, не чиним ништа друго, него опомињем да се буде хришћанин“ (Лутер, Велики катихизис).

Дисциплина прожима цео живот заједнице. Овде постоји једно степеновање које има добар разлог и у служби је милосрђа. Почетак све дисциплине остаје објава речи о оба кључа. Она не остаје ограничена само на богослужбена сабрања, службеник Цркве треба у свако време да врши своју службу. „Проповедај реч, приони у време и невреме, покарај, запрети, опомени са сваком стрпљивошћу и поуком“ (2.Тим 4,2). То је почетак дисциплине у заједници. Притом

мора бити јасно да се овде не могу кажњавати само они грехови који су постали очигледни. „Греси неких људи су видни и иду пред њима на суд, а греси неких иду за њима“ (1.Тим 5,24). Тако је дисциплина заједнице поштеда пред казном Последњег суда.

Ако дисциплина у заједници закаже већ на првом степену, тј. у свакодневној пастирској служби постављеног службеника, онда је тиме и све што следи доведено у питање. Други степен, наиме, је братско опомињање међу члановима заједнице: „учите и опомињите један другога“ (Кол 3,16; 1.Сол 5,11.14). У опомињање спада и тешење малодушних, ношење слабих, стрпљивост према свима (1.Сол 5,14). Једино тако заједница може да се одупре свакодневним искушењима и отпадништву.

Где таква братска служба у заједници више не живи, ту ће се тешко достићи трећи степен. Ако неки брат отворено згреши речју или делом, онда заједница мора имати снаге да поведе дисциплински поступак против њега. И то је такође један дугачак пут: заједница мора најпре смоћи снаге да се одвоји од грешника. „Не мешајте се с њим“ (2.Сол 3,14), „клоните се њих“ (Рим 16,17), „с таквима немојте ни јести“ (вечера Господња?) (1.Кор 5,11), „и ових се клони“ (2.Тим 3,5; 1.Тим 6,5). „А вама налажемо, браћо, у име Господа нашега Исуса Христа, да се одвојите од свакога брата који живи неуредно, а не по предању које су примили од нас“ (2.Сол 3,6). Овакво понашање заједнице служи да се „посрами“ грешник (2.Сол 3,14) и да се тако поново врати у заједницу. Свакако да ово избегавање грешника значи такође и његово привремено искључивање из заједнице. Ипак, то не значи да с њим треба прекинути свако заједништво. Штавише, заједница која се одвојила од грешника треба и даље да га сусреће речју опомене. „И не сматрајте га непријатељем, него га саветујте као брата“ (2.Сол 3,15). Грешник остаје брат и управо зато

искушава казну и опомену заједнице. То је милосрдно братство које спроводи дисциплину заједнице. Тврдоглави морају бити кажњени са свом благошћу, зли ношени „не би ли им како Бог дао покајање на познање истине, и да се освесте од замке ђавола, који их је живе заробио да чине његову вољу“ (2.Тим 2,25.26). Начин ове опомене разликоваће се од грешника до грешника, али ће увек имати исти циљ, да води покајању и помирењу. Ако грех остане скривен између тебе и грешника, онда не треба да га откриваш, штавише, треба сам да га казниш и позовеш на покајање и „добрио си свога брата“ (Мт 18,15). Ако те не послуша, него буде упоран у свом греху, немој откривати његов грех, него потражи једног или два сведока (Мт 18,15 и даље). Сведоци су потребни како због грешног дела – тј. ако исто не може да се докаже и ако га члан заједнице пориче, онда га предај Богу; браћа су сведоци, а не инквизитори! – тако и због затворености грешника према покајању. Скривеност дисциплине треба грешнику да олакша обраћење. Ако ни сада не послуша или ако је грех ионако већ очигледан пред целом заједницом, онда је то ствар целе заједнице да опомене грешника и позове га на обраћење (Мт 18,17; уп. 2.Сол 3,14). Ако је грешник службеник у заједници, онда он треба да буде оптужен на основу двојице или тројице сведока (уп. 1.Тим 5,19). „Оне који греше изобличавај пред свима, да и у друге уђе страх“ (1.Тим 5,20). Сада је заједница позвана да заједно са својим службеницима управља кључевима. Јавна пресуда захтева јавно заступање заједнице и службе. „Заклињем те пред Богом и Христом Исусом и изабраним анђелима да ово чуваш без предрасуде и ништа не чиниш по наклоности“ (1.Тим 5,21); јер сада Бог треба да да свој властити суд о грешнику. Ако се овај, пак, искрено покаје, јавно исповеди своје грехове, онда ће примити опроштење свих својих грехова у име Божије (уп. 2.Кор 2,6 и даље), ако ли буде истрајавао у своме греху,

онда заједница у име Божије мора да му задржи његов грех. То онда значи искључење из сваког заједништва заједнице. „Нека ти буде као многобожац и цариник“ (Мт 18,17), „заиста, кажем вам, што год свежете на земљи биће свезано на небу, и што год разрешите на земљи, биће разрешено на небу...јер где су двојица или тројица сабрани у моје име, онде сам ја међу њима“ (Мт 18,18.20). Искључењем из заједнице само се потврђује чињеница да је непокајани грешник онај који „сам на себе навлачи осуду“ (Тит 3,11). Не осуђује га заједница, он је већ осудио самог себе. Ово потпуно искључење Павле означава речима „да се такав преда Сатани“ (1.Кор 5,5; 1.Тим 1,20). Грешник се враћа у свет у коме влада сатана и смрт. (Да се овде не ради о чину смртне казне као у Дап 5, показује поређење с 1.Тим 1,20 и 2.Тим 2,17; 2.Тим 4,15). Грешник је искључен из заједништва тела Христовог јер се сам одвојио. Он нема више никаквих права у заједници. Ипак, и овај последњи чин стоји потпуно у служби спасења грешника „да се дух спасе на дан Господњи“ (1.Кор 5,5), „да се науче⁷³ не хулити“ (1.Тим 1,20). Повратак у заједницу или постизање спасења остаје циљ дисциплине у заједници. Оно остаје педагошко средство. Иако пресуда заједнице има трајни карактер ако се грешник не покаје, ова пресуда, којом се грешнику мора одузети спасење, је ипак последња могућа понуда заједништва заједнице и спасења.⁷⁴

⁷³ Именеј и Александар.

⁷⁴ Поред све дисциплине у заједници која увек стоји у служби милосрђа, чак и при изручењу тврдокорног грешника Сатани, Нови завет као најстрашнију казну познаје проклетство, анатему. Она више није повезана са спасењем. Она наступа као предукус божанске осуде. У Старом завету јој одговара „харам“ који има исто значење као и анатема и који погађа безбожника. Она значи дефинитивно одвајање од заједнице, над анатемисаним се извршава смртна казна. То значи две ствари: заједница није више у стању да под било којим околностима анатемисаног носи и разрешава од греха. Он се предаје Богу. Тиме је анатемисани уједно и проклет, али и свет јер је изручен Богу. Будући да као проклет припада само Богу, заједница овде више не може да покушава да га спаси. Рим 9,3 потврђује да анатема значи одвајање од спасења; 1.Кор 16,22 указује да се односи на есхатон. Гал 1,8 и даље говори да ће анатемом бити погођен онај који кроз своју проповед намерно уништава Еванђеље. Сигурно није случајност да једино место

Тако се посвећење заједнице показује у њеном начину живота који је достојан Еванђеља. Она доноси плод Духа и васпитава се у дисциплини Божије речи. У свему томе она остаје заједница оних чије посвећење је једино Христос (1.Кор 1,30) и која иде у сусрет дану поновног Христовог доласка.

где се анатема изриче над одређеним особама јесте тамо где се односи на јеретике. *Doctrina est coelum, vita terra* (Luther). (Учење је небо, живот земља (Лутер)). Однос између чувања неисквареног учења (Lehrzucht) и дисциплине у заједници је овакав: дисциплина проистиче из исправног учења, тј. следи из исправне употребе кључева, док се чување неисквареног учења усмерава против злоупотребе самог учења. Кроз погрешно учење трује се извор живота заједнице и дисциплине у заједници. Зато је против учења тежи од греха према еванђеоском начину живота. Ко заједници украде Еванђеље, заслужује неограничену осуду, ко пак греши у свом понашању, за тога постоји Еванђеље. Чување неисквареног учења задатак је у првом реду службеника који поучавају у Цркви. Предуслов свега јесте да при преношењу служби постоји гаранција да је службеник „дидактикос“, онај који је оспособљен за поучавање (1.Тим 3,2; 2.Тим 2,24; Тит 1,9), „који ће бити кадри и друге поучити“ (2.Тим 2,2), ни на кога не смеју пребрзо да се полага руке, јер иначе кривица пада на онога који поставља у службу (1.Тим 5,22). Поука у чувању неисквареног учења започиње и пре позива у службу. Овде се ради о животу и смрти заједнице – што сигурније и опрезније, то боље. Чување неисквареног учења не завршава с постављањем у службу поучавања, штавише тек тада започиње. Чак и такав проверени службеник, какав је био Тимотеј, мора бити непрекидно опомињан да чува исправно, спасоносно учење. Посебно му се препоручује читање Писма. Превелика је опасност од скретања с правог пута (2.Тим 3,10; 3,14; 4,2; 2,15; 1.Тим 4,13.16; Тит 1,9; 3,8). Томе још мора да се придода и опомена за узоран начин живота: „Пази на самога себе и на науку“ (1.Тим 4,13 и даље; Дап 20,28). Тимотеј се не сматра посрамљеним тиме што га се опомиње на чистоту, понизност, непристрасност, марљивост. Зато су службеници узор за заједницу. Задатак службеника јесте да у својој заједници шири исправно учење и да се супротстави свакој изопачености. Где се очигледно увуче јеретичко учење, тамо службеник треба да заповеди јеретичима „да не уче другачије“ (1.Тим 1,3); јер је он постављен у службу поучавања и може да заповеда. Он даље треба да упозорава и подсећа да се избегавају препирке (2.Тим 2,14). Ако је неко очигледан јеретик, онда он треба да буде „једном и још једном опоменут“. Ако не послуша, тада с њим као јеретиком треба прекинути заједништво (Тит 3,10; 1.Тим 6,4 и даље); јер он заводи заједницу (2.Тим 3,6 и даље). „Свако ко се удаљава и не остаје у науци Христовој, нема Бога. Ко остаје у науци, тај има и Оца и Сина“ (2.Јн 9). Једном оваквом јеретичком учитељу треба ускратити и гостопримство и поздрав (2.Јн 10). У јеретику долази Антихрист. Само је јеретик назван Антихристом, а не грешник у свом понашању. За њега вреди анатема у Гал 1,9. За однос чувања неисквареног учења и дисциплине у заједници важи следеће: нема дисциплине у заједници без неисквареног учења. Нема, такође, ни неисквареног учења које не уводи дисциплину у заједницу. Павле приговара Коринћанима да су у својој надмености хтели да направе раскол не пазећи на дисциплину у заједници (1.Кор 5,2). Немогуће је одвојити неискварено учење од дисциплине у заједници.

Тиме смо дошли до трећег одређења правог посвећења. Све посвећење је усмерено на постојање на дан Исуса Христа. „Тежите за миром са свима и за освећењем – без чега нико неће видети Господа“ (Јев 12,14). Посвећење се увек односи на крај. Њему није циљ наша одбрана пред судом света или пред нашим судом, него пред Господом. Пред самим собом или пред светом та светост може да се чини као грех, вера као невера, љубав као тврдоћа, дисциплина као слабост. Али, Христос сам припрема себи своју заједницу тако да она може да опстане пред њим.

Мужеви, волите своје жене – као што је и Христос заволео Цркву и самога себе предао за њу, да је посвети, очистивши је воденим купањем и речју, да сам себи постави славну Цркву, која нема мрље, ни боре, или тако што, него да буде света и непорочна.

Еф 5,25–27; Кол 1,22; Еф 1,4

Пред Исусом Христом може да постоји само посвећена заједница; онај који је помирио са собом Божије непријатеље и који је дао свој живот за безбожнике, учинио је то да би његова заједница била света све до његовог поновног доласка. То се дешава кроз печат Светог Духа, при чему су свети затворени у светињи заједнице и чувани све до дана Исуса Христа. У онај дан они треба да буду без икакве љаге или срамоте, свети и беспрекорни у духу, души и телу (1.Сол 5,23).

Или зар не знате да неправедни неће наследити царства Божијег? Не заваривајте се: ни блудници, ни идолопоклоници, ни прељубочинци, ни мекушци, ни педераста, ни крадљивци, ни грамжљивци, ни пијанице, ни опадачи, ни разбојници неће наследити царства Божијег. И неки од вас су били овакви. Али

сте се опрали, и посветили, и оправдали именом
Господа [нашега] Исуса Христа и Духом Бога нашега.

1.Кор 6,9–11

Стога нека нико не пркоси Божијој благодати, ако жели да остане у греху! Само ће посвећена заједница бити спасена пред гневом на дан Исуса Христа; јер Господ ће судити према делима (Мт 25,31.46) не гледајући ко је ко (Рим 2,11). Свако дело ће изаћи на видело и свакоме ће дати „да прими према ономе што је учинио за време свога живота у телу, било добро – било зло“ (2.Кор 5,10; Рим 2,6 и даље; Мт 16,27). Што овде на земљи није примило његов суд, то на Дан суда неће остати скривено, све мора на светлост. Ко ће онда опстати? Онај који је чинио добра дела. Не онај који слуша, него онај који поступа према Закону, тај ће бити оправдан (Рим 2,13). То је реч самог Господа да ће у царство небеско ући само они који чине вољу Оца његовог који је на небесима (Мт 7,21).

Будући да ће нам се судити према нашим делима, зато су нам заповеђена „добра дела“. Страх од добрих дела којима бисмо хтели да оправдамо наша зла дела, стран је Библији. Писмо нигде не супротставља веру добрим делима да би тако у добрим делима видело уништавање вере, штавише, зла дела су она која спречавају и уништавају веру. Благодат и дело припадају једно другом. Не постоји вера без добрих дела као што не постоје ни добра дела без вере.⁷⁵ Ради свог спасења, хришћанину су нужна добра дела; јер онај ко чини зла дела, тај неће видети царство Божије. Зато је добро дело циљ хришћанског живота. Будући да је у овом животу важно само једно, наиме, како ће човек опстати на Последњем суду,

⁷⁵ Разлика између Павла и Јакова састоји се у томе да Јаков жели да спречи могућност самохвале у понизности вере, док Павле жели да спречи могућност самохвале у понизности дела. Јаков не жели да оспори вредност тврдње да се човек спасава само вером, него жели да упозори верника на опасност сигурности у својој вери и да га упути на дела послушности и да га тако заиста упути на пут понизности. И Павлу и Јакову је стало до тога да човек истински живи по благодати, а не по самом себи (Рим 3,28–31; Јак 2,17 и даље).

и будући да ће сваком бити суђено према својим делима, зато све овиси о хришћаниновој припреми за добра дела. Тако и ново стварање човека у Христу има за циљ добра дела. „Јер сте посредством вере благодаћу спасени, и то није од вас, – Божији је дар; не од дела, да се нико не похвали. Ми смо, наиме, његово дело, у Христу Исусу створени за добра дела, која је Бог унапред приправио – да у њима живимо“ (Еф 2,8–10; уп. 2.Тим 2,21; 3,17; Тит 1,16; 3,1.8.14). Овде је све сасвим јасно. Циљ је успостављање добрих дела која Бог захтева. Божији Закон и даље важи и мора бити испуњен (Рим 3,31). То се дешава кроз добро дело. Постоји само једно добро дело, то је Божије дело у Исусу Христу. Кроз Божије властито дело у Христу ми смо постали блажени, а не кроз наша властита дела. Тако нам никада не припада слава због наших властитих дела; јер смо ми његово дело. Али, зато смо поново створени у Христу да бисмо у њему дошли у добра дела.

Сва наша добра дела само су Божија властита добра дела за која нас је он још пре припремио. Дакле, добра дела су заповеђена ради спасења, и добра дела су увек само дела која Бог сам у нама ствара. Она су његов поклон. Ми смо ти који треба да чинимо та добра дела која су нам у сваком тренутку заповеђена, и знамо да ипак с нашим делима никада не можемо да опстанемо пред Божијим судом, него једино Христос и његово дело јесу оно за шта треба да се нашом вером придржавамо. Тако Бог обећава онима који су у Христу Исусу, добра дела с којима ће једино моћи да опстану, он им обећава очување у посвећењу све до дана Исуса Христа. Ми, пак, можемо само да верујемо том Божијем обећању кроз његову реч и да идемо и чинимо добра дела за која нас је он припремио.

Тако нашим очима наша добра дела остају сасвим скривена. Наше посвећење остаје скривено све до оног Дана када ће се

све открити. Ко овде жели нешто да види, ко већ овде жели да се открије и да не чека стрпљиво, тај је већ примио своју плату. Управо у нашем наводном видљивом напретку у посвећењу, над којим бисмо желели да се радујемо, тек смо позвани на покајање, и спознајемо да су наша дела скроз на скроз грешна. Ми смо пак увек позвани да се радујемо нашем Господу. Само Бог зна наша добра дела, ми познајемо само његово добро дело и слушамо његову заповест и идемо у његовој благодати, извршавамо његове заповести и грешимо. Мора остати при томе да нова праведност, посвећење, светлост која треба да светли, за нас буду сасвим скривени. Лева рука не зна шта чини десна (Мт 6,3). Али, ми верујемо и имамо поуздање „да ће онај који је започео добро дело у вама довршити то до дана Христа Исуса“ (Флп 1,6). Онога дана Христос ће нам сам открити сва она добра дела која нисмо знали. Када ми то нисмо знали, нахранили смо га, напојили, обукли и посетили и опет, када то нисмо знали, одгурнули смо га од нас. Тада ћемо на опште чуђење спознати да то нису наша дела, која ту постоје, него дела која је Бог у своје време без нашег хтења и труда учинио преко нас (Мт 25,31 и даље). Тако нам још једном не преостаје ништа друго, него само то да не гледамо на себе, него на онога који је за нас већ све учинио и кога следимо.

Верник је оправдан, оправдани је посвећен, посвећени је спасен, не зато јер би наша вера, наша праведност, наше посвећење, ако је до нас, били нешто друго осим греха, него зато јер је Исус Христос за нас постао „праведност и освећење и избављење, да буде као што је написано: „Ко се хвали – нека се хвали у Господу“⁷⁶ (1.Кор 1,30.31).

⁷⁶ Јер 9,24

32. Слика Христова

„Јер које је унапред знао, њих је предодредио да буду саобразни лику његовога Сина, да он буде првенац међу многим браћом“ (Рим 8,29). То је несхватљиво велико обећање које је дато онима који су позвани да следе Исуса Христа, да ће бити једнаки Христу. Они треба да носе његову слику као браћа прворођеног Сина Божијег. То је последње одређење ученика – да буде „као Христос“. Слика Исуса Христа коју следбеник увек има пред очима, пред којом нестају све друге слике, улази у њега, испуњава га, обликује га (уп. Рим 12,2) да ученик постане сличан учитељу, једнак учитељу. Слика Исуса Христа се у свакодневном заједништву утискује у слику ученика. Следбеник не може мртво и безвољно да посматра слику Сина Божијег; из те слике излази сила која има моћ да ствара наново. Ко се у потпуности преда Исусу Христу, тај мора да носи његову слику. Он постаје Божији син, стоји поред Христа као невидљивог брата истог обличја, као слика Божија.

Бог је једном створио Адама према свом обличју (1.Мој 1,27). Бог је у Адаму тражио круну свог стварања и задовољство у својој властитој слици, „и гле, добро беше веома“ (1.Мој 1,31). Бог је у Адаму препознао самог себе. Тако је необјашњива тајна човека од почетка да је он створење, а ипак треба да буде једнак Творцу. Створени човек треба да носи слику нествореног Бога. Адам је „као Бог“. Он сада треба своју тајну, бити створење и бити једнак Богу, да носи захвално и покорно. Змија је лагала када је рекла да он тек треба да постане као Бог, и то по властитом делу и одлуци

(1.Мој 3,5). Ту је Адам одбацио благодат и изабрао властито дело. Адам је хтео сам да реши тајну свог бића, бити створење и бити једнак Богу. Он је желео да постане по самом себи оно што је већ био по Богу. То је био првородни грех. Адам је постао „као Бог“ – *sicut deus* – на свој начин. Он је самог себе учинио богом и сада више није имао Бога. Он је влада сам као бог створитељ у једном обезбоженом и подређеном свету.

Али, тајна његовог бића остаје неразрешена. Човек је изгубио своје властито, богомдано боголико биће. Он сада живи без свог суштинског одређења, бити Божија слика. Човек живи а да није човек. Он мора да живи а не може да живи. То је противречност нашег постојања и извор свих наших невоља. Од тог времена горда Адамова деца властитим снагама траже изгубљену Божију слику и настоје да је обнове у себи. Али, што је озбиљније и преданије њихово стремљење да поново нађу изгубљено, и што је уверљивији и гордији њихов привидни успех, то је већа противречност према Богу. Њихово наказно обличје које утискују у слику свог самоизмишљеног Бога, без њиховог знања, све више и више личи на слику сатане. Слика Божија као благодат Творца остаје изгубљена на овој земљи.

Али, Бог не одвраћа поглед од свог изгубљеног створења. Он ће у њему по други пут створити своју слику. Бог жели поново да буде задовољан својим створењем. Он тражи на њему своју властиту слику како би је љубио. Али не налази је другачије осим да сам, из чистог милосрђа, прихвати слику и обличје изгубљеног човека. Бог мора да постане једнак слици човека јер човек више не може да постане једнак слици Божијој.

Божија слика треба поново да буде успостављена у човеку. Притом се ради о целини. Коначни циљ и одређење није то да би човек поново имао исправне мисли о Богу, да би своја појединачна дела поново подредио Божијој речи, него да

он као целина, као живо створење буде Божија слика. Тело, душа и дух, цело обличје човеково треба да носи у себи слику Божију на земљи. Богу је мила једино његова савршена слика.

Та слика извире из живота, из живе праслике. Обличје се ствара према обличју. То је или измишљено Божије обличје по коме се ствара људско обличје, или је истинско, живо Божије обличје које се утискује у човека. Мора да се деси преобликовање, „метаморфоза“ (Рим 12,2; 2.Кор 3,18), промена обличја, ако пали човек треба поново да постане слика Божија. Питање је како је могуће остварити то преобликовање човека у Божију слику.

Будући да пали човек не може више да нађе нити прихвати Божије обличје, зато постоји само један пут као излаз. Сам Бог прима на себе обличје човека и приступа му. Божији Син, који је живео у божанском обличју код Оца, понижава се остављајући своје обличје и долази човеку у обличју слуге (Флп 2,5 и даље). Промена обличја која није могла да се деси код човека, дешава се сада у самом Богу. Божија слика која је од вечности, прихвата сада слику палог, грешног човека. Бог шаље свог Сина у обличју грешног тела (Рим 8,2 и даље).

Бог шаље свог Сина – само је тако помоћ могућа. Тај циљ не може да се досегне једном новом идејом, једном бољом религијом. Човек долази човеку. Сваки човек носи једну слику. Његово тело и његов живот су видљиви. Човек није само реч, мисао, воља, него је са свим тим и у свему томе човек, обличје, слика, брат. Зато у њему не настаје нека нова мисао, воља, дело, него нова слика, ново обличје. У Исусу Христу Божија слика је ступила међу нас изгубљене у обличју грешног тела. У његовом учењу и његовим делима, његовом животу и његовој смрти, његова слика постаје очигледна. У њему је Бог поново створио своју слику на земљи. Оваплоћење, Исусова реч и дело као и његова смрт на крсту неутуђиво припадају овој слици. То је једна друга слика од оне Адамове

у првом сјају раја. То је слика онога који је дошао у свет греха и смрти, који је на себе примио потребе људског тела, који се понизно подвргао гневу и суду Божијем над грешницима, који је Божијој вољи остао послушан у страдању и у смрти; то је онај који је рођен у сиромаштву, пријатељ цариника и грешника који је заједно с њима седео за столом (Мт 9,10 и даље), кога су на крсту одбацили и напустили и Бог и људи – то је Бог у људском обличју, то је човек као нова слика Божија!

Ми јако добро знамо да су знакови трпљења, ране крста сада знакови благодати на телу васкрелог и преображеног Христа (Јн 20,19 и даље), да слика Распетог од тада живи у слави вечног Великог свештеника који се пред Богом на небу моли за нас (уп. Јев 2,17 и другде). Од Исуса у обличју слуге настало је у васкршње јутро једно ново тело у небеском обличју и сјасју. Али, ко жели према Божијем обећању да има удела у сјају и слави Исуса, тај мора пре тога да постане сличан слици послушног, страдалног слуге Божијег на крсту. Ко жели да носи преображену слику Исуса, тај мора у овом свету да носи срамотну слику Распетог. Нико не може наћи изгубљену Божију слику до само онај који поприми обличје оваплоћеног и распетог Исуса Христа. Једино је та слика драга Богу. Само онај који се у тој слици покаже пред Богом, биће му драг.

Постати једнак обличју Исуса Христа не представља идеал остварења који нам је наложен, било каква сличност с Христом. Не чинимо ми себе сличнима Богу, него је то сама слика Божија, то је само обличје Христово које у нама задобија своје обличје (Гал 4,9). То је његово властито обличје које жели да се покаже у нама. Христос неће престати да ради на нама све док у нама не створи своје обличје. То је цело обличје Оваплоћенога, Распетог и Прослављенога коме ми треба да се уподобимо.

Христос је примио обличје човека. Постао је човек као и ми. У његовом човештву и понижењу поново препознајемо наше обличје. Он је постао једнак људима да би они могли да постану једнаки њему. У оваплоћењу Христовом читаво човечанство поново прима достојанство сличности Богу. Ко сада неправедно поступа према најмањем човеку, тај неправедно поступа према Христу који је примио људско обличје и који је у себи поново успоставио слику Божију за све људе. У заједништву с Оваплоћеним поново нам бива даровано наше човештво. Тиме смо отргнути од појединачности греха и поново даровани целом човечанству. Све док имамо удела у Христу, Оваплоћеном, имамо удела и у целом човечанству које он носи. Будући да знамо да смо у Исусовом човештву прихваћени и ношени, зато се наше ново човештво сада састоји у томе да ми прихватимо и носимо потребе и кривице других. Оваплоћени чини своје ученике браћом свих људи. Божије „човекољубље“ (Тит 3,4) које је постало очигледно у Христовом оваплоћењу, утемељује братску љубав према свим људима на земљи. Обличје Оваплоћеног је оно које чини заједницу телом Христовим на које пада грех и невоља целог човечанства и једино оно носи то човечанство.

Обличје Христово на земљи јесте смртно обличје Распетог. Слика Божија јесте слика Исуса Христа на крсту. Учеников живот треба преобликовати у ову слику. То је живот у обличју једнаком Христовој смрти (Флп 3,10; Рим 6,4 и даље). То је распети живот (Гал 2,9). Христос утискује у живот својих ученика у крштењу своје смртно обличје. Мртав телу и греху, хришћанин је мртав за овај свет и свет за њега (Гал 6,14). Ко живи његовим крштењем, живи његовом смрћу. Христос обележава живот својих ученика кроз свакодневно умирање у борби духа против тела, кроз свакодневно трпљење смртних болова које ђаво задаје

хришћанину. То је трпљење самог Исуса Христа које на овој земљи морају да искусе сви његови ученици. Христос само малом броју својих ученика дарује најуже заједништво с његовим страдањем, мучеништво. Овде се исказује највећа једнакост учениковог живота са смртним обличјем Исуса Христа. У јавном срамоћењу, у страдању и смрти Христа ради, Христос поприма видљиво обличје у својој заједници. Од крштења па све до мучеништва то је исто трпљење и иста смрт. То је ново стварање слике Божије кроз Распетог.

Ко је у заједништву с Оваплоћеним и Распетим, у коме је задобио обличје, тај ће такође бити једнак Прослављеноме и Васкрсломе. „Тако ћемо носити и слику небескога човека“ (1.Кор 15,49). „Бићемо му слични, јер ћемо га гледати онаквог какав је“ (1.Јн 3,2). Као и слика Распетог, тако ће и слика Васкрслога преобликовати оне који је гледају. Ко гледа Христа, тај ће бити приближен његовој слици, учињен једнаким његовом обличју, постаће огледало божанске слике. Већ на овој земљи у нама ће се одражавати слава Исуса Христа. Из смртног обличја Распетог, у коме живимо, у невољи и крсту, продираће светлост и живот Васкрслога, и све ће бити дубље преображавање у божанску слику, све ће бити јаснија слика Христова у нама; то је напредовање од спознаје ка спознаји, од светлости ка светлости, према све савршенијој једнакости са сликом Сина Божијега. „А ми сви откривена лица одражавамо славу Господњу и преображавамо се у исту слику из славе у славу“ (2.Кор 3,18).

То је пребивање Исуса Христа у нашим срцима. Живот Исуса Христа на овој земљи још увек није завршен. Христос наставља да живи у животима својих следбеника. Сада не треба да се говори о нашем хришћанском животу, него о истинском животу Исуса Христа у нама. „Тако не живим више ја, него Христос живи у мени“ (Гал 2,20). Оваплоћени, Распети, Прослављени ушао је у мене и живи мој живот. „Јер

Христос је за мене живот“ (Флп 1,21). С Христом живи Отац у мени, и Отац и Син кроз Светог Духа. То је Света Тројица која живи у хришћанину, испуњава га и чини га својом сликом. Оваплоћени, распети и прослављени Христос поприма обличје у појединцима, јер су они удови његовог тела, Цркве. Црква носи људско обличје, као и смртно и васкрсло обличје Исуса Христа. Она је најпре његова слика (Еф 4,24; Кол 3,10), и кроз њу су то и сви њени чланови. У телу Христовом постали смо „као Христос“.

Сада постаје јасно зашто Нови завет стално понавља да треба да будемо „као Христос“ (καθώς Χριστός). Будући да смо створени према слици Христовој, зато треба да будемо као Христос. Будући да већ носимо Христову слику, зато Христос једино може да буде „узор“ који треба да следимо. Будући да он живи свој истински живот у нама, зато ми можемо да „живимо онако како је он живео“ (1.Јн 2,6), „чинимо онако како је он чинио“ (Јн 13,15), „љубимо као што је и он љубио“ (Еф 5,2; Јн 13,34; 15,12), „опраштамо као што је он опраштао“ (Кол 3,13), „имати у себи исту мисао коју је и Исус Христос имао“ (Флп 2,5), зато можемо да следимо пример који нам је оставио (1.Пет 2,21), да дамо наш живот за нашу браћу, као што је и он дао свој живот за нас (1.Јн 3,16). Једино зато можемо да будемо као што је он био, јер је он био као што смо ми. Само зато можемо да будемо „као Христос“ јер смо му учињени једнаким. Пошто смо учињени сликом Христовом, можемо да живимо према његовом узору. Овде се сада заиста дешавају дела, овде се у једноставности следбеништва живи живот који је једнак Христовом животу. Овде влада једноставна послушност према речи Божијој. Не гледам више на мој властити живот, на нову слику коју носим. Ако бих желео да је видим, морао бих да је изгубим у истом тренутку. То је само огледало за слику Исуса Христа у коју нетремице гледам (2.Кор 3,18). Следбеник гледа једино

у онога кога следи. А о ономе који у следбеништву носи слику оваплоћеног, распетог и васкрслог Исуса Христа, о њему који је постао слика Божија, сме на крају да се каже да је позван да се угледа на Бога. Следбеник Исуса јесте онај који се угледа на Бога. „Угледајте се, дакле, на Бога као његова драга деца“ (Еф 5,1).

О аутору

Дитрих Бонхефер (Dietrich Bonhoeffer 4. фебруар 1906. – 9. април 1945.) био је протестантско – евангелички (лутерански) пастор, теолог и активиста против политике Хитлера и нацизма у Немачкој.

Због противљења нацистичком режиму Бонхефер је био ухапшен и послат у концентрациони логор Флосиан где је и погубљен последњег месеца Другог светског рата. Остао је важан симбол противљења Хитлеру, а његов поглед и утицај на хришћанство XX века је значајан.

Бонхефер је рођен 1906. године у Бреслау (Breslau) у Немачкој, сада Вроцлав (Wroclaw) у Пољској. Његова породица није била религиозна али је имала снажне музичке и уметничке корене. Због тога су били затечени када је у доби од 14 година обзнанио да жели да студира теологију и постане свештеник.

Године 1927. дипломирао је на Универзитету у Берлину. Докторирао је с тезом *Sanctorum Communio* (Заједница светих). Након дипломирања отпутовао је у Шпанију и Америку где је с академског поља прешао на практичну примену Еванђеља. Дотакао га је концепт укључења цркве у социјалну неправду и заштиту прогоњених. Ова путовања су такође пробудила и његов интерес за екуменизам.

Године 1931. вратио се у Берлин и рукоположен је за свештеника када је имао 25 година.

Иако је избор Хитлера био радосно дочекан од већине немачке популације, укључујући и велики део Евангеличке цркве, Бонхефер је био снажан противник Хитлерове филозофије. Два дана након што је у јануару 1933. Хитлер изабран за канцелара, Бонхефер је преко радија снажно критиковао Хитлера и посебно опасност идолатријског култа фирера. Програм је прекинут усред емитовања.

Априла 1933. Бонхефер поставља питање прогона Јевреја и подиже глас како Црква има одговорност и да се мора супротстави таквом понашању. То га доводи до организовања Протестантске цркве која одбија идеологију нацизма која се увукла у цркву. На крају се са Мартином Нимолером (Martin Niemöller) одвојио и формирао Исповедну цркву. Она је снажно устала против Немачког хришћанског покрета који је подстицао нацистички режим. Већ те јесени одлази у Лондон где на две године преузима место пастора у Протестантској цркви у којој се проповедало на немачком.

Након две године Бонхефер се вратио у Немачку. Убрзо по његовом повратку један од вођа Исповедне цркве је ухапшен, а други је побегао у Швајцарску. Пошто су нацисти контролисали све у земљи, Химлер је наложио да се 1937. године затвори богословија Исповедне цркве. Наредне две године Бонхефер путује по Источној Немачкој држећи при-

ватне курсеве студентима који су га подржавали. Током тог периода настала је књига „Цена Христовог следбеништва“.

Забринут да ће га позвати да се закуне Хитлеру или да ће бити ухапшен, јуна 1939. Бонхефер напушта Немачку и одлази у САД. Након нешто мање од две године враћа се у Немачку због осећаја кривице јер проповеда светост иако сам нема снаге да то и практикује.

По повратку у Немачку, Бонхеферу је забрањено да држи јавне говоре или да публикује своје чланке и радове.

Ипак, помагао је неким немачким Јеврејима да побегну у неутралну Швајцарску. То је за последицу имало да је био ухапшен априла 1943. Годину и по дана Бонхефер је био затворен у војном затвору Тегел. Наставио је са писањем и ту је настало његово дело „Етика“. Уз помоћ стражара који га је симпатисао дело је прокријумчарено из затвора. Премештен је у строго чувани затвор Гестапоа. 20. јула 1944., потом у концентарциони логор Бухенвалд и на крају у концентрациони логор Флосенбург. Током заточењства Бонхефер је остао дубоко побожан, што је дотакло срца осталих затвореника. Наставио је да им проповеда и служи.

8. априла 1945. Бонхеферу је предат судски материјал и пресуда на смрт вешањем. Као и многи други оптужени за заверу против нацистичког режима, обешен је жицом како би му се продужиле патње. Такође, један од очевидаца погубљења је изјавио да је Бонхефер умро брзо, иако је циљ био да му се продуже патње.

Пред само погубљење замолио је другог заточеника да пренесе поруку бискупу Џорџу Белу Чихестерском: „Ово је крај – а за мене почетак живота.“

